INSTITUTIONES
JURIS CANONICI
IN TRES PARTES,
AC SEX TOMOS DISTRIBUTÆ,
QUIBUS
VETUS ET NOVA ECCLESIÆ DISCIPLINA ET MUTATIONUM
CAUSÆ ENARRANTUR

A DOMINICO CAVALLARIO
JURIS CANONICI ET CIVILIS
PROFESSORE CONSCRIPTÆ.

TOMUS QUARTUS.

SUPERIORUM PERMISSU.

MATRITI EX TYPOGRAPHIA REGIA.
MDCCC.

Se hallará en la Librería de Don Felipe Alverá, *Carrera de San Gerónimo, frente á la calle del Baño.*

INDEX

CAPITUM SECUNDÆ PARTIS

TOMI QUARTI.

CAP. XXXII.	*De sacrosanctis Ecclesiis & altaribus.*	Pag. 1
CAP. XXXIII.	*De asylo Ecclesiarum.*	22
CAP. XXXIV.	*De sepulturis.*	34
CAP. XXXV.	*De monasteriis.*	46
CAP. XXXVI.	*De hospitalibus.*	50
CAP. XXXVII.	*De oblationibus.*	60
CAP. XXXVIII.	*De prædiorum ecclesiasticorum adquisitione.*	67
CAP. XXXIX.	*De decimis & primitiis.*	82
CAP. XL.	*De recto rerum ecclesiasticarum usu.*	97
CAP. XLI.	*De rerum ecclesiasticarum procuratione.*	107
CAP. XLII.	*De rebus Ecclesiarum non alienandis.*	115
CAP. XLIII.	*De natura & origine beneficiorum ecclesiasticorum.*	120
CAP. XLIV.	*De beneficiariorum assiduitate.*	130
CAP. XLV.	*De vetita beneficiorum multitudine.*	136
CAP. XLVI.	*De beneficiorum collatione.*	143
CAP. XLVII.	*De mandatis apostolicis, reservationibus & præventionibus.*	151
CAP. XLVIII.	*De commendis beneficiorum.*	164
CAP. XLIX.	*De laica beneficiorum collatione.*	169
CAP. L.	*De jurepatronatus.*	172
CAP. LI.	*Quibus beneficia conferenda.*	186
CAP. LII.	*De conjugendis Ecclesiis & beneficiis.*	193
CAP. LIII.	*De renuntiandis & permutandis beneficiis.*	200
CAP. LIV.	*De pensionibus ecclesiasticis.*	207

CAP.

CAP. LV. *De peculio Clericorum.* 212
CAP. LVI. *De immunitate à tributis Ecclesiarum bonis & Clericis concessa.* 218

INS-

INSTITUTIONES JURIS CANONICI.

PARS II. TOM. IV.

CAPUT XXXII.

De sacrosanctis Ecclesiis & altaribus.

Quo sensu Ecclesia hoc loco accipitur.

§. I. Ecclesia apud christianos proprie denotat fidelium societatem & conventum; est enim vi nominis concio, seu convocatio, at per metonymiam sæpe denotat locum ipsum, in quo christiani conventus agitant suos. Hoc loco de Ecclesiis posteriori sensu agemus, ac proinde Ecclesia est ædificium cultus divini peragendi gratia extructum, & solemni ritu consecratum, aut saltem benedictum. Scilicet proprius & verus Dei cultus est, ut eum in spiritu & veritate adoremus; at christiana religio habet etiam cultum externum, qui in Sacramentorum administratione, sacrificiis & communibus precibus positus est, spectatque ad internum cultum promovendum. Hinc Christiani semper conventus suos celebrarunt, ad suæ religionis exercitia peragenda, & specialiter divino cultui loca consecrarunt, ut eo fortius ad pietatem excitarentur. Opinio de Numinis præsentia religionem intendit, eamque etiam promovet augetque tum aliorum exemplum, tum locus ipse, ubi omnia ad pietatem composita sunt: homines enim sic sunt comparati, ut plurimum ab objectis externis afficiantur.

Varia Ecclesiarum nomina.

§. II. Pro locis cultui religionis addictis Ecclesiæ acceptæ pluribus aliis nominibus in antiquis monumentis designantur, idque à variis adjunctis & circumstantiis, secundum quas veteres eas spectabant. Aliquando dicuntur *concilia*, *conciliabula*, *conventicula*: quæ voces, non secus ac Ecclesia ipsum conventum vi sua denotant; at ad locum ipsum, in quo Concilium conveniebat, translatæ sunt. Sæpe dicuntur *dominica*, *domus Dei* & *χυριακὰ*, à Deo nimirum ipso omnium Rege ac domino, cui dedicabantur. Quare *dominicum aureum* Ecclesia splendidissima fuit, quam Antiochiæ Constantinus M. inchoavit, Constantinus vero ejus filius perfecit dedicavitque (*a*). Porre

(*a*) Hieronym. in Chron.

ro à fine Ecclesiæ *oratoria & domus orationis* dictæ sunt, quamvis in antiquis Canonibus *oratorii* nomine aliquando veniant privata sacella in privatarum familiarum commodum structa, in quibus præter præcipuos festos dies etiam Missæ celebratæ sunt (*a*). Ecclesiæ quoque nonnullæ *martyria*, *apostolea & prophetea* audierunt, illæ nempe quæ sepulchro aut reliquiis, aut memoria alicujus Martyris, Apostoli vel Prophetæ decoratæ erant. Cujus generis fuit *martyrium Salvatoris*, quod in memoriam passionis & resurrectionis Christi in Golgotha monte Constantinus M. excitavit (*b*). Loco martyrii *Martyrum memorias* Latini dixerunt (*c*), quasi essent Martyrum, qui eo loci passi erant, aut quorum reliquiæ ibi condebantur, memoriæ & monumenta. Latinis etiam parœciales præsertim Ecclesiæ *tituli* dicuntur, sive à certis signis & titulis, quibus insigniebantur, sive quod inde nomen suum addicti Clerici ducebant, sive à nominibus Sanctorum, in quorum memoria erant dedicatæ (*d*). Et post pacem christianis datam sæpe Ecclesiæ dicuntur *templa & basilicæ*, quæ nomina in antiquioribus monumentis hoc sensu vix occurrunt. Erant scilicet templa apud gentes idolis sacra & idolatriæ plena, basilicæ vero ædes amplæ in usum publicum extructæ: quæ longe distabant ab Ecclesiis christianorum uni Deo sacris & paupere ædificio extructis. Sed inde eversa idolatria & multis idolorum templis & basilicis in Ecclesias christianorum conversis ecclesiastici scriptores *templi & basilicæ* nomina passim usurparunt.

Primo sæculo christiani non habebant Ecclesias.

§. III. Jam vero an christiani semper habuerint proprias Ecclesias, hoc est loca cultui propriæ religionis addicta, & à cæteris promiscui usus locis separata, inter doctos non convenit. Passim tradunt theologi nostri, Ecclesias ab ipsa Apostolorum ætate originem habuisse: quam sententiam edito peculiari opere J. Medus Anglus pluribus probavit: cujus tractatus veluti compendium Binghamus addidit (*e*). Contra Vedelius, Suicerus, Boehmerus (*f*) aliique contendunt, christianos primis ferme tribus sæculis non habuisse proprias Ecclesias, quæ speciali ratione Deo dicarentur, essentque commerciis aliis exemptæ. In hac opinionum discrepantia illud magis placet, toto ferme primo sæculo christianos Ecclesiis caruisse: quod Hieronymus à Costa etiam docet (*g*). Sane ipsi Apostoli & primi christiani ex Judæis in templo Hierosolymitano & synagogis orabant (*h*): &

(*a*) Conc. Agathense Can. XXI.
(*b*) Euseb. lib. 4. de Vita Constant. c. 40.
(*c*) August. de Civit. Dei lib. 22. cap. 10.
(*d*) Conf. Cangius v. Titulus.
(*e*) Bingh. Orig. ecclesiast. lib. 8. c. 1. §. 13. & seqq.
(*f*) Vedel. Exercit. in Ignat. ep. ad Magnes. c. 4., Suicer. thes. eccles. v. ναός. Boehmer. diss. II. in Plinium & Tertull.
(*g*) Hieronym. à Costa Histoire des Revenus ecclésiastiques.
(*h*) Act. II. 46. & XIII. 14. & seqq.

& præterea sacris propriis vacaturi conveniebant in oratoria domestica (*a*), quæ apud Judæos erant cœnacula in parte ædium superiori ut plurimum adornata in privatum pietatis exercitium. Initio christiana religio veluti judaismi secta reputabatur, ac proinde facile patiebantur Judæi, christianos ex sua gente in synagogas & cœnacula convenire. Et qui christiani ex gentibus erant, sacra sua in privatis oratoriis & cœnaculis agitabant. Adde quod in scriptis apostolicis nullum apertum extat testimonium, quo constet, christianos eo tempore proprias Ecclesias habuisse: quamvis multi ex Patribus in verbis Apostoli, *nunquid domus non habetis ad manducandum & bibendum? aut Ecclesiam Dei contemnitis* (*b*), conventus locum invenerint; tamen contextus satis indicat, Ecclesiæ nomine Apostolum christianorum cœtum intellexisse.

Eas vero secundo & tertio sæculo habebant.

§. IV. Verum enimvero secundo & tertio sæculo christiani propria loca cultui religionis addicta habuerunt, vel in domibus privatis, locisque abditis, sæpe etiam in publicis, si per externam pacem liceret. Sane secundo sæculo Ecclesias fuisse Clemens Alexandrinus testatur (*c*): *non enim*, inquit, *nunc locum, sed electorum congregationem appello Ecclesiam.* Ex quibus verbis constat, ea ætate Ecclesia non tantum cœtum, sed locum quoque denotasse. Et recte Medus observat, rem ipsam extitisse, quando ejus nomen adfuit. Porro Tertullianus (*d*) affirmat, libidinum furias & in corpora & in sexus ultra jura naturæ *non modo limine, verum omni Ecclesiæ tecto* ejectas fuisse. In primis vero Ecclesias tertio sæculo christianos habuisse, egregio Lampridii ethnici scriptoris testimonio demonstratur. Locum quemdam, qui publicus fuerat, christiani occupaverant, quem quum sibi deberi popinarii contenderent, Ælius Lampridius refert (*e*), Alexandrum Severum rescripsisse, *melius esse, ut quomodocunque illic Deo colatur, quam popinariis dedatur.* Quo rescripto non obscure demonstratur, tantum religionis exercitio ejusmodi locum fuisse addictum; ut adeo nulla esse possit Boehmeri exceptio, qui rei veritate victus affirmat, christianos quandoque certa & stabilita loca sacris destinasse; at ea non fuisse sacra, nec profanis usibus exemta (*f*). Et ut multa alia mittam Eusebius (*g*) testatur, in longa illa christianorum pace à Valeriana ad Diocletianum persecutionem eorum numerum summopere crevisse, ut prisca ædificia ipsos capere non potuerint, ac ideo novas & spatiosas Ec-

(*a*) Act. I. 13., II. 1. & seq., & v. 42.
(*b*) I. ad Cor. XI. 22.
(*c*) Clemens Alexandr. strom. 7.
(*d*) Tertull. de Pudicit. c. 7.
(*e*) Lamprid. Vita Alexand. c. 49.
(*f*) Boehm. cit. diss. §. 22.
(*g*) Euseb. lib. 8. c. 1.

Ecclesias in singulis urbibus excitasse. Nec his omnibus dictum illud Origenis, Minucii Felicis, Arnobii & Lactantii obstat, christianos non habere templa nec altaria: nam id eo sensu accipiendum est, talia eos non habuisse, qualia gentes habebant, idolis nempe & idolatriæ plena, quod fusse Medus probat.

Ecclesiæ auctæ & splendidiores factæ.

§. V. Illud autem certum est, Ecclesias, si quas christiani tempore persecutionum habuerint, fuisse exiguas & simplices, quemadmodum postulare videbatur durus per ea tempora eorum status, quando non multi divites Christo nomen dederant, & christiani magis solliciti erant de vivis Dei templis, hoc est pauperibus alendis quam de ædibus cultui religionis addictis excitandis. Sed pace christianis data in novam & augustiorem formam Ecclesiæ cœperunt ædificari: nihil enim amplius oratoriis à publica potestate metuendum erat; & præterea multi divites ad Christum conversi ad sacras ædes excitandas suarum divitiarum partem impendebant. Præsertim vero ad amplas & magnificas Ecclesias ipsi Principes christiani facti contulerunt, idque duabus rationibus & novarum basilicarum ædificatione, & edictis de templis deorum in Ecclesias convertendis. In vulgus notum est, quot splendidas & aureas Ecclesias Constantinus M. è solo excitarit, cujus exemplum deinceps omni ætate Imperatores & Reges imitati, augustas Ecclesias ingenti sumtu ædificarunt. Porro Principum edictis deorum templa in Christi Ecclesias conversa sunt; idque sub Theodosio M. fieri cœpit (*a*): nam ab anno Christi CCCXXXIII. templa deorum everti cœperunt. Una cum templis etiam Romanæ basilicæ (*b*) & aliquæ Judæorum synagogæ in Ecclesias conversæ sunt. Ita tandem vera religio de gentium superstitione triumphavit. Et postquam Ecclesiæ in augustiorem formam abierunt, iis *templi* & *basilicæ* nomina frequentius tributa sunt (*c*).

Ecclesiæ varii generis.

§. VI. Multiplex est Ecclesiarum genus, aliæ enim sunt *cathedrales*, aliæ *collegiatæ*, aliæ *parochiales*, aliæ *conventuales*. Ecclesia cathedralis est, in qua sedes & Episcopi cathedra posita est & communis totius diœcesis parochia. Sæpe in antiquis monumentis dicitur Ecclesia *magna* & *matrix* (*d*), utpote quæ tanquam mater reliquarum Ecclesiarum, quæ sunt in diœcesi, consideratur. Collegiata habet collegium Canonicorum, sed non fixam Episcopi cathedram. Parochialis Ecclesia est in qua cura animarum proprie sic

(*a*) Conf. Jac. Gothof. in l. 25. C. Th. de Paganis.
(*b*) Ausonius Gratiar actio pro consulatu.
(*c*) Conf. Bingh. Orig. Eccles. lib. 8. c. 1. §. 6.
(*d*) Cod. Afric. Can. XXXIII. & CXXIII.

sic dicta exercetur, eamque sub Episcopo Parochus Clericis suis stipatus moderatur. Sed Ecclesiæ parœciales aliæ sunt matrices & baptismales, aliæ parœciales stricte sic dictæ. Matrix Ecclesia veluti mater inferiorum titulorum habetur, & aliquando ea sola habet baptisterium, unde parœciarum inferiorum incolæ Baptismum petere debent, & hinc baptismalis dicitur. Scilicet postquam baptisterium parochiis communicari cœpit, aliquæ etiam sine eo remanserunt, quæ proinde Ecclesiam baptismalem veluti matrem agnoscunt (*a*): & quæ proprio baptisterio donatæ sunt, adhuc debent Ecclesiæ matri reverentiam & honorem: novæ enim Ecclesiæ parœciales veluti coloniæ veteris Ecclesiæ reputantur, eique salvus honor debitus relinquitur. Ecclesiæ conventuales sunt Ecclesiæ monachorum & regularium, ita dictæ à conventu monachorum, in quorum peculiarem usum primum sunt extructæ, erantque in veteri disciplina privata oratoria: tum omnibus patuerunt, & sacra parœcialia minus frequentata sunt.

Minores Ecclesiæ seu privata oratoria.

§. VII. Species quoque Ecclesiarum sunt *privata oratoria*; minores nempe Ecclesiæ in agris, aut in magnatum domibus, imo etiam in civitatibus extructæ, & sacris extraordinariis & privatis addictæ. Sæpe etiam excitatæ sunt in Martyrum & Sanctorum memoriam & in agris & in urbibus. Hujusmodi minores Ecclesiæ mediis sæculis in latinis monumentis sæpe *capellæ* dictæ sunt, quod nomen factum est à *capa*, seu parva veste B. Martini, quæ in oratorio Francici Regis servabatur, ut Cangius opinatur (*b*), vel potius à capa, hoc est theca reliquiarum B. Martini & aliorum Sanctorum, quæ in illo oratorio condita erant (*c*). *Capella* nempe est à *cap* seu *capa*, & *cap* vox Celtica est quod Leibnitius (*d*) observat, significatque origine sua capitis tegmen & generaliter quodcunque corporis tegumentum, & ampliori sensu rerum pretiosarum techas & conditoria. Generatim vero capellæ ordinarium populi conventum non habent; & in oratoriis rure structis in usum familiæ rusticæ antiqui Canones sacra liturgica permittunt celebrari, exceptis potioribus festis, quibus in Ecclesiam cathedralem aut parœciam fideles omnes oportebat convenire (*e*). Similiter in domesticis capellis sacra auctore Episcopo celebrari Canones concedunt (*f*). Et in martyria rure extructa quotannis cum suo Episcopo aut Parocho christiani confluebant martyrum memorias celebraturi (*g*). Labentibus annis nume-

(*a*) Conf. superius dicta c. 6. §. 8.
(*b*) Cangius Glossar. v. Capella.
(*c*) Bignonius not. in Marculfum l. 1. c. 38.
(*d*) Leibnit. Collect. etymolog. part. 2.
(*e*) Conc. Agath. an. 506. Can. XXI.
(*f*) Conc. Trull. Can. XXXI.
(*g*) Conf. Bingh. Orig. Eccles. lib. 20. cap. 7. §. 3.

mero creverunt capellæ, & lapsa ecclesiastica disciplina etiam in potioribus festis ibi divina officia celebrata, ad quæ christiani, relicta parœcia, promiscue convenerunt: at Ecclesiæ doctrina manet immutata; etenim etiam hodie vult Ecclesia, ut in diebus dominicis & potioribus festis christiani parœcias suas frequentent (*a*). Cæterum minores istæ Ecclesiæ solemni ritu solent consecrari, nec confundendæ cum capellis mobilibus, quæ in domibus privatis conceduntur, ubi tantum est altare consecratum.

Capellæ regiæ.

§. VIII. Inter capellas longe eminent *capellæ regiæ*, quæ *palatinæ*, *regales*, *dominicæ & sacella Regis* etiam in antiquis monumentis appellantur. Cœperunt capellæ palatinæ statim ac Imperatores & Reges christianam religionem amplexi sunt: moris enim semper iis fuit & in regiis ædibus Ecclesias habere, & in expeditiones proficiscentibus tabernacula seu capellas secum deferre, ut utrobique sacris vacare possent (*b*). Quum vero Reges varia palatia haberent, in omnibus capellæ excitatæ sunt; neque enim illi palatia extruebant, nisi adjunctis capellis. Quin etiam in dominicis & propriis fundis Ecclesias ædificarunt, quæ prærogativis regiarum capellarum sæpe donatæ sunt. Siculi & Neapolitani Reges multas regias capellas habent, sive à se, sive à Longobardis Principibus extructas. Regiæ capellæ in eum finem præcipue inductæ, ut ibi in usum Regum, & totius regiæ familiæ sacra celebrentur: eisque addicti Clerici & Presbyteri *Capellani palatini & regii* (*c*) dicti sunt. Principio Clerici palatini ab Episcopi, ad cujus diœcesim quisque eorum pertinebat, jurisdictione non eximebantur (*d*): & ipsæ capellæ sine auctoritate Episcopi, in cujus parœcia erant, excitari non poterant: quod Regum Francorum habent capitularia (*e*). Sed inde regiæ capellæ & Clerici palatini ab Episcoporum jurisdictione exemti sunt (*f*), iisque veluti proprius Episcopus præest *Capellanus major*, qui in antiquis monumentis *Abbas*, *Capellanus*, *Archicapellanus & palatii custos* dicitur (*g*). Apud nos jurisdictio *Capellani majoris* amplissima est; etenim non solum veluti prælatus proprius est totius regiæ familiæ, & Clericis & cantoribus palatinis præest; verum etiam ei subduntur Ecclesiæ omnes regiæ & Capellani castrenses. Quæ jurisdictio assiduo usu quæsita à Regibus & Pontificibus confirmata est, novissime vero à Benedicto XIV. clarius explicata & aucta.

No-

(*a*) Trid. sess. XXII. decr. de Observand. in celeb. Missæ.
(*b*) Euseb. lib 6. hist. cap. 17. & seq.
(*c*) Conf. Cangius v. *Capellani*.
(*d*) Thomass. de Benef. part 1. lib. 2. cap. 111. n. 5.
(*e*) Cap. Reg. Franc. lib. 5. cap 182.
(*f*) Cap. 16. ext. de Privileg Conf. Thomass. l. c. cap. 112. n. 6.
(*g*) Cangius in Glos. v. *Capellani*.

Novæ Ecclesiæ ædificatio.

§. IX. Cujuscumque vero generis Ecclesia sit, eam ædificare non licet sine Episcopi, in cujus diœcesi extruitur, consensu & auctoritate (*a*). Nihil ad religionem pertinens inconsulto Episcopo adgredi fas est. Assensum vero non præstet Episcopus nisi prævia causæ cognitione constet, non ex turpi quæstu, sed ex justa causa Ecclesiam ædificari (*b*). Plures novarum Ecclesiarum possunt esse causæ; nova vero parœcia in primis concedenda, si fidelis populus numero auctus sit, aut si ob locorum distantiam sive difficultatem sine magno incommodo ad percipienda Sacramenta & divinum cultum exercendum ad parœciam non potest convenire (*c*). Sed aucto fideli populo non novæ parœciæ fundatione, sed adjunctis Parocho aliis Sacerdotibus curam animarum exercendam Tridentini Patres statuunt (*d*). Privata vero oratoria in publico loco conceduntur facilius etiam ad custodiam reliquiarum, modo eorum causa fideles à pastore suo non multum distrahantur. Ubi vero novæ Ecclesiæ idonea subest causa, tum Episcopus assentiatur, si satis ei donatum sit ad alendum ministerium & religionis cultum exercendum, quod Justinianus statuit & Canonibus suis Ecclesia confirmavit (*e*). Ipse ædificans tenetur congruis reditibus Ecclesiam augere; novæ vero parœciæ congrua portio ex antiquæ proventibus est attribuenda (*f*). Quin etiam Concilii Tridentini decreto jus est Episcopis, si necesse fuerit, populum cogere ad alendum novæ parœciæ rectorem; sed hoc decretum, quod imperium Episcopis tribuat, nec apud nos receptum est. Et quo omnia recte fiant, ante ædificationem audiendi, quibus nuntiandi novi operis jus est. Præstito ab Episcopo assensu nova fabrica non inchoanda, nisi aut ipse aut ejus jussu alius solemnes preces in loco faciat, & crucem humi defigat (*g*).

Forma & situs Ecclesiarum.

§. X. In extruendis Ecclesiis curabant veteres, ut apta forma & convenienti situ ponerentur. Et forma quidem erat oblonga navi similis, situs vero ut Ecclesiæ frons seu præcipuus introitus Occidentem, & sanctuarium Orientem spectarent. *Ædes sit oblonga ad instar navis, ad Orientem conversa*, inquit auctor Constitutionum apostolicarum (*h*). Et Paulinus testatur, morem fuisse usitatiorem, ut ba-

(*a*) Conc. Chalc. Can. IV., Just. Novel. LXVII.
(*b*) Can. X. D. 1. de Consecrat.
(*c*) Cap. 3. ext. de Eccles. ædific.
(*d*) Trid. sess. XXI. de Ref. cap. 4.
(*e*) Cit. Nov. LXVII., Can. IX. D. 1. de Consecrat.
(*f*) Trid. loc. cit.
(*g*) Nov CXXXI. cap. 7. cit. Can. IX.
(*h*) Constit. apost. lib. 2. cap. 57.

basilicæ prospectus est ad Orientem (*a*). Etiam gentes id sæpe servarunt, ut templorum suorum frons soli danti esset obversa, teste Vitruvio (*b*). Ideo vero Orientem versus Ecclesiæ poni solebant, quod christiani precaturi se vertebant ad Orientem. Verum forma & situs iste usitatior quidem fuit, at non semper servatus: etenim & quamvis forma & quocunque situ positas Ecclesias exhibent antiqua monumenta (*c*). Nimirum sæpe necessitas & loci opportunitas aliaque adjuncta variarum figurarum & diversi situs positas Ecclesias pepererunt. Et deinde ubi templa deorum & basilicæ in Ecclesias versa sunt, quî situs & figuræ ratio haberi poterat? Etiam nono sæculo receptior usus Ecclesias Orientem versus constituebat (*d*). Sed recentior disciplina retinuit quidem oblongam Ecclesiarum formam, at situs vix ullam rationem habuit, desueto præsertim veteri more orandi Orientem versus.

Ecclesiæ narthex.

§. XI. Jam vero Ecclesiæ præsertim ampliores pluribus partibus constant, quarum aliæ interiores sunt & parietibus includuntur, aliæ exteriores. Ex veteri disciplina partes interiores erant νάρθηξ, ναός & βῆμα *narthex* seu *ferula*, *templum*, & *sanctuarium*. Et νάρθηξ quidem seu *ferula* ædificium erat oblongum & angustum è transverso Ecclesiæ frontis sub ingressum constitutum, à qua forma *narthecis* nomen accepit; ut enim Suicerus & Cangius observant, figura quævis oblonga sive dromica Græcis *narthex* dicebatur. Tempore sacrarum lectionum & prædicationis in hac parte consistebant infideles portis viciniores, inde hæretici & catechumeni & pœnitentes *audientes* dicti, qui omnes missæ catechumenorum institutioni omnium inservienti, poterant interesse (*e*). Quod si in veteribus monumentis plures nartheces Ecclesiæ aliquando tribuantur, nartheces istæ ferme erant porticus exteriores ad latera & frontem Ecclesiarum ad instar narthecis efformatæ (*f*).

Ecclesiæ navis *ejusque usus*.

§. XII. Post narthecem sequebatur altera Ecclesiæ pars ναός *templum* & *navis* dicta. Navis à narthece repagulis ligneis separata erat, patebatque additus in navem per portas, quas recentiores Græci scriptores πύλας ὡραίας & βασιλικὰς *portas speciosas* & *regias* appellant. In hoc loco excipiebantur primum pœnitentes *substrati* dicti, inde *consistentes*, deinceps fideles, qui precum & oblationis erant participes servata sexus & ordinis distinctione, nam viri à mulie-

(*a*) Paulin. ep. XII. ad Sever.
(*b*) Vitruv. lib. 4. cap. 5.
(*c*) Conf. Bingh. Orig. Eccles. lib. 8. cap. 3. §. 1. & seq.
(*d*) Walfrid. de Ecclesiæ ritib. cap. 4.
(*e*) Conc. Carth. IV. Can. LXXXIV.
(*f*) Conf. Cangius com. in Paulum Silentiar.

ribus, virgines à nuptis, monachi à sæcularibus separati erant (*a*). Parietibus ligneis loca masculorum & mulierum ut plurimum distinguebantur: quod propter corruptos mores inductum Chrysostomus conqueritur (*b*). Et in nonnullis Ecclesiis feminæ excipiebantur in solariis, quæ erant porticus in altum navis Ecclesiæ elaboratæ. Hinc porticus ista Evagrius & Paulus Silentiarius ὑπερῷα *solaria*, sive *porticus superiores* appellant. Dicebantur etiam κατηχούμενα (*c*), quod mulieres eo loci divinos sermones & hymnos auditu exciperent, quod Cangius (*d*) recte observat. Erat autem in navi *ambo*, alio nomine *pulpitum* & *tribunal* dictus, locus nempe editus lectoribus ad legendum, & cantoribus ad canendum & moderandam psalmodiam addictus. In veteri disciplina *chorus* ab ambone non videtur fuisse diversus: etenim in choro Clerici cantores canebant (*e*), tantum in Gallicanis & nonnullis aliis latinis Ecclesiis chorus erat in sanctuario proxime post cancellos, quando apud Græcos ambo extra sanctuarium erat, quod Mabillonius observat (*f*). Ex ambone Episcopos & Presbyteros olim conciones habuisse Cardinalis Bona affirmat (*g*); at mos iste peculiaris quorundam Ecclesiarum fuisse videtur: ut plurimum enim Episcopi ex gradibus altaris concionabantur, quod Valesius (*h*) observat.

Pars Ecclesiæ sacratior sanctuarium.

§. XIII. Tertia Ecclesiæ pars *sanctuarium* erat, quod alias Latinis *sacrarium* & *tribunal*, Græcis vero ἅγιον *sanctum*, ἱερατεῖον *sacrarium*, & βῆμα, quasi locus excelsior, dicebatur, cancellis quibusdam ab Ecclesiæ navi separabatur, eaque excelsius erat. Penitior & sanctior Ecclesiæ pars erat sanctuarium, & tempore sacræ liturgiæ ad Episcopum, Presbyteros & Diaconos pertinebat (*i*); reliquis omnibus erat inaccessum. Etenim soli Diaconi ministrabant altari, cæteri vero inferiores Clerici in aliis Ecclesiæ partibus sua obibant officia. Et laici quarto & sequentibus sæculis ne ad Eucharistiam quidem percipiendam sacrarium ingrediebantur (*k*). Soli Imperatori ex laicis licebat eo loci intrare ad munera offerenda (*l*): desuevit enim mos etiam Constantinopoli, ut Imperatores sacræ liturgiæ tempore intra septa sanctuarii consisterent, postquam Ambro-

(*a*) Conf. Cabassut. in diss. de Veter. Ecclesiar. situ & partib.
(*b*) Chrysostom. hom. LXXXIV. in Matth.
(*c*) Nov. LXXIII. Imp. Leonis.
(*d*) Cangius com. in Paulum Silent.
(*e*) Conc. Turonense II. Can. IV. Conf. Grancolasius l' Ancien Sacramentaire part. I. pag. 21
(*f*) Mabillon. de Liturg. Gallic. lib. I. cap. 8.
(*g*) Bona lib. 2. Rer. liturg. cap. 6. n. 3.
(*h*) Vales. in Socrat. lib. 6. cap. 5.
(*i*) Morin. de Pœn. lib 6. cap. I. n. 10.
(*k*) Conc. Laodic. Can. XIX., Conc. Bracar. I. Can. XXXI.
(*l*) Conc. Trullan. Can. LXIX.

brosius ipsum Theodosium M. inde exclusit (*a*). Hinc ista Ecclesiæ pars Græcis ἄβατα & ἄδυτα, Latinis vero *adyta* & *inaccessa* dicta est. Tanta adytorum religio & ordinem in Ecclesia necessarium fovebat, & rebus sacris sanctæque liturgiæ majorem conciliabat reverentiam. Sed non omni tempore, nec in omnibus Ecclesiis eadem adytorum religio obtinuit. Nam tribus ferme primis sæculis laici ipsi ad altare Eucharistiam accipiebant (*b*): & in Ecclesiis Gallicanis etiam sæculo sexto *ad orandum & communicandum* laicis & feminis patebat sanctuarium, ut Concilium Turonense II. loquitur (*c*). Et male post alios Espenius (*d*) opinatur, *ad communicandum* laicis sanctuarium patuisse, non ut ad Eucharistiam sumendam accederent, sed ut extra illud existentes eam sumerent.

Altare in medio sanctuario.

§. XIV. In medio sanctuario altare collocatum erat, quod divino sacrificio peragendo inserviebat. Altare autem in antiquis monumentis alias appellatur *ara*, *mensa sacra mystica*, *tremenda* & *sanctum sanctorum*. Erant altaria primis sæculis ferme ex ligno, quarto vero sæculo lapidea esse cœperunt, ac demum cautum, ut tantum ex lapide fierent (*e*): quin pace Ecclesiæ data in magnis Ecclesiis sæpe aureo argentove inclusa sunt. Eorum structuræ diversæ fuerunt, nam vel uni vel duobus vel quatuor columnis mensa lapidea superjacebat, alia vero altaria quadro imposita ædificio tumuli formam referebant, tanquam Martyrum sepulcra (*f*). Quæcunque vero esset structura, sic poni solebant, ut Sacerdos celebrans facie ad populum conversa staret: quo situ pleraque adhuc Romæ altaria visuntur (*g*). Imminebat ut plurimum altari *ciborium*, seu *umbraculum*, ut in ordine Romano appellatur. Erat ciborium turrita ædicula, quatuor ad minimum columnis innixa, qua totum altare tegebatur (*h*). Ex columnis pendebant vela, seu cortinæ, Chrysostomo ἀμφίθυρα dictæ, quæ extra tempus sacrificii altare operiebant, tempore vero oblationis trahebantur, ut altare & sacrificium ab omnibus videretur. *Quando videris*, inquit Chrysostomus (*i*), ἀνεγκόμενα τὰ αμφίυρα *trahi vela*, *tunc superne cælum aperiri cogita & angelos descendere*. Et miror profecto Binghamum (*k*) verba ista interpretari, quasi dicant, obducta vela ad occultandum tempore oblationis ipsum

(*a*) Sozomen. lib. 7. cap. 15.
(*b*) Conf. Vales. in Euseb. lib. 7. cap. 9. & Grancolas. l' Ancien Sacramentaire part. 1. p. 309. & seqq.
(*c*) Concil. Turonense II. Can. IV.
(*d*) Espen. part. 2. tit. 16. cap. 1. n. 37.
(*e*) Conc. Epaonense Can. XXVI.
(*f*) Conf. Cardin. Bona lib. 1. Rer. liturg. cap. 20. n. 1.
(*g*) Conf. Cabassut. dissert. de Veter. Eccles. situ n. 9.
(*h*) Conf. Cangius com. in Paulum Silentiar.
(*i*) Chrysost. hom. III. in Ephes.
(*k*) Bingham. Orig. eccles. lib. 8. cap. 6. §. 8.

sum sacrificium, quum contra potius indicant, reducta & aperta vela, ut sacrificium à fidelibus videretur. In medio altari crux quinto sæculo jam erat imposita (*a*); & sub cruce in Ecclesiis, quæ Eucharistiam pro infirmis in altari servabant, pyxis seu vasculum ad eam continendam erat (*b*). Cui usui inserviebant in aliis Ecclesiis columbæ aureæ argenteæve in medio altari suspensæ: quod Grancolasius pluribus illustrat (*c*).

Numerus altarium.

§. XV. Unum autem in una Ecclesia ex veteri disciplina erat altare, non plura, idque ad sacerdotii unitatem indicandam, quod Schelestratus & Habertus pluribus probant (*d*). Hinc *unum altare, unus Episcopus*, notus est Ignatii Martyris aphorismus (*e*). Una ferme Missa in una Ecclesia primis sæculis celebrabatur, & quidem ab Episcopo, cui cæteri Presbyteri concelebrantes aderant. Et si ob populi necessitatem iterum iterumque celebrandum esset, non multa altaria erant necessaria: nam eodem tempore in eadem Ecclesia duæ aut tres Missæ non videntur celebratæ, in quibus christianus populus in duos tresve cœtus distractus esset. Sub finem sæculi sexti apud Latinos in una Ecclesia plura altaria esse cœperunt (*f*), qui usus sensim crevit, adeo ut initio sæculi noni Canones Gallicani numerum altarium cohibuerint (*g*). Fortasse Ecclesiæ plura altaria habere cœperunt, postquam placuit, ne uno die duæ Missæ in eodem altari dicerentur: quod Concilium Antissiodorense anno DLXXVII. cavit (*h*). Cæterum recens Latinorum disciplina altaribus abundat, eaque ad utrumque Ecclesiæ latus posita recitandis privatis Missis, quæ supra modum numero auctæ sunt, inserviunt. Sed Græci perseverant adhuc in antiquis institutis, ac in una Ecclesia unum habent altare, nec fas esse putant intra septa ejusdem templi sacrum eadem die iterare; quamvis extra Ecclesiam habeant oratoria, quæ *parecclesiæ* ab ipsis dicuntur, ubi diebus ferialibus Missas faciunt, quod Goarius refert (*i*).

Altaria mobilia.

§. XVI. Et hæc quidem spectant altaria fixa & immobilia, verum sunt alia mobilia, *tabulæ itinerariæ* in ordine Romano dicta, quæ constant sola lapidea tabula de more ab Episcopo consecrata. Cir-

(*a*) Sozomen. lib. 2. cap. 3.
(*b*) Conc. Turonense II. Can. III.
(*c*) Confer. Grancolas l' Ancien Sacramentaire part. 1. p. 203. & seqq.
(*d*) Schelest. Conc. Antioch. Habert. Archierat.
(*e*) Ignat. Martyr. ep. ad Philadel. n. 4.
(*f*) Gregor. M. lib. 5. ep. L.
(*g*) Conf. Grancolas. l' Ancien Sacramentarie part. 1. p. 45.
(*h*) Conc. Antissiodor. Can. X.
(*i*) Goar. not. in Euchologium.

Circa octavi sæculi initium altaria ista inducta videntur, quod Thiersius (*a*) recte observat; eorumque institutioni causam fortasse dedit nova tum regula, ut sacrificium nisi in altari consecrato non fieret: contingebat enim extra Ecclesias, ubi erant altaria consecrata, Missas debere celebrari; ante enim si talis casus eveniebat, Diaconorum manus loco altaris inserviebant. Ergo nova inducta disciplina Episcopi iter facientes altaria secum deferebant, eaque Presbyteros suos habere Hincmarus Rhemensis inculcabat (*b*), ut in Ecclesiis nondum consecratis, & oratoriis, quæ consecrari non solebant, possent Missas facere. Imo sæculis sequentibus passim Presbyteri & mendicantes à Sede Apostolica, vel ab Episcopis mobilia altaria impetrarunt: & hinc Missæ passim in locis privatis, nec tanti mysterii dignitati convenientibus celebratæ. Græci altaria mobilia non habent, sed eorum loco usurpant *antimensia*, quæ sunt panni quidam altarium ritu consecrati, quibus loco mensæ seu altaris à multis sæculis Ecclesia orientalis utitur, si sacram liturgiam in altari non consecrato celebrari contingat, ut Balsamon testatur (*c*). Cæterum in Ecclesia latina statuerunt Tridentini Patres, ne Episcopi patiantur extra Ecclesias, & ad divinum cultum dedicata oratoria Missas celebrari (*d*): quo decreto abolita esse privilegia altarium mobilium Presbyteris & mendicantibus concessa passim monent Canonistæ.

Sedes Episcopi & Presbyterorum in interiore bematis parte.

§. XVII. Præter intermedium altare in sanctuario parva alia mensa erat, quam Græci πρόθεσιν appellant, in qua dona præparabantur. Et ad interiorem apsidem seu circuitum in superiori pariete Episcopi & Presbyterorum throni, seu sedes conjunctim dispositæ erant, semicirculum efficientes. Sedes Episcopi erat in medio è regione altaris & sublimior, velamine quodam cooperta, ad denotandam Episcopi dignitatem, adeo ut sedens Episcopus & altare & populum recta prospicere, sedes vero Presbyterorum erant ad utrumque latus, sed depressiores. Hinc Athanasius (*e*) Episcopi & Presbyterorum sedes appellat θρόνον καὶ συνψέλλια, *thronum & subsellia*. Et Nazianzenus (*f*) de Presbyteris tanquam splendido Ecclesiæ senatu loquens, eorum sedes *thronos secundos* appellat. Latinis vero thronus Episcopi usitatius *sedes & cathedra* dicitur. Conjunctæ autem erant Episcopi & Presbyterorum sedes, quia ex veteri disciplina Episcopi & Presbyteri senatum seu presbyterium Ecclesiæ constituebant, in quo

(*a*) Jo. Baptist. Thiers. de Præcipuis altarib. cap. 2.
(*b*) Hincm. in capitulis.
(*c*) Balsamon. in Can. XXXI. Conc. Trullani.
(*d*) Trid. sess. XXII. in decreto de Observand. in Missæ celebr.
(*e*) Athanas. epist. ad Solitar.
(*f*) Nazianzen. Carm. jambic. 23.

quo ecclesiastica negotia tractabantur. A forma vero & dispositione sedium aliquando veteres presbyterium appellant *spiritualem coronam* (*a*), & *Ecclesiæ coronam* (*b*): eratque corona ista illustrior Ecclesiæ pars, in qua vis christiani sacerdotii residebant.

Ecclesiæ atrium.

§. XVIII. Extra Ecclesiam stricte sic dictam erant alia ædificia, quæ ad ipsam Ecclesiam pertinebant, & aliquando etiam Ecclesiæ nomine veniunt; sepimento enim & intervallo quodam antiquæ Ecclesiæ donabantur, in quo ædes multæ ad usum ecclesiasticum erant extructæ. Ante Ecclesiæ fores quadratum ædificium erat, sed inferioris situs quam Ecclesia, per quod aditus in ipsam patebat. Hujus ædificii medium sub dio erat, & atrium sive impluvium efficiebat, à qua parte totum ædificium *atrii* nomine liceat appellare, interiores vero partes porticus habebant columnis suffultas. In medio atrio erant aquæ salientes, seu putei & canthari seu concha, seu alia aquarum receptacula. Scilicet christiani Ecclesiam ingressuri manus & ora lavabant (*c*): quum Eucharistiam corporis Christi manibus exciperent (*d*), ad eorum officium certe pertinebat, ut lotis manibus accederent. Horum fontium loco successere, quæ in templorum valvis exponi solent, lustrales undæ, quod Cangius adnotat (*e*): nec enim ad Eucharistiam excipiendam necesse est, ut manus abluantur. Cæterum in his porticibus aut atrio pœnitentes *flentes* dicti stetisse videntur, ut fidelium in Ecclesiam introeuntium preces expeterent (*f*): eoque loci etiam stabant pauperes stipem emendicantes; vetus enim disciplina non patiebatur, ut pauperes in ipsa Ecclesia eleemosynam peterent, ne sacra agentibus Deumque precantibus molesti essent (*g*).

Ecclesiæ exedræ.

§. XIX. Cætera extra Ecclesiam ædificia generaliter *exedrarum* nomine veniebant. Exedra locus erat plures habens sedes atque hinc ædificia omnia circum Ecclesiam *exedræ*, quasi loca sessionis & quietis, dicta sunt (*h*). Pars exedrarum erat baptisterium, ædificium nempe satis amplum Ecclesiæ adjacens, in quo erant aquarum receptacula ad dandum statis temporibus Baptismum (*i*). Inter

(*a*) Ignat. Martyr. ep. ad Magnes. n. 13.
(*b*) Const. apost. lib. 2. cap. 28.
(*c*) Euseb. lib. 10. cap. 4., Paulin. ep. XII. ad Sever. Confer. Cang. com. in Paul. Silent.
(*d*) Conf. Morin. de Sacr. ordinationib. part. 3. ex. 12. cap. 3.
(*e*) Cang. l. c.
(*f*) Basil. M. Can. LVI. & LXXV. Conf. Cabassut. diss. de Veter. Eccles. situ n. 2.
(*g*) Conf. Card. Bona Rer. liturg. lib. 1. cap. 20. n. 5.
(*h*) Confer. Vales. in Euseb. de Vita Constant. lib. 3. cap. 51.
(*i*) Confer. superius dicta cap. 6. §. 7.

ter exedras erat etiam *secretarium* seu *vestiarum*, Græcis dictum διακονικὸν, ædificium nempe vasis & indumentis sacris asservandis addictum. Alias dicebatur *salutatorium* (*a*) & *receptorium*, quia moris fuit Episcopis ante Missarum celebrationem in eo sedere, & salutationes fidelium excipere, qui se eorum orationibus commendabant, aut aliquod iis negotium aperiebant (*b*). *Pastophoria* etiam Ecclesiæ adjacentia ædificia erant, sed recte videtur Binghamus (*c*) observare, ea non peculiare ædificium fuisse, sed potius generale nomen, quo omnes exedræ denotabantur: auctor enim apostolicarum constitutionum pastophoria sic describit, quasi essent ædificia ab utrique Ecclesiæ latere ad Orientem extructa (*d*). In exedris erant bibliothecæ, quas in celebrioribus Ecclesiis in usum Clericorum Episcopi colligebant; & scholæ omnium eruditioni positæ, quibus in nova disciplina *seminaria* successerunt; domus Clericorum aliaque in usum ecclesiasticum comparata ædificia.

Cura Diaconici cujus erat.

§. XX. Secretario seu vestiario præerant Diaconi, qui vasorum sacrorum, utensilium & rerum pretiosarum, quæ eo loci reponebantur, curam gerebant, & ab iis etiam *Diaconici* nomen derivatum est. At præcipuus Diaconici inspector & custos aliquis Presbyter plerumque fuit, qui à Græcis σκευοφύλαξ & κειμηλιάρχης (*e*), à Latinis vero posterioribus *sacrista* dictus est; extatque in decretalibus titulus *de officio sacristæ*. In nova disciplina Latini plerumque *thesaurarium* & *sacristam* confundunt; at olim thesaurarii officium sacrorum vasorum custodiam non continebat: *ad thesaurarium pertinet*, inquit Isidorus, *ostiarii basilicarum ordinatio, incensi præparatio, cura chrismatis conficiendi, cura baptisterii ordinandi, præparatio luminariorum in sacrario & sacrificiis*. Simplex olim gerebat officium thesaurarius; at inde institutis beneficiis ejusmodi officium in Ecclesiis cathedralibus & in collegiatis abiit in beneficium aut dignitatem interdum ex primariis; alicubi vero pristinam meri officii naturam retinet, quod simplicitati vetustatis, officia Clericorum meræ erant obedientiæ, magis convenit (*f*).

Ecclesiarum partes in nova disciplina.

§. XXI. Præsens Latinorum disciplina etiam in negotio Ecclesiarum à veteri multum distat. Constant apud Latinos Ecclesiæ ferme duabus partibus interioribus, nave & sanctuario. In sanctuario ex

(*a*) Gregor. M. lib. 4 ep. 54.
(*b*) Conf. Card. Bona Rer. liturg. lib. 1. cap. 24. n. 2.
(*c*) Bingh. Orig. Eccles. lib. 8. cap. 7. n. 11.
(*d*) Const. apost. lib. 2. cap. 57.
(*e*) Conf. Suicerus v. σκευοφύλαξ.
(*f*) Molan. de Canonicis lib. 2. cap. 13.

ex veteri more etiam altare collocatur, & majus dicitur; verum adytorum religio jampridem pene nulla est, & secus altare, dum sacra mysteria celebrantur, etiam feminæ accedunt (*a*): quod est contra ordinem in Ecclesia necessarium, & divinis mysteriis detrahit. Presbyterium & chorus confunduntur, & ipsi Clerici liturgiæ tempore in sanctuario locum habent & ministrant. Ecclesiæ navis ex utroque latere altaribus minoribus redundat contra morem vetustatis, quæ unum altare in una Ecclesia agnoscebat. In navi loca virorum & mulierum parietibus ligneis non distinguntur, quin potius in frequentioribus Ecclesiis viri mulieribus commisti sacris mysteriis adsistunt, idque in tanta morum corruptione religionis sanctitati plane non convenit, tantumque pristinus mos quodammodo viget in pagorum Ecclesiis. Etiam pulpitum in Ecclesiæ nave hodie est, sed tantum ex eo prædicatores verba faciunt, & raro admodum cantui inservit. In parte Ecclesiæ inferiori baptisterium collocatum est, quod parvum est aquarum receptaculum, ab exedris in Ecclesiam translatum. Paucæ sunt Ecclesiæ, quæ habent atrium & plerumque vel omnino tectum, vel prorsus patens, nec in atrio fontes sunt. Habent vero Ecclesiæ diaconicum sive secretarium, in quo vasa & indumenta sacra asservantur, estque ut plurimum ipsi Ecclesiæ adhærens ædificium. Pars etiam nostrarum Ecclesiarum est *turris campanaria*, ut vocatur, in qua campanæ, quæ signum præbent sacra mox celebrari, collocatæ sunt. Campanæ pluribus sæculis ignotæ, sed jam ante sæculi sexti finem earum sonitu apud Latinos ad divina officia fideles convocabantur, quod Martenius (*b*) probat. Postremo majores Ecclesiæ & præsertim cathedrales habent adjacentes domus, ubi Episcopi aliique Clerici iisdem inservientes inhabitant.

Consecrationis Ecclesiæ Minister Episcopus.

§. XXII. In Ecclesiis ædificatis divina officia ex veteri disciplina vetantur celebrari, nisi prius illæ consecrentur, aut saltem benedicantur. Est autem consecratio actus sacer & solemnis, quo Episcopi ministerio per varios ritus & cæremonias Ecclesia cultui divino addicitur. Consecrationes istæ Latinis etiam dicuntur *dedicationes*, Græcis etiam ἐγκαίνια: dum Ecclesiæ consecrantur, primum in usum deducuntur, & *dedicatio* & ἐγκαίνια initiationem & primum rerum usum designant, quod summus Mazochius pluribus demonstravit (*c*). Tantum Episcopus proprius Ecclesiam consecrat, ille nempe, in cujus parœcia novus titulus ædificatus est: nec tanta potestate Presbyteri donantur (*d*): docentque passim Canonistæ Eccle-

(*a*) Conf. Christ. Lupus in Can. Trullan. LXIX. tom. 3. oper. E. V.
(*b*) Martene de Antiq. eccles. discipl. cap. 2. n. 11.
(*c*) Mazoch. de Camp. amphith. cap. 3. & ep. de Dedic. sub ascia.
(*d*) Conc. Bracarens. I. Can. XXXVII.

clesiarum consecrationes ordinis episcopalis, non jurisdictionis esse (*a*). Imo ex veteri disciplina ad Ecclesiæ consecrationem plures Episcopi vocari & convenire solebant (*b*), qui præsentia & sermonibus suis augebant solemnitatem. Hinc occasione dedicationum Ecclesiarum frequentes Synodi celebratæ, qualis est Synodus Antiochena anno CCCXLI., inde *in encæniis* dicta (*c*). Ex nova disciplina non amplius ad Ecclesias dedicandas plures Episcopi conveniunt, recteque solus proprius Episcopus, aut ejus auctoritate alius hoc officium peragit. Interim quousque Ecclesia consecretur, benedici potest per Presbyterum ab Episcopo delegatum, & ita etiam idonea evadit ad divina officia etiam ad divinum sacrificium, modo adsit altare ab Episcopo consecratum.

Ritus, quibus Ecclesia consecratur.

§. XXIII. Dedicationes Ecclesiarum sunt antiquissimæ, at non semper iisdem solemnibus ritibus peractæ. Quarto sæculo magna pompa oratoria dedicabantur, & convenientes Episcopi variis sermonibus, hymnis, precibus diem festum augebant (*d*); ritu vero Romano etiam Sanctorum reliquiæ sub altari condebantur (*e*). Sed ex nova disciplina à pluribus sæculis apud Latinos inducta, multis ritibus abundat Ecclesiæ consecratio. Etenim præcedit jejunium, & vigiliæ coram reliquiis sub altare immittendis cantantur: Ecclesia exterius ter aqua & sale benedictis adspergitur: interius in Ecclesiæ pavimento alphabetum Græcum & Latinum describitur: altare peculiari ritu consecratur: item Ecclesia interius ter aqua, sale, cineribus & vino benedictis lustratur: reliquiæ sub altari conduntur: parietes & duodecim ibi depictæ cruces chrismate unguntur. Qui aliique ritus varias preces & hymnos adjunctos aut interpositos habent. Ex his ritibus antiquissimus est mos sub altari Martyrum reliquias recondendi, isque ab Ecclesia Romana ad alias derivatus est. Et recte videtur sentire Cardinalis Bona (*f*), in consecrandis Ecclesiis adhibitas reliquias ab antiquo christianorum more, qui Ecclesias excitare consueverunt super Martyrum cœmeteria, in quæ tempore persecutionum ad sua mysteria celebranda sæpe solebant convenire. Cæteri ritus labentibus annis inducti sunt, eorumque aliqui eo spectare videntur, ut dedicatio Ecclesiæ Baptismum adumbret, idque secundum doctrinam Patrum, & in primis Augustini, qui allegorico dicendi genere ædificationem & consecrationem Ecclesiæ, quasi Baptismi imaginem depingit (*g*). Sane ex sententia Ivonis

(*a*) Conf. Barbosa de Off. episc. allegat. 27.
(*b*) Euseb. de Vit. Constantini lib. 4. cap. 23., Aug. ep. CCLXIX.
(*c*) Conf. Cangius in glossar. v. *encænia*.
(*d*) Euseb. loc. cit. cap. 45.
(*e*) Ambros. ep. LIV.
(*f*) Bona Rer. liturg. lib. 1. cap. 19. §. 5.
(*g*) August. serm. CCCXXXVI.

nis Carnotensis trina externæ Ecclesiæ adspersio triplicis in Baptismo immersionis sacramentum est, & alphabetum umbra est institutionis catechumenorum, quæ Baptismum antecedit (*a*). Altare ante sæculum quintum non peculiari consecratione, sed contactu corporis Christi consecratum censebatur, quod Thiersius observat (*b*); at inde peculiaris altarium consecratio recepta est. Cæterum dies consecrationis inter annua festa Ecclesiarum celebratur: cujus disciplinæ etiam in antiquis monumentis prostant exempla (*c*).

Actus profani procul ab Ecclesia.

§. XXIV. Quando Ecclesiæ per consecrationem cultui divino sunt addictæ, plane iis, ut ædibus Deo sacris, tantum ad cultum religionis aliosque actus, qui eo spectant, utendum est, ut ita vere domus orationis dici possint. Itaque profani omnes actus, etsi non illiciti, ab Ecclesiis procul esse debent, quales negotiationes, judicia præsertim criminalia, placita, civiles conventus, convivia, ludi theatrales, choreæ, cantus lascivi & profana colloquia (*d*). Et quamvis primis sæculis agapas suas, quæ erant convivia charitatis & religionis plena, in Ecclesiis christiani agitarint; tamen inde quod in comessationes & ebrietates degenerassent, Canones vetuerunt, ne in dominicis fierent (*e*). Similiter vasa sacra & Ecclesiarum utensilia nec in profanos usus possunt adhiberi, quæ est antiqua Ecclesiæ disciplina nisi necessitas alendi pauperes aut redimendi captivos aliud expostulet (*f*). Contra ut omnes profanæ actiones ab Ecclesiis arcentur, ita honorem & reverentiam eis fideles exhibere oportet. Ipsi Imperatores Ecclesiam ingressuri diadema & custodias ante fores relinquebant, tanquam qui Regis Regum domum intrarent. Præterea fideles Ecclesiarum januas, limina, columnas, altaria amplecti & exosculari consueverunt in amoris & reverentiæ signum.

Quando imagines & statuæ Sanctorum in Ecclesiis receptæ.

§. XXV. Quo vero omnia ad religionem & pietatem conspirent, interior Ecclesiarum ornatus talis esse debet, qui fideles ad verum cultum & ad christiana officia excitare queat: quo spectant picturæ, quibus Christi & Sanctorum imagines & egregia Scripturarum & virorum piorum facinora exhibentur. Per tria priora & amplius sæcula rarior vel nullus fuisse videtur in Ecclesiis sacrarum imaginum usus, quod Petavius, N. Alexander, Christianus Lupus

(*a*) Ivo serm. de Sacram. dedicationis.
(*b*) Thiersius dissert. de Præcipuis altarib. cap. 2.
(*c*) Sozom. lib. 2. cap. 26.
(*d*) Conc. Trullan Can. LXXVI., cap. 9. ext. de Immunit. Eccles., cap. 2. eod. in 6.
(*e*) Conc. Laodicen. Can. XXXVIII.
(*f*) Conf. Bingh. Orig. Eccles. lib. 8. cap. 10. §. 2.

pus aliique plures docent (*a*). Sacras imagines tum in Ecclesiis proponere intempestivum erat, ne christiani potius mutasse simulacra, quam idolatriam reliquisse viderentur. Hinc merito Illiberitanis Patribus placuit, *picturam in Ecclesia esse non debere, ne quod colitur & adoratur in parietibus depingatur* (*b*). Cœpit usus imaginum Sanctorum in Ecclesia quarto sæculo, & inde in dies collabente idolatria passim receptus & admissus est. Interim ignotæ fuerunt in Ecclesia imagines, quibus Deus & sacrosancta Trinitas corporea forma exhibentur. Deum enim utpote immensum & incorporeum figurari non posse veteres tenebant (*c*). Quin ipse Christus ante Synodum Trullanam potius agni typo, quam humana forma exhiberi consuevit (*d*). Cæterum sacrosancta Trinitas sub symbolis, quibus divinæ personæ apparuerunt, expressa est. Sane in templo Paulini Nolæ extructo Trinitas ita depicta erat: stabat Christus agno, vox Patris de cælo tonabat, & per columbam Spiritus sanctus fluebat (*e*). Et passim in baptisteriis & super altare suspensæ erant columbæ, quibus Spiritus sanctus exprimebatur. Nulla corporea specie Deus Pater exprimi posse videbatur, quod nulla visibili forma credebatur apparuisse. Inde vero invaluit, ut sub forma antiqui dierum exprimeretur, quod tempore Nicolai I. in Ecclesia Romana nondum invaluerat (*f*). Porro non eodem tempore, quo Sanctorum imagines, etiam eorum statuæ receptæ sunt: statuæ enim utpote magis idolis gentium similes, etiam octavo sæculo minus frequentes erant: at inde assiduo usu apud Latinos receptæ sunt; apud Græcos enim earum exiguus usus fuit, hodie vero nullæ sunt (*g*).

Sacræ imagines & picturæ inserviunt institutioni.

§. XXVI. Admissis autem & probatis picturis, quibus Sancti & Scripturarum historiæ exhibentur, Ecclesiæ exornantur, & earum ope christiani ad bonos mores & egregia facinora incitantur, & rudes in iis veluti legent religionis instituta. Imo præcipue ad rudium institutionem initio picturæ in Ecclesiis admissæ videntur. *Idcirco*, inquit Gregorius M. (*h*), *pictura in Ecclesiis adhibetur, ut si qui litteras nesciunt, saltem in parietibus videndo legent, quæ legere in Codicibus non valent.* Hinc in picturis & imaginibus nihil falsi, & quod honestatem & religionem minus deceat, exhiberi debet. Falsis enim; obscœnis & lascivis picturis in errorem & morum per-

(*a*) Petavius dogmat. theolog. lib. 15. cap. 13.. N. Alexander diss. VI. in sæculum octavum §. 3.; Lupus diss. de VII. Synodo generali cap. 2. tom. 3. V. E.
(*b*) Conc. Illiber. Can. XXXVI.
(*c*) Conf. Petav. loc. cit. cap. 14.
(*d*) Conc. Trullan. Can. LXXXII.
(*e*) Paulin. ep. XII. ad Sever.
(*f*) Lup. cit. diss. cap. V.
(*g*) Conf. Grancolas. l' ancien Sacramentaire part. 1. p. 72.
(*h*) Gregor. M. lib. 9. ep. CV. & lib. 11. ep. XIII. ed. Benedict.

versitatem christiani inducuntur, non secus ac flagitiosus ille Terentianus adolescens pictum Jovis adulterium spectans lapsus & quasi cælesti magisterio seductus in stuprum. Et merito Tridentini Patres statuerunt (*a*), *ut nullæ falsi dogmatis imagines & rudibus periculosi erroris occasionem præbentes, statuantur.* Hinc muneris episcopalis est, falsas picturas ab Ecclesiis abolere, præsertim si errorem in fide & bonis moribus instillent. Atque hac ratione plures ex recentioribus theologis tenent, rudi populo non expedire imagines Trinitatis, quibus Deus Pater & Spiritus sanctus corporea forma exhibentur, in Ecclesiis exponere: nam inde Deum esse corporeum facile sibi persuadebit. Quæ sententia antiquitati convenit, nec contraria est Ecclesiæ decretis: nusquam enim nec in comitiis Tridentinis imagines Trinitatis positivo aliquo decreto Ecclesia recepit, quod Molanus docet (*b*).

Cultus sacrarum imaginum.

§. XXVII. Præterea Christi & Sanctorum imagines, quæ institutioni & bono exemplo christianorum inserviunt, debita adoratione colendæ sunt, idque contra Iconoclastas Synodus Nicæna II. constabilivit & Tridentina confirmavit (*c*). Debita autem adoratio sacrarum imaginum est externus cultus & honoraria adoratio, seu veneratio, qua Christum ipsum & Sanctos coram eorum imaginibus adoramus. Et caveant profecto Episcopi & Parochi, ne cultus iste ultra quam par est, extendatur, & ejus occasione inducatur superstitio: nam hac in re potius freno, quam calcaribus indiget vulgi religio, constatque historiæ fide in quas absurdas praxes non minus Græci quam Latini occasione cultus imaginum inciderint. Itaque sæpe inculcandum rudi populo, imaginibus religiosum cultum exhiberi, non quod iis vis aliqua divina insit, vel quod ab iis sit aliquid petendum, vel in iis fiducia collocanda, sed quod delatus honor in Sanctos redundet (*d*). Quoniam vero vulgus in re, quæ sensus percellit, vix rectis limitibus continetur, hinc multæ Occidentis Ecclesiæ, in primis Gallicana, septimo & octavo sæculo imagines Sanctorum tantum ad institutionem admittebant, eis vero aliquem cultum exhiberi non patiebantur, non quod istæ Ecclesiæ imaginum cultum superstitiosum judicarent, sed potius quod superstitionem præcavere intenderent, quod post alios viros doctos Espenius observat (*e*). Cui disciplinæ adeo adhæserunt Gallicani Antistites, ut integra Ecclesiæ unitate Synodum Nicænam II., qua cultus imaginum constabilitus est, rejicerint. At deinceps etiam Eccle-

(*a*) Trid. sess. XXV. in Decret. de Invocat. Sanctor.
(*b*) Molan. hist. Sanctar. imagin lib. 2. cap. 3.
(*c*) Conc. Nicæn. II. act. 7., Trid. sess. XXV. in Decr. de Invoc. Sanct.
(*d*) Trid. loc. cit.
(*e*) Espen. part. 2. tit. 16. cap. 1. n. 15.

clesia Gallicana debitam imaginum sacrarum adorationem admisit. Probatus ab Ecclesia sacrarum imaginum cultus nihil mali aut superstitiosi in se continet: quid enim mali est Sanctos in imaginibus venerari & exosculari (*a*)? Quod si sero tandem imaginum usus in templis receptus est, id earum cultui nihil officit; nam cultus iste hypotheticus est, cujus generis doctrinæ & in jure naturali & in religione plures sunt.

Ecclesiæ consecratio non repetenda.

§. XXVIII. Solemni ritu Ecclesia consecrata, etsi enormi crimine polluatur, iterum non debet consecrari. Quemadmodum enim semel datus Baptismus non iteratur, ita nec locus Deo dicatus iterum consecrandus est: quam rationem Canon quidam sub nomine concilii Nicæni proponit (*b*). Non repetitur vero consecratio, si Ecclesia eadem maneat, vel saltem eadem hominum judicio reputetur. Hinc si vetus Ecclesia ex integro eversa sit, & nova in veteris locum ædificata, nova Ecclesia consecratione indiget. Contra si Ecclesia per partes renovetur: quin si illæsis parietibus lignea ædificia casu consumentur, & de novo fiant, consecratio non repetitur (*c*), nam prudenti judicio Ecclesia eadem perseverat. Porro nec Ecclesiam iterum oportet consecrare, quod altare motum aut violatum fuisse dicatur. Sæculo XI. si motum fuisset altare, iterum Ecclesia consecrabatur: quam disciplinam promovit decretalis sub Hyginii Papæ nomine, qua scriptum est, *si motum fuerit altare, denuo Ecclesia consecretur* (*d*). Et deinde quod Ecclesia sit propter altare, non altare propter Ecclesiam, videbatur moto altari integram Ecclesiam iterum consecrandam, quam rationem S. Anselmus habet (*e*). Verum hæc disciplina diu non stetit: nam inde Alexander III. rescripsit, non esse iterum Ecclesiam consecrandam, quod altare motum fuerit, licet aliqui Canones aliud innuere viderentur (*f*). Et profecto quum diversis ritibus Ecclesia & altare consecrentur, altari moto aut fracto iterum non erat Ecclesia consecranda. Quod si Ecclesiam consecratam fuisse dubitetur, iterum consecrabitur (*g*), non secus ac iterum datur Baptismus, si dubium sit, utrum collatus fuerit.

Polluta Ecclesia reconciliatur.

§. XXIX. Quamvis autem consecrata Ecclesia quousque eadem perseverat, iterum non consecretur; tamen si palam polluatur, reconcilianda est, quod thema Passerinus (*a*) fuse persequitur. Polluitur autem Ecclesia humani sanguinis effusione & homicidio etiam citra sanguinis effusionem in ea admissis (*b*), quod de effusione & homicidio per injuriam factis merito accipiunt Canonistæ: item emissione humani seminis etiam licita (*c*), & ethnici aut excommunicati sepultura (*d*). Polluta Ecclesia adjacens cœmeterium etiam pollutum censetur, non contra (*e*). In Ecclesia polluta divina officia & in primis Missæ sacrificium non licet celebrare, nisi prius reconcilietur; & si pollutio per sepulturam excommunicati sit, ante omnia cadaver, ubi discerni potest, effodiendum (*f*). Tantum Episcopus Ecclesiam pollutam reconciliat, idque per aquam vino & cinere admistam, & à se prius benedictam, qua adspergillo ex hyssopi herba parato Ecclesia adspergitur non sine precum accessione. Hac autem cæremonia peccatorum reconciliationem designari theologi docent: eoque spectare videtur usus cineris, qui in publica pœnitentia olim solemnis erat (*g*). Ita videntes christiani Ecclesiam, quæ non peccavit, imagine pœnitentiæ reconciliari, delictorum horrore concutiuntur, & facile animadvertent, quantum ipsis ad peccatorum expiationem laborandum sit. Quod si Ecclesia tantum benedicta polluatur, non solemni reconciliatione opus est, sed tantum aqua benedicta etiam à Presbytero lavabitur (*h*).

(a) Conf. Nat. Alexander diss. 6. in octavum sæcul.
(b) Can. XX. D. 1. de Consecrat.
(c) Cap. 6. ext. de Consecrat. Eccles.
(d) Can. XIX. eod.
(e) S. Anselmus lib. 3. ep. CLIX.
(f) Cap. 1. ext. eod.
(g) Can. XVIII. eod.

Reparatio Ecclesiarum.

§. XXX. Extructæ Ecclesiæ identidem instaurandæ & reparandæ sunt, ut perpetuum maneant ad religionis exercitium. Sarciri autem debent ex bonis earundem Ecclesiarum, quod omnino justum est. Et sane ex veteri latinorum disciplina in multis Ecclesiis proventus ecclesiastici in quatuor partes, in aliis in tres tribuebantur, quarum partium una Ecclesiis sarciendis & instaurandis cedebat (*i*). Temporis lapsu desuevit partitio ista bonorum, & instituta sunt ecclesiastica beneficia, quibus uni beneficiario fructus beneficii sui percipere conceditur. At natura ipsa bonorum mansit immutata: bona transierunt cum onere suo, & beneficiarii meri sunt reddit、uum ecclesiasticorum procuratores. Hinc beneficiarii tenentur suorum beneficiorum Ecclesias reficere; eidemque oneri etiam subjiciuntur omnes, qui decimas & alia bona Ecclesiarum possident, etsi bene- fi-

(a) Passeric. de Pollut. Eccles.
(b) Cap. 4. & ult. ext. de Consecr. Eccles.
(c) Can. XIX. D. 1. de Consecr., cit. cap. ult. & cap. 5. ext. de Adulter.
(d) Cap. 7. ext. de Consecr. Eccles.
(e) Cap. un. eod. in 6.
(f) Can. XXVII. cit. D. 1.
(g) Conf. Espen. part. 2. 16. cap. 4. n. 23. & seqq.
(h) Cit. cap. ult.
(i) Conf. Thomas. de Benef. part. 3. lib. 2. & seq.

ficiarii non sint (*a*), nisi Ecclesia peculiares suos redditus fabricis addictos habeat. Beneficiariis autem incumbit reparatio, *si eis supersint* bona ultra frugalem sustentationem, ut Alexander III. rescripsit (*b*): ex bonis nempe ecclesiasticis primum ministrorum alimenta deducenda sunt. Quod si bena ecclesiastica non sufficiant, & Ecclesia parœcialis instauranda vel reficienda sit, eam in rem christiani collectas pro religione sua conferre debent (*c*): pertinet enim ad christianorum officium loca habere ad religionis exercitium addicta. Cui juri consonat Concilii Tridentini decretum, nisi quod Episcopis etiam concedit, ut patronos & cæteros bonorum ecclesiasticorum possessores, & in eorum defectum parœcianos omnibus remediis opportunis cogant ad Ecclesiam parœcialem instaurandam (*d*). Quod decretum utpote Episcopis imperium tribuens, nec in integro regno nostro receptum est: ubi sine regio adsensu collectas ad reparandas Ecclesias christiani non conferunt.

CAPUT XXXIII.

De Asylo Ecclesiarum.

Asyla apud Græcos, Romanos & Judæos.

§. I. Vox *asylum* Græca est, denotatque locum sanctum, quo confugientes sine summo piaculo avellere non licet. Apud Græcos templa, altaria, simulacra, luci sacri securitatis & asyli loca erant, quæ si non initio saltem tractu temporis etiam quibusvis sceleratis eo confugientibus securitatem præstabant. Nempe templa solemni consecratione rerum humanarum numero eximi, ac veluti in deorum patrimonio constitui credebantur. Quo fiebat, ut eo confugientes securi essent, tanquam in loco diis sacro positi, & sub eorum custodiam recepti. Et qui ad templa confugientes necabant, sacrilegi censebantur, sibique illatam injuriam dii immortales credebantur inultam non relinquere, quod ex Justino constat (*e*). Sed non omnia Græcorum templa asylo aucta erant, sed quibus consecrationis lege concederetur. Inde tempore Tiberii per Græcas urbes licentia & impunitas asyla constituendi invaluerat, & hinc *complebantur templa pessimis servitiorum: eodem subsidio obærati adversum creditores, suspectique capitalium criminum receptabantur*, quod Tacitus (*f*) testatur. Quanquam in gravioribus criminibus antiquiores Græci asylo-

(*a*) Cap. 1. ext. de Eccles. ædific., Conc. Roman. sub Eugenio II. Can. XXV. Confer. Gonzalez in cit. cap. 1.
(*b*) Cap. 4. ext. eod
(*c*) Cit. Can. XXV. Conc. Romani.
(*d*) Conc. Trid. sess. XXI. de Ref. cap. 7.
(*e*) Justin. lib. 28. cap. 3.
(*f*) Tacit. lib. 3. annal. c. 60.

lorum sanctitatem aliquando eluserint, vel igne aris admoto, vel victu confugientibus ad mortem usque denegato. Romæ præter Romuli asylum deinceps pauca templa & sacella perfugii loca fuerunt, quod viris doctis observatum (*a*). Apud Judæos vero sapienter asyla constituta sunt: nam in deserto altare asylum iis fuit, qui inviti & inconsulto occidissent; at qui ex insidiis proximum suum occidebant, ab altari ad mortem abducebantur (*b*): republica judaica deinceps suis sedibus recepta, urbes asyli constitutæ, in quibus itidem securi erant, qui inconsulto occidissent; reis vero data opera occidentibus tantum asylum proficiebat, ne indicta causa pœnas luerent (*c*). Nullum in templo asylum constitutum est, ne homicidarum præsentia & irruentium forte ultorum vi divinus cultus temeraretur.

Quî in Ecclesiis asylum invaluit.

§. II. Jure quoque asylorum Christi Ecclesiæ donatæ sunt, quod privilegium à Constantini M. conversione cœpit invalescere: quarto enim sæculo multa confugarum in Ecclesiam extant exempla, quæ Jac. Gothofredus (*d*) congessit. Nulla autem ea de re ante Theodosium M. lex lata est, saltem non extat, nec latam fuisse idoneis monumentis demonstratur. Ac sane asyli sanctitas christianis Ecclesiis primum usu & consuetudine quæsita videtur, scientibus & pro religione sua non repugnantibus summis Imperantibus. Nimirum miseris opem ferre semper Episcoporum munus fuit, iique post pacem Ecclesiæ datam pro reis apud magistratus intercedere cœperunt ad pœnæ debitæ remissionem, aut saltem mitigationem (*e*). Hinc & innocentes vi oppressi & graviorum criminum rei ad Ecclesiam confugere, auxilium ab Episcopis imploraturi; dabaturque interim loci religioni & intercedentis auctoritati, ut confugientes, saltem qui misericordia & patrocinio digni videbantur, ab omni molestia tuti essent. Sane de Faventio cujusdam saltus conductore, qui sibi à domino possessionis metuens, ad Ecclesiam Hipponensem confugerat, inquit Augustinus (*f*), quod ibi erat, *ut confugientes solent, expectans, quomodo per intercessionem nostram sua negotia terminaret*. Et alio loco idem Augustinus confugientem in Ecclesiam summo timore perculsum & Episcopi auxilium invocantem repræsentat (*g*). Ex quibus moribus Ecclesiarum asylum invaluit: quod in dies crevit & clericorum nimio zelo & confugientium audacia civitati noxium & ipsi Ecclesiæ injuriosum evasit. Hinc christiani Imperatores variis le-

(*a*) Lipsius excurs. in lib. 3. annal. Taciti cap. 30.
(*b*) Exod. XXI. 14.
(*c*) Numer. XXXV. 8. & seqq., Conf. Jo. Clericus in not.
(*d*) Gothofr. in L. 1. C. Th. de His qui ad Eccles. confug.
(*e*) Conc. Sardic. Can. VII, & Hieronym. ep. II. ad Nepotian.
(*f*) Aug ep. CXV.
(*g*) Aug. serm. 18. de verb. Domini.

legibus ejus formam, modum & limites constituerunt, quandoque etiam abrogarunt.

Cujus potestatis est asyli in Ecclesiis constitutio.

§. III. Et sane asylorum etiam in Ecclesiis constitutio ad civilem potius quam ad ecclesiasticam potestatem videtur pertinere. Civilis potestas merum imperium ad animadvertendum in facinorosos homines à Deo accepit: nec jure evangelico ulla loci sanctitas est, qua rei à potestate juris gladii eximantur. Justinianus quoque aperte professus est, Ecclesiis ab lege civili asylum conciliari (*a*). Ipsi Ecclesiæ Patres id agnoverunt: etenim sublato per Arcadium Ecclesiarum asylo, ad ejus restitutionem impetrandam Africani Patres an. CCCXCIX. legatos ad Principes miserunt, *ut pro confugientibus ad Ecclesiam quocunque reatu involutis legem de gloriosissimis Principibus mererentur*, *ne quis eos audeat abstrahere* (*b*). Hinc quinque primis sæculis nulli prorsus extant Canones, qui de Ecclesiarum asylis decernant (*c*), quod probe sciebant Episcopi, eam potestatem ad Principes pertinere, tantumque sibi intercedendi gloriam relictam esse. Porro qui inde de asylis prodierunt Canones, jussu & auctoritate Regum in Conciliis conditi sunt, ut exemplo esse possunt Synodi Aurelianensis I. anno IↃXI. & Toletana XII. anno IↃCLXXXI. celebratæ, quæ jussu & auctoritate Regum Clodovei & Ervigii asylis Ecclesiarum formam dederunt. Et profecto doli mali reus est Gratianus, qui Canonem Toletanum ea parte, quæ Regis auctoritatem continebat, detruncavit (*d*). Sed temporis lapsu alia multis decretalium interpretibus insedit opinio, Ecclesiarum nempe asylum & quidquid ejus rei est, uni ecclesiasticæ potestati deberi. Quæ sententia præsertim post Gratianum cœpit: hic enim multos Canones sive interpolatos sive supposititios collegit, quibus constare videtur, ab ecclesiastica potestate asyla pendere: & ejus ætatis interpretes, quin & Pontifices, ferme ex solo Gratiano sapiebant (*e*).

Jure Romano qui asylis excluduntur.

§. IV. Sanctitas asyli Ecclesiis concessi ex sententia legum Romanorum præcipue ad sublevandos miseros vi oppressos spectabat, non ad invertenda aliorum jura, multo minus in gravibus criminibus proderat reis in Ecclesiam confugisse, nisi quatenus Episcoporum intercessiones ad pœnæ mitigationem magistratus inflecterent. *Templorum cautela*, inquit Justinianus (*f*), ***non nocentibus***, *sed læsis da-*

(*a*) Novell. XVII. cap. 7.
(*b*) Can. LXI. C. Afric.
(*c*) Conf. Petrus Sarpi de Jur. asylor. cap. I.
(*d*) Can. XXXV. c. 17. q. 4.
(*e*) Conf. Espen. diss de Asylo templor. cap. 3.
(*f*) Novell. XVII. cap. 7.

datur à lege: quæ sententia omnium legum antecedentium de hoc argumento verum sensum patefacit. Itaque jure civili publici debitores, imo etiam privatis rationibus impliciti, asylo Ecclesiarum non juvantur: ipsique Clerici debita expungere jussi, si eos occultarent, vel non exhiberent (*a*). Item asylo non utebantur Judæi, qui se christianos fieri simulabant, ut criminum vel debitorum pondere evitarent (*b*). Et servis sine telo ad Ecclesiam confugisse proderat uno die, quo exacto restituebantur dominis, qui in Sacerdotis & Ecclesiæ honorem debitas pœnas remitterent (*c*). Concessit quidem inde Leo Imperator & publicis & privatis debitoribus asyli privilegium; at interim confugæ apud judicem conveniebantur, & ex causa judicati fiebat executio more judiciorum, salvo asyli jure, ex contumacia vero decernebatur missio in possessionem bonorum (*d*). Porro asylo ejecti homicidæ, adulteri & virginum raptores, quod Justinianus lege quadam novella statuit (*e*), in qua publicis debitoribus iterum asylum denegatur. Quin boni interpretes in primis Cujacius (*f*) ex legis ratione, quæ habet, legem innocentibus non lædentibus asylum proposuisse, inferunt, jure civili omnia gravia crimina asylo Ecclesiarum excludi. Nec his omnibus obstat Honorii & Theodosii constitutio, qua statuitur, *nemini licere ad sacrosanctas Ecclesias confugientes abducere*, perduellionis pœna in abducentes injuncta (*g*): nam id spectavit tantum privatos abductores, qui tumultus & seditiones in Ecclesiis excitabant non magistratus, ac proinde lex peculiaris fuit, quæ confugientes à vi privata tutos faciebat, quod Petrus Sarpus (*h*) observat.

Episcoporum desideria de asyli amplitudine.

§. V. Interim vel ipsi sanctissimi Episcopi asylum Ecclesiarum amplissimum esse cupiebant, eoque securos reddi etiam publicos debitores & quorumcunque criminum reos. Ergo sublato per Arcadium Ecclesiarum asylo, Africani Patres ad Imperatores miserunt legatos, qui *pro confugientibus ad Ecclesiam quocunque reatu involutis* securitatem impetrarent (*i*). Nec sane ista Episcoporum vota ex fine expensa damnanda videntur. In primis antiqui christiani & maxime Episcopi à pœnis capitalibus abhorrebant, nec ob crimina sanguinem effundi æquum judicabant, quod egregie Arnoldus demonstravit (*k*). Rei quoque ad Ecclesiam confugientes curis Episco-

(*a*) L. I. & 3. C. Th. de His qui ad Eccles. confug.
(*b*) L. I. C. de His qui ad Eccles. confug.
(*c*) L. 5. C. Th. eod.
(*d*) L. 6. C. eod.
(*e*) Cit. novell. XVII. cap. 7.
(*f*) Cujac. in cit. novell.
(*g*) L. 2. C. eod.
(*h*) Petr. Sarp. de Jur. asylor. cap. I.
(*i*) Can. LXI. C. Afric.
(*k*) Arnold. Repræsent. prim. christ. lib. 5. cap. 4.

coporum ad bonam vitam adducebantur; nec Episcopi apud magistratus intercedebant, nisi rei conversionem promitterent (*a*). Hinc iis publica indicebatur pœnitentia, quæ mors prolixior videri poterat, adeo antiquior pœnitentia multis cruciatibus, squalore & diuturnitate reos conterebat. Et profecto nescio, an utilius exemplum delinquentes pœnitentia sua quam sanguine effuso civitati præberent. Qua in re gaudeo cum humanitate nostrorum Episcoporum consentire præsentis temporis philosophiam, quæ ubi rei meliores fieri possunt, sanguinis pœnas minus probat. At ex forma ab Episcopis expetita in Romano Imperio asyla nunquam statuta videntur: forte quod delinquentium pœnitentia non semper sincera erat, atque ita satius visum, reos debitis pœnis punire, quam hominibus bonam vitam simulantibus implere civitatem.

In Occidente mediis sæculis asyla amplissima.

§. VI. Novis per Occidentem institutis regnis & civilis & ecclesiastica potestas ad humanitatem conspiravit, atque asyla Ecclesiarum omnibus eo confugientibus etiam ad pœnarum publicarum remissionem profuerunt. Sane in Concilio Aurelianensi I. ex consensu & jussu Regis Clodovei (*b*) & in Concilio Toletano XII. *consentiente pariter ac jubente* Ervigio Rege (*c*) statutum est, ut criminum rei ad Ecclesiam confugientes non abducantur, nisi abstrahentes sacramento suo pœnæ remissionem promittant; ipsi vero rei abducti privatis injuriis satisfaciant. Et capitularia Regum Francorum sublato antiquo capitulo, quo rei mortis asylo excluduntur, sæpe edicunt, confugientes ad Ecclesiam tutos esse, nec inde ad pœnam vel mortem abripi posse, sed rectorum Ecclesiarum intercessionibus membra & vitam eis concedi, interim vero reos parti læsæ satisfacere (*d*). Sic extensum in Occidente asyli privilegium moribus populorum, qui nova ista regna fundaverant, conveniebat, & præterea reipublicæ non admodum incommodo fuisse videtur. Magna erat apud barbaros Ecclesiarum veneratio, adeo ut Reges nefas putarent ab Ecclesiis abductos morti tradere, quod de Regibus Gunthramno & Childeberto Gregorius Turonensis (*e*) refert. Germani quoque aliique septentrionales populi ex antiquis gentis suæ moribus à pœnis sanguinis abhorrebant, tantumque multis crimina etiam gravissima expiabant, nec ad mortem usque punire solebant, nisi quum de reorum conversione plane desperaretur. Quibus moribus accedens christiana mansuetudo & Sacerdotum intercessio, quid mirum si rei ad Ecclesism confugientes remissionem pœ-

(*a*) Conf. Espen. dissert. de Asylo templor. cap. 1.
(*b*) Conc. Aurelian. I. Can III., ep. Synod. ad Clodoveum tom. 4. Concilior. gener.
(*c*) Conc. Tolet. XII. Can. X.
(*d*) Lib. 1. cap. 134., lib. 5. cap. 155. & Can. IX. c. 17. q. 4.
(*e*) Gregor. Turonens. Hist. Franc. lib. 9. cap. 3. & 38.

pœnarum publicarum impetrarent, tantumque ad privatam injuriarum satisfactionem cogerentur? Porro ad Ecclesiam confugientes canonicæ & rigidæ subdebantur pœnitentiæ, qua non minus in bonos christianos, quam bonos cives proficiebant, & dum facinorosi bonam mentem induebant, nihil mali civitati timendum videbatur.

Rei asylo dejecti jure Decretalium.

§. VII. Post sæculum XII. ampla illa Ecclesiarum sanctitas, qua facinorosi omnes asylo defendebantur, sensim Pontificum decretalibus restricta est. In primis Innocentii III. ad Scotiæ Regem rescripto publici latrones, & nocturni agrorum depopulatores asylo exclusi sunt (*a*). Et à Gregorio IX. asylum denegatur iis, qui ea spe atque consilio deliquerint, ut sacro se loco tueantur: quique in Ecclesiis & earum cœmeteriis occiderint, aut membra mutilarint; legis enim auxilio indigni sunt qui in ipsam legem, quæ tuetur, peccant (*b*). Qua ratione docent Canonistæ, generatim asylo non juvari, qui in loco sacro quodvis aliud etiam leve crimen admiserint (*c*). Nec asylo juvantur, qui ex insidiis homines interimunt, quod ex lege Mosaica in Ecclesiam Gregorius IX. derivavit (*d*). Suis quoque rescriptis in Angliam declaravit Julius II. anno MDIV. reos læsæ majestatis, homicidas & deprædatores ab Ecclesiis abducendos. Nimirum canonicis pœnitentiis desuetis non amplius is esse cœpit asylorum fructus, qui olim optatissimus, reorum per publicam & longam pœnitentiam conversio, sed potius tristissimus reorum impunitas, atque ita Ecclesiæ sceleratorum hominum videbantur receptacula. Hinc non solum restringenda, sed omnino abolenda pro criminibus videbantur asyla, præsertim quando nullus erat locus Episcoporum intercessionibus: tantumque pro miseris & oppressis integra manere oportebat. Et ex hac ratione permulti auctores multis delinquentibus Canonum verbis non comprehensis ex regulis interpretationis asylum denegandum statuerunt, ut apud Petrum Sarpum videre est (*e*). Imo in Gallia asylorum sanctitas jamdiu nulla est, nisi eorum, qui ære alieno gravantur, ut ad Ecclesiam confugientes neque capi neque abduci queant (*f*).

Loca asyli.

§. VIII. Quod vero spectat ad loca, quæ confugientibus præstabant securitatem, initio quidem solæ Ecclesiæ ex parte interiore, & præsertim altare, videntur asylum præbuisse (*g*): inde Theodo-

(*a*) Cap. 6. de Immunit. Eccl.
(*b*) Cap. ult. ext. eod.
(*c*) Covarrub. Var. resolut. lib. 2. cap. 20.
(*d*) Cap. 1. ext. de Homicid. volunt.
(*e*) Sarpi de Jure asylor. cap. 5.
(*f*) Conf. Thomass. de Benef. part. 2. lib. 3. cap. 100. & Cabassut. Theor. & prax. jur. can. lib. 1. cap. 19. n. 21.
(*g*) Conf. Jac. Gothofr. ad l. 4. C. Th. de His qui ad Eccles. confug.

dosii junioris lege hoc privilegium ad Ecclesiarum exedras, quæ alias *septa* vocabantur, extensum est (*a*), ne reis continuo in Ecclesiis versari necesse esset, & ne irruentium sive confugientium vesania loci sanctitatem violaret. Deinceps Concilium Toletanum XII. Ervigii Regis jussu pro asylo triginta passus circum Ecclesias concessit (*b*) : & Canon quidam sub Nicolai Papæ nomine majori Ecclesiæ quadraginta, minoribus vero seu capellis triginta passus per circuitum septi loci tribuit (*c*). Plures Ecclesiæ sine exedris erant, & hinc justum visum aliquo extra Ecclesiam spatio reos tutos esse, ut naturæ necessitatibus extra Ecclesias satisfacerent. Formæ sub nomine Nicolai præscriptæ jus canonicum recentius se acommodavit: & hinc solliciti fuerunt interpretes in primis Covarrubias (*d*), quodnam spatium quisque passus contineret, ut ita quæ esset asylorum amplitudo constaret. Fruebantur autem tanto privilegio etiam Ecclesiæ non consecratæ, modo divina mysteria in iis celebrarentur quod Gregorius IX. statuit (*e*). Domus quoque ubi habitant Episcopi & Parochi, asylo auctæ, præsertim si intra septorum ambitum essent. Et posteriori ætate etiam crucibus per vias defixis, cœmeteriis etiam ab Ecclesia sejunctis, xenodochiis & aliis locis religiosis asylum communicatum est, quin Presbyter Eucharistiam ad infirmos deferens asylum conciliavit. Sed sensim extensio asyli per quadraginta aut triginta passus circum Ecclesias in christianis provinciis desuevit (*f*), nec cruces in viis positæ, nec omnes Ecclesiæ reis eo confugientibus sanctitatem procurant.

Quomodo rei ad asylum confugere debent.

§. IX. Ut vero in criminibus non exceptis locus sit asyli privilegio, reos sponte sua ad Ecclesiam confugere oportet, ut hoc ipso declarent, se Ecclesiæ patrocinium implorare. Hinc titulus utriusque codicis non est de asylo Ecclesiarum, sed *de his, qui ad Ecclesiam confugiunt*. Ex qua doctrina inferunt interpretes, asylo non juvari, qui à lictoribus capti per loca immunia ducuntur, etsi in iis existentes Ecclesiæ auxilium implorent; tales enim confugiendi carent potestate: nec qui alia ratione non confugii causa ad Ecclesiam accesserunt (*g*). Confugientes quoque ad Ecclesiam arma deponere debent: eorum enim securitas non à vi, quam facere possunt, sed à loci sanctitate dependet, & si arma deponere noluerint, vi armata abducendi sunt, ipsisque tribuitur, si in abstractione aliquem eorum occidi contingat, nec violata immunitas loci

(*a*) Cit. l. 4. C. Th.
(*b*) Can. XXXV. c. 17. q. 4.
(*c*) Can. VI. eod.
(*d*) Covarrub. Resol. var. lib. 2. cap. 20.
(*e*) Cap. 9. ext. de Immunit. Eccles.
(*f*) Con. Petrus Sarpi de Jur. asylor. cap. 5.
(*g*) Conf. Gonzalez in cap. VI. ext. de Immunit. Eccles.

ci intelligitur : quæ omnia Theodosii junioris lege comprehensa sunt (*a*). Et apud nos ad Ecclesiam confugientes statim per superiorem Ecclesiasticum, judicis sæcularis auxilio, si opus fuerit impetrato, armis spoliantur : quæ eidem judici tradenda sunt : præmissa tamen à superiori ecclesiastico contestatione, se sanguinis effusionem non intendere (*b*). Qui vero in Ecclesiam recepti, asylo defenduntur, illic edere, cubare & dormire vetantur : qua ratione asyli sanctitas ad septa Ecclesiarum extensa est (*c*). Et si reus asylo tutus sponte sua à loco immunitatis egrediatur, ipso jure excidit privilegio & libere adprehendi potest (*d*).

Pœnæ in violatores asylorum.

§. X. Quoties vero reis prodest ad Ecclesiam confugisse, inde per vim abduci nequeunt, & qui eos ejecerint, violatæ Ecclesiarum sanctitatis rei judicantur. Jure civili ad crimen majestatis pertinebat, si quis ad sacrosanctam Ecclesiam confugientes invitos abduceret (*e*). Et sequenti ætate quando ea de re inter Principes & Episcopos conveniebat, abducentes ab Ecclesia reos invitos excommunicationi & publicæ pœnitentiæ subjecti sunt (*f*); & præterea multam pecuniariam & fisco Principis & Ecclesiæ inferendam subibant (*g*). Scitum est, leges Germanorum & Francorum, quæ per universam ferme Europam permearunt, delicta omnia compositionibus pecuniariis expiasse. Spectabant autem hac ætate excommunicatio & multæ præsertim eos, qui privata vi reos ab Ecclesiis abducebant ad vindictam, & reipsa multi Canones aperte privatos abductores innuunt (*h*) : nam quum secundum ejus ætatis disciplinam de asylis inter civilem & ecclesiasticam potestatem conveniret, ferme nulla erat occasio, cur Episcopis invitis magistratus reos Ecclesiis abjicerent. Et certe fragmentum sub nomine Augustini, quo Bonifacius comes, quod hominem ab Ecclesia abduxisset, excommunicatur (*i*), apochryphum est : abhorret enim ab Augustini stilo, & ejus ætatis disciplina. Sed post sæculum X. sensim multæ cessarunt, & sola obtinuit excommunicatio, qua non minus privati, quam magistratus, qui reos Ecclesiis per vim abducerent, puniti sunt. Posteriori enim ætate inter Episcopos & magistratus de jure asylorum cœperunt controversiæ, quo factum, ut magistratus invitis Episcopis confugientes ab Ecclesiis abducerent. Apud nos secundum

(*a*) L. 4. C. Th. de His qui ad Eccles. confug.
(*b*) Con. an. 1741. cap. 2. n. 24.
(*c*) Cit. L. IV., Can. XXXV. c. 18. q. 4.
(*d*) Conf. Espen. de Asylo templor. cap. 5. n. 1.
(*e*) L. 2. & 6. C. de His qui ad Eccles. confug.
(*f*) Can. XX. & XXXV. c. 17. q. 4.
(*g*) Cap. Reg. Dagoberti tit. 7. cap. 4. ap. Balut. tom. 1. capitul. pag. 98. cit. Can. XX.
(*h*) Can. X. XIX. & seq. c. 17. q. 4.
(*i*) Can. VIII. eod.

dum præsentem disciplinam integrum est Episcopis contra magistratus (a), qui asylum violarint, censuras inferre; & qui reos inde abducunt, sive abduci præcipiunt, asylo privantur (b), nam legis beneficio gaudere non debent, qui in leges peccant.

De judice in causa asyli & reorum abductione.

§. XI. Jam vero ubi dubitatur, an ad Ecclesiam confugientes asylo defendantur, cujus judicis sit id decernere laici an ecclesiastici, à duobus ferme sæculis disputatur. Sed si res ex principiis suis expendatur, videtur constare, hoc judicium ad judicem laicum pertinere. Sane legibus Principum asyla constituta sunt, eorumque jussionibus per plura sæcula formam acceperunt, nec unquam Principes hanc abjecerunt potestatem: magistratus autem de rebus civilibus judicant. Porro Leo Imperator legis, qua asylum Ecclesiarum ampliavit ultra formam veterum legum, imperii magistratibus mandavit executionem, excepta urbe regia, in qua ipse præsens, prout res ferret, quidquid vellet, statuere posset (c). His aliisque rationibus magistratus sibi judicium asseruerunt, ubi dubium erat, an reus asylo uteretur: quæ praxis per omnes christianas provincias recepta erat, quod Episcopus Covarrubias testatur. Postquam cognitum est, reum asylo non juvari, idem magistratus eum asylo etiam absque Episcopi venia abducit: siquidem exequitur sententiam, qui illam dixit. Et deinde in specie, qua constat, confugientem asylo non gaudere, nulla Ecclesiæ fit injuria, si eum magistratus per vim abducat; nam Ecclesia in exceptis casibus confugientes non defendit, quod observat mox dictus Covarrubias (d), qui addit, hanc praxim *moribus & praxi christiani orbis satis receptam esse.* Quousque vero cognitio terminetur, satius erit, reum à loco immuni abducere & custodiam: id enim locorum sacrorum sanctitati plane non convenit: sed abductus reus in asylum restituendus est, si asylo locum esse decernatur (e).

Bulla Gregorii XIV. non recepta.

§. XII. Qui putant de asylis cognitionem, & reorum ab Ecclesiis abductionem Episcoporum esse, præsertim bulla Gregorii XIV. *Quum alias nonnulli* nituntur, cujus integram sententiam hic referre oportet. In primis summus Pontifex indulta rescindit, quæ prædecessores Pontifices aliquibus Principibus fecerant, ut etiam in casibus quibusdam jure non comprehensis reos asylo abducerent, idque fecit ad jus uniforme in omnes provincias inducendum. Inde asy-

(a) Concord. an. 1741. cap. 2. n. 1. & 35.
(b) Cit. concord. cap. 2. n. 21
(c) L. 6. C. de His qui ad Eccles. confug.
(d) Covarr. lib. 2. Var. resol. cap. 20.
(e) Confer Sarpi de Jure asylor. cap. 6.

asylo abjicit laicos publicos latrones, viarum grassatores, depopulatores agrorum, homicidia, & membrorum mutilationes in Ecclesiis seu cœmeteriis admittentes, homicidas ex insidiis, *assassinos*, seu qui ad cædem hominis suam locant operam, aut conducunt alienam, & rei læsæ majestatis in ipsius Principis personam. Quo autem casu rei asylo non juvantur, porro Gregorius decernit, ut abductio de licentia Episcopi & interveniente ecclesiastica persona ob eodem Episcopo deputata fiat; & abducti rei in Episcopi carceres trudantur, nec ante magistratui tradantur, quam ab Episcopo cognitum fuerit, excepti criminis reos esse. Vides hac decretali jus omne de asylis constituendis, moderandis & eorum causis cognoscendis uni potestati ecclesiasticæ tribui, sola obsequendi gloria summis potestatibus relicta. Sed decretalis ista nullibi christianorum gentium recepta est (a).

Nova forma abducendi reos ab asylo apud nos.

§. XIII. Post editam hanc Gregorii XIV. decretalem controversiæ de asylis inter magistratus & Episcopos præsertim emerserunt, dum utrique propria jura tueri existimabant. Apud nos vero controversiæ istæ graviores & frequentiores fuerunt: nam Reges nostri nihil de juribus majestatis imminutum volebant; at interim cum Pontificibus aperte concertare detrectabant. Disputatum est apud nos usque ad pacta conventa inter Benedictum XIV. & Carolum olim Regem nostrum, quibus & alia argumenta controversa & quæ erant de asylis composita sunt. Etenim modus abducendi reos ab asylo præscriptus est, data forma judicio, quo an reus asylo defendatur, decernendum est, auctus numerus criminum asylo dejectorum, & locorum immunium numerus deminutus. Ac primum quidem si laicus, qui excepti criminis reus creditur, ab asylo abstrahendus est, magistratus ubi adsunt indicia *ad capturam*, veniam petet ab ecclesiastico superiore, qui in urbe est Episcopus ejusve Vicarius, in diœcesi vero, qui superioris vice fungitur; & abductio fiat præsente persona ecclesiastica, quam ille elegerit. Abductus reus tradditur curiæ sæculari, quæ juramento & scriptis cavet, se reum nomine Ecclesiæ detenturum, eumque in integrum restituturum, si asylo locum esse decernatur. Quod si non restituatur, integrum est Episcopo pœnis canonicis contra magistratum veluti reum violatæ immunitatis uti. Licentia autem ab ecclesiastico superiore denegata, magistratus eadem præstita cautione reum abducit, sed ea modestia, quæ domum Dei decet (b).

Et

(a) Conf. Espen. dissert. de Asylo templor. cap. 9. n. 11.
(b) Concord. cap. 2. n. 1. & seqq.

Et forma judicii in causa asyli.

§. XIV. Civili custodiæ reo tradito, magistratus de crimine actus judiciales conficere debet, eosque quatuor mensium spatio ad Episcopum transmittere. Episcopus vero unius mensis spatio decernet, utrum reus asylo defendatur. Quod si præscripto quatuor mensium spatio, actus judiciales Episcopo non exhibeantur, poterit hic ex formula obligationis petere à magistratu restitutionem rei in Ecclesiam, quam magistratui differre non licet. Et ubi unius mensis spatio Episcopus non pronunciaverit, an reus asylo gaudeat, ipso jure cognitio ad tribunal mistum Neapoli constitutum devolvitur. Ut vero possit Episcopus pronunciare, reum asylo non defendi, indicia ad torturam sufficiunt. Cessat autem obligatio magistratus ad reum in Ecclesiam restituendum, ubi Episcopus pronunciavit, reum asylo excludi: at interim nova obligatione se adstringit magistratus de reo iterum in Ecclesiam restituendo, quo casu hic se defendens indicia, quæ crimen exceptum de asylo faciebant, diluerit. Licet autem vel fisco laico vel ecclesiastico contra Episcopi sententiam ad tribunal mistum provocare, cui integrum est actorum ampliationem aut novorum confectionem præcipere, si ita expedire videatur. Episcopi, quibus hæc cognitio tribuitur, veri Episcopi sunt, non inferiores Prælati, etsi propriam habeant diœcesim, & quasi episcopalem jurisdictionem, nisi isti speciali Sedis Apostolicæ indulto hac cognitione augeantur (*Concord. loc. cit. n. 3. & seqq.*). Satis implicatum judicium: & fortasse his pactis conventis ad asylum quod spectat, id tantum profecimus, quod atrociora crimina asylo dejecta sunt, & locorum immunium numerus deminutus.

Quæ crimina apud nos asylo exclusa.

§. XV. Porro pactis conventis multa crimina asylo excluduntur, quæ antea eo defendebantur. In primis asylo exclusi sunt incendiarii, quique eis opem aut consilium scienter dederint, quoties dolo malo locum sacrum, aut religiosum, seu quæcunque urbana aut rustica prædia, aut greges incenderint. II. plagiarii, hoc est qui per vim aut dolum homines abducunt, secumque retinent, ut pecunia se redimant: quique nuntiis sive litteris pecunias, sive alias res exposcunt, metum sive mortis, sive incendii facientes. III. venefici, qui scienter & dolo malo, & animo nocendi componunt, vendunt, præbent venena, licet effectus secutus non fuerit. IV. *assassini*, hoc est, qui mandant aut mandatum suscipiunt ad cædem hominis, quique iis opem aut consilium dant, quamvis mors secuta non fuerit; modo perventum sit ad actum proximum, nempe vulnus. V. latrones & grassatores viarum, sive publicarum, sive vicinalium, licet semel id crimen admiserint, nec ipsas personas læserint. VI. qui noctu quovis instrumento sive arte domus, tabernas, sive alias cellas promptuarias intraverint, sustulerintque tantum, unde pœnam mortis mereantur. VII. qui simulato curiæ nomine noctu domus ingrediuntur, ibique vel furantur, aut vim mulierum honestati inferunt. VIII. qui mensæ publicæ argentariæ tabulas, sive syngraphas adulterant, sicut & qui falsa mandata conficiunt, quo depositas in iis pecunias exigant. IX. mercatores, qui dolo malo decoxerunt. X. quæstores, sive exigendæ pecuniæ fiscali præfecti, si in receptis pecuniis id furtum aut fraudem admittant, ut locus sit pœnæ ordinariæ; ut & publicis argentariis tabernis præfecti Ministrique, & publicorum montium Ministri, qui in pecuniis aut pignoribus fidei suæ concreditis ejusmodi furtum admittunt, ut legitimam pœnam mereantur: quo eodem jure censentur, qui universitatum regni pecunias solent conservare. XI. rei læsæ Majestatis in primo & secundo capite, sed in postrema specie continentur tantum qui Ministris ab Rege jurisdictionem accipientibus personalem injuriam inferunt. XII. qui ab asylo reos abstrahunt aut abstrahi jubent. XIII. qui in locis asyli homicidia, aut mutilationes membrorum, aut alia crimina quæ jure communi pœna sanguinis aut triremium vindicantur, ut & ii, qui asylo exeuntes eadem crimina admittunt. XIV. abutentes confugio, quoties auctoritate Episcopi in aliam Ecclesiam translati, nec se à maleficio abstinent (*a*). Postremo confugio excluduntur depopulatores agrorum, hæretici, litteras apostolicas falsantes, homicidæ præmeditati & rei falsæ monetæ (*b*).

Loca, quæ asylum non præstant.

§. XVI. Pactis demum conventis apud nos numerus locorum immunium deminutus est. Etenim asylum amplius non præstant Ecclesiæ rurales, in quibus Eucharistia non servatur, modo non sint parœciales, aut ad curam animarum addictæ: item oratoria vulgo capellæ in domibus privatorum & nobilium extructæ, etsi publicarum capellarum privilegio nitantur & aditum habeant ad viam publicam: tum etiam capellæ arcium castrorumque clausorum, licet in iis Eucharistia custodiatur. Nec asylo donatur turris campanaria ab Ecclesiis & earum parietibus sejuncta: nec Ecclesiæ derelictæ, sicut nec horti, viridaria & alia loca Ecclesiarum & ædium religiosorum parietibus & claustro non comprehensa; item nec tabernæ & domus muris Ecclesiarum & monasteriorum annexæ, licet interius cum ipsis communicent. Domus vero, in quibus habitant Parochi aliique ecclesiastici, ad curam & custodiam Ecclesiarum addicti, gaudent asylo, modo Ecclesiis conjunctæ sint, & interius in ea aditum habeant, refertque parum an etiam ad viam publicam aditus pateat. Cæterum. in Ecclesiis asyli spatium, quo secu-

(*a*) Concord. loc. cit. n. 9. & seqq.
(*b*) Concord. loc. cit. n. 34. & seq.

curitas præstatur, non extenditur ultra atrium, quoties muro circumdatum est, porticus, scalas & portas tan à fronte quam à latere & adspectum anteriorem (*a*).

CAPUT XXXIV.

De sepulturis.

Sepultura apud gentes recepta.

§. I. Quanquam non defuerint, qui putarent, nihil interesse utrum hominum cadavera supra an infra terram putrescerent, & hinc illud, *cælo tegitur, qui non habet urnam*; tamen apud omnes ferme gentes etiam barbaras recepta & probata est mortuorum sepultura, quem gentium morem Grotius (*b*) pluribus illustrat. Indignum certe visum, corpus hominis, qui cæteris animantibus dignitate præstat, à feris bestiis dilaniari & in cibum absumi. Subducenda quoque erant ab hominum aspectu cadavera visu & odore fœda, ac veluti terræ debito soluto, matris operimento tegenda videbantur. Consulendum porro erat animarum quieti, quæ ex ethnicorum theologia quandiu corpora erant insepulta, incertæ errare credebantur, *inops inhumataque turba* (*c*). Quæcunque vero fuerit causa inductæ sepulturæ, ipsum sepeliendi officium non tam personæ, quam humanitati præstari creditum est. Et hinc nec inimicis, nec hostibus invidenda vitari creditum est. Et hinc nec inimicis, nec hostibus invidenda debatur sepultura; nullum enim cum victis certamen & æthere cassis, nec odia etiam cum humanitate fovenda erant (*d*): & si quis in insepultum cadaver incideret, saltem ei terram injicere debebat (*e*).

Varii sepeliendi modi.

§. II. Varii autem apud gentes sepeliendi modi obtinuerunt. Condiebant Ægyptii mortuos, eosque domi servabant. Alii cadavera uti erant, humo obruebant: & alii in primis Græci & Romani cadavera cremabant & cineres sepeliebant. Humanior & antiquior mos apud gentes humatio, qua integra corpora humo tegebantur, videtur fuisse (*f*). Ustionem cadaverum & sepeliendorum cinerum usum militiæ necessitas & putrescentium cadaverum multitudo videtur induxisse: qui mos semel usurpatus, inde moribus Græcorum & Romanorum receptus est, accedente præsertim veterum superstitione, qua credebant, igne excoqui sordes animorum, atque elementi levi-

(*a*) Concord. loc. cit. n. 26. & seqq.
(*b*) Grot. de I. B. ac P. lib. 2. cap. 19.
(*c*) Virgil. Æneid. VI. v. 325.
(*d*) Confer. Grot. loc. cit. §. 2. n. 6 & § 3.
(*e*) Confer. Demesterus Paralipom. ad Rosin. lib. 5. cap. ult.
(*f*) Cicero lib. 2. de Legibus.

vitate facile animos in cælum attolli (*a*). Per plura sæcula apud Romanos ustio cadaverum stetit, etsi interim plures etiam humationem usurparent: tandem vero fortasse à Commodi Imperatoris ætate sensim cadavera cremari desierunt. Commodus enim ipse & multi ex ejus amicis per humationem sepulti sunt (*b*). Ulpiani ætate frequens erat humatio, sepulchrum enim ille ita definit, *ubi corpus ossave hominis condita sunt* (*c*). Adhuc tamen sub Theodosio M. cremationis aliquis usus supererat (*d*), sed inde per omnia desiit, & humatio iterum recepta est.

Christiani humatione usi.

§. III. Quod vero spectat ad christianos, ii omni tempore pium & religiosum habuerunt mortuos sepelire; at rejecta crematione, humationem usurparunt: idque quia humatio benignior & humanior esset, & præsertim in spem futuræ resurrectionis. Christiani enim mortuos suos omnino extinctos non credebant, sed potius usque in diem Domini somno sopitos (*e*). Hinc quo tempore in christianos ethnici sæviebant, nihil quidquam injurius iis accidere poterat, quam si ethnici hanc ipsi decentem humationem denegarent, uti aliquando fecerunt, vel exponendo eorum cadavera immanibus belluis, vel rapacibus avibus, vel ea cremando, & cineres in flumina, vel ventos spargendo in futuræ resurrectionis risum & contemtum (*f*). Sæpe vero christiani prius cadavera condiebant, & postea terræ mandabant. Hinc ethnicus ille apud Minucium Felicem vitio vertit christianis, quod corpora, dum vivant, odoribus non honestent, sed funeribus unguenta reservent (*g*). Condiendi cadaverum usus ab Judæis in christianos videtur derivatus (Judæi enim unguentum in funeribus adhibebant (*h*)), eumque etiam necessarium fecit sepultura sæpe data in locis, quo ad divinum cultum conveniebant, ut conditis cadaveribus omnis fœtor abesset.

Sepulchra apud Romanos extra civitates.

§. IV. Apud Romanos sive corpora ipsa, sive eorum cineres urnis clausi sepelirentur, extra urbes sepulchra posita erant: qui mos præsertim posterioribus sæculis etiam apud Græcos obtinuit (*i*). Satis antiqua est lex XII. tabularum, *hominem mortuum in urbe ne sepelito, neve urito*. Tantum qui legibus soluti erant, veluti ob virtutem clariores viri, & Imperatores & Vestales in urbe sepeliebantur.

(*a*) Gravina de Jure natur. & gent. cap. 78.
(*b*) Conf. Bingh. Orig. ecclesiast. lib. 23. cap. 2. §. 4.
(*c*) L. 2. §. 1. D. de Religios. & sumt. funer.
(*d*) L. 6. C. Th. de Sepulchr. violat.
(*e*) Prudent. hymn. X.
(*f*) Euseb. lib. 5. cap. 1.
(*g*) Minuc. Felix in Octavio.
(*h*) Joann. XIX. 39. & 40.
(*i*) Confer. Potter Archæol. lib. 4. cap. 7.

tur. Postea mos extra urbem mortuos sepeliendi intermitti cœpit, & hinc eadem lex Duillio Consule relata est, & ab Hadriano, Antonino Pio & Diocletiano confirmata, & ad reliquas orbis Romani urbes, sive municipia extensa est (*a*). Extra urbes vero sepulchra plerumque ponebantur ad vias publicas, cui instituti rationem hanc Varro adsignat (*b*); *quo prætereuntes admonerent, se fuisse, & illos esse mortales*. Sepeliebant vero Romani extra urbes, *ne funestarentur sacra civitatis*, inquit Paulus jurisconsultus (*c*). Nimirum ethnicis persuasum erat, diis superis sacrata loca solo aspectu, vel contactu rei funestæ contaminari, pollui que etiam Sacerdotes, si vel funus viderent, vel funeris domum ingrederentur, quod Jac. Gothofredus observat (*d*). Erant autem sepulchra ista plerumque privata, perpauca publica: hæc tamen necessaria erant propter pauperes, agris destitutos, quorum sepulturæ locus publicus, quem *puticulorum* nomine designabant, inserviebat, quod Kirchmannus (*e*) docet. Sepulchris istis sola cadaveris illatione religio accedebat, & locus ipse fiebat religiosus; quod ethnicorum theologia postulabat. Ethnici animabus divinos honores exhibebant, quod probat Gutherius (*f*), imo deorum numero adscribebant, easque ibi potissimum oberraturas credebant, ubi cadaver olim animæ habitaculum conditum erat: ac ita sepulchra loca religiosa reputabantur.

Etiam christianorum sepulchra extra urbes.

§. V. Primis quoque sæculis christiani corpora suorum fratrum etiam extra urbes sepeliebant: nec enim quod leges publicæ cæteris civibus denegabant, christianis poterant permittere. Hinc veteres scriptores de sepulchris & monumentis Martyrum tanquam extra urbes constitutis in agris aut viis publicis loquuntur. Pace Ecclesiæ data idem institutum perseveravit, stantibus publicis legibus, quæ urbanas sepulturas interdicebant. *Omnis civitas*, inquit auctor quidam antiquus sub nomine Chrysostomi (*g*), *omne castellum anteingressum sepulchra habet*. Et Theodosius M. invalescentem Constantinopoli urbanam sepulturam interdixit, & quæ in urbe sive supra terram urnis clausa, sive sarcophagis corpora detinebantur, extra urbem transferri jussit, *ut humanitatis instar exhibeant, & relinquant incolarum domicilio sanctitatem* (*h*). Quas rationes bona fide ab antiquis Romanorum legibus Theodosius videtur descripsisse; etenim se-

(*a*) L. 3. §. 5. D. de Sepulchr. viol., capitol. vit. Antonini Pii, l. 12. c. de Religios. & sumtib. funer. Conf. Savaro in Sidon. lib. 3. ep. XII.
(*b*) Varro de Lingua lat. lib. 5.
(*c*) Paul. lib. 1. Sentent. tit. 21. §. 2.
(*d*) Jacob. Gothofr. in l. 6. C. Th. de Sepulchr. viol.
(*e*) Kirchman. de Funer Roman. lib. 2. cap. 14.
(*f*) Guther. de Jur. man. lib. 1. cap. 18.
(*g*) Chrysos. hom. XVII. de Fide.
(*h*) L. 6. C. Th. de Sepulchr. viol.

secunda ethnicam sapit theologiam. Sexto sæculo etiam in Gallia sepulchra erant extra civitates (*a*). Interim longe lateque diffusa christiana religione, sensim invaluit urbana sepultura: sensim enim christianis concesso, ut prope Ecclesias etiam urbanas eorum corpora quiescerent, una opera sepulturæ urbanæ admissæ sunt: qui mores sæculo octavo & in Oriente & in Occidente jam recepti erant; eisque vim addidit Leo sapiens, qui antiquam legem de sepeliendis extra urbem cadaveribus abrogavit (*b*).

Quî invaluit in Ecclesiis sepultura.

§. VI. Extra urbes dum fratrum suorum corpora sepeliebant christiani, id proculdubio faciebant vel in privatis sepulchris, vel in fornicibus & catacumbis: quæ loca dicebantur *cryptæ* & *arenaria*, quod in arenarum profunda defoderentur, & *cœmeteria*, quasi loca quietis & dormitionis. Incognita antiquis christianis fuit in Ecclesiis sepultura, eaque post pacem Ecclesiæ datam sensim cœpit invalescere; quod christiani apud Martyres, quorum reliquiæ in Ecclesiis conditæ erant, post mortem quiescere pium & religiosum, & ad eos sibi demerendos aptum arbitrabantur. Hinc peculiari privilegio Imperatoribus Constantino M., Theodosio M., Arcadio & Theodosio juniori datum est, ut in vestibulo Ecclesiæ Apostolorum in urbe regia extructæ, eorum corpora quiescerent (*c*). Et hoc ipso tempore in aliquibus Ecclesiis præsertim Nolæ & Mediolani christiani vel in ipsis Ecclesiis vel in earum exedris sepeliebantur: quod apertis argumentis Muratorius probat (*d*). Id vero præcipue intelligendum de Ecclesiis extra urbes, quæ tum plures erant: nam in urbanis Ecclesiis cadavera humari tum non licebat, quod leges publicæ urbanas sepulturas interdicerent. Successu temporis aucta christianorum vota, quibus post mortem Martyribus sociari cupiebant: atque ita sæculis sexto & duobus sequentibus fideles laici in plerisque occidentis Ecclesiis in atrio vel porticu Ecclesiarum sepeliebantur (*e*); at interim Reges, Episcopi, Abbates, digni Presbyteri & laici sanctitate conspicui in templis condebantur (*f*). Inde nono sæculo ferme Episcoporum & Parochorum arbitrio datum est decernere quosnam in Ecclesiis sepeliri dignos putarent (*g*): qua ratione cuique christiano facile fuit à rectoribus Ecclesiarum, tum ad rem avidioribus, sibi in templis dormitionis locum impetrare. Ita contra veterem disciplinam receptus mos cadavera in ipsis

(*a*) Conc. Bracarense I. circa an. 563. Can. XXXVI.
(*b*) Leo sapiens nov. LIII.
(*c*) Euseb. lib. 4. de Vit. Constant. cap. 71., Chrysost. hom. XXVI. in 2. ad Cor. Nicephor. lib. 14. cap. 58.
(*d*) Murator. anecd. Latin. diss. XVII.
(*e*) Conc. Bracar. I. Can. XXXVI., Conc. Nannatense Can. VI.
(*f*) Conc. Moguntin. Can. LII.
(*g*) Conc. Meldense Can. LXXII.

sis Ecclesiis inhumandi, adeo ut sepulchra etiam familiaria in iis extruerentur. Cæterum receptis in Ecclesia sepulturis non bene viventibus consultum est: nam in locis conclusis aer afficitur tetris cadaverum particulis, quibus respirationi & vitæ noxius evadit.

Cœmeteria loca sepeliendis christianis addicta.

§. VII. Quamvis autem à pluribus sæculis passim christianis omnibus sepultura in Ecclesiis permissa sit, tamen etiam in nova disciplina fidelium dormitioni potius cœmeteria, quam Ecclesiæ videntur destinata. Sane passim cavent Synodi recentiores, ut fideles in cœmeteriis sepeliantur, tantumque selectis christianis, qui vel Deo sacrati sunt, vel dignitate, vel virtutibus, vel nobilitate eminent, dormitionem in Ecclesiis concedunt (*a*). Et Concilia Mediolanensia sub S. Carolo (*b*) & rituale Romanum jussu Pauli V. editum sepeliendi in cœmeteriis morem, ubi viget, retineri jubent, restitui vero ubi intermissus est. Sunt cœmeteria loca religiosa episcopali benedictione ad fidelium sepulturam addicta, & ipsis Ecclesiis ut plurimum adhærentia. Illatione cadaveris locus apud Romanos fiebat religiosus, at apud christianos diversa obtinet theologia, & cœmeteria episcopali consecratione religiosa fiunt, idque ex antiqua disciplina; sexto enim sæculo sepulchra solebant consecrari (*c*). Cœmeteria ut plurimum Ecclesiis adhærent; at satius est extra urbes transferri, & in locis apertis constitui, ut relinquant incolarum domicilio sanitatem. Non secus ac Ecclesia cœmeterum polluitur, præsertim per excommunicati sepulturam (*d*): quo casu reconciliandum est, sed prius cadaver effoditur, & foras ejicitur: quin si Ecclesiæ adhæreat, ea polluta illud etiam pollutum censetur, non contra (*e*). Cæterum in locis ubi cœmeteria ab Ecclesiis distincta nulla sunt, sepulchra in choro, aut majori capella, aut prope altaria concedi non debent (*f*).

Christiani in loco profano non sepeliendi.

§. VIII. Apud Romanos cuique licitum erat in suis privatis fundis sibi sepulchrum excitare, qui locus inde illatione cadaveris fiebat religiosus. At christiani in loco sacro seu religioso sepeliendi sunt, & si quis sibi ad dormitionem locum profanum seligat, electio ista tanquam turpis & christianis moribus adversa respuenda est (*g*). Interest enim fidelium in locis sacris & religiosis sepeliri: prosunt enim defunctis preces in cœmeteriorum benedictione ad

(*a*) Conf. Espenius part. 2. tit. 38. c. 2. n. 37. & seq.
(*b*) Conc. Mediolan. I. part. 2. cap. 61.
(*c*) Gregor. Turonens. de Gloria confessor. cap. 106.
(*d*) Can. XVII. D. 1. de Consecr.
(*e*) Cap. un. de Consecr. Eccles. in 6.
(*f*) Conf. Ferrariensis de Non sepeliendis mortuis prope aras.
(*g*) Cap. 3. ext. de Sepult. & ibi Gonzalez.

ad Deum fusæ, quibus Ecclesia fidelibus ibi sepeliendis peccatorum remissionem & spem beatæ resurrectionis adprecatur. Sancti quoque, qui in sacris locis coluntur, & fideles, qui ad ea veniunt, pro fidelibus ibi sepultis preces fundunt (*a*). Quibus aliisque rationibus turpis christiani habetur in loco profano sepultura, ac ideo non permittenda. Etiam jure Romano turpes & ineptæ de sepulturis testatorum voluntates remittuntur, veluti si testator jusserit, reliquias suas projici in mare, aut sepeliri cum vestimentis sericeis, margaritis, aut variolis (*b*): nec enim omnis testator sapit. Quin ex decretali Innocentii II. sive III. tantum apud Ecclesias parœciales & monasteria, non in privatis oratoriis permissæ erant sepulturæ (*c*). Cui juri Bonifacius VIII. obrogavit, qui etiam in privatis oratoriis sepulturæ electionem concessit (*d*): nomine enim loci *minus religiosi*, in quo electam sepulturam sustineri voluit, privatum oratorium intellexit, illudque minus religiosum dixit, quod in eo non adeo frequenter sacra mysteria celebrantur.

Sepultura ecclesiastica pars christianæ communionis.

§. IX. Jam vero ecclesiastica sepultura quatenus loco sacro & exequiis constat, pars est ecclesiasticæ communionis, in qua defuncti decesserunt. Etenim qui vivi cum Ecclesia communicabant, etiam mortui in communione perseverant. Quo illud Leonis M. spectat (*e*), *quibus viventibus non communicavimus, mortuis communicare non possumus.* Ecclesiastica communio *in communicatione orationis & conventus, & omnis sacri commercii* consistit, ut loquitur Tertullianus (*f*), eaque quousque christiani viverent, variis signis declarabatur, præsertim oblationibus ad altare, solemni recitatione nominum si non omnium offerentium, saltem eorum, qui pinguiora munera obtulissent, admissione ad sacratiores preces, & Eucharistiæ perceptione. Non dissimili ratione defuncti, qui in pace Ecclesiæ decesserant, cum Ecclesia communicabant. Sane mortui cereis accensis & solemni psalmodia in Ecclesiam deducebantur (*g*): inde eorum nomine ad altare fiebant oblationes, eorundem quoque nomina in altari de more recitata, & in sacrificio peculiares preces pro defuncto factæ. Tantum Eucharistia defuncti non donabantur, quod ea vivis, non mortuis proderat, quamvis cum ipsis defunctis sepeliri consueverit (*h*). Hæc cum mortuis communio in nova disciplina religiose colitur, manentque deinceps in Ecclesiæ communione, qui in ea mortui

(*a*) Aug. de Agenda cura pro mortuis cap. ult., Can. XVII. c. 13. q. 2.
(*b*) L. ult. §. ult. D. de auro & argento. Conf. Donellus lib. 8. Comment. c. 12.
(*c*) Cit. cap. 3.
(*d*) Cap. 2. §. ult. de Sepult. in 6.
(*e*) Leo M. ep. XCII. de Rustic. cap. 6.
(*f*) Tertull. apol. cap. 39.
(*g*) Chrysost. homil. IV. ad Hebr., Const. apost. lib. 6. cap. 30.
(*h*) Conf. Card. Bona lib. 2. Rer. liturg. cap. 17. §. 6.

tui sunt, nisi quis post mortem excommunicetur: eoque spectat celebratio exequiarum, in quibus Ecclesia preces & sacrificium pro defuncto offert, & continua mortuorum in Missæ sacrificio commemoratio.

Christiani in propria parœcia sepeliendi.

§. X. Quæ quum ita sint, celebratio exequiarum ad Ecclesiam parœcialem pertinet, & in ea ejusve cœmeterio ex generali juris canonici regula parœciani sepeliendi (*a*), ut quisque defunctus cum ea Ecclesia communicet, cui vivus adhæsit, & in qua cælesti pabulo refici consuevit. Parœciani autem in causa sepulturæ sunt, qui in finibus parœciæ ita morantur, ut vivi Sacramenta in ipsa percipere & Parochi ipsis administrare teneantur. Hinc peregrini in parœcia, ubi eos decedere contingit, sepeliuntur, si commode ad suam parœciam efferri nequeant (*b*). Monachi autem & religiosi (*c*), ut & eorum oblati (*d*), in monasterii Ecclesia vel cœmeterio sepeliendi sunt: ipsis enim loco parœciæ monasterium est. Oblati monasteriis erant, qui se & sua monachis offerebant, qua oblatione etsi veri Monachi non fierent, nihilominus de familia monasterii censebantur, Abbati obedientiam promittebant, & à monasterio victualia consequebantur, quod Cangius observat (*e*). Similiter Canonici in Ecclesia capituli habent sepulturam, etsi in alia parœcia degant, ei enim Ecclesiæ vivi adhærebant. Et generatim moribus receptum est, ut beneficiarii in Ecclesiis suorum titulorum tumulentur. Quod si contra interdictum Clerici vel Monachi parochianum alienum usurpent, & in sua Ecclesia vel cœmeterio sepeliant, humatum cadaver, ubi petitur, effodi Pontifices statuunt & propriæ Ecclesiæ restitui (*f*). Et quamvis cineres non inquietandos non christianorum modo, sed & gentium sententia fuit; tamen eorum translatio ex juxta causa & à judice probata permittitur (*g*): quo jure etiam Romani utebantur qui cinerum translationem pontificali decreto transferebant (*h*).

Nisi habeant majorum sepulchrum.

§. XI. Parœcialis sepultura duobus casibus jure decretalium cessat, puta si extet majorum sepulchrum, & si quis sibi vivens elegerit sepulturam. Et ad primum quod spectat, solent sanguine conjuncti sepulchra optare communia (*i*), qua ratione apud plerasque gen-

(*a*) Cap. 3. ext. de Sepult., cap. 2. od. in 6.
(*b*) Cap. 5. eod. in 6.
(*c*) Cap. ult. eod. in 6.
(*d*) Cap. 4. & 10. ext. de Sepult.
(*e*) Cangius in glos. v. *oblati*.
(*f*) Cap. 5. ext. de Sepult.
(*g*) Conf. Gonzalez in cit. cap. 5.
(*h*) L. ult. D. de Mortuo inferando.
(*i*) Cic. lib. 1. de Offic.

gentes sepulcra familiaria obtinuerunt. Romani familiaria sepulcra ab hæreditariis distinguebant, illa enim quisque sibi & familiæ, ista vero sibi & hæredibus constituebant (*a*). Sepulcra majorum eadem ac familiaria videntur esse, ac proinde in iis quiescendi quilibet de familia jus habet, hoc est adgnati omnes, quin quotquot ex primo adquirente descendunt, modo ejus hæc voluntas fuerit. In Ecclesiis majorum sepulcra invaluerunt, statim ac in iis humatio permitti cœpit, quod christiani sibi & familiæ suæ quiescendi locum habere apud Sanctos pium & religiosum duxerint. Quoniam vero quisque apud majores suos quiescere intendit, hinc existente majorum sepulcro cessat parœcialis sepultura, & quisque de familia in eo sepeliendus est (*b*), quasi ex tacita sepulturæ electione: idque Romani Pontifices probarunt exemplo Patriarcharum veteris testamenti (*c*), qui ad patres suos apponi cupiebant (*d*). Cæterum adquiruntur sepulcra familiaria vel Ecclesiæ fundatione, vel Episcopi concessione, quod fieri solet largo auri pondere oblato.

Aut nisi sepulturam sibi selegerint.

§. XII. Cessat quoque parœcialis, quin & familiaris sepultura, si quis sibi locum dormitionis selegerit. Etenim jure canonico puberibus, etiam uxoribus (*e*) & filiisfamilias (*f*) libere licet sibi seligere extra parœciam vel sepulcrum majorum sepulturam, modo Ecclesiam, cœmeterium vel saltem locum religiosum constituant: nam electio in loco profano tanquam turpis & christianis moribus adversa respuenda (*g*). Electio enim sepulturæ veluti res spiritualis censetur, cui nec patria potestas officit. Quod si mulier sepulturam sibi non elegerit, in mariti sepulcro sepelitur (*h*): & si plures maritos habuerit, humanda est in sepulcro ultimi viri, cujus domicilium detinet & honorem (*i*). Impuber autem ob consilii inopiam, & religiosi, qui propriæ voluntati renuntiarunt, eligendæ sepulturæ facultate carent: impuberi vero filio ipse pater seliget, modo id loci consuetudo patiatur (*k*). Hæc autem optio sepulturæ videtur esse species religiosi mandati post mortem implendi, non actus ultimæ voluntatis proprie sic dictæ (*l*): ita vero fieri debet, ut sive scripturis sive testibus probari queat. Frequentes esse cœperunt electiones sepulturæ extra parœciam postquam Ecclesiis & cœ-

(*a*) L. 5. D. de Religios. & sumptib. funer.
(*b*) Can. II. c. 13. q. 2.
(*c*) Cap. 1. & 3. ext. de Sepult.
(*d*) Genes. XLVII. 30., & XLIX. 29.
(*e*) Cap. 7. ext. de Sepult.
(*f*) Cap. 4. de Sepult. in 6.
(*g*) Cap. 3. ext. eod.
(*h*) Can. II. & III. c. 13. q. 2.
(*i*) Cap. 3. §. 2. de Sepult. in 6.
(*k*) Cit. cap. 7.
(*l*) Conf. Espen. part. 2. tit. 28. cap. 3. n. 30. & seq.

cœmeteriis monachorum & regularium jus sepeliendi privilegiis Pontificum concessum est. Nimirum ad lucrandas oblationes, quas christiani Ecclesiis suæ dormitionis relinquere consueverunt, monachi & inde mendicantes variis artibus bonos piosque christianos cœperunt allicere, ut in monasteriis sepulturam sibi constituerent. Quam perversam praxim Clemens IV. in primis hoc epiphonemate taxavit (a): *Utinam volucres nunquam super cadavera consedissent.* Cæterum electio sepulturæ omnino libera esse debet, & fraude aut quavis arte extorta nulla est: hinc vel ipsum cadaver, si petatur, effodiendum & restituendum est, & restituenda etiam intra decennium emolumenta omnia occasione sepulturæ quomodolibet percepta, quod Bonifacius VIII. constituit (b).

Exequiæ fiunt in parœcia alibi sepulto cadavere.

§. XIII. Quibus vero casibus extra parœciam, sive in sepulcro familiari, sive in electa sepultura defuncti inhumentur, exequiæ in propria Ecclesia celebrandæ sunt. Jure enim sepulturæ extra parœciam concesso, exequiæ Ecclesiæ parœciali reservatæ sunt, ut ita in precibus cum Ecclesia sua defuncti communicarent. Sane Summi Pontifices dum jus sepeliendi mendicantibus concesserunt, ea formula usi sunt, *salva justitia Ecclesiarum, à quibus mortuorum corpora adsumuntur* (c): nomine autem *justitiæ* veniunt omnia jura Ecclesiæ parœcialis, in primis exequiæ (d), quæ *justa* Latinis dicebantur. Quæ disciplina in Gallia & Belgio servatur, & ita clerus propriæ parœciæ cadaver tollit, & ad parœciam defert, ubi Missa pro defuncto peracta, itidem Parochus cum suo clero cadaver tollit, exhibetque superiori ejus loci, in quo vivus sibi elegit sepulturam (e). Sed in Italia cadavera alibi sepelienda ad parœciam deferri non solent; at antequam domo educantur, per Parochum benedicenda sunt, nec sine eo ad sepulturæ locum efferenda: quod S. C. decreto comprehensum est.

Vetitæ pro exequiis & sepultura exactiones.

§. XIV. Pro exequiis & concedendo sepulturæ loco Ecclesiæ Ministris aliquid exigere non licet. Pia & religiosa officia gratis Ecclesiæ Ministros oportet exhibere, & grave nimis visum est pro terra putredini concessa pretium quærere & de alieno luctu quæstum facere (f): in quam sententiam quamplures Canones conditi sunt (g). Quin nec obtentu inolitæ consuetudinis licet pro exequiis

(a) Apud Martene tom. 2. Anecdot. p. 397.
(b) Cap. 1. de Sepult. in 6.
(c) Cap. 9. ext. de Sepult.
(d) Conf. Gonzalez in cap. 8. eod.
(e) Conf. Espen part. 2. tit. 38. cap. 5. n. 15. & seqq.
(f) Gregor. M. lib. 7. ep. LVI.
(g) Conf. Christ. Lupus diss. de Simonia cap. 12. tom. 4. edit. V.

quiis & sepulturæ loco aliquid exigere, quod Concilium Turonense sub Alexandro III. & Lateranense sub eodem decreverunt (a): quæ recte inculcant eo graviora esse peccata, quo diuturniora. Videntur pro sepulturis exactiones tum præcipue cœpisse, quando in atriis Ecclesiarum & in ipsis Ecclesiis mos sepeliendi invalescebat; magni tum faciebant fideles ad Martyrum sedem sepeliri: quam pietatem Episcopi minus religiosi in quæstum verterunt. Quo autem exequiæ gratis fierent, nec earum occasione heredes defunctorum expensis gravarentur, Constantinopoli inde usque à Constantino M. munificentia Imperatorum certi reditus funerum expensis addicti sunt (b). Hinc Ecclesia Constantinopolitana inter alia officia habuit *decanum*, qui reditus funeribus addictos procurabat, funera curabat omnia, & cuique ad illa operanti portionem tribuebat suam (c). Utinam vero in omnibus Ecclesiis essent peculiares reditus funeribus addicti, unde exequiæ, præsertim pauperum, sine heredum sumptu fierent! hac enim ratione nulla esset Clericis occasio de alieno luctu lucrum faciendi. Quanquam si verum dicere velimus, sunt in eam rem ex Ecclesiæ sententia ubique reditus addicti: tantum dolendum, eos ex mente Ecclesiæ non procurari. Quid enim aliud sunt bona Ecclesiarum, quam reditus in usus pauperum impendendi?

Oblationes pro defunctis receptæ.

§. XV. Verum enimvero quamvis Ecclesia turpe & nefarium duxerit, Clericos ex exequiis & terra putredini concessa quæstum facere; semper tamen tanquam pias & religiosas probavit spontaneas oblationes, quas vel defuncti ipsi reliquissent, vel cognati aut amici eorum nomine facerent (d). Oblationes istæ ad altare in veteri disciplina deferebantur, iisque declarabatur, fideles in Ecclesiæ communione mortuos esse: & in sacrificio speciatim fiebant preces pro defuncto, cujus nomine oblationes Ecclesia recepisset. Hinc oblationes morti vicinis commendatæ, tanquam efficax remedium ad peccatorum expiationem. *Offerat*, inquit Salvianus (e), *vel moriens ad liberandam de perennibus pœnis animam suam.* Sed non omnium defunctorum oblationes Ecclesia recipiebat, sed tantum eorum, qui in ejus communione decessissent. Qui vivi indigni habiti ecclesiastica communione, nec mortui ea donabantur, ac proinde eorum oblationes Ecclesia rejiciebat. Quod si pœnitentes subito morerentur reconciliationis cupidi, eorum oblationes pleræque Ecclesiæ post mortem recipiebant, tanquam reconciliationis testimonium (f): at Ec-

(a) Cap. 8. & seq. èxt. de Simonia.
(b) L. 18. C. de Sacros. Eccles novell. LIX.
(c) Conf. Jac. Goar. not. in Euchol

og.
(d) Cypr. ep. LXVI. al. I. ad Cler. Furnit., Greg. M. lib. 7. ep. LVI.
(e) Salvian lib. 1. Advers. avarit.
(f) Conc. Arelat. II. Can. XII., Conc. Tolet. XI. Can. XII.

Ecclesia Romana Leonis M. tempore stricte regulam servabat, quibus non communicavimus vivis, nec mortuis communicare debemus (a).

Oblationes pro defunctis in consuetudinem versæ.

§. XVI. Oblationes istæ pro defunctis diu sola offerentium voluntate steterunt; at post sæculum decimum in laudabiles abierunt consuetudines, quibus post exequias cogi possunt heredes ad consuetas oblationes. Atque hæc sunt jura funeraria, quæ Parochis debentur propter Sacramentorum administrationem & curam animarum. Sæculo nono & sequentibus pleræque Ecclesiæ parœciales nullos statos reditus habebant, quod earum bona, etiam ipsæ decimæ, vel ad monachos, vel collegia Canonicorum, vel laicos devoluta erant: quo factum, ut ad alendos altaris Ministros necessitas ipsa quodammodo coegerit pias offerendi consuetudines constabilire. Hinc Innocentius III. in Concilio generali Lateranensi vetat quidem pro Sacramentis & aliis religiosis officiis Clericos quidquam exigere, at simul à fidelibus servari præcipit pias oblationum consuetudines (b). Cæterum in juribus funerariis & fideles & Parochi modum tenere debent suum: fideles, quoties possunt, offerant Ecclesiæ matri consuetas pro defunctis oblationes, cogitentque profecto iis ecclesiasticam communionem, in qua defuncti decesserunt, designari: contra Parochi ne sint rigidi jurium sepulturæ persecutores, sed potius exequias & sepulturam sponte celebrent tribuantque, accepturi deinceps oblationes non tanquam laborum aut sepulturæ pretium, sed veluti vitæ sustinendæ medium. In primis humani & liberales sint in pauperes, nec prætextu jurium non solutorum sepulturam differant, quod sapit barbariem ipsis ethnicis exosam; & contenti juribus consuetis ea augere non curent. Ad evitandas lites & sordidas pactiones Synodi aut Reges hujusmodi oblationibus modum limitemque finierunt, & ubi de novo iis modus statuendus sit, id sine civilis potestatis auctoritate faciendum non est.

Quæ sit quarta funeraria.

§. XVII. Quod si quis extra Ecclesiam parœcialem sepeliatur, puta quia alibi habeat sepulcrum majorum, vel quia apud mendicantes sibi locum dormitionis selegerit parœciæ *quarta funeraria* seu *canonica* debetur: certa nempe portio oblationum, & legatorum, quæ Ecclesiæ, ubi sepelitur, occasione sepulturæ defunctus reliquerit. Justum visum fuit ex obventionibus funerariis, quæ Ecclesiæ sepulturæ adquiruntur, tribuere aliquid Ecclesiæ parœciali, quæ spiritualem curam defuncto, dum vixit, impendit, eique loco matris fuit (a). Ac sane jus sepulturæ monasteriis Pontifices concesserunt, *salva justitia Ecclesiarum, à quibus mortuorum corpora adsumuntur* (b) & justitiæ nomine & exequiæ & pars relictorum Ecclesiæ sepulturæ veniunt. Portio ista non est ubique eadem, sed alibi mediatas, alibi tertia, alibi quarta integra pro locorum moribus (c), & interim semper *quarta* dicitur. Detrahitur vero ex omnibus oblationibus & relictis occasione sepulturæ (d): quin in Clementinis statutum est, ut sepultura apud mendicantes electa, deducatur quarta ex *obventionibus omnibus tam funeralibus, quam quibuscunque & in quomodocunque relictis* etiam ad certos usus, etsi de jure portio canonica de istis obventionibus dari non deberet: item ex donatis in morte (e). At jus hoc nullibi ferme servatur, jamque locorum consuetudines aut pacta conventa passim habent, ex quibus oblationibus & relictis quarta ejusque quantitas deducenda sit. Illud certum est, in quartam non imputari Ecclesiæ parœciali factas oblationes; eam enim parœciæ debet Ecclesia, ubi defunctus sepelitur (f). Cadit vero Ecclesia parœcialis sibi debita canonica portione triginta aut quadraginta annorum præscriptione cum titulo, vel immemorabili tempore sine titulo: quod pluribus docet Barbosa (g).

Quibus denegatur ecclesiastica sepultura.

§. XVIII. Sepultura ecclesiastica soli fideles, qui in Ecclesiæ communione decesserunt, donantur; est enim veluti pars christianæ communionis, quæ etiam post mortem manet. Contra denegatur omnibus, quibus vivis communicare non licuit. Itaque ecclesiastica sepultura privantur infideles (h), Judæi & infantes sine Baptismo denati: item apostatæ, hæretici, schismatici, qui hoc nomine publice convicti sint, aut palam hæresim profiteantur, aut ab Ecclesia recesserint: item excommunicati, qui ex nova disciplina ut tales denuntiati sint, aut palam Clericum sive Monachum percusserint (i); nominatim interdicti, quippe qui & ipsi ab Ecclesiæ ingressu prohibiti sunt (k). Porro non donantur ecclesiastica sepultura, qui in mortali peccato decessisse videntur, quales qui sibi mortem consciverunt (l), nisi id insania contigerit; qui præceptum annuæ confessionis & paschalis communionis non impleverunt

(a) Leo M. ep. XCII. ad Rust. cap. 6.
(b) Cap. 42. ext. de Simonia.

(a) Cap. 1. ext. de Sepult.
(b) Cap. 9. ext. eod., bul. Honorii. III. *Religiosam*, bul. Sixti IV. *Mare magnum*.
(c) Cit. cap. 9.
(d) Cap. 1. & 8. ext. eod.
(e) Clement. *dudum* de Sepultur.
(f) Espen. part. 2. tit. 38. cap. 5. n. 33.
(g) Barbos. de Off. Parochi part. 3. cap. 25.
(h) Can. XXVII & seq. D. 1. de Consecrat.
(i) Extravag. Martini V. *Ad evitanda*.
(k) Cap. 10. ext. de Sepult. & cap. 17. ext. de V. S.
(l) Can. XII. c. 23. q. 5.

runt (a), monachi mortui in peculio (b), fures & latrones in crimine occisi (c), mortui in *torneamentis* (quæ erant nundinæ seu feriæ, in quas milites ex condicto conveniebant ad virium suarum ostentationem), etsi pœnitentiam acceperint (d); pugnantes in duello eorumque *patrini*, ut appellantur (e). Item usurarii manifesti, nisi ante mortem eos usurarum pœniteat & de restituendis usuris caveant (f); raptores & violatores Ecclesiarum, etsi in extremis agentes & sua peccata detestantes viaticum accipiant, nisi de restituendis ablatis caverint (g): & ut paucis dicam, omnes manifesti & publici peccatores, qui sine pœnitentia decedunt, christiana sepultura & precum fructu carent. Quod si horum aliquis contra Ecclesiæ sententiam in loco sacro tumuletur, effodiendum est cadaver, ubi discerni potest, & procul ab Ecclesia in loco profano sepeliendum (h): quo distamus à moribus gentium, apud quas ubi aliqui ob crimina privabantur sepultura, inhumati feris dilaniandi relinquebantur. Ultimum supplicium passi si condignam pœnitentiam egerint secundum aliquos Canones christiana sepultura donari possunt (i): quod intelligendum quatenus civiles leges & recepti mores eorum humationem permittant.

CAPUT XXXV.

De Monasteriis.

Monasteria primum in solitudinibus constituta.

§. I. Locis religiosis accensentur etiam *monasteria & hospitalia.* Et monasteria quidem proprie sic dicta initio fuerunt solitariorum habitacula speluncis potius quam habitationibus similia: instituta vero per Pachomium vita cœnobitica, domus, quibus cœnobitæ habitabant, cœnobia nempe, monasteria etiam dicta sunt. Monasteria ex monasticis institutis in solitudinibus & montibus procul ab urbibus initio constituta: idque postulare videbatur perpetua pœnitentia & ascesis, cui monachi se addicebant: planctus enim & luctus requirunt solitudinem. Hinc illud Hieronymi de monachis, *quid desideramus urbium frequentiam qui de singularitate censemur* (k). Et Antonius Anachoretarum illustrator dicere solebat, monachos ali solitudine, non secus ac pisces aquis (a). Nec tantum virorum, verum etiam mulierum cœnobia initio in solitudine fuerunt. Certe Chrysostomus memorat choros virginum in solitudinibus Ægyptiacis viventes (b). Testis quoque est Hieronymus, Marcellam ejusque filiam Principiam, quod vitam monasticam amplexæ essent, urbe exiisse, & suburbanum agrum illis fuisse monasterii loco, & rus electum pro solitudine (c).

(a) Cap. 12. ext. de Pœnit. & remiss.
(b) Cap. 6. ext. de Statu monach.
(c) Cap. 2. ext. de Statu furtis.
(d) Cap. 1. ext. de Torneam.
(e) Trid. sess. XXV de Ref. cap. 19.
(f) Cap. 2. de Usur. in 6.
(g) Cap. 2. ext. de Raptorib.
(h) Cit. Can. XXVII. ; cap. 12. ext. de Sepultur.
(i) Can. XXX. c. 13 q. 2.
(k) Hieronym. ep. IV. ad Rustic.

Inde etiam in urbibus.

§. II. Verum enimvero lapsu temporis etiam in civitatibus, aut prope eas monasteria constitui cœperunt, idque primum fidei & Ecclesiæ servandæ causa factum est. Etenim Basilius M. monachos à solitudinibus eduxit, & in urbibus Ponti eorum domicilia constituit, ut catholicæ fidei contra Arianos suppetias ferrent (d). Quo prodito exemplo deinceps etiam ubi nulla necessitas urgebat, monasteria nonnulla in urbibus vel prope eas excitata sunt. Interim Theodosius M. jussit, monachos *deserta loca & vastas solitudines sequi atque habitare* (e): qua edita lege antiquum institutum de monasteriis in solitudine excitandis renovatum est; & præterea cautum, ne monachi ex silvis in civitates commearent: etenim ea tempestate monachi frequenter in civitates veniebant, & per drungos & vi armata, Ecclesiarum, & civilem pacem sæpe turbabant. Sed constitutio ista non diu stetit; post biennium ab eodem Theodosio abrogata est, ac liber in urbes monachis ingressus factus est (f). Cæterum sequenti ætate qui in Occidente monasticam disciplinam suo nitori restituerunt, antiquiores monachos imitantes, in solitudinibus suas primas sedes collocarunt, ut ita melius pœnitentiæ vacarent. Mendicantes autem contra ab initio in urbibus & oppidis aut non longe sedes posuerunt suas, quod eorum instituto conveniebat: qui enim Episcopis & Parochis, & in animarum cura procuranda adjutorio sunt, proculdubio in civitate, non secus ac ipsi Clerici, domicilia debebant habere.

Monasteria non ædificanda sine Episcopi consensu.

§. III. Ubicunque vero constituantur nova monasteria & regularium ædes, præcedere debet Episcopi, in cujus diœcesi constituuntur, consensus. Et initio quidem monasticæ vitæ quando monachi tantum in solitudinibus degebant, nec frequentius in civitates commigrabant, etiam inscio Episcopo videntur excitata monaste-

(a) Apud Sozomen. lib. 1. cap. 13.
(b) Chrysost. hom. VIII. in Matth.
(c) Hieronym. ep. XVI. ad virgin. Principiam.
(d) Socrat. lib. 4. cap. 26. , Sozomen. lib. 6. cap. 17.
(e) L. 1. C. Th. de Monach.
(f) L. 2. C. Th. eod.

teria, quæ nihil aliud erant quam laicorum priorum, & ascetarum simul viventium habitacula. Inde cum cœpissent monachi ad civitates monasteria condere, quin civilibus & Ecclesiasticis rebus se inmiscere easque turbare, in Concilio Chalcedonensi statutum, *nullum quidem usquam ædificare aut construere monasterium. . . præter consensum Episcopi civitatis* (*a*): quam disciplinam sequentes Canones (*b*), & Justinianus novella lege (*c*) confirmavit. Exortis mendicantibus in novis fratrum conventibus excitandis magis necessarius erat Episcopi consensus: ex sua enim institutione mendicantes contra regulas, & naturam monachatus Episcopis & Parochis in animarum cura procuranda veluti auxiliares copiæ accesserunt, ac ita contra receptum in Ecclesia ordinem esse videbatur, & novos mendicantium conventus Episcopis insciis & invitis excitare. Itaque Tridentini Patres antiquam confirmarunt regulam, ne præter Episcopi veniam monasteria ulla, sive virorum, sive mulierum erigantur (*d*). Quin ex legibus & moribus provinciarum, nec licet nova ædificare monasteria, nisi civilis etiam potestas adsentiatur: quod sane justum est: civilis enim potestatis est territorium, nec in eo aliquid invito domino moliri licet (*e*).

Observanda in novi monasterii concessione.

§. IV. Novo autem monasterio seu conventui excitando sub certa forma licet Episcopis consentire, quæ Decretalibus Clementis VIII. & Gregorii XV. statuta est (*f*). In primis constare debet, novos colonos sine veterum incommodo posse sustineri, & hinc antequam Episcopus adsensum præbeat, advocandi & audiendi sunt priores seu procuratores antiquorum monasteriorum seu conventuum, quæ eo loci, ubi nova domus construenda est, & in aliis vicinis locis per quadraginta passus, existunt. Audiendi quoque incolæ loci, qui novo monasterio in comitiis coactis adsensum præstent; præsertim vero audire oportet Parochum, in cujus parœcia novum monasterium ædificatur, maxime si novi coloni mendicantes sint: quum enim mendicantes auxilio Parochorum esse censeantur, non audito Parocho proculdubio non admittendi (*g*). Ecclesiæ enim parœciales sunt, quibus fideles communicare oportet, & receptis mendicantibus fidelis populus, quod experientia compertum est, à pastore suo multum distrahitur: ac proinde sine Parochi adsensu nova mendicantium domus non concedenda. Præterea nullius monasterii permittenda ædifi-

(*a*) Conc. Chalced. Can. IV.
(*b*) Conc. Agathense Can. XXVII., Conc. Epaonense Can. X.
(*c*) Novell. V. cap. 1.
(*d*) Trid. sess. XXV. de Regularib. cap. 3.
(*e*) Conf. Paulus Sarpus in considerationib.
(*f*) Clemens VIII. bul. *quoniam ad institutum* XCIX. & Gregor. XV. bul. *quum alias* XXXI.
(*g*) Conf. Espen. part. 1. tit. 24. cap. 3. n. 9. & seq.

ficatio est, nisi in eo saltem duodecim monachi seu religiosi inhabitare, ac ex reditibus & consuetis eleemosynis sustentari valeant; quod ad regularem observantiam promovendam Gregorius XV. (*a*) ex veteri occidentalium regula constituit (*b*). Et demum monasteria monialium in urbibus & oppidis excitanda sunt, ne moniales malorum hominum prædæ & aliis facinoribus exponantur (*c*).

Forma monasterii.

§. V. Novi autem monasterii fabrica ex antiquis institutis non incohabatur, nisi prius in loco Episcopus preces funderet, & salutis nostræ signum, crucem nempe, humi figeret (*d*): qui ritus etiam in extruendis Ecclesiis obtinebat. Domus vero ita efformanda est, ut vitæ communi conveniat. Et monasteria quidem in Ægypto habebant privatas cellas, quibus cœnobitæ philosopharentur. *Manent*, inquit de iis Hieronymus (*e*), *separati, sed junctis cellulis.* At deinceps in Oriente monasteria non amplius esse cœperunt cellulis distincta, sed unam, duasve domus habuerunt, in quibus cœnobitæ continuo simul viverent, & sua quisque exedra seu cubili dormirent (*f*). Postulare videbatur vita cœnobitica, ut monachi sibi invicem semper essent honestatis & virtutis testes, & virtutum comparatione alii alios superare studerent. At circum cœnobia ut plurimum ædificatæ erant variæ cellæ, in quas ex licentia Abbatis perfectiores cœnobitæ discederent. Cellas istas ἡσυχαστήρια *loca quietis* Justinianus appellat: locus vero cellis interspersus *laura*, quasi copiosus & multus, dictus est. Ex antiquo enim Basilii M. instituto vita cœnobitica & solitaria simul adjunctæ sunt (*g*), atque ita prope cœnobia extrui oportebat lauras, quæ essent eremitarum, seu *inclusorum*, ut posteriores Latini dixerunt, habitacula. Tantum emeriti cœnobitæ in lauras discedebant: solitaria enim vita durissima est: quique soli vivunt, facile corrumpuntur, nisi in sanctis meditationibus occalluerint. Et merito Aristoteles observavit, hujus generis philosophos aut bestias esse, aut deos (*h*). Hodie Occidentis monasteria variis cellis secum invicem adjunctis constant, quibus adjacet medianum, quod omnibus euntibus commune est. Tantum Camaldulenses lauræ speciem habent, sed carent communi domo.

Monasteria Episcopo subjecta, nisi exempta sint.

§. VI. Monasteria autem omnia & monachi potestati Episcoporum,

(*a*) Gregor. XV. bull. cit.
(*b*) Thomass. de Benef. part. 1. lib. 3. cap. 69. n. 13. & seq.
(*c*) Trid. ses. XXV. de Regul. cap. 5.
(*d*) Justinian. novell. V. cap. 1.
(*e*) Hieronym. ep. XXII. ad Eustoch. cap. 15.
(*f*) Cit. novell. V. cap. 3.
(*g*) Conf. superius dicta part. 1. cap. 36. §. 11.
(*h*) Arist. lib. 1. Politicor.

rum, in quorum diœcesi posita sunt, subsunt, non secus ac reliqua loca sacra & religiosa. Quapropter Episcopi eadem invisere & corrigere possunt, si religiosos à sancto proposito deflectere comperiant (*a*), aliosque in iis actus ordinis & jurisdictionis ecclesiasticæ exercere (*b*). Sed à pluribus sæculis monachi & monasteria, & inde mendicantes à potestate Episcoporum exempta sunt, & uni Pontifici parere cœperunt, quod alias fusius dictum est (*c*). Quibus exemptionibus ruina disciplinæ monasticæ promota est, & ordo hierarchiæ turbatus, adeo ut monstruo similes visi sunt B. Bernardo ecclesiastici gradus, qui à superioribus suis subtracti capiti conjunguntur, non secus ac si digitus non proxime manui, sed capiti adnecteretur (*d*). Pluries de his exemptionibus abolendis tractatum, at nunquam abolitæ: tantum in comitiis Tridentinis temperatæ sunt, pluribus in eam rem editis decretis. Nimirum monasteria, quibus laicorum spiritualis cura adnexa est, quod spectat ad curam animarum, Episcopis locorum subjecta sunt (*e*). Episcopis quoque tanquam apostolicæ Sedis delegatis commissa monasteria monialium ἀμέσος Pontifici subjecta (*f*). Illis etiam jure delegato data monialium omnium exemptarum clausura (*g*). Episcopi quoque etiam tanquam apostolicæ Sedis delegati quotannis invisunt monasteria commendata, ubi neglecta jacet claustralis disciplina (*h*). Insuper Episcopis subjecta sunt jure delegato monasteria omnia exempta, quæ in congregationem cum aliis monasteriis stato tempore non coaluerint (*i*). Ad hæc ab Urbano VIII. Episcoporum potestati subjecta fuerunt monasteria tum recens erecta, vel de novo erigenda, in quibus saltem duodecim monachi seu religiosi non sint (*k*). Satis ampla Canonum farrago, quorum copia facultas canonica laborat, at parum promota ecclesiastica disciplina.

CAPUT XXXVI.

De Hospitalibus.

Variæ hospitalium species.

§. I. Sunt hospitalia proprie sic dicta ædes ad hospites & peregrinos excipiendos; at passim eo nomine veniunt loca quælibet re-

(*a*) Cap. 19. ext. de Offic. jud. ordin. cap. 8. ext. de Relig. domib.
(*b*) Can. X. c. 16. q. 1., Can. I. 28. & seq. c. 18. q. 2.
(*c*) Part. 1. cap. 41.
(*d*) S. Bernard. lib. 3. de Consid. cap. 4.
(*e*) Trid. sess. XXV. de Regular. cap. 8.
(*f*) Trid. loc. cit. cap. 9.
(*g*) Trid. loc. cit cap. 5.
(*h*) Trid. sess. XXI. de Ref. cap. 8.
(*i*) Trid. sess. XXV. de Regular. cap. 8.
(*k*) Urbanus VIII. cons. XLIII. §. 14.

recipiendis & alendis pauperibus, infirmis aliisque miseris, qui aliena ope indigent, destinata. Hinc hospitalia sunt varii generis, quæ nominibus propriis apud veteres designantur, veluti *xenodochia*, quæ sunt peregrinorum hospitalia; *ptochotrophia*, ubi aluntur pauperes debiles, qui proprio labore sibi victum ob corporis infirmitatem quærere nequeunt; *orphanatrophia*, ubi pueri parentibus orbati educantur; *brephotrophia*, quæ infantium educationi inserviunt; *nosocomia*, ubi infirmi curantur: & *gronotocomia*, ubi pauperes senes aluntur. Quibus adendæ *lepropsariæ*, ubi leprosi separatim ab aliis (quod lepra morbus contagiosus esset) curabantur; ædes ad excipiendos igne sacro correptos; militum valetudinaria, furiosorum claustra, viduarum hospitia atque id genus alia. Sed non semper & ubique sejuncta hæc tam varia pauperum & miserorum hominum omnis generis receptacula habebantur: nam in una plura sæpe erant colligata: nec quod speciale nomen habebant, inde sequitur, reliquos miseros semper exclusos fuisse. Etenim *xenodochium* quod vi vocis denotat peregrinorum diversorium, etiam significat ædes ad infirmos, orphanos & debiles excipiendos, quod Muratorius (*a*) pluribus productis monumentis probavit.

Origo hospitalium apud christianos.

§. II. Summa semper fuit Ecclesiæ cura in fovendis & recreandis pauperibus miserisque hominibus, qui aliena ope & auxilio indigerent: quo pietatis officio pro ratione facultatum suarum christiani omnes adstringuntur. Hinc inter Episcoporum officia id etiam fuit pauperes & miseros alere & fovere: in quem usum bona ecclesiastica præsertim sunt impendenda. Quandiu imperium penes ethnicos fuit, nullæ fuerunt ædes ad excipiendos & fovendos pauperes & infirmos (nec enim id per nostræ religionis hostes licuisset); sed Episcopi ipsi Diaconorum ministerio pauperum, ægrotantium & miserorum hominum curam gerebant. Inde data christianis pace statim ab Episcopis, aut aliis christianis peculiares ædes ad miseros & pauperes recipiendos extructæ, ut eo melius hoc pietatis opus exerceretur. Sane Basilius M. extra urbem suam episcopalem admirabili magnificentia πτωχοτροφεῖα, pauperum scilicet diversoria, ædificanda curavit (*b*). Tum Romæ nosocomium Fabiola (*c*), alibi alii hujus generis ædes excitarunt. Præsertim vero in his locis charitatis extruendis & dotandis christiani occidentales octavo & sequenti sæculo inclaruerunt. Nam ferme omnia monachorum & Canonicorum monasteria ædes ad excipiendos pauperes, infirmos, peregrinos habuerunt adnexas, & præterea christianorum pietas multa alia ejus ge-

(*a*) Murator. diss. XXXVII. Antiq. Italicar.
(*b*) Gregor. Nazianz. orat. 20.
(*c*) Hieronym. epitaph. Fabiolæ.

generis diversoria fundavit. Sed de hospitalibus proprie sic dictis aliquid in specie monere oportet.

Observationes de hospitalibus in specie dictis.

§. III. Antiquis Græcorum & Romanorum moribus nulla fuerunt publica hospitalia, in quæ iter facientes diverterent. Hinc apud antiquos hospitalitas maxime commendata, & hospites sub certorum deorum patrocinio esse credebantur: præcipue vero hospitibus Jupiter præerat, cui inde *ξένιος hospitalis* cognomen inditum (*a*). Viri tamen honestiores jus hospitii apud amicos habebant, atque ita iter facientes hospitio ab eis excipiebantur, cujus rei causa tesseræ hospitales erant comparate (*b*). Inde Romæ non ignotæ fuerunt tabernæ meritoriæ, sed si quæ fuerint, adventu barbarorum desierunt. Quum vero christiani officia humanitatis summopere excolerent, vel à primis sæculis fuere hospitales, eoque officio præcipue Episcopi adstringebantur. Hospitio autem excipiebantur & pauperes & divites, quod, deficientibus tabernis meritoriis, erat necessarium. Imo per leges Caroli M. omnes peregrinis hospitium præbere debebant, *ut neque dives, neque pauper peregrinis hospitia denegare audeant* (*c*). Frequentes jam octavo sæculo erant sacræ peregrinationes, atque hinc publicis legibus videbatur peregrinorum hospitio consulendum. Excipiebant Episcopi & Monachi peregrinos, receptosque sive pauperes, sive divites alebant: at cæteri tantum domum, focum & aquam illis præbere tenebantur. Interim in tanta peregrinorum copia plura xenodochia ædificata sunt, quibus peregrini omnes propter Deum exciperentur & alerentur. Romæ quarto sæculo xenodochium Pammachius ædificavit (*d*). Post sæculum vero septimum monasteria ferme omnia Monachorum & Canonicorum etiam xenodochia ante portas, sæpe etiam ab iis longe posita, habuerunt. Episcopis quoque, qui primum domo mensaque sua hospites exceperant, peculiares ædes hospitales ædificarunt. Et ut magis consuleretur peregrinis, plura xenodochia ad montium cacumina & ripas fluminum, quæ pontibus carebant, excitata, quod Muratorius observat (*e*).

Antiquiora hospitalia ferme destructa.

§. IV. Quis vero crederet? tota loca pia ab Episcopis, Canonicis, Monachis & cæteris fidelibus liberali manu extructa sæculo decimo & deinceps maximam partem defecerunt. Sane quæ in Canonicorum Monasteriis fundata erant, dissociata communi vita, sen-

(*a*) Conf. Potter. in archæol. lib. 4. cap. 21.
(*b*) Conf. Thomass. de Tesser. hospitalib.
(*c*) Capitul. an. 802. ap. Balut.
(*d*) Hieronym. ep. ad Pammach.
(*e*) Murator. diss. XXV. Antiquit. Italiæ.

sensim parum curata & qui ad ea pertinebant, reditus alienati. Et lapsa monastica disciplina domus hospitales monasteriorum non diu steterunt, quamvis non defuerint monasteria rigidiora, quæ colerent hospitalitatem. Multi quoque tam Clerici quam laici importunis precibus & præsenti pecunia, aliquando etiam per litteras papales & mandata Principum hospitalia occuparunt, & bona neglectis pauperibus & miseris in rem suam converterunt, quod Synodus Arelatensis anno CIↃCCLX. testatur (*a*). Ad hæc, multæ domus hospitales bellorum motibus, aliæ Episcoporum ignavia & rectorum rapacitate exstinctæ sunt. His aliisque causis sæculo decimo & sequentibus sensim evanuerunt pleraque pia loca, quæ in miserorum & pauperum levamen pietas christiana induxerat. Itaque ea ætate cœperunt in Occidente tabernæ meritoriæ, quæ sensim multiplicatæ sunt: qua ratione etiam ipsa hospitalitas decrevit. Et ad miserorum levamen summi imperantes & alii divites christiani, sæpe etiam insciis Episcopis, novas hospitales domus ædificarunt, quod Muratorius (*b*) observat. Interim instituti sunt mendicantes: at isti quod emendicato pane viverent, antiquos monachos in excitandis miserorum hominum diversoriis imitari non potuerunt. Et quamvis inde eorum plerique bonis aucti sint, non tamen de excitandis domibus hospitalibus curarunt: quin (quod merito dolendum) non admodum hospitales audiunt.

Hospitalia vel religiosa vel profana sunt.

§. V. Hospitalia autem generatim sic dicta vel religiosa vel profana sunt. Religiosa Episcopi auctoritate, profana injussu ejus fundata sunt. Quibus notis religiosas & profanas hospitales domus meliores interpretes distinguunt (*c*), idque convenienter Pontificum decretalibus, quæ tantum religiosas habent domus hospitales auctoritate Episcopi extructas (*d*). Quod si dubitetur de Episcopi adsensu, eum adhibitum fuisse non probat oratorium, quod in usum hospitalis auctoritate Episcopi conditum est; nam potuit hospitale sine auctoritate Episcopi constitui, etsi pro sacello auctoritas ejusdem fuerit necessaria. Imo nec adsensum sacrum certo demonstrant consuetæ Episcopi visitationes, ei soli redditæ rationes & ei soluta jura episcopalia (quamvis multi talibus argumentis religiosam qualitatem arguerint); nam quis ignorat, Episcopos sollicitos fuisse ad suam jurisdictionem ampliandam? Cæterum non defuerunt, qui loca pia omnia, etsi religiosa, à laicis administrata profana dixerint: contra religiosa, quæ Clerici procurarent (*e*). Quæ sententia apud nos

(*a*) Conc. Arelat. Can. XIII.
(*b*) Murat. diss. XXXVII. Antiq. Italicar.
(*c*) Conf. Gonzal. in cap. 4. ext. de Religios. domib.
(*d*) Cap. 4. ext. de Relig. domib.
(*e*) Const. Cafarus peregr. quæst. 2. lib. 1. q. 18.

nos certo jure nititur, utpote quæ pactis conventis inter Benedictum XIV. summum Pontificem & Carolum olim Regem nostrum confirmata (a), puto ut certa nota de hospitalium qualitate constaret.

Olim hospitalia omnia Episcopis subjecta.

§. VI. Hospitales autem domus omnes ex veteri disciplina Episcoporum potestati subsunt. Statuit enim Synodus Chalcedonensis, ut Clerici prochodochiis præfecti Episcopo, in cujus civitate sunt, subjaceant (b). Justum profecto erat, ut qui ab initio religionis pauperum separatim viventium curam habuerant, iidem hospitalibus domibus præficerentur. Auctoritas autem ista Episcoporum origine sua ecclesiastica erat, qua sacris in usum miserorum celebrandis, & tanquam boni patresfamilias temporalibus etiam præsidebant; nam civilis & publica in hospitalia potestas politici regiminis erat. Quoniam vero Episcopi industrii & navi erant in opera charitatis procuranda, christiani Principes iis etiam dederunt publicam in domus hospitales inspectionem. Sane Justiniani legibus judicio Episcopi piorum locorum administratores eliguntur, ubi ab ipsis fundatoribus electi non sunt (c); Episcopus quoque corrigere, imo & expellere potest officiales, etsi à fundatoribus electos (d), & jus dicit in officiales, ubi administrationis suæ nomine conveniuntur (e). Et in alia lege idem Justinianus bona hospitalium bonis ecclesiasticis accenset (f). Episcopos quoque legatorum ad pias causas executores constituit (g). Hanc eandem in domus hospitales Episcopi potestatem deinceps Canones & Regum Francorum capitularia confirmarunt. Nihil vero intererat, Clericine, an laici domus istas procurarent, an à Clericis vel à laicis essent extructæ: semper enim erant in Episcopi potestate, quando leges civiles id constituerant.

At inde multa exempta sunt.

§. VII. At labentibus annis multæ domus hospitales Episcoporum potestatem excuserunt, aliæ in totum, aliæ tantum in temporalibus. In primis hospitalia Regum speciali protectione subnixa ab Episcoporum potestate subtracta sunt. Etenim consueverunt fideles quæ monasteria & hospitalia fundabant, fundisque augebant, speciali Regum patrocinio committere, ne eorum bona prædæ laicorum cederent: quod nono sæculo jam erat inductum (h). Porro hospitalia, quæ nulla Episcopi auctoritate fundata sunt, veluti loca profana habita et saltem in temporalibus extra Episcopi potestatem. Sæculo decimo in summa disciplinæ ecclesiasticæ corruptione ingens fuit hospitalium clades, nec Episcopi eorum bona tanquam res pauperum procurarunt. Hinc cœperunt christiani domus hospitales insciis Episcopis condere, quæ tanquam loca profana & in temporalibus civili potestati subjecta habita sunt: quæ doctrina in ipsis Pontificum decretalibus proponi videtur: respondit enim Urbanus III. loca ad excipiendos hospites & pauperes auctoritate Episcopi destinata, utpote religiosa, non debere mundanis usibus deputari (a). Multa quoque hospitalia privilegiis Pontificum ab Episcopi potestate exempta sunt, & uni Pontifici subjecta (b). Privilegia ista præcipue ambierunt hospitalium rectores, ut liberius in rem suam eorum bona converterent. Viri pii & boni haud timent leges, nec optant superiorum jugum excutere, quin potius optant, ut superiores in actiones suas majori studio invigilent. Nec defuerunt Principes, qui Episcopos penitus excluserunt à temporali hospitalium omnium administratione, eaque in hac parte laicis judicibus subjecerunt, quod edictis Francisci I., Henrici II. & Francisci II. in Gallia factum est (c).

(a) Concord. cap. 5.
(b) Conc. Chalced. Can. VIII. ap. Grat. Can. X. c. 18. q. 2.
(c) L. 42. §. 9. l. 46. §. 3. C. de Episc. & Cleric.
(d) Cit. l. 46. §. 3.
(e) Nov. CXXIII. cap. 23.
(f) L. 23. C. de Sacros. Eccles.
(g) L. 28. C. de Episc. & Cleric.
(h) Conc. Ticinense an. 850. Can. XVI.

Decreta Conciliorum de potestate Episcopi in hospitalia.

§. VIII. Interim deminutam Episcoporum in domus hospitales potestatem posteriora Concilia curarunt reparandam. Et quidem Concilium Viennense statuit, ut si hospitalium rectores sive Clerici sive laici ignavius in administrationem incumbant, Episcopi propria auctoritate in sibi subjectos rectores, in exemptos delegata Pontificis procedant, & hospitalia reforment & in integrum restituant (d). Postea Concilium Tridentinum in eandem rem plura edidit decreta. Primum Episcopos invigilare jussit in administratores hospitalium omnes, innovato Concilii Viennensis decreto (e). Deinde potestatem fecit Episcopis, ut etiam tanquam Sedis apostolicæ delegati in casibus ab jure concessis hospitalia omnia & collegia quæcumque laicorum inviserent, exceptis iis, *quæ sub Regum immediata protectione sunt*, *sine eorum licentia* (f). Et demum constituit, ut sive Clerici sive laici xenodochiorum administratores quotannis Ordinario reddant rationes, nisi in fundatione ipsa aliter cautum sit: si vero consuetudine, vel privilegio vel loci statuto aliis ad id deputatis rationes reddendæ sint, tunc etiam cum iis loci Ordinarius adhibeatur (g). His decretis, quod spectat jus visitandi, ad Episcopi potes-

(a) Cap. 4. ext. de Religios. domib.
(b) Clement. II. de Religios.
(c) Conf. Thomass. part. 1. lib. 2. cap. 91. n. 8.
(d) Clement. II. de Religios.
(e) Trid. sess. VII. de Reform. cap. 15.
(f) Trid. sess. XXII. de Reform. cap. 8.
(g) Trid. loc. cit. cap. 9.

testate exempta relicta fuisse hospitalia profana Fagnanus fatetur (*a*): nam Tridentini Patres in casibus ab jure expressis jus visitandi hospitalia Episcopis faciunt: jure vero decretalium loca pia profana non subsunt Episcoporum potestati: at in rationibus reddendis asserit, hospitalia omnia etiam profana Episcopis fuisse subjecta, nisi fundationis leges aliter habeant (*b*).

Jus nostrum recentius pactis conventis inductum.

§. IX. Decreta ista Tridentina de locis piis, utpote quæ jura laicorum invertebant, nec alibi nec apud nos recepta sunt. Hinc de hospitalium in re temporali regimine inter sæcularem & ecclesiasticam potestatem frequentes controversiæ emerserunt. Tandem vero apud nos controversiæ istæ pactis conventis inter Benedictum XIV. & Carolum olim Regem nostrum compositæ & jus certum constitutum. Tres hospitalium species distinctæ sunt, una eorum, quæ sub Regum *immediata protectione* sunt, altera eorum, quæ à laicis, & tertia eorum, quæ à Clericis administrantur. Ac primum quidem hospitalia, quæ sub Regum *immediata protectione* sunt, ab Episcopi potestate & visitatione etiam in spiritualibus exempta declarantur (*c*). Illa vero sub *immediata protectione* Regum esse dicuntur, quæ Regiæ fundationis & dotationis sunt vel in ipsa fundatione ex voluntate fundatoris sub eandem recepta (*d*). Hospitalia à laicis administrata tantum in spiritualibus ab Episcopo visitantur; administrationis vero rationes quotannis reddendæ coram ratiocinatoribus de more electis per eos, ad quos electio ista spectat, & persona ad id ab Ordinario deputata, quæ gratis intersit (*e*). Data quoque tribunali misto potestas est in loca pia profana exceptis iis, quæ Regum speciali protectione muniuntur (*f*). Et demum hospitalia à Clericis administrata in spiritualibus & temporalibus ab Episcopo visitantur (*g*).

Officiales hospitalium sæpe Clerici.

§. X. Jam vero Episcopi aliique, quibus domus hospitales subsunt, eas per se non administrant, sed earum administrationi præsunt. Ergo creandi officiales, qui in tantæ pietatis opus incumbant, infirmorum & miserabilium curam gerant, & temporalia procurent. Hujusmodi officiales à Basilio M. *œconomi pauperum* (*h*), ab Justiniano specialiter *xenodochi*, *nosocomi*, *ptochotrophi*, *orphanotrophi*, *brephotrophi*, *gerontocomi* (*a*), & in Canonibus Conciliorum *rectores xenodochiorum* & *hospitalium* appellantur. Quoniam vero hospitalium rectores res pauperum procurant, tales seligendi, qui vita, moribus atque industria inveniantur esse dignissimi. In veteri disciplina hospitalibus sæpe præponebantur Diaconi, & hinc illa sæpe *Diaconiæ* dicta sunt (*b*), quales plures Romæ, Neapoli & in aliis civitatibus erant. Antiquæ disciplinæ convenienter Diaconi hospitalibus Præpositi; nam illis ex sua institutione mensarum & viduarum cura competebat. Non tamen semper Diaconi hospitalibus Præfecti, sed sæpe etiam Presbyteris aliisve Clericis, quin etiam laicis, ea cura demandata. Clerici autem isti perpetuo hospitalibus videntur alligati, & hinc Diaconi Diaconiis Præfecti *Diaconi Cardinales* dicti sunt, quasi suis perpetuum adnexi Diaconiis. Quibus non absimiles fuerunt, qui posteriori ætate hospitalia in titulum beneficii acceperunt, nisi quod isti cura pauperum posthabita, sæpe in rem suam hospitalium bona verterunt. Hinc vetuit Concilium Viennense hospitalia in beneficium dari, nisi in illorum fundatione secus fuerit constitutum, seu per electionem rectores creari debeant (*c*). Itaque ex recentiori disciplina rectores hospitalium meri administratores ut plurimum sunt, qui creantur aut ab Episcopis, si eorum potestati illa subsint: aut ab hæredibus fundatorum, ubi isti hanc curam illis reservaverint, aut ab aliis, quorum potestati hospitales domus commissæ sunt.

Multa hospitalia à regularibus administrata.

§. XI. Porro multæ hospitales domus sunt, quarum administratio regularibus competit. Optavit olim Gregorius M., ut hospitalibus viri religiosi præficerentur, *quos judices vexandi non habent potestatem* (*d*). Et hospitalia in monasteriis constituta unus ex Monachis aut Canonicis, qui dicebatur *hospitalarius*, administrabat. Plures quoque fundatores à se fundata hospitalia per eos regi voluerunt, *qui religiosam vitam duxerint*, ut habet Synodus Ticinensis anno IↃCCCL. celebrata (*e*). Videbatur hospitalium procurationem rectius procedere, ubi viri, qui christianam perfectionem amplexi erant, iis præficiebantur: qui mores post sæculum decimum magis invaluerunt, quando Clerici & laici minus religiosi erant in rebus pauperum procurandis. Etenim ea tempestate quod hospitales domus in monasteriis Monachorum & Canonicorum pro maxima parte defecerant, institutæ sunt præsertim in Occidente multæ regulares virorum & mulierum congregationes unice ad miseros in hospitalibus curandos &

(*a*) Fagnan. in cap. 4. ext. de Religios. domib. n. 5.
(*b*) Fagnan. loc. cit. n. 54.
(*c*) Concord. cap. 5. n. 1.
(*d*) Concord. loc. cit.
(*e*) Concord. loc. cit. n. 1. & 2.
(*f*) Concord. loc. cit. n. 5.
(*g*) Concord. n. 6.
(*h*) Basil. ep. CCCXCII.

(*a*) L. 42. §. 9. & L. 46. §. 1. C. de Episc. & Cleric.
(*b*) Conf. Cang. v. *Diaconia*.
(*c*) Clement. II. §. 2. de Religios. domib.
(*d*) Gregor. M. lib. III. ep. XXIV.
(*e*) Conc. Ticin. Can. XV.

& fovendos, quod Jacobus de Vitriaco testatur (*a*). Vivebant hujusmodi novi regulares in hospitalibus sub Præposito: quin ipsi miseri in hospitalibus sæpe religiosam vitam agere debebant (*b*). Ejus generis religiosi initio fuerunt hospitalarii S. Joannis Hierosolymitani & S. Mariæ Teutonicorum, qui postea in equestres ordines versi sunt. Quo etiam spectavit Ordo S. Antonii Viennensis sæculo XII. institutus ad curandos igne sacro correptos. Et demum sæculo XVI. per Joannem de Deo Lusitanum institutus est *Ordo charitatis* ad officia erga pauperes & infirmos excolenda. Cæterum in Gallia religiosis, qui non in titulum, sed in meram administrationem hospitalia possident, administratio temporalium ablata est, tantumque iis cura spiritualium & pauperum relicta est, quod Joannes Tornetius testatur (*c*).

Qui in hospitalibus sacra administrant.

§. XII. Nec tantum hospitalibus domibus præficiendi sunt, qui corporum necessitatibus provideant, verum etiam Sacerdotes constituendi, qui spiritualia miseris administrent, eosque in religione instituant. Jure communi pauperes & miseri in hospitalibus recipere debent Sacramenta ab Ecclesia parœciali, in qua posita sunt hospitalia (*d*). Et passim hospitalia administrata à laicis manent sub cura Parochorum, licet in gratiam pauperum in iis sint extructa sacella. Cæterum multæ ex hisce domibus sunt, quæ ad sacra administranda speciales Presbyteros habent: quod Episcopi aut Pontificis privilegio primum inductum est. Sane olim Chrysostomus infirmorum receptaculis à se constructis duos Sacerdotes præfecit (*e*), qui non minus temporalia, quam spiritualia videntur procurasse. Et in Concilio Chalcedonensi memorantur Clerici in ptochotrophis constituti (*f*), qui dubio procul spiritualia administrabant. Hinc in veteri disciplina domus religiosæ etiam erant tituli, ad quos Clerici possent ordinari (*g*). In nova disciplina hospitalia ordinum religiosorum, quin & nosocomia, in quibus sanctimoniales infirmis curandis vitam religiosam agunt, speciales Presbyteros, sive privilegio, sive pactis conventis, sive consuetudine habent. Quod spirituale hospitalium regimen integrum Synodus Viennensis reliquit (*h*).

Officiales quotannis reddere debent rationes.

§. XIII. Sunt autem hospitalium officiales instar tutorum & curatorum, imo sanctius tutela & cura gerunt officium, utpote qui Dei patrimonium procurant. Itaque juramento ad instar tutorum & curatorum promittere debent fidelem procurationem (*a*). Et singulis annis administrationis suæ reddere rationes coguntur (*b*): quo distant à tutoribus, qui demum finita tutela ad reddendas rationes obligantur. Quod si ante redditas rationes moriantur, eorum hæredes simili modo & rationibus, & exactionibus subjacent, quod novella Justiniani lege cautum est (*c*). Ut vero rationes recte procedant, antequam rectores administrationi se immisceant, *de locorum ipsorum bonis mobilibus sive immobilibus inventaria conficiant*: quod Concilium Viennense statuit (*d*). Reddendæ sunt rationes *Ordinariis seu aliis, quibus subsunt loca hujusmodi, vel deputatis ab eis*, ut habet mox laudatum Concilium Viennense. At in comitiis Tridentinis cautum est, ut administratores, sive Clerici, sive laici hospitalium aliorumve locorum piorum Ordinariis locorum reddere rationes teneantur, nisi in ipsa fundatione secus cautum sit: & quo casu sive ex consuetudine, sive privilegio, sive peculiari loci lege aliis ad id deputatis illæ reddendæ sint, etiam cum iis Ordinarium adhibendum (*e*). Decretum hoc utpote potestatem Episcopi ad loca laicalia extendens apud nos receptum non est: at demum pacta conventa inter Benedictum XIV. & Carolum olim Regem nostrum etiam persona ab Ordinario deputanda adhiberi debet, ubi rectores laici locorum piorum rationes reddunt, nisi loca illa regiæ protectioni ἀμέσως subjaceant (*f*).

(*a*) Jac. de Vitriaco Histor. Occidentis cap. 29.
(*b*) Conf. Thomassin. part. 1. lib. 2. cap. 91.
(*c*) Jo. Tornet. Collect. arrest. lit. H. cap. 35.
(*d*) Conf. Espen. part. 2. tit. 37. cap. 3. n. 36.
(*e*) Palladius Vit. Chrysost. cap. 5.
(*f*) Conc. Chalced. Can. VIII.
(*g*) Conf. Christ. Lupus Schol. in cit. Can. VIII.
(*h*) Clement. II. §. ult. de Religios.

Qui in hospitalia excipiendi.

§. XIV. In id autem sedulo invigilare oportet hospitalibus Præfectos, ut in hæc infirmorum miserorumque hominum diversoria non alii admittantur, quam qui alieno publico auxilio indigent, eoque digni sunt, quales pauperes, debiles, infirmi & miseri omnes, qui propriis laboribus sibi alimenta parare nequeunt. Iniquum profecto est, robustos & corpore validos in hospitalia admittere, & ita tot inutilia pondera terræ alere & publico sumtu sustinere. Sane nemo pauper est, quod nihil possidet, sed quod non laborat: jamque si quis labore suo centum sibi aureos annuos parat, ferme æque dives est, ac qui ex fundo suo tantumdem percipit. Hinc Synodi recentiores ab hospitalibus excludunt circulatores, aleatores, nebulones & mendicos corpore validos (*g*). Imo pertinet ad cu-

(*a*) Clement. II. §. 2. de Religios. domib.
(*b*) Cit. Clement. II. §. 2., Trid. sess. XXII. de Ref. cap. 9.
(*c*) Novel. CXXIII. cap. 23.
(*d*) Cit. Clement. II. §. 2.
(*e*) Trid. loc. cit.
(*f*) Concord. cap. 5. n. 2.
(*g*) Conc. Mediolan. I. part. 3. tit. de Pior. locor. administrat., Conc. Bituricense an. 1584. tit. 43. Can. IV.

curam civilis potestatis validos & otiosos homines urbe expellere, aut potius operibus publicis ad laborandum addicere. Et dolendum profecto est, quod contra religionis principia & politicæ rationes in multis regionibus corpore validi mendicare permittantur: qua ratione fovetur inertia, & crimina in dies augentur. Porro in excipiendis miseris leges fundationis servandæ, quæ qualitates recipiendorum sæpe determinant: qua ratione nosocomia infirmis, gerontocomia senibus tantum patent.

CAPUT XXXVII.

De Oblationibus.

Ecclesia bonis temporalibus indiget.

§. I. Ventum est ad res Ecclesiæ temporales, quæ usibus ecclesiasticis deserviunt. Nulla profecto societas seu universitas est, cui non sint onera ferenda, & sumtus faciendi, qui absque bonis & reditibus sustineri nequeunt. Etiam Ecclesia talibus bonis indiget: inde enim Clericis & pauperibus alimenta exhibentur, & vasa & indumenta sacra & reliqua ad exercitium religionis spectantia comparantur. Dum Christus ipse viveret, habuit Ecclesia veluti fisci speciem, in quem bona universitatis, quæ tum meræ oblationes erant, conferebantur, & inde Christi & Apostolorum necessitatibus consulebatur, & pauperibus præstabantur alimenta. Sunt autem res ecclesiasticæ temporales multiplicis generis; præcipue vero in tres classes referuntur, oblationes nempe, fundos seu res immobiles, & decimas & primitias.

Explicatur vox oblatio.

§. II. Et ad primum quod spectat, oblationis nomine generaliter venit alicujus rei non petitæ spontanea largitio, quæ si fiat homini, donatio dicitur; si Deo, magis proprie *oblatio*, quia quum Deo, utpote omnium domino, nihil dari queat, maluerunt veteres eam largitionem vocare oblationem. Itaque ubi de rebus Ecclesiæ temporalibus agitur, oblationes generatim sunt res omnes sive mobiles sive soli, quacunque tandem ratione Deo elargitæ, sive pertineant ad sacrificii usum, sive Clericorum & pauperum alimentis destinatæ sint. Quo sensu oblationis nomine Ulpianus usus est, dum docet, valere quod maritus *ad oblationem Dei uxori donavit* (a), hoc est ut donum Deo detur, seu consecretur. Sed in præsenti strictius vocem oblationis accipimus, quatenus denotat res mobiles & munera, quæ Ecclesiæ extra sacrificium & quæ altari inter Missarum solemnia inferebantur.

Obla-

(a) L. 5. §. 12. D. de Donat. inter virum & uxor.

Oblationes ad altare.

§. III. Tria oblationum genera statui possunt: aliæ nempe tempore sacrificii inferebantur altari, aliæ ad Episcopi domum, seu in gazophylacium deferebantur; & demum aliæ fieri consueverunt in administratione Sacramentorum, in exequiis defunctorum & in reliquis sacris officiis. Et ad altare quidem communicantes in Eucharistia offerebant panem & vinum: quæ oblationes ab agapis initium habuisse videntur: in agapis enim edulia christiani conferebat, & in communi manducabant; easque Eucharistia excipiebat. Inde quum ab agapis Eucharistia sejuncta sit, retentus est mos panem & vinum ad altare offerendi, quæ Eucharistiæ erant elementa. Præterea eo loci offerebantur oleum & incensum, & novæ spicæ & uvæ, quod apostolici sic dicti Canones habent (a). Et tempore dationis Baptismi ad altare etiam mel & lac deferebantur (b); mos enim erat post Baptismum illuminatis particulam lactis & mellis ad infantiæ significationem degustandam præbere. Cæteræ oblationes vel mittebantur ad Episcopum, vel in alio Ecclesiæ loco deponebantur, etsi in aliquibus Ecclesiis in primis Gallicanis cujusvis generis oblata & munera ad altare videntur illata (c). Communicantes omnes, qui poterant, etiam Monachi (d), panem & vinum ad altare offerre tenebantur: & turpe erat divites venire in Ecclesiam sine oblatione & partem de sacrificio, quod pauper obtulerat, sumere, quod Cyprianus docet (e). Ex oblatis pane & vino Eucharistiæ elementa desumebantur, & reliqua alendis Clericis & pauperibus inserviebant.

Oblationes extra altare.

§. IV. Secundum genus oblationum erat earum, quas christiani singulis mensibus vel hebdomadis vel diebus prout poterant, & volebant, in Ecclesiæ usum elargiebantur. Ab ipso Apostolorum tempore frequentes fuerunt hujus generis oblationes, æque deferebantur vel ad Episcopi domum vel in gazophylacium. Sane secundo sæculo in Ecclesia arcæ quoddam genus erat, in quam fideles pro arbitrio & pietate sua modicam stipem apponebant, quod Tertullianus tradit (f). Et posteriori ætate his oblationibus recipiendis institutum fuit gazophylacium; statuunt enim Canones Africani, oblationes dissidentium fratruum nec in sacrario, nec in gazophylacio recipiendas (g). Similiter Augustinus de Ecclesiæ gazo-

(a) Can. Apost. IV.
(b) Can. XXXVII. C. Afric.
(c) Conc. Aurelian. I. Can. XVI. & seq.
(d) Hieronym. ep. I. ad Heliodor.
(e) Cypr. de Opera & eleemosyn.
(f) Tertull. apol. 39.
(g) Conc. IV. Carthag. XCIII.

zophilacio agit, ubi oblationes in usum Clericorum fiebant: *omnes*, inquit (*a*), *quod vultis*, *offerte . . . gazophilacium attendite*, *& omnes bene habebimus*. Videtur gazophylacium istud fuisse peculiaris in exedris locus asservandis Ecclesiæ opibus addictus, non secus ac scevophylacium, quod domus erat, ubi pretiosa Ecclesiæ vasa condebantur.

Oblationes in Sacramentis suscipiendis.

§. V. Erat quoque tertium genus oblationum, quas christiani in suscipiendis Sacramentis, in exequiis mortuorum, in dedicationibus Ecclesiarum aliisque sacris officiis pro pietate sua elargiebantur. Quarto sæculo adeo solemnis erat mos in Baptismo offerendi, ut multi ex pauperibus illuminari differrent, quod munus offerendum non haberent: *ubi est munus*, *quod post Baptismum offeram?* sic eos loquentes Gregorius Nazianzenus (*b*) inducit. Interim non defuerunt Canones, qui in Baptismo nec sponte oblata suscipi permiserunt. Sane Synodus Illiberitana vetuit, ne de more catechumeni tempore Baptismi nummos in concham mitterent, *ne Sacerdos*, *quod gratis accepit*, *pretio distrahere videatur* (*c*). Cui regulæ non malum, sed mali species dedit occasionem. Extra Hispaniam castitas ista ignota fuisse videtur: & in ipsa Hispania lapsu temporis in Baptismo sponte oblata accepta sunt (*d*). Generatim in hujus generis oblationibus id Ecclesia edixit, si quid sponte offerretur, recte accipi, nefarias autem esse omnes exactiones & pignora, quæ Ministri ob danda Sacramenta extorquerent.

Oblationes post datam christianis pacem uberiores.

§. VI. Primis tribus sæculis ex oblationibus ad altare vel extra illud factis fere Ecclesia vixit; nec enim tum bona immobilia jure poterat possidere. At pace christianis data etsi Ecclesiæ prædia multa adquisierint; non tamen cessarunt oblationes, quin potius factæ sunt augustiores, quod divites multi, & in primis Imperatores ad Christum conversi, ampla munera Ecclesiis offerre cœperunt. Certe in Ecclesia Romana satis amplæ tempore Damasi erant oblationes: etenim Ammianus Marcellinus ethnicus historicus etiam ab oblationibus fastum Pontificum, quasi qui matronarum oblationibus dictarentur, descripsit (*e*). Et fortasse ejusdem Ecclesiæ oblationes inhiabat Prætextatus Consul designatus, qui Damaso Papæ ad christianam religionem invitanti per jocum respondit, *facite me Romanæ urbis Episcopum*, *& ero protinus christianus* (*f*). Nec

(*a*) August. serm. L. de Divers.
(*b*) Gregor. Nazianz. orat. XL. de Bapt.
(*c*) Conc. Illiber. Can. XLVIII.
(*d*) Conc. Bracar. II. Can. VII. edit. Crab.
(*e*) Ammian. Marcell. lib. 27.
(*f*) Hieron. ep. XXXVIII, al. LXI. ad Pammach. advers. error. Joann. Hierosolym.

Nec minus amplæ erant oblationes in reliquis Ecclesiis, præsertim Hierosolymitana, cui christianus orbis ad adoranda Christi vestigia confluens, religiosum pendere tributum videbatur, quod Hieronymus tradit (*a*). Et quamvis Clerici, & Monachi lapsu temporis à pristina sanctitate descivissent, & Ecclesiæ & Monasteria amplissimos fundos possiderent; tamen oblationes perseverarunt, quod iis animam & peccata sua redimere christiani cupiebant. Præsertim vero ingens oblationum copia Ecclesiis illata, ubi Sanctorum reliquiæ condebantur, & monasteriis, quæ sanctitatis laude florebant, & miraculis celebrabantur (*b*). Hac copia oblationum christiani minus religiosi illecti basilicas ea conditione extruebant, ut sibi pars aliqua oblationum cederet: quem perversum morem Synodus Bracarensis II. perstrinxit (*c*).

Eucharisticæ oblationes lapsu temporis cessarunt.

§. VII. Cæterum non cujusvis generis oblationum usus in Ecclesia perseveravit; nam eucharisticæ panis & vini à populo factæ oblationes sensim desierunt, prout christianorum eucharistica communio rarior facta est. Tempore Chrysostomi in Ecclesiis orientalibus rari in sacris mysteriis communicabant (*d*), atque in paucis panem & vinum ad altare videntur obtulisse. Stabat adhuc ea ætate in quibusdam Ecclesiis occidentalibus quotidiana communio (*e*); at inde sensim rarior evasit. Hinc Synodus Matisconensis II. in Gallia sæculo sexto doluit, non frequentari oblationes & cultum altaris religiosissimum torpere: cavitque, ut fideles quolibet die dominico panem & vinum ad altare deferrent (*f*). Inde panis azymus, qui Clericorum studio parabatur, ad Eucharistiam usurpatus est. Et ita christiani ad altare loco panis farinam offerre cœperunt, si Honorius Augustodunensis vera tradit (*g*). Illud certum est, sæculo XI. loco panis & vini oblatos denarios, ex quibus originem habet hodiernum Missæ honorarium. Ita desierunt panis & vini ad altare eucharisticæ oblationes & honoraria Missarum ante vel post eas illi tantum offerunt, qui pro se speciatim Missam celebrari petunt. Et quamvis posteriori ætate præsertim in pagis servatus fuerit mos inter Missarum solemnia aliquid offerendi; tamen oblationes iste post Evangelium non tempore oblationis fiunt, nec inde elementa sumuntur ad Eucharistiam. Interim in nova disciplina multæ particulares Synodi desuetum ad altare offerendi morem ins-

(*a*) Hieronym. ep. cit.
(*b*) Conf. Murator. diss. LXVII. Antiq. Italicar.
(*c*) Can. X. D. 1. de Consecr.
(*d*) Chrysost. hom. XXVII. in ep. ad Hebr.
(*e*) Conf. Card. Bona lib. 2. Rer. liturg. cap. 17. n. 2.
(*f*) Conc. Matiscon. II. Can. IV.
(*g*) Honor. Augustodun. In gemma animæ lib. 1. cap. 66.

instaurari decreverunt (*a*) : & dubium non est, eum Ecclesiæ menti convenire, quæ etiam hodie in precibus eucharisticis supponit oblationes ad altare fieri.

A quibus Ecclesia recipiebat oblationes.

§. VII. Oblationes autem cujuscunque generis essent, non ab omnibus Ecclesia suscipiebat, sed tantum ab iis, quibus communicandi jus erat. Erant nempe oblationes, præsertim quæ fiebant ad altare, signum ecclesiasticæ communionis, atque hinc eorum, qui non communicabant, oblationes respuebantur. *Episcopos placuit*, inquit Synodus Illiberitana (*b*), *ab eo, qui non communicat, munera non accipere debere.* Itaque excommunicati, catechumeni, pœnitentes, energumeni & generatim peccatores omnes oblationum faciendarum jure carebant, & si quas fecissent, Ecclesia non recipiebat. Consistentes ipsi, quamvis in precibus communicarent, non tamen ad altare offerre permittebantur : & propterea in antiquis Canonibus in precibus sine oblatione communicare dicuntur (*c*). Quin si hæretici antequam in hæresim laberentur, aliquid Ecclesiæ intulissent, id eis post lapsum restitui solebat, idque de Marcione Tertullianus refert (*d*), nec ulla dignitatis offerentis ratio habebatur: etenim etiam ab ipsis Imperatoribus, qui scelus aliquod perpetrassent, oblata rejiciebantur (*e*). Quod si Valentis Ariani dona Basilius M. admisit (*f*), id plane fecit vir sanctus, ne magis Imperatoris animum exasperaret: & re ipsa hac Basilii humanitate persecutionum fluctus omnes detumuere (*g*). Interim si pœnitentes ante reconciliationem inopini & absolutionis cupidi morerentur, eorum nomine factas oblationes pleræque Ecclesiæ recipiebant (*h*) : qua receptione in pacem & communionem admissi censebantur. Imo Synodus Aurelianensis II. oblationes defunctorum, qui in aliquo crimine fuerint interemti, recipiendas censuit, modo sibi ipsi manus non intulerint (*i*) : idque fortasse placuit, quod scelesti isti potuerint momento ipso mortis suorum scelerum dolore & pœnitentia concuti, atque ita communione non indigni visi sunt.

Oblationes erant spontaneæ.

§. IX. Porro oblationes erant spontaneæ largitates, nec aliquis ad eas cogebatur : quæ est antiquissima Ecclesiæ disciplina. Sane de obla-

(*a*) Conf. Espen. part. 2. tit. 5. c. 4. n. 17. & seqq.
(*b*) Conc. Illiber. Can. XXVIII.
(*c*) Conc. Nicæn. Can. XI., Conc. Ancyr. Can. IV.
(*d*) Tertull. de Præscript. cap. 30.
(*e*) Ambros. ep. XXX. ad Valentinian.
(*f*) Nazianzen. orat. XX. de Laudib. Basilii.
(*g*) Conf. Thomass. part. 3. lib. 1. cap. 12. n. 12.
(*h*) Conc. Arelat. II. Can. XII., Tolet. XI. Can. XII.
(*i*) Conc. Aurelian. II. Can. XIV.

oblationibus menstruis & diurnis, quæ extra altare, nec ex causa Sacramentorum fiebant, testantur Justinus Martyr & Tertullianus, copiosiores menstrua vel alia die pro arbitrio suo modicam stipem intulisse (*a*). Nec alterius naturæ erant oblationes, quas in susceptione Sacramentorum, & sacris officiis fideles elargiebantur. Semper enim docuit Ecclesia, gratis conferenda Sacramenta & reliqua sacra officia administranda, tantumque sponte oblata accipi permisit, quod sexcentis congestis Canonibus Christianus Lupus & Thomassinus adstruunt (*b*). Quamvis non defuerint Canones, qui in Baptismo nec sponte oblata suscipi permiserint, ne Sacerdos quod gratis accipit, pretio distrahere videretur. Sed eucharisticæ panis & vini oblationes necessitate quadam continebantur : nam turpe videbatur, divites ad altare non offerre. Certe Cyprianus in opulentam quandam feminam invehitur, quæ in Ecclesiam *sine sacrificio*, hoc est oblatione veniebat (*c*) : Et Augustinus, *oblationes, quæ in altari consecrentur, offerte : erubescere debet homo idoneus, si de aliena oblatione communicaverit* (*d*). Quin Hieronymus etiam monachos ad altare offerre adstrictos fuisse docet (*e*). Panis & vini ad altare oblationes spectabant ipsum sacrificium, quod christiani omnes suo modo offerre censebantur, & de eo omnes communicabant ; ut proinde nefas videretur eo spectantes oblationes ab omnibus, qui poterant, non offerri.

Quæ oblationes versæ sunt in pias consuetudines.

§. X. Verum enimvero oblationes, quæ in administrandis Sacramentis, in exequiis & in cæteris sacris functionibus fiebant, quin & stipendia Missarum tandem in laudabiles consuetudines abierunt. Cœpit post sæculum decimum in aliquibus Ecclesiis nova ista disciplina, tum in Concilio generali sub Innocentio III. generatim probata est: in eo enim statutum, libere conferenda christiana Sacramenta, & reliqua sacra officia ; teneri vero fideles ad consuetas oblationes, & ab Episcopo cogi, si offerre detrectent (*f*). Ea tempestate bona parœciarum etiam ipsæ decimæ maximam partem in laicos, monachos & canonicos translatæ erant : & ob parum castos Clericorum mores christiani parum liberales erant in Ecclesias parœciales. Hinc Clerici vix habebant, unde viverent : & quia longe distabant ab Apostoli moribus, qui noctu manibus suis operabatur, ut sibi victum quæreret, ne fidelibus oneri esset ; necessitas ipsa fecit, ut piæ offerendi consuetudines probarentur. Videtur vero Ecclesia in ne-

(*a*) Justin. Martyr. apol. 2., Tertull. Apol. cap. 39.
(*b*) Lupus diss. de Simon. cap. 7. & seqq. tom. 3. Oper. E. V., Thomass. part. 3. lib. 1. cap. 49. & seqq.
(*c*) Cypr. de Opera & eleemosyna.
(*d*) August. serm. CCXV. de Tempore.
(*e*) Hieronym. ep. I. ad Heliodor.
(*f*) Cap. 42. ext. de Simonia.

necessitatem vertisse pias offerendi consuetudines ob duritiem cordis eorum, qui bona Ecclesiarum possidentes induci non potuerunt ad plenam sustentationem Parochis adsignandam. Etenim multi Canones sæculi XII. in primis vero Synodi Turonensis & Lateranensis sub Alexandro III. vetant pro exequiis & sepultura, chrismate & oleo sacro aliquid exigi, damnantque etiam exigendi consuetudines, quod mala quælibet longo usu ingravescant (*a*). At interim quî Parochi vivebant? Eos sinebant esurire bonorum ecclesiasticorum possessores. Itaque temporum durities ab Ecclesia extorsit, ut antiquam spontaneæ in Baptismo & aliis Sacramentis oblationis consuetudinem in legem verteret, & necessitatem. Cæterum ne viderentur altaris Ministri pro ipsis Sacramentis oblationes & temporalia petere, statutum est, ante administrata Sacramenta nihil petendum.

Judicium de piis consuetudinibus.

§. XI. Ita nata jura parœcialia, quæ non tanquam pretium laborum, aut pro ipsis rebus sacris exiguntur, sed potius media sunt, quibus Parochi, qui altari serviunt, de altari vivant. Qua ratione acceptæ piæ offerendi consuetudines nihil mali continent, non secus ac decimæ, quæ etiam necessario penduntur ad Clericos alendos. Sed satius fuisset, has consuetudines non inducere, aut inductas abolere, ubi primum Ecclesiæ aliis reditibus auctæ sunt. *A cunctis ecclesiasticæ disciplinæ dilectoribus optari*, inquit Christianus Lupus (*b*), *ut Ecclesia in avita castitate & sanctimonia mansisset*, quæ erat sponte oblata recipere, aliquid vero exigere interdicebat. Est enim quantum fieri potest à Ministris Ecclesiæ amovenda omnis avaritiæ turpisve quæstus suspicio & occasio: qua ratione olim Illiberitani Patres in Baptismo nec sponte oblata accipi permiserunt (*c*). Et præterea ubi in Sacramentis suscipiendis aliisque sacris officiis christianos necessario aliquid offerre oportet, pauperes à sacris distrahuntur. In nova disciplina Tridentini Patres nec sponte oblata accipi quocunque titulo in ordinationibus permiserunt (*d*). Et S. Carolus vetuit, ne quis Presbyterorum pro Sacramentorum administratione ne obtentu quidem eleemosynæ quidquam acciperet, idque ad evitandam avaritiæ suspicionem (*e*). Cæterum ubi vigent piæ offerendi consuetudines, eæ servandæ sunt, sed Parochi consuetis oblationibus contenti, eas nec augere, nec ad alia sacra extendere debent. Ut vero hac de re lites & turpia pacta evitentur, locorum Canones modum finemque his oblationibus fecerunt. Petere autem vetantur Parochi ante sacra administrata, & dum petunt omnis turpis

(*a*) Cap. 8. & 9. ext. eod.
(*b*) Lupus diss. de Simonia cap. 7. tom. 4. Oper. E. V.
(*c*) Conc. Illiber. Can. XLVIII.
(*d*) Trid. sess. XXI. de Ref. cap. 1.
(*e*) Giussan. vit. S. Caroli lib. 8. cap. 4.

pis lucri suspicionem evitare debent, nec à pauperibus aliquid licet exigere, ne illi à sacris distrahantur.

Oblationes debentur Ecclesiæ parœciali.

§. XII. Oblationes autem omnes etiam quæ sponte fiunt, ad Ecclesiam parœcialem ex nova disciplina spectant; cum veteri instituto, non secus ac reliqua bona ecclesiastica, in commune Ecclesiæ ærarium confluebant, & Episcopi auctoritate in Clericos, pauperes & reliquos ecclesiasticos usus tribuebantur. Inde placuit singulis titulis proprios reditus adsignare, & oblationes Ecclesiæ parœciali cesserunt ob spiritualem christianorum curam, quæ Parochis demandata est (*a*). Id autem locum habet non solum si fideles in Ecclesia parœciali, verum etiam si in alia inferiori capella aut loco intra parœciæ fines oblationes faciunt (*b*), nisi de contraria offerentium voluntate constet. Scilicet fideles offerre creduntur ob curam spiritualem, quam de se habet Ecclesia: quæ præsumptio oblationes Ecclesiæ parœciali addicit. Cessat autem hæc præsumptio, quando constat, aliam esse offerentium voluntatem, & oblationes illis locis seu usibus impenduntur, quibus impendi offerentes intelligunt edicunturque (*c*). Ita oblationes monasteriis factæ monachis, & quæ in usum fabricæ dantur, fabricæ cedunt. Porro oblationes parœciæ non adquiruntur, ubi consuetudo aut privilegium ea alii Ecclesiæ aut pio loco defert.

CAPUT XXXVIII.

De prædiorum ecclesiasticorum adquisitione.

An Ecclesia primis sæculis prædia possederit?

§. I. Quousque ethnici in christianam religionem desævierunt, Ecclesiæ reditus omnes fuerunt in mobilibus, quæ fideles pro pietate sua in dies offerebant; res vero immobiles ferme nullæ fuerunt. Tum Ecclesia ex sententia juris civilis collegiis illicitis accensebantur, quibus nec donare, nec hereditates relinquere jus erat (*d*). Ipsa quoque Ecclesia parvi faciebat bona immobilia, quod christiani rerum consummationem proximam credebant. Nec à christianis Christus heres poterat institui: quia, ut auctor est Ulpianus, dii heredes institui non poterant, præter eos, quos leges instituere concessissent (*e*). Romani autem Christum inter deos non receperunt,

(*a*) Cap. 9. de His quæ fiunt á Prælato sine consensu capit.
(*b*) Conf Barbosa de Off. Parochi cap. 24., & Fagnan. in cit. cap. 9. n. 4.
(*c*) Cardin. de Luca disc. XIX. de Decim.
(*d*) L. 8. C. de Heredib. instituend.
(*e*) Ulpian. fragm. tit. 22. §. 6.

runt, tantum abest, ut eo hereditates relinqui posse permiserint. Et si sub nomine Urbani Papæ, qui anno CCXXIV. pontificatum iniit, traditur, Episcopis & fidelibus ipsis tandem in mentem venisse, expeditius & consultius fore fundos non vendere, sed Ecclesiæ tradere, qui perennes eleemosynarum fontes deinceps essent (*a*), decretalis ista Mercatoris sive Peccatoris figmentum est, ex moribus posterioris ætatis consarcinata. Interim post tertii sæculi medietatem plures Ecclesiæ bona immobilia possidere cœperunt, quod constat ex Constantini M. edicto, quo Ecclesiis domus, possessiones, agri, horti, quibus eas persecutionum furor spoliaverat, restituti sunt (*b*). Etenim in summa illa & longa imperii confusione post Valeriani captivitatem continuata, non multum valebant leges, atque ita facile fuit Ecclesiis fundos adquirere (*c*).

Ecclesia fundos adquisivit per testamenta.

§. II. Sed post pacem christianis datam Ecclesia fundos magna copia adquisivit, idque per testamenta & legitimas hereditates & variis titulis inter vivos. Et quod spectat ad testamenta, primus Constantinus M. Ecclesiam inter collegia legitima recensuit, eique dedit jus adquirendi ex testamento sive hereditates sive legata. *Habeat unusquisque licentiam sanctissimo catholicæ* (Ecclesiæ) *venerabilique Concilio decedens bonorum, quod optaverit, relinquere* (*d*). Hac lege tantum Ecclesiæ catholicæ jus hereditates & legata capiendi Constantinus dedit, non hæreticorum conventiculis: quin postea per Honorii legem ad Ecclesiam catholicam translata sunt bona, quæ hæretici conventiculis suis dedissent (*e*). In Romano Imperio ferme sua semper vis legi Constantini constitit (*f*). Et gentes quæ ex ruinis Romani Imperii in Occidente constituerunt nova regna, eandem legem confirmarunt. Certe apud Longobardos cuique permittebatur res suas sacrosanctis Ecclesiis & monasteriis relinquere (*g*): quod illi *judicium pro anima* dicebant. Quin eodem Longobardico jure minoribus infirmis datum, ut pro anima sua de rebus suis judicarent (*h*). Minores apud Longobardos erant, qui decimum octavum ætatis annum non excesserant, iisque vetitum erat res suas alienare. Legibus istis piorum hominum liberalitas excitata est, & eorum testamentis integræ hereditates vel legata Ecclesiis accesserunt.

Cle-

(*a*) Can. XVI. c. 12. q. 1.
(*b*) Apud Euseb lib. 10. cap. 5. & lib. 2. de Vita Constantini c. 37. & 39.
(*c*) Conf. Paulus Sarpi Materie benefiziarie n. 4.
(*d*) L. 1. C. de Sacros. Eccles.
(*e*) L. 52. C. Th. de Hæret.
(*f*) Conf Bingh. Orig Eccles. lib. 5. cap. 4. §. 6.
(*g*) Lib 1. leg. Longobard. cap. 6.
(*h*) Lib. 4. eod. cap. 1.

Clerici aliquando debebant Ecclesiam heredem instituere.

§. III. Pendebat autem à fidelium voluntate & religione aliquid testamento Ecclesiis relinquere; qua libertate etiam Clerici utebantur. Hinc ex antiquæ disciplinæ regulis distinctas esse oportebat res Clericorum & Ecclesiæ, quarum illas poterant Clerici pro arbitrio relinquere, de his vero disponere vetabantur: erant enim bona intuitu Ecclesiæ quæsita extra Episcopi patrimonium, & ad ipsam Ecclesiam pertinebant: quam disciplinam, & Canones & leges civiles proponunt (*a*). At in aliquibus Ecclesiis necessitas quædam Clericis imposita est, ut deficientibus cognatis bona sua Ecclesiæ relinquerent. Et quidem Patres Concilii III. Carthaginensis Cleros admonuerunt, ut de rebus propriis faciant, *quod eorum proposito congruit* (*b*), hoc est, eas Ecclesiæ vel pauperibus relinquant; nam id Clericorum proposito congruere videbatur. Inde Synodus Agathensis in Gallia anno IↃVI. celebrata ultra monitum processit, & necessitatem Episcopis videtur imposuisse, ut Ecclesiam heredem instituant, *ut Episcopus, qui filios aut nepotes non habuerit, alium quam Ecclesiam heredem non relinquat*, prout Canon iste apud Gratianum prostat (*c*). Quam regulam Carolus M. confirmavit, *ut unusquisque Presbyter res, quas post diem consecrationis adquisierit proprias, Ecclesiæ relinquat.*

Ecclesia adquisivit ab intestato.

§. IV. Porro etiam ab intestato hereditates & fundos Ecclesiæ & Monasteria adquisiverunt. Cautum est enim Theodosii junioris lege, ut si qui Clerici vel Monachi intestato decessissent nullis relictis heredibus, sive civili, sive honorario jure vocatis, eorum bona propria sacrosanctæ Ecclesiæ vel Monasterio, cui fuerant addicti, adscriberentur, salvis tamen dominorum, patronorum & curiæ juribus (*d*). Qua lege jus idem, quo cætera collegia utebantur, Ecclesiis & Monasteriis donatum est: jure enim Romano si quis ab intestato nullis relictis heredibus decessisset, bona collegiis, quibus defuncti erant adscripti, adsignabantur. Itaque per Theodosium jus vetus abrogatum est, quo bona vacantia Clericorum aut Monachorum fisco, atque adeo potioribus, qui ea à fisco impetrarent, adquirebantur: eaque Ecclesiis, aut Monasteriis, quibus illi erant dedicati, translata sunt (*e*). Comprehendit vero Theodosius & Clericos & Monachos, qui testamentariis & legitimis heredibus deficientibus decederent; nam tum Monachi rerum suarum dominium

(*a*) Can. apost. XL., Conc. Antioch. Can. XXIV., L. 42. §. 2. C. de Episc. & Cler.
(*b*) Can. I. c. 12. q. 3.
(*c*) Can. XXIV. c. 12. q. 2.
(*d*) L. 1. C. Th. de Bon. Cleric.
(*e*) Conf. Jac. Gothof. in cit. l.

nium retinebant, etsi earum fructus omnes monasterio cederent, atque adeo suos heredes ab intestato, & ex testamento habebant, nisi illarum dominium, antequam monachi fierent, abdicassent.

Et donationibus inter vivos.

§. V. Magna quoque prædiorum & rerum mobilium copia Ecclesiis & Monasteriis accessit donationibus inter vivos. Habebant autem istæ donationes plura singularia. In primis aliæ donationes ante Justinianum absque insinuatione tantum valebant usque ad ducentos solidos (*a*); at donationes Ecclesiis factæ, ut & aliæ ad pias causas, etiam absque insinuatione usque ad quingentos solidos ratæ erant (*b*). At hoc donationum ad pias causas privilegium cessasse videtur, ubi Justinianus statuit, ut omnes donationes usque ad quingentos solidos sine insinuatione valerent (*c*). Porro ob solam donationem Ecclesiæ factam, aut hereditatem, aut fideicommissum relictum ab Justiniano data est actio in rem, sive vindicatio, etiamsi nulla traditio intervenisset (*d*), idque quia dominium ipso jure sine ulla traditione, quæ alias necessaria est, in Ecclesiam transfertur, quod Dionysius Gothofredus (*e*) animadvertit. Vindicatio quoque rerum Ecclesiis donatarum sive relictarum longissimo vitæ hominis tempore, hoc est centum annis eodem Justiniani jure præscribatur (*f*), sed postea novella lege id spatium ad annos quadraginta redactum est (*g*).

Non omnes hereditates & donationes Episcopi admittebant.

§. VI. Quamvis autem publicis legibus permitteretur, ut fideles testamento vel largitionibus inter vivos bona sua in Ecclesias effunderent, non tamen meliores Episcopi hereditates adibant vel donationes acceptabant, quibus filii & alii cognati bonis sibi debitis defraudarentur. Inhumanitas potius quam pietas esse videbatur filios exheredare, & Ecclesiam heredem instituere, aut effusioribus oblationibus rem omnem familiarem consumere. *Quicunque vult*, inquit Augustinus (*h*), *exheredato filio, heredem facere Ecclesiam, quærat alterum, qui suscipiat, non Augustinum, imo Deo propitio neminem inveniet.* Et re ipsa Augustinus eorum hereditates recusavit, quibus erant liberi, cognati, vel affines, quod Possidius testatur (*i*). Sed summa fuit æquitas Aurelii Episcopi Carthaginensis. Quidam abjecta filiorum spe Ecclesiæ Carthaginensi sua omnia, retento sibi usufructu, do-

(*a*) L. 34. C. de Donation.
(*b*) L. 14. C. de Sacros. Eccles.
(*c*) L. 36. C. de Donation.
(*d*) L. 24. C. de Sacros. Eccles.
(*e*) Dionys. Gothof. in cit. l. 24.
(*f*) Cit. L. 24.
(*g*) Novell. CXXXI. cap 6.
(*h*) August. serm. XLIX. de Divers.
(*i*) Possid. vit. August. cap. 24.

donaverat: inde nati sunt ei filii, & Aurelius bona omnia ultro restituit, etsi suæ potestatis esset, ut non redderet, sed *jure fori, non jure poli*, ut loquitur Augustinus (*a*). Non enim Romanæ leges rescindebant donationes, quod donantibus inde filii nati dicerentur (*b*). Quin quod hereditates litium laqueis implicabant, sanctiores Episcopi non adeo eas curabant, sed potius cupiebant, ut patresfamilias Christum in numerum filiorum cooptarent, eique virilem relinquerent (*c*). Interim non omnes Clerici ipsa Augustini ætate tanta religione præditi erant: at deinceps moribus in pejus delapsis ferme omnes effusæ largitates, quibus nihil liberis vel propinquis relinqueretur, acceptæ. Hinc Carolus M. edixit, Clericos effusas hujusmodi oblationes non admittere, & si admitterent, synodali vel imperiali sententia coerceri (*d*).

Fideles Ecclesiis dant ad Dei gratiam obtinendam.

§. VII. Magna prædiorum & mobilium copia Ecclesiis & Monasteriis per hereditates & donationes accessit; at acquisitiones istæ factæ sunt uberiores, postquam invaluit doctrina, regnum cælorum obtineri largitionibus in Ecclesias factis. Ex veteribus Salvianus summo zelo & incredibili vehementia promovet inculcatque in Ecclesias & loca pia liberalitatem, eique ad remissionem peccatorum & ad promerendum Deum magnam vim tribuit, ubi cum lacrymis & dolore fideles bona sua Deo offerunt (*e*). Sensim hæc doctrina latius producta est, quin creditum est ab incautis, etiam sine lacrymis ad Deum sibi promerendum valere in Ecclesias & Monasteria effusas largitates. Eo traducta est sententia Jesu Christi qua centuplum & vita æterna iis promissa est, qui propter Deum terrena reliquissent (*f*); quasi esset omnino idem exui omnibus rebus suis & sequi Jesum Christum, & bona sua in morte Ecclesiis & Monasteriis relinquere. Hinc apud Longobardos ad pias causas testari vocabatur *pro anima judicium.* Hac constabilita sententia fideles inter vivos & præsertim instante morte ingentia prædia & integras hereditates in Ecclesias & Monasteria transtulerunt. Et reapse mediis sæculis fere omnes donationes & testamenta in pias causas his formulis concepta sunt, *pro salute animæ meæ, pro redemptione animæ, in remedium æternæ salutis.* Et quoniam pene omnes morti proximi pro anima sua aliquid Ecclesiis relinquebant, hinc videtur invaluisse, ut si quis intestatus decederet, Episcopus loci pro illo testaretur in piam causam, atque ita eleemosynarum quantitatem, quam de-

(*a*) August. cit. serm. XLIX.
(*b*) Conf. Vinnius in §. 2. Instit. de Donation.
(*c*) August. loc. cit.
(*d*) Lib. 1. capitul. cap. 89.
(*e*) Salvian. lib. 1. adv. avar.
(*f*) Conf. Murat. diss. LXVII. antiq. Ital.

defunctus probabiliter reliquisset, finiret: qui mos in Anglia, Gallia & apud nos servatus est.

Artes Clericorum & Monachorum ad res quærendas.

§. VIII. Piis quoque Clericorum & Monachorum machinis & fraudibus illecti sunt fideles ad Ecclesias & Monasteria locupletanda. Ex mente Ecclesiæ tantum voluntariæ oblationes, quæ religiosa circumspectione offeruntur, acceptandæ sunt. Sane non est Ecclesiæ, quin nec Clericorum, divitias & opes coacervare, multo minus piis fraudibus incautos rebus suis spoliare. At ab hac Ecclesiæ doctrina multi ex Clericis & Monachis desciverunt, & variis artibus christianos adorti sunt, eosque impulerunt (sæpe etiam in cognatorum detrimentum), ut bona sua Ecclesiis & Monasteriis elargirentur. Certe quosdam sui temporis monachos Hieronymus (*a*) ita describit: *alii nummum addunt nummo, & marsupium suffocantes, matronarum opes venantur obsequiis, sunt ditiores monachi, quam fuerant sæculares.* Multo distinctius Carolus M. depingit artes monachorum ad temporalia extorquenda: dum asserit, suadere cœlestis regni beatitudinem, comminari æternum inferni supplicium, & sub nomine Dei aut cujuslibet Sancti divites & pauperes ad bona extorquenda adoriri (*b*). His artibus ingens fundorum copia Ecclesiis & Monasteriis quæsita est: nam quisque, præsertim dum mors instat, de cœlesti regno sollicitus esse solet, & quibus potest modis nititur sibi Deum promereri. Cæterum peccabant quidem Clerici & Monachi isti, at sæpe ignorantia, non malitia; nam credebant, religionis opus esse Ecclesias & Monasteria quibuscunque demum artibus, etiam filiis exheredatis, ditescere. Nec istæ piæ artes posterioribus sæculis cessarunt: etenim S. Bonaventura & Matthæus Parisiensis veluti heredipetas multos ex mendicantibus describunt (*c*).

Adquisitiones occasione clericalis & monasticæ vitæ.

§. IX. Multa quoque bona & latifundia in Ecclesias & Monasteria confluxerunt ex divitum clericali & monastica vita. Nam plerique eorum dum se altari aut monasterio dedicabant, bona sua in Ecclesias & Monasteria transferebant. Cavent pleræque regulæ monasticæ, ut qui ad monachos transeunt, ante de rebus suis disponant, easque parentibus, pauperibus, vel monasterio tribuant (*d*): monasticæ autem vitæ candidati de rebus suis disponentes, dubio procul monasterii, in quod erant ingressuri, non obliviscebantur. Quin etiam ubi de more veteris disciplinæ parentes monasteriis filios suos offerebant, simul monachis prædia aliqua elargiebantur, quod

(*a*) Hieronym. in epitaph. Nepotiani.
(*b*) Carolus M. capitul. an. IↃCCCXI.
(*c*) S. Bonavent. ep. ad Provincial., Matth. Parisiensis ad an. MCCXLIII.
(*d*) Reg. Bened. cap. 58., Reg. Cæsarii cap. 4.

quod pluribus productis cartis Muratorius (*a*) illustrat. In aliquibus vero monasteriis in more erat positum, ut qui ad Monachos transibant, tres partes rerum suarum facerent, quarum unam pauperibus, alteram familiæ, tertiam monasterio tribuerent. Quod si ante monasticam vitam de rebus suis Monachi non disposuissent, eæ tacito jure ad monasterium transibant, modo filii extarent nulli; nam filiis extantibus etiam in sancto proposito poterant Monachi legitimam portionem illis assignare, reliquum vero ad monasterium pertinebat; aut si mallent integra bona filiis tribuere, virilem partem monasterio debebant reservare; si vero ante vita excederent parentes, quam liberi & monasterio res suas partirentur, filii quidem tantum legitimam portionem consequebantur, reliquis monasterio bonis omnibus cessuris; quæ omnia Justinianus statuit (*b*), at in conventu, aut suasu Monachorum. Hinc intelligitur, cur antiqui Monanachi solliciti fuerunt ad persuadendos & alliciendos divites ad monasticam vitam. Quoniam vero turpe erat ob temporalia lucra clericatum aut monasticam vitam divitibus inculcare, Synodus Cabillonensis II. anno IↃCCCXV. pœnitentiæ canonicæ subjecit Episcopos & Abbates, qui bona temporalia inhiantes, allectos homines in Clericos aut Monachos tonderent, subrepta autem bona heredibus restituenda statuit (*c*). Et Ludovicus II. Imperator cavit, ut nec Canonicus nec Monachus *aliquem consecrari propter res adipiscendas deinceps persuadeat.* At decreta ista vel non diu steterunt, vel nullius usus videntur fuisse.

Adquisitiones fundorum per precarias.

§. X. Uberrimus fons, unde tot predia in Ecclesias & Monasteria derivarunt, fuerunt etiam *precariæ*. Jurisconsultis precarium est commodati species, quo rei usus datur ad preces utentis, sed quandiu libet concedenti (*d*). At in monumentis ecclesiasticis *præcariæ* nomine generatim venit concessio ad preces petentium facta, qua Ecclesia prædia sua utenda fruenda, sæpe in perpetuum, concedebat. Sæpe precariæ istæ pauperibus aut Clericis eleemosynæ aut stipendii titulo dabantur (*e*); sæpe etiam laicis non indigentibus, sed contra Ecclesiæ mentem, concessæ sunt. Ita vero datæ precariæ nihil addebant bonis ecclesiasticis. Erat vero alia precariæ species, qua Ecclesiarum bona aucta sunt. Nempe sæpe fideles per precarias bona sua Ecclesiis dabant, & eorum sibi reservato usufructu, duplum usufructuario jure recipiebant de bonis ecclesiasticis; aut si usufructu rerum suarum abstinebant, triplum de bonis ecclesiasti-

(*a*) Murator. diss. LXVII. ant. Ital.
(*b*) Nov. CXXIII. cap. 38.
(*c*) Conc. Cabilon. cap. 7.
(*d*) L. 1. D. de Precario.
(*e*) Can. LXXII. c. 12. q. 2.

ticis accipiebant: nec tantum ipsi dantes concesso sibi usufructu fruebantur, verum etiam filii & cognati, de quibus convenisset (*a*). Nono sæculo hujus generis præcariæ jam erant inductæ: & quoniam filii sæpe querebantur, se per precarias paternis bonis fuisse spoliatos, placuit Concilio Turonensi III., ut iidem heredes à majoribus suis data bona in beneficium ab Ecclesia reciperent (*b*): qua ratione novi isti beneficiarii homines Ecclesiæ fiebant, eique servitia præstare tenebantur. Per precarias ingens fundorum copia Ecclesiis & Monasteriis accesit: quilibet enim, præsertim si filiorum spe destitueretur, facile eo veniebat, ut patrimonium suum Ecclesiæ elargiretur, ab eadem duplum aut triplum quantitatis datæ in usumfructum accepturus: Ecclesia vero dispendium præsens futuro lucro compensabat, atque ita prædia sua augebat (*c*). Jamdiu desierunt istæ præcariæ; at ab eis parum abludit contractus ille, quo multi pecunias suas religiosis domibus donare solent, annuas pensiones multo pinguiores accepturi, quo sunt ætate provectiores.

Bona quoque parta pœnitentiarum redemptionibus.

§. XI. Per pœnitentiarum quoque redemptiones prædia & opes Ecclesiæ pararunt. Erant redemptiones istæ species quædam indulgentiarum, quibus certa pecuniæ quantitate, aut psalmorum recitatione, aut etiam flagellis canonicæ pœnitentiæ remittebantur. Satis longæ erant sæculo octavo canonicæ pœnitentiæ, fueruntque etiam longiores, ubi invaluit, ut pro uno peccato mortali septem annis pœnitendum esset: ita enim ejusdem vel diversi generis multiplicatis peccatis, pœnitentia longe ipsam vitam excedebat (*d*). Ergo inventæ pœnitentiarum redemptiones, quibus per precum recitationes & flagella, in primis vero per pecuniam pœnitentiæ relaxarentur. Ac primum quidem aliquot tantum dies redimi eleemosynis permittebantur: idque circa finem pœnitentiæ & Sacerdotis consilio; at inde eo res evasit, ut pro arbitrio pœnitentis tota pœnitentia redimi posset: quod ut facile fieret, in ipsis pœnitentialibus expressum erat, qua pecuniæ quantitate quot dies & hebdomadæ pœnitentiæ redimerentur. Et quamvis liberum esset hanc pecuniam effundere in captivos, pauperes, Clericos, aut Monachos; non videtur tamen dubitandum, maximam ejus partem in Ecclesias confluxisse (*e*). Quin non tantum pecuniis, verum etiam prædiis oblatis redemptiones fieri solebant: *Quum à pœnitentibus terras accipimus*, inquit Petrus Damianus (*f*), *juxta mensuram muneris eis de quantitate pœnitentiæ*

(*a*) Conc. Turonense III. an. 813. Can. XXXI. Conc. Meldense an. 845. Can. XXII.
(*b*) Conc. Turonense Can. cit.
(*c*) Conf. Sarpus materie beneficiarie n. 19.
(*d*) Conf. Thomass. part. 3. lib. 1. cap. 74. n. 5.
(*e*) Conf. Murat. diss. LXVIII. Antiq. Ital.
(*f*) Petr. Damian. lib. 4. ep. XII.

tiæ relaxamus. Redemptiones istæ ubi tantum pecuniarum & prædiorum quantitate concedebantur, vix cum sincera pœnitentia conveniebant, quæ ex doloris & lacrymarum abundantia præcipue æstimatur. Cæterum ingens opum & fundorum copia per redemptiones Ecclesiis accesit, nam quotusquisque ex divitibus erat, qui non mallet pecunias & prædia dare, quam durissimam tot annorum pœnitentiam subire?

Ecclesiis sæpe data bona ad publica onera declinanda.

§. XII. Præterea Ecclesiæ & Monasteria adquisiverunt prædia multa per piam industriam seu fraudem eorum, qui fundos suos publicis oneribus & tributis eximi cupiebant. Scilicet bona Ecclesiarum & Monasteriorum multis exemptionibus & privilegiis ex Principum liberalitate fruebantur. Hinc homines profani bona sua Ecclesiis & Monasteriis donabant ea lege, ut eandem deinceps in perpetuam emphyteusim reciperent. Ita fraudulenti homines bonis suis ut ante fruebantur, eadem in heredes transferebant, aut alias alienabant, tantum modico censu Ecclesiis persoluto; & interim publicis oneribus non subjacebant: Ecclesiæ vero non tantum annuum censum lucrabantur, sed etiam familia donantis extincta pleno jure prædia adquirebant. Parum curæ esse oportebat Clericis & Monachis jura civitatis, quæ præcipiunt, ut pro conditione & facultatibus quisque suis reipublicæ onera ferat, quando in eorum fraudem bona à laicis accipiebant. Vidit fraudem Pipinus Italiæ Rex, seu Lotarius Augustus, ut habetur in legibus Longobardis à Muratorio editis: & hinc bona ista Ecclesiis oblata publicis functionibus subjecit. At christiani bona sua Ecclesiis offerre & ab iisdem in emphyteusim accipere continuarunt: quod licet amplius ea publicis oneribus non essent exempta; tamen Ecclesiæ patrocinio à potentium vi & occupatione, quæ mediis sæculis grassabantur, tuta erant (*a*).

Ecclesiæ Romanæ temporalis potestas.

§. XIII. His aliisque titulis Ecclesiæ & Monasteria post pacem christianis datam magna copia fundos in variis regionibus adquisiverunt. Longo autem temporis intervallo fundi isti fuerunt unius generis, privati nempe juris, seu *alodia*, ut in mediæ ætatis monumentis nominantur; at inde bona publica & vel ipsum summum in populos Imperium Ecclesiis accesit, quo nomine Ecclesia Romana celebratur. Et sane Pipinus Galliæ Rex Ravennæ exarchatum aliasque Italiæ urbes Longobardis ereptas Ecclesiæ Romanæ pleno jure concessit: quod primum summi imperii in Ecclesiam translati exemplum esse videtur: nam jamdudum inter fabellas ablegata est

(*a*) Conf. Murator. diss. LXVII. Antiq. Italicar.

est Constantini M. sic dicta donatio, qua Italia Ecclesiæ Romanæ data venditabatur (*a*). Translato in Ecclesiam Romanam exarchatu, inde Romani Pontifices majora adgressi, in ipsa Roma sensim summum imperium obtinuerunt. Crevit quoque dignitas Romanæ Sedis regnorum oblationibus, quod novum rerum genus præsertim seculo XI. invaluit, postquam ad has oblationes parandas Gregorius VII. quam maxime desudavit (*b*). Erant regna oblata, quæ ipsi Reges Ecclesiæ Romanæ veluti dono dabant, eaque tum ab eadem possidere profitebantur: quibus oblationibus & regna & Reges in fidem & clientelam Romanæ Sedis recipiebantur. Hujus generis regna ferme omnia Occidentis fuerunt, in primis regnum Hispaniæ, Aragoniæ, Portugalliæ, Poloniæ, Silesiæ, Daniæ, Hungariæ, Angliæ, Scotiæ & alia. Pendebant autem Reges oblatorum regnorum nomine annuum censum, obsequii testimonium, qui *denarius S. Petri* dicebatur (*c*), & aliquando etiam Pontificibus, accepta investitura, jurabant fidelitatem (*d*).

Etiam regalia *Ecclesiis & Monasteriis data.*

§. XIV. Porro pleræque Occidentis episcopales Ecclesiæ & potiora monasteria fundis publicis, quæ ad Reges pertinebant, aucta sunt. Bona ista publica dicebantur generali nomine *regalia*, erantque integræ civitates, castra, feuda, vectigalia, portoria, flumina, fodinæ, angariæ, parangariæ, jurisdictio civilis & criminalis & hujus generis alia, quæ Ecclesiæ & Monasteria in feudum possidere cœperunt. Ita mediis sæculis patrimonia Ecclesiarum ex privatis & publicis fundis constabant. Regalibus cœperunt Ecclesiæ & Monasteria donari in Occidentis regnis, quæ ex ruinis Romani Imperii emerserunt, aut à septentrionalibus gentibus ad Christum conversis fundata sunt. Sub Regibus Carolinæ stirpis in Gallia passim feuda, aliquando cum jurisdictione Ecclesiis quæsita: inde hi mores convaluerunt, & à tempore Ottonis I. regalium copia etiam ipsa jurisdictio in liberos homines veluti Ordinario jure Ecclesiis & Monasteriis accessit (*e*). Cumque sub Carolinis Regibus, duces & comites à Regibus creati in civitatibus jus dicerent, sensim eo ventum est, ut ducum & comitum civile regimem fere cessaret, & eorum loco Episcopi & Abbates aut ab istis creati magistratus juri dicundo præessent. Feuda autem Ecclesiis & Monasteriis dederunt non tantum ipsi Reges & duces, verum etiam ipsi beneficiarii: nam ea tempestate Reges & duces, qui feuda dabant, potestatem accipientibus etiam faciebant, ut ea Ecclesiis & Monasteriis relinquerent.

(*a*) Conf. P. de Marca de C. S. & I. lib. 3. cap. 12. & Nat. Alexander diss. XXV. in 4. sæc.
(*b*) Conf. Murator. diss. LXXI. Antiq. Italicar.
(*c*) Cangius v. *denarius S. Petri.*
(*d*) Conf. Thomass. de Benef. part. 3. lib. 1. cap. 32. n. 5.
(*e*) Conf. Boehmerus Jur. Eccles. lib. 3. tit. 20. §. 79. & seqq.

rent (*a*). Et ita ferme omnes episcopales & insigniores Ecclesiæ & potiora monasteria mediis sæculis per Occidentem feudis & regalibus creverunt; at aqud Græcos feuda ferme ignota; nec regalia in patrimonium Ecclesiis concessa (*b*).

Quibus causis regalia Ecclesiæ concessa.

§. XV. Non semper autem Principes ex iisdem rationibus Ecclesias & Monasteria feudis & regalibus auxerunt. Alii peccata sua & iis debitas canonicas pœnitentias redimere volebant: ex mediæ enim ætatis disciplina pro gravibus peccatis aut subire canonicas pœnitentias, aut eas redimere oportebat: cui disciplinæ etiam Reges subjecti putabantur; ac inde etiam feudis & regalibus datis sua peccata redemerunt (*c*). Deinde feuda Ecclesiis & Monasteriis sæpe data ob politicas rationes ut nempe adjutorio Episcoporum & Abbatum regna sua Principes constabilirent, aut nova adquirerent, aut partes suas augerent, & munirent. *Certe Carolus M.*, inquit Vuillelmus Malmesburiensis (*e*), *pro contundenda gentium illarum* (Germanorum) *ferocia, omnes pene terras Ecclesiis contulerat consultissime perpendens, nolle sacri ordinis homines tam facile, quam laicos fidelitatem domini rejicere. Præterea si laici rebellarent, illos posse excommunicationis auctoritate & potentiæ severitate compescere.* Nec ob aliam rationem Reges Ecclesiæ Romanæ sæpe regna sua obtulerunt, quam ut ejus potenti patrocinio evaderent firmiora. Ipsi quoque Episcopi, quod duces & comites in Ecclesiarum homines liberius dominari viderentur, quibus potuerunt artibus ducatum aut comitatum suæ civitatis, aut civilem jurisdictionem in aliquod suæ diœcesis castrum obtinuerunt. Nec defuerunt Episcopi, qui nono & sequentibus sæculis, dum Italiam Saraceni & Hunni depopulabantur, Regum venia civitates & castra muris munierunt, qua ratione loca satis munita possidere, & in iis jus dicere cœperunt (*e*).

An regalia adversentur sacerdotio?

§. XVI. Regalia autem & feuda Ecclesiis concessa fortasse sacerdotio non adversantur, modo certis limitibus administrentur. Et damnatus profecto est Arnaldus Brixiensis, qui nihil proprie à Clericis, nihil etiam in communi à Monachis haberi posse docebat, nec Episcopos tenere posse regalia, sed hæc omnia temporalibus & laicis dominis restituenda, quod Otto Frisingensis Episcopus testatur (*f*). Sane rerum dominia non pugnant cum clericatu, & Ecclesia regalibus & feudis aucta veluti quandam theocratiæ speciem po-

(*a*) Murator. diss. LXXII. Antiq. Italicar.
(*b*) Conf. Fleuryus discurs. IV. in Hist. eccles. n. 10.
(*c*) Conf. Murator. diss. LXXI.
(*d*) Vuillelm. Malmesbur. lib. 5. de Gest. Reg. Anglor.
(*e*) Murator. cit. dissert. LXXI.
(*f*) Otto Frisingensis lib. 2. de Rebus gestis Friderici cap. 20.

poterat inducere, in qua Pastores auxilio religionis gregibus suis pacem christianam, legum observantiam & Regum venerationem instillarent. Deinde ubi penes Ecclesiam est civilis potestas, sive independens, sive jure feudi, æquitate potius quam summo jure regimen procedit, & homo homini ex ratione potius consulit, quam dominatur. Ejusmodi fuere olim Reges iidemque Pastores populorum, qui forte nec imperiosius regere cœperunt, nisi ubi subditi facti sunt pervicaciores. Et ex hac ratione regimen Prælatorum media ætate ducum & comitum imperio prælatum fuit, adeo ut ea tempestate subjici civitatis Episcopo perinde habitum sit ac libertatem nancisci, quod Hertius observat (*a*). Ubi quoque lene & religiosum procedit imperium, necesse non est, pœnas de criminibus cum sanguine poscere, sed duris pœnitentiis poterant crimina expiari: nam si delinquentes parati sint ad satisfactionem, & à criminibus cessant, utilius fortasse exemplum pœnitentia & conversione sua, quam sanguine effuso reipublicæ præstant. Quid quod ubi primum Ecclesiæ regalibus auctæ sunt, in Occidentis provinciis ferme solis multis aut pœnitentiis crimina etiam capitalia expiari consueverant (*b*)? Interim vero bella, quibus feuda implicabant, omnino pugnant cum sacerdotii mansuetudine. At militiæ obligatio remitti poterat Ecclesiæ ex Principum, qui feuda concesserant, liberalitate, quod Episcoporum præcibus & rei turpitudine motus Carolus M. fecit (*c*): aut saltem ære redimi, quod sine reipublicæ detrimento hac ætate obtinet.

Mala ex regalibus exorta.

§. XVII. Sed fatendum est ingenue, è re christiana magis fuisse Ecclesiam feudis & regalibus non donari, inde enim incommoda multa in eam manarunt, & disciplina ecclesiastica ferme omnis intercidit. In primis Episcopi assumto feudorum regimine magna rerum temporalium sarcina gravati sunt, & ita spiritualia neglexerunt, aut negligenter curarunt. Coacti quoque Episcopi & Abbates gregem suum pro majori anni parte relinquere, ejusque curam committere mercenariis. Etenim ratione feudorum suorum oportebat Episcopos & Abbates esse in Imperatoris aut Regum comitatu; Imperatores vero & Reges non semper uno loco morabantur, sed de loco in locum pro dominiorum suorum necessitatibus discurrebant. Opus etiam erat interesse regni comitiis, & Imperatoribus & Regibus varia obsequia erant exhibenda (*d*). Porro ratione feudorum Episcopi & Abbates in milites versi sunt; erant nempe ex feudis debita servitia militaria & equestria: atque ita Episcopos

(*a*) Hertius diss. de Orig. & progres. special. Rom. Germ. Imperi rerumpubl. §. 10.
(*b*) Conf. Thomass. de Benef. part. 2. lib. 1. cap. 72.
(*c*) Capitul. lib. 7. cap. 91. & 103.
(*d*) Conf. Murator. diss. LXXI. Antiq. Italicar.

& Abbates sibi addictos milites alere oportebat, & Imperatores & Reges in bello comitari (*a*). Et quamvis Carolus M. militiam Ecclesiis remiserit; tamen paulo post iterum illius onus Episcopis injectum (*b*), quin eorum multi (adeo erant mores depravati) militiam Ecclesiæ honorem reputabant. Nec tantum in exercitibus regiis cum militum suorum cuneis Episcopi militabant; verum etiam sæpe armati prodire debebant ad terras suarum Ecclesiarum contra invasores defendendas. In tanta quoque opum & divitiarum vi, quibus Ecclesiæ & Monasteria turgebant, crevit ambitus ad dignitates ecclesiasticas, & simonia ecclesiasticos fere omnes conspurcavit. Quin multi ex Episcopis dominiorum abundantia elati, maluerunt dici *barones regni* quam Episcopi, quos Petrus Blesensis acriter insectatur (*c*). Et hinc recte observavit S. Bernardus, regalia peccatorum occasionem Episcopis fuisse: *quod datum est illis in adjutorium, factum est illis in scandalum* (*d*). Ex regalium quoque concessione natæ sunt Episcoporum & Abbatum investituræ, quibus ante accepta regalia nemo in Episcopum & Abbatem assumi permittebatur. Hinc electiones Episcoporum & Abbatum fere in Principes translatæ, & tandem cruenta bella inter Imperium & Sacerdotium emerserunt, quem rempublicam & Ecclesiam longo annorum cursu exagitarunt.

Quid amortizatio *ejusque causa.*

§. XVIII. Longo sæculorum cursu penes Ecclesiam & alias religiosas societates libertas bona stabilia adquirendi integra stetit; at inde multorum Principum edictis coacta est, statutumque, ne Ecclesiæ & loca religiosa sine civilis potestatis consensu bona immobilia adquirerent. Consensus iste civilis potestatis, quo Ecclesiis rerum soli adquisitio indulgetur, *amortizatio* dictus est: quæ vox deducta videtur à voce Gallica *amortir*, quod est extinguere (*e*). Etenim bona ecclesiastica, utpote civilibus oneribus & tributis exempta, civitati & usibus publicis extincta videbantur; qua ratione fortasse etiam Ecclesiæ & religiosæ societates *manus mortuæ* audierunt. Salus populi profecto fuit, quæ Principum edicta suasit, ne ipsis insciis immobilia in manus mortuas transirent. Est Ecclesia tale corpus, quod nunquam intercidit, ut de populo dixit Alphenus (*f*): atque adeo quæ semel accepit, non redit, sed perpetuo tenet, quando rerum ecclesiasticarum vetita est alienatio. Cumque Ecclesiæ immensam prædiorum copiam sibi quæsivissent, eaque passim publi-

(*a*) Conf. Zieglerus de Episcopo milite.
(*b*) Thomass. de Benef. part. 3. lib. 1. cap. 41. n. 6.
(*c*) Petrus Blesens. de Institutione Episcopi.
(*d*) S. Bernard. serm. ad Pastores in fine.
(*e*) Boehmer. de Jure Paroch. sect. V. cap. 1. §. 23.
(*f*) L. 76. D. de Judic.

blicis oneribus non subjacerent, plane è republica visum est, facultatem adquirendi Ecclesiis aliisque locis piis concessam cohibere, ne cum reipublicæ detrimento illa semper adquirerent; quam fuisse originem, seu rationem amortizationis etiam Petrus Peckius observavit (*a*). Inter primos, qui vetuerunt, ne Ecclesiæ stabilia bona adquirerent, Fridericus I. Imperator censendus est, qui statuit, ne feuda in totum aut pro parte distrahere liceret etiam ad piam causam sine domini, qui feudum dederat, concessione (*b*). At edictum istud feuda tantum spectavit; deinceps vero non uno tempore in Gallia, Hispania, Venetorum republica aliisque christianis provinciis generatim statutum, ne res soli in Ecclesiam, seu alia loca religiosa sive inter vivos sive in ultimis voluntatibus sive consensu civilis potestatis transferrentur. Ubi viget amortizatio, si Principes eam concedant, quasi in compensationem publico ærario inde subtractarum utilitatum & redituum, exigunt certæ pecuniæ quantitatem, quæ jure eorum arbitrio commitenda est, quamvis in multis provinciis veluti in Hispania & Gallia consuetudine vel lege talis pecuniæ quantitas determinata sit.

Pro jure suo civilis potestas amortizationem inducit.

§. XIX. Statuta autem ista, quibus sine publico adsensu vetantur Ecclesiæ & loca religiosa res soli adquirere, pro jure suo civilis potestas condidit & condit adhuc. Et profecto in civilem potestatem à Deo institutam injurii sunt, qui tenent, necessitatem adsensus summi imperantis ut Ecclesiæ immobilia adquirant, ecclesiasticæ libertati & immunitati repugnare. Sane potestas in res temporales tota est penes civilem potestatem, earumque comercia pro salute civitatis recte Principes moderantur & extendunt. Ipsa quoque Ecclesia ab legibus christianorum Principum habet jus immobilia capiendi: atque ita ubi copia fundorum in Ecclesias translatorum in reipublicæ perniciem vergit, concessa Ecclesiis adquirendi facultas recte à Principibus certis finibus coarctatur. Porro summæ potestates edictis *amortizationis* nihil Ecclesiæ præcipiunt, sed laicis tantummodo legem imponunt, ne cum hoc vel illo hominum genere contractus ineant. Et mirum profecto est credere talibus edictis Principes Ecclesiæ libertatem lædere, quando ipsi privati similem legem rebus suis per fideicommissa dicunt (bona enim subjecta fideicommisso nec in piam causam possunt alienari); nec propterea unquam auditum est, fideicommissa adversari Ecclesiæ libertati, quod Paulus Venetus (*c*) animadvertit.

Ju-

(*a*) Peckius de Amortizat. cap. 10.
(*b*) Lib. 1. Feudor. tit. 55. & ap. Radevic. lib. 2. cap. 7.
(*c*) Sarpus in Consider. Conf. Esp. part. 1. tit. 29. cap. 3. n. 15.

Jure Romano ignota amortizatio.

§. XX. Non desunt, qui putant etiam jure civili christianorum Principum aliquando vetitum fuisse, ne bona immobilia Ecclesiæ adquirerent, quasi Imperatores post Constantinum M. auctis Ecclesiarum divitiis veriti reipublicæ perniciem, profussas fidelium in Ecclesiam largitiones cohibuerint. Sed sub christianis Imperatoribus facultas adquirendi Ecclesiis facta nihil aut parum immutata est. Edixit quidem Valentinianus senior, ne ecclesiastici & *continentes* (quo nomine Monachi videntur indigitati) à mulieribus, quibus se privatim sub prætextu religionis adjunxerant, ex liberalitate quacunque aut extremo judicio aliquid possent adipisci (*a*). At recte vidit Jac. Gothofredus, hac lege non prohibitas fuisse mulieres aliquid Ecclesiis elargiri, vel relinquere (*b*); sed potius castigatam fuisse quorundam Clericorum & continentium indignam praxim, qui pessimo exemplo sub religionis nomine hæreditates & bona extorquebant. Quam perversam praxim Ecclesiæ Patres in primis Hieronymus & Ambrosius damnant, & quo erant animi candore, non de lege querantur, sed de eo quod legem meruissent (*c*). Imo aperte Ambrosius testatur, hac Valentiniani lege jus capiendi Ecclesiis quæsitum non fuisse deminutum: *sed referunt, ea quæ vel donata, vel relicta sunt Ecclesiæ, non fuisse temerata* (*d*). Inde Theodosius M. legem edidit, qua prohibebantur diaconissæ ex illustri familia oriundæ, quibus domi votiva proles esset, Ecclesiam, Clericos, aut pauperes hæredes scribere (*e*). Verum hæc lex parum nocuit Ecclesiis, etenim tantum de diaconissis nobilibus cavebat, & præterea duobus interjectis mensibus ab eodem Theodosio revocata est (*f*). Ut adeo sub christianis Imperatoribus semper integrum steterit jus capiendi immobilia, quod Constantinus M. pridem Ecclesiis concesserat.

In regno Siciliæ olim amortizatio instituta.

§. XXI. In Siciliæ regno, quo Sicilia proprie sic dicta & regnum Neapolitanum diu comprehensa sunt, ab antiquis usque temporibus *amortizatio* instituta est. Renovata enim suorum prædecessorum veterum Principum constitutione Fridericus II. edixit, ne possessiones hæreditariæ vel patrimoniales inter vivos quocunque titulo, nisi ex causa æqualis permutationis, transferrentur in Ecclesias & alia loca religiosa: in ultimis vero voluntatibus ut iisdem relicta stabilia inter annum proximioribus defuncti aut aliis laicis

(*a*) L. 20. C. Th. de Episc.
(*b*) Jac. Gothofr. in cit. l.
(*c*) Hieronym. ep. II. ad Nepotian. Ambros. ep. XXXI. ad Valent.
(*d*) Ambros. loc. cit.
(*e*) L. 27. C. Th. de Episc.
(*f*) L. 28. C. Th. eod.

cis quibuscunque venderentur. Hæc est germana constitutionis sententia, quam ipse Afflictus exhibuit (*a*), etsi in vulgatis constitutionum libris nonnihil depravata sit (*b*). Prædecessores autem illi, quorum constitutionem Fridericus renovavit, non sunt occidentales Imperatores, sed potius Nortmanni Siciliæ Reges, quod constat ex ipsius Friderici responsione ad Gregorii IX. legatos seu monitores, ubi Imperator contestatur, hanc esse formam antiquæ constitutionis regni Siciliæ, quod sine consensu Principis privatorum bona in manus mortuas transferri non possint (*c*). Ita constituto non est ex imperialibus, sed ad regnum Siciliæ pertinebat. Obtinuit lex ista sub Friderico: at paulo post regno ad Andegavenses translato à Carolo II. tum regni Vicario abrogata est (*d*). Quin in illa temporum caligine & juris publici ignorantia & fortasse etiam ex genio novorum Regum sacrilega & ecclesiasticæ libertati adversa credita est (*e*). Hinc sub Andegavensibus & deinceps Ecclesiæ & loca religiosa apud nos res soli multas adquisiverunt: jamque medietas prædiorum & redituum regni penes manus mortuas esse dicitur. Et mirum profecto est, quod apud nos bona immobilia adhuc in Ecclesias confluant, quando christianæ ferme omnes provinciæ etiam in Italia *amortizationem* instituerint. Quamvis si intactis prædiis per manus mortuas quæsitis apud nos *amortizatio* statuatur, majora incommoda tantum præcaverentur: at respublica aliquid commodi fortasse non sentiet. Quid enim boni sperandum in ea civitate, ubi potior fundorum pars est penes manus mortuas?

CAPUT XXXIX.

De Decimis & Primitiis.

Lex Decimarum apud Judæos civilis.

§. I. Apud Judæos ex legis præcepto decimas & primitias Levitis & Sacerdotibus debitas fuisse nemo unus ignorat. Nomine decimarum decima pars ex fructibus terræ & pecudum veniebat: primitiæ erant primi rerum fructus. Utrum jus hoc originem duxerit ex veteri Patriarcharum more, qui ex libera voluntate vel ex voto decimam spoliorum aut suarum facultatum Deo consecrabant (*f*); an potius ab jure quodam regio, quo Deus in republica sua decima sibi reservavit, non æque expeditum est. Veri speciem habet,

(*a*) Aflict. in hanc constit.
(*b*) Lib. 3. Const. regni tit. 29 de Reb. stabilibus ecclesiast. non alienand.
(*c*) Ap. Matthæum Parisiens. ad an. 1239. col. 1.
(*d*) Cap. *Item statuimus* VII. de Privileg. & immunitatibus Eccles.
(*e*) Conf. auctor histor. civilis regni Neap. lib. 16. cap. 8.
(*f*) Genes. XIV. 20., & XXVIII. 22.

bet, decimas legitimas fuisse instar tributi, quod Deus populo suo indixit, ut Spencerus, Joannes Clericus & Jo. Franc. Buddeus arbitrantur (*a*). Scilicet solemne fuit per Orientem Regibus tributi nomine decimas pendi, quod idem Clericus observat (*b*). Instituta autem inter Judæos theocratia, decimæ de more aliarum gentium videntur reservatæ, ut eo tributo jus summi Imperantis, quod Deus obtinebat, agnosceretur. Cui vero usui decimæ Deo erant? Itaque eas Levitis & Sacerdotibus in sustentationem pendi jussit, quando isti in divisione terræ Chanaan in tributum non venerunt, ut unice rebus divinis vacarent; atque ita justum erat, ut sumptibus universi populi alerentur, qui in salutem populi cultui divino erant mancipati. Quapropter lex de solvendis decimis populo judaico dicta mere civilis & judicialis fuit, & ad regalia divina pertinebat, etsi summam redoleret æquitatem, quando Levitæ & Sacerdotes nullis aliis reditibus erant donati, & pro salute totius populi sacris erant addicti.

In Evangelio nullæ decimæ indictæ.

§. II. Jure evangelico christianis ad alendos altaris Ministros decimæ nullæ indictæ sunt, & quæ in Ecclesia jamdiu invaluerunt, juris divini dici nequeunt, nisi quatenus ad Ministrorum Ecclesiæ sustentationem sint necessariæ, quod S. Thomas & saniores theologi & canonistæ agnoverunt (*c*). Sane decimæ Levitis & Sacerdotibus ex peculiari & civili reipublicæ judaicæ statu debebantur, à quo res christiana distabat, & nunc omnino distat. Nulla theocratia inter christianos, nullius terræ divisio, unde altaris Ministri exclusi sunt: quin potius primi christiani prædia sua vendebant, & inde recepta pretia conferebant in commune. Multo minus præceptum de solvendis decimis datum Judæis valere poterat inter christianos, quando Ecclesiæ bona immobilia & Clerici privata patrimonia cœperunt possidere. Quoniam vero justum erat, & in ipso Evangelio inculcatum, ut altaris Ministri de altari viverent, deficientibus decimis, spontaneas oblationes christiani usurparunt, quibus Clerici & pauperes alerentur. Nec defuerunt ex Apostolis & primis Episcopis, qui manibus suis, ne Ecclesiæ oneri essent, ad paranda sibi alimenta operabantur.

Sententia veterum Patrum de necessitate decimarum.

§. III. Interim antiqui Patres præceptum de solvendis decimis à Deo Judæis impositum non tanquam judiciale, sed morale videntur

(*a*) Spencer. de LL. Hebr. ritual. lib. 3., Cleric. ad Seldeni dissert. de Decimis sect. 3., Buddeus Hist. eccl veter. Test. part. 1. sect. 3.
(*b*) Cleric. in Genes. XLI. 34. & LXVII. 26.
(*c*) S. Th. 2. 2. q. 87. art. 1., Gonzalez in cap. 31. ext. de Decim. Hieronym. à Costa Histoire des revenus ecclesiastiques tom. 1. p. 185.

tur habuisse, atque adeo docent, christianos jure divino ad decimas teneri, quod post alios Binghamus (*a*) observat. Sane plerique ex veteribus, in primis Origenes, Augustinus & auctor apostolicarum constitutionum Christi mandatum, quo christianorum justitia uberior esse debeat justitia Scribarum & Pharisæorum, ad decimas aptant, & inde concludunt, arctiori præcepto christianos ad decimas adstringi, quam olim Judæi tenebantur (*b*). Hieronymus quoque aperte profitetur, à christianis divino præcepto decimas deberi (*c*): docet enim legem de decimis etiam christianis datam intelligi, *quibus præceptum est non solum decimas dare & primitias; sed & vendere omnia quæ habent, & dare pauperibus, & sequi Dominum Salvatorem. Quod si facere nolumus, saltem Judæorum imitemur exordia, ut pauperibus partem domus ex toto, & Sacerdotibus & Levitis honorem debitum deferamus... Quod qui non fecerit, Deum fraudare & supplantare convincitur, & maledicitur ei in penuria rerum omnium.* Sunt hæ meræ exhortationes? potius verum præceptum videntur continere. Facile autem antiquis Patribus insedit, decimas à christianis jure divino deberi, quando christianum sacerdotium ex veteri cœperant metiri, ac ita de christianis Sacerdotibus ex veteribus judicare. Vestigiis Patrum deinceps Canones & Pontifices adhæserunt, & veluti certum proposuerunt, decimas à christianis jure divino deberi.

Quî decimæ inter christianos receptæ.

§. IV. Hac sententia de decimis inter christianos jure divino debitis Ecclesiæ Patres imbuti, in suis concionibus & scriptis earum solutionem identidem inculcabant. Inde exciti christiani præsertim moratiores sensim decimas præstare cœperunt. Chrysostomi ætate vix unus aut alter decimas per Orientem offerebat, eratque opus admiratione dignum (*d*). Et hinc non recte Binghamus post Seldenum affirmat, ante finem sæculi quarti decimas Ecclesiis datas fuisse (*e*). Interim post id tempus christiani plures pro religione sua id tributum Ecclesiæ præstiterunt; sed nulli extabant Canones vel leges, quibus decimæ ex necessitate indicerentur. Fortasse primum Synodus Matisconensis II. anno IↃLXXXV. celebrata decimas veluti jure divino debitas imperavit, & excommunicandos edixit, qui eas non solverent (*f*). Fuit hæc Synodus particularis, ac proinde extra fines regni Gunthramni, cujus Metropolitæ & Episcopi eam celebrarunt, obligare non potuit. Itaque usus decimarum generatim sæculo octavo & sequentibus invaluit, quando utraque potestas ad hoc onus

(*a*) Bingham. Orig. Eccles. lib. 5. cap. 5. §. 1.
(*b*) Origen. hom. XI. in Num. 18., August. com. in Psalm. 146., Const. apost. lib. 2. cap. 35.
(*c*) Hieronym. in cap. 3. Malach.
(*d*) Chrysost. hom V. in Ephes.
(*e*) Bingham. loc. cit. §. 3.
(*f*) Conc. Matisconense II. Can. V.

onus vel invitis imponendum desudavit. Sane multis Caroli M. & Ludovici Pii capitularibus decimæ imperatæ sunt, iisque omnes subjecti (*a*). Et necessario quidem hac ætate decimæ videntur indictæ; nam sub Carolo Martello fere omnes Ecclesiarum reditus in Gallia militibus tributi sunt, atque adeo ex decimis alimenta Clericis videbantur exhibenda, quod Montesquieu observat (*b*), præsertim quando decimæ jure divino niti credebantur. Ex Galliis ad alias provincias obligatio ad decimas extensa est: quin christiani de novo ad Christum per septentrionem conversi non sine publicis turbis tanto oneri subjecti sunt (*c*). At per Orientem decimæ receptæ non sunt, aut si earum aliquis usus fuerit, inde abolitus est, quod factum arbitrantur viri docti occasione legis Justiniani, qua vetiti sunt Episcopi aut Clerici cogere christianos sub anathemate *ad fructus offerendos vel angarias dandas* (*d*).

Decimæ etiam ex lucris personalibus debitæ.

§. V. Lex autem decimarum apud christianos latius, quam apud Judæos extensa est. Etenim lex decimarum in Ecclesia afficit fructus omnes & personalia lucra, quando in judaica republica tantum terræ & pecorum fructus decimis subjecti erant. Et initio quidem etiam in Ecclesia tantum ex terræ & pecudum fructibus decimæ videntur receptæ, successu temporis etiam extensæ sunt ad lucra personalia. Scilicet antiqui Patres etiam ex lucris decimas Ecclesiæ offerendas inculcabant. Certe Augustinus præceptum de solvendis decimis ita exponit; *præcidite aliquid, & deputate aliquid fixum vel ex annuis fructibus, vel ex quotidianis quæstibus vestris* (*e*). Et auctor sermonis *de reddendis decimis*, qui sub ejusdem Augustini nomine latet, etiam *de militia*, *de negotio*, *de artificio* decimas reddendas edicit (*f*): quem locum quemadmodum & alium sub nomine Ambrosii in eandem sententiam decreto suo Gratianus inseruit (*g*). Quibus consonat Theodulphus Episcopus Aurelianensis, qui sub octavi sæculi finem inculcavit, unumquemque ex arte sua ad decimas pendendas obligari (*h*). Fuerunt hæc peculiares sententiæ, quæ ubi decimæ imperari cœperunt, in usum redactæ non videntur, nam in Canonibus Conciliorum & summorum Pontificum decretalibus tantum ex terræ & pecorum fructibus decimæ imperantur. Tandem vero Cæles-

(*a*) Capitul. Caroli M. an. 801. cap. 6. & seq. ap. Balut. tom. 1. Capitul., & lib. 5. Capit. cap. 101. ap. Balut. tom. 1.
(*b*) Montesquieu Esprit des loix lib. 31. chap. 12.
(*c*) Conf. Christian. Lupus schol. in Can. V. Conc. Romani Nicolai II. tom. 5. oper. E. V.
(*d*) L. 39. §. 1. C. de Episc. & Cleric. Confer. Espen. part. 2. tit. 33. cap. 1. num. 14.
(*e*) Aug. comment. in Psalm. 146.
(*f*) Aug. serm. CCXIX. de Tempore.
(*g*) Can. LXVI. c. 16. q. 1., Can. IV. c. 16. q. 7.
(*h*) Theodulph. in Capitulari cap. 35.

lestini Papæ III. rescripto etiam decimæ ex lucris personalibus indictæ sunt, idque ex sententia sanctorum Patrum (*a*), quorum nomine videtur Pontifex intellexisse fragmentum, quod sub nomine Augustini ex sermone de reddendis decimis apud Gratianum extabat. Quo rescripto in decretales Gregorii IX. conjecto, concordi interpretum sententia receptum est, de omnibus etiam personalibus lucris decimas esse solvendas.

Decimæ triplicis generis.

§. VI. Sunt itaque decimæ ex principiis juris ecclesiastici decima pars fructuum sive naturalium, sive civilium, sive ex animantibus provenientium, & lucrorum licitorum Ecclesiis debita. Passim vero dividuntur in prædiales, personales & mistas. Prædiales debentur ex fructibus & proventibus prædiorum, idque sive prædia urbana sive rustica sint. Prædia urbana vocant jurisconsulti ædificia omnia habitandi causa sive in urbe sive extra ædificata (*b*): rustica vero sunt agri, vineæ, silvæ, item ædificia non habitandi causa præparata, veluti stabula, ovilia (*c*). Personales sunt decima pars rerum, quas industria & arte sua homines parant, veluti ex lucro honestæ negotiationis, militiæ, venationis. Ubi vero fructus prædii ex venatione, piscatione, aut aucupio constarent, ex illis debitæ decimæ magis prædiales, quam industriales habentur. Mistæ demum ex prædialibus & personalibus participant, quales sunt, quæ ex fructibus pecorum, veluti ex fœtu, lacte, lana & similibus penduntur: ad hos enim fructus parandos & prædia & industria simul concurrunt.

Decimæ debentur Ecclesiæ parœciali.

§. VII. Jam vero decimæ inter reditus ecclesiasticos veluti sacratiores & propria altaris dos habitæ sunt, quod à Deo ipso institutæ crederentur. Hinc ubi singulis Ecclesiis proprii reditus sunt addicti, decimæ Ecclesiæ parœciali debentur, easque Parochi propter curam animarum percipiunt. Et primum quidem decimæ, quemadmodum cætera bona ecclesiastica, ex natura sua erant sub Episcopi dispositione ejusque auctoritate in usus ecclesiasticos tribuebantur (*d*). Successu temporis non secus ac oblationes, quæ fiebant in Ecclesiis agrestibus, salva plerunque Episcopis quarta parte, Ecclesiis parœcialibus tributæ sunt (*e*). Congestis porro in Ecclesias cathedrales divitiis etiam portio oblationum & decimarum Episcopis reservata parœciis cessit. Hinc invaluit regula, decimas intra fines

(*a*) Cap. 22. ext. de Decim.
(*b*) L. 198. D. de V. S.
(*c*) L. 4. §. 1. D. In quibus causis pignus.
(*d*) Can. LVI. c. 16. q. 1., Conc. Roman. sub. Nicolao II. Can. V.
(*e*) Conc. Parisiense VI. Can. XXXI., Capitul. Reg. Francor. lib. 7. cap. 190.

nes parœciæ provenientes ad Parochos spectare, quod jus veluti commune in decretalibus proponitur (*a*): docentque juris canonici interpretes, jus Ecclesiæ parœcialis ad decimas aperto jure niti, eique necessario pendendas, quando evidenter non constat, eas ad alium speciali titulo spectare. Parœciæ vero finibus jus Ecclesiæ parœcialis coercetur: ita decimæ personales debentur Ecclesiæ, in qua christiani suscipere tenentur Sacramenta; prædiales vero Ecclesiæ, in cujus finibus prædia sunt, etsi domini in alia parœcia morentur (*b*). Et mistæ cedunt Ecclesiæ, in cujus finibus animalia continuo pascuntur: & si per anni dimidium in una parœcia pascuntur, in altera per aliud dimidium, decimas inter eas dividi æquum est (*c*).

Decimæ per se sunt corporales, & earum laici capaces.

§. VIII. Quamvis autem decimæ Ecclesiis parœcialibus, in quarum finibus proveniunt, debeantur; tamen ex legitima concessione aut possessione quadraginta annorum cum titulo, aut immemorabili possessione etiam sine titulo ab aliis Ecclesiis, aut Clericis, quin etiam laicis adquiri & possideri possunt. Quod ut intelligatur, distinguere oportet inter ipsas decimas seu fructuum species, & jus earum percipiendarum. Hoc utpote à spirituali cura dependens, proprium est Parochorum, & inter spiritualia jura, quorum laici incapaces habentur, censetur. At decimæ ipsæ natura sua sunt res corporales, & eo ipso quod Parochis penduntur aut debentur, naturam non mutant. Hinc recte theologi & canonistæ post S. Thomam observat, jus decimas percipiendi tantum Ecclesiæ ejusque Ministris competere, nec in laicos transferri posse; contra vero ipsas species etiam laicis concedi posse, & ab iis recte possideri (*d*): *Res*, inquit S. Thomas; *quæ nomine decimarum dantur, corporales sunt. Unde possunt in usum quorumlibet cedere & sic possunt ad laicos pervenire.*

Decimæ infeudatæ *laicis quæsitæ.*

§. IX. Et sane Ecclesiarum decimæ, ut & reliqui earum reditus, medis sæculis per Occidentem jure feudi laicis cesserunt, & hinc exortæ decimæ *infeudatæ*, quæ laicis ob militiam aut alia onera concessæ sunt, vel quæ à laicis invasæ & longa tandem Ecclesiæ indulgentia dimissæ veluti in feudum retinebantur. Pluribus vero modis decimæ & alia bona ecclesiastica laicis in feudum quæsita. Principio (I) sacrum patrimonium laicis jure feudi Regum dono & Episcoporum consensu sive conniventia concessum: qui mos præsertim tempore Caroli Martelli in summa reipublicæ & Ecclesiæ necessita-

(*a*) Cap. 29. & seq. ext. de Decim.
(*b*) Cap. 2. ext. de Restitut. spoliator.
(*c*) Glos. in cap. 20. ext. de Decimis.
(*d*) S. Thomas 2. 2. q. 86. art. 3. Conf. Espenius p. 2. tit. 33. cap. 4. n. 8. & seqq.

tate cœpit (tum in Galliam undique potentissimi hostes præcipue Saraceni ingruebant); inde etiam ubi minus necessitas publica postulabat, à Regibus continuatus est, quod Jo. Filesacus pluribus probat (*a*). Ipsi quoque (II) Episcopi bona Ecclesiarum etiam decimas viris potentibus & militibus in feudum dederunt, ut sibi eos conciliarent, & armatorum copias pararent, quibus ad bellum de more proficiscentes, ad tuenda bona ecclesiastica contra invasores, & alias necessitates uterentur (*b*). Non erat mediis sæculis copia nummorum, atque adeo vice stipendiorum bona Ecclesiarum Episcopi militibus dare sæpe coacti sunt. Porro (III) ex Episcopis multi consanguineos suos decimarum & oblationum concessione locupletarunt (*c*). Et (IV) in tanta confusione, quanta mediis sæculis respublica & Ecclesia obrupta est, laici multi minus religiosi in bona Ecclesiarum decimas manus injecerunt easque longa occupatione usurparunt (*d*). Translata autem Ecclesiarum bona & decimæ *Ecclesiæ* & *altaria* dicebantur (*e*). Et quoniam à Regibus & Episcopis concedebantur propter servitia militaria aut alia onera, hinc Ecclesiæ eo jure à laicis haberi & possideri cœperunt, quo cætera beneficia seu feuda, adeo ut in commercio essent & in hæredes transirent (*f*).

Ecclesia urget decimarum infeudatarum restitutionem.

§. X. Interim ægre ferebat Ecclesia, res pauperum à Regibus jure feudi militibus concedi, & à laicis sicut cætera beneficia possideri, quando nulla publica necessitas id suadebat. Quin sæculo decimo, & deinceps bona Ecclesiarum à laicis repetere Episcopi fortius adlaborarunt, saltem quæ ab hæredibus possidebantur, aut quæ laici ipsi occupaverant (*g*). Etenim hac ipsa ætate, qua decimarum possessores exagitabantur, multi erant Ecclesiarum milites, qui ex earundem bonis sine controversia stipendia accipiebant, quod Petrus Damianus testatur (*h*). Antiquiores concessiones videbantur factæ, quatenus necessitates Ecclesiarum durarent & ad vitam accipientium, occupationes vero nullo titulo sustinebantur: atque adeo justum videbatur, Ecclesiam in integrum restitui. At dulce erat laicis vivere de bonis ecclesiasticis, durumque iis habebatur, acceptas à majoribus Ecclesias & decimas restituere. In hoc rerum statu adhuc crudo vulneri extrema remedia pro prudentia sua Ecclesia non adhibuit, quod male cederet severitas intempestiva; sed multis decretis laicos veluti sa-

(*a*) Filesacus de Sacrilegio laico.
(*b*) Petrus Damian. lib. 1. ep. XIX.
(*c*) Can. III. c. 16. q. 7.
(*d*) Confer Murator. diss. LXXII. Antiq. Italic.
(*e*) Confer. Cangius v. Altaria & Ecclesiæ.
(*f*) Petr. de Marca not. in Can. VII. Conc. Claromont.
(*g*) Confer. Thomass. part. 3. lib. 1. cap. 11. n. 2.
(*h*) Petrus Damian. lib. 1. ep. XIX.

crilegos traduxit, ad restituendum exhortata est, & aliquando excommunicationum minas, sed minas tantum intentavit. Interim vero variis delinimentis rei ecclesiasticæ consuluit, & veluti ad sanitatem vulnus emolliebat & præparabat. Sane statutum, ne laici, qui Ecclesias tenebant, in Presbyteros dominatum exercerent (*a*): iidem quoque jussi tertiam decimarum partem una cum primitiis integram Presbyteris relinquere (*b*); permissum etiam decimas hereditario jure possessas idoneo Clerico concedi ea conditione, ut postea ad Ecclesiam, cujus juris erant reverterentur (*c*). Quibus aliisque decretis inhærens Concilium Lateranense sub Alexandro III. prohibuit, *ne laici decimam cum animarum periculo detinentes, in alios laicos possint aliquo modo transferre: si quis vero receperit & non reddiderit, christiana sepultura privetur* (*d*).

Quæ decimæ infeudatæ licite à laicis possidentur.

§. XI. Sed tandem, quod operosum fortasse esset, sacram prædam à laicorum manibus excutere, à pristina sententia Ecclesia recessit, & damnatis novis adquisitionibus, decimæ in feudum antiquis possessoribus relictæ sunt: idque passim Concilio Lateranensi sub Alexandro III. adscribunt, quod in eo vetitæ quidem sunt novæ in laicos decimarum translationes, at veteres non rescissæ. Sed recte observatum à Thomassino (*e*), ejus Concilii verba & sententiam ne transversum quidem unguem à superioribus decretis deflectere, aperte enim habent, cum periculo suarum animarum laicos decimas retinere. Et hinc qui exculpi potest, ejus Concilii auctoritate legitimas evasisse antiquas decimarum infeudationes? Probabilius est sub Innocentio III. relictas fuisse laicis decimas pridem infeudatas; nam primus iste Pontifex veluti justas & legitimas habet decimas à laicis ab antiquo possessas, modo consueta servitia Ecclesiis præstentur (*f*). Cæterum recepta est doctrina, decimas à laicis ante Concilium Lateranense sub Alexandro III. possessas licite retineri, non vero posteriores: quæ doctrina præsertim invaluit post Alexandrum IV. qui aperte professus est, licite à laicis possideri decimas quas *ante Lateranense Concilium* in feudum perpetuo obtinuissent (*g*). Nam interpretes in his verbis Pontificis Concilium Lateranense sub Alexandro III. videre sibi visi sunt, quod in eo prohibeantur laici decimas in alios laicos transferre, non vero cogantur possessas restituere. Sic itaque fert præsens disciplina, eas tantum infeudatas decimas à laicis recte possi-

(*a*) Conc. Bituricense an. 1081. Can. XXI. & seqq.
(*b*) Conc. Tolosan. an. 1056. Can. XI.
(*c*) Conc. Abrincatense an. 1172. Can. IX.
(*d*) Cap. 19. ext. de Decim.
(*e*) Thomass. part. 3. lib. 1. cap. 11. n 7.
(*f*) Innocent. III. lib. 4. ep. IX., cap. 25. ext. de Decim.
(*g*) Cap. 2. §. 3. eod. in 6.

sideri, quæ ante Concilium Lateranense sub Alexandro III. concessæ sunt. Quod si non constet de tanta vetustate, sufficere ajunt immemorabilis temporis possessionem, qua justo titulo teneri præsumuntur (*a*). Sic vero à laicis possessæ decimæ tanquam bona patrimonialia & privata reputantur, & pro libito alienantur & in alios etiam laicos transferuntur, idque contra relatam Concilii Lateranensis sententiam & Gregorii IX. decretum (*b*).

Bona Ecclesiarum & decimæ Monachis & Canonicis datæ.

§. XII. Porro bona Ecclesiarum etiam decimæ & primitiæ sæculis nono & sequentibus in Canonicorum collegia & Monachos pluribus modis devolutæ sunt. Sæpe ipsi Episcopi Ecclesias & decimas Monachis & Canonicis concesserunt ad instaurandam monasticam disciplinam & ad promovendam Clericorum communem & regularem vitam, quæ à Chrodogando instituta brevi per Occidentem propagata est. Summi quoque Pontificis liberalitate Ecclesiæ & decimæ XI. & sequentibus sæculis monasteriis & Canonicorum collegiis addictæ sunt. Major vero pars Ecclesiarum & decimarum ad Monachos & Canonicos devoluta est laicorum dono; quod fieri cœpit præsertim ubi Episcopi tanquam scelestas & nefarias, atque adeo restituendas, detestati sunt Ecclesias & decimas in feudum, seu longa usurpatione à laicis possessas. Nempe tot exhortationibus & decretis bonam mentem induerunt moratiores: & quoniam ea tempestate Monachorum in multis monasteriis & Canonicorum disciplina in claustris florebat; contra vero singulares Clerici omni vitiorum genere erant conspurcati; laici Monachis & Canonicis, quam Clericis maluerunt à se detentas Ecclesias restituere, aut ex illis nova Monachorum & Canonicorum monasteria excitarunt (*c*). Sciebant laici isti, bona Ecclesiarum esse pauperum, &, prout tum erant mores, magis de Monachorum & Canonicorum, quam de Clericorum singularium pietate in pauperes confidebant. Nec in hoc rerum statu sibi Monachi defuerunt; quin potius laicis currentibus calcaria addiderunt, illud inculcantes ad promerendum sibi Deum & vitam æternam comparandam summopere valere monasteriorum fundationes aut dotationes. Sæpe etiam longius prosilierunt, & à laicis minus religiosis Ecclesias, decimas & oblationes præsenti pecunia compararunt.

Auctore Episcopo decimæ à laicis ad Monachos translatæ.

§. XIII. Pastoribus Ecclesiæ non ea erat tum vel potestas vel auctoritas, ut sibi potius quod suum erat, cogerent restitui: ideo necessario adquieverunt, ut laici bona Ecclesiarum Monachis cederent. Tantum decretum est, ut auctore & consensu Episcopi aut Pontificis Monachi & Canonici à laicis Ecclesias & decimas acciperent (*a*). Quod sane sacratiori disciplinæ, quæ in res ecclesiasticas inspectionem Episcopis demandavit, conveniebat; & præterea sperabat Ecclesia fore tandem, ut necessitate episcopalis adsensus Ecclesiæ & decimæ ad legitimos Pastores redirent: nam debebant Episcopi laicos prius admonere, ut potius Ecclesiæ restituerent; quod si isti non fecissent, tum translationi in monasterium aut collegium Clericorum adsentiri poterant, quod Innocent. III. testatur (*b*). Verum necessitas ista episcopalis adsensus non adeo profuit Ecclesiis parœcialibus: nam Episcopi faciles erant ad adsensum, & si quando consentire detrectabant, præsto erat Pontificis auctoritas, qua translationes Ecclesiarum à laicis ad Monachos probarentur (*c*). Faciles autem erant Episcopi ad adsensum tum laicorum in Clericos morositate, tum quod eo nomine aliquid lucri ad eos redibat. Nec semper ac novus Presbyter Ecclesiis translatis dandus erat certa pecuniæ quantitas ab Episcopis exigebatur, quæ solutiones *altarium redemptiones* dicebantur (*d*): & præterea iisdem annuus census pendebatur, quo constaret de jure episcopali in translatas Ecclesias. Redemptiones altarium, quod pro danda animarum cura pendi viderentur, velut simoniacæ in Concilio Claromontano sub Urbano II. damnatæ sunt, sed veluti legitimus relictus est annuus census (*e*). Et profecto non recte Goffridus Vindociensis etiam annuum censum veluti simoniacum exagitavit (*f*): etenim non pro cura animarum, sed potius ut constaret de jure sacerdotii in translatas Ecclesias, pendebatur, quod Thomassinus pluribus illustrat (*g*).

Quo jure Monachi decimas posssideant.

§. XIV. Translationes autem istæ Ecclesiarum & decimarum in Monachos id incommodi habebant, quod ex altari viverent, qui altari non serviebant (*h*), Monachi nempe, qui ex monasticæ disciplinæ institutis contemplationi & assiduo manuum labori erant mancipati. Ipsi cordatiores Monachi videbant rei turpitudinem, eoque nomine multi Præpositos suos, qui decimas restituere Ecclesiis nolebant, tanquam sacrilegos reputabant, atque adeo in eorum communione vivere nefas esse docebant. Hinc exorta in monasteriis schismata: & reapse qui postea Cistertienses audierunt, quod ne-

(*a*) Conf. Canisius ad tit. de Decim. c. 13. n. 9.
(*b*) Cap. ult. ext. eod. Conf. Espen. part. 2. tit. 33. cap. 4. n. 38.
(*c*) Conf. Christian. Lupus not. in Can. IX. Conc. V. Greg. VII. tom. 6. oper. E. V.

(*a*) Conc. Roman. an. 1078. Can. IX., Conc. Melphit. an. 1078. Can. II.
(*b*) Cap. 7. ext. de His quæ fiunt à Præl. sine cons. capit.
(*c*) Conc. Melphitan. sub Urban. II. Can. V.
(*d*) P. de Marca in Can. VII Conc. Claromont.
(*e*) Can. IV. c 3 , & Can. III. inter Claromont. à Baluzio editos.
(*f*) Goffrid. Vindociens. lib. 3. ep. XII.
(*g*) Thomass. part. 3. lib. 1. cap. 10.
(*h*) Ivo Carnotens. ep. XII. ad Urban. II.

nefarium judicarent decimis turgere monasteria, secessionem à suo monasterio fecerunt, & ad Cistertii eremum novum instituerunt ordinem, qui propriis laboribus viveret (*a*). Et in hoc rerum statu videntur conscriptæ litteræ sub nomine Hieronymi ad Damasum Papam, quibus docetur, nefas quidem esse decimas à laicis possideri; at inde consensu Episcopi recte Monachis addici (*b*): ut scilicet tanti doctoris auctoritate monastici fluctus componerentur. Verum etsi Monachi capaces non viderentur decimarum, quod altari non deservirent, saltem eas eleemosynæ titulo poterant habere, quæ sententia Ivoni Carnotensi, B. Bernardo & inde S. Thomæ probata est (*c*). Quid enim aliud sunt bona Ecclesiarum quam pauperum patrimonium? Et initio omnes monastici ordines pauperes fuerunt. Ipsi quoque laici decimas aut Ecclesias apud Monachos deposuerunt, quod eos fideliores rerum pauperum administratores reputarent. Hinc titulo potius administrationis quam proprietatis Ecclesias aut decimas Monachi tenent: atque adeo modica parte sibi delibata, reliquum in pauperes & usus ecclesiasticos effundant oportet. *Certum & clarum est*, inquit Christianus Lupus (*d*), *quod decimas possidentia Monasteria ac etiam Canonicorum collegia seu capitula ad largas eleemosynas non tantum ex charitate, sed omnino ex rigida justitia obligentur.*

Decimæ novales & minutæ *speciali titulo cedunt parœciæ.*

§. XV. Jam vero ubi decimæ laicis, Monachis, aut Canonicis concessæ sunt, decimæ *novales & minutæ* speciali titulo Ecclesiæ parœciali cedunt. Decimæ *novales* ab *agro novali* dictæ sunt, qui jurisconsultis est terra præcisa quæ anno cesavit (*e*), & silva arboribus extirpatis ad culturam redacta (*f*). At jure pontificio ubi agitur de immunitate decimarum à novalibus olim Monachis concessa, novalis est *ager de novo ad culturam redactus, de quo non extat memoria, quod aliquando cultus fuerit* (*g*). Ita in ea causa merito Innocentius III. novalem agrum stricte descripsit, ne latiori sensu acceptis novalibus Ecclesiæ parœciales gravarentur. Quod si decimæ ad laicos, Monachos aut Canonicos translatæ sint, novales plenius accipiunt interpretes, atque adeo intelligunt, & agros de novo ad culturam redactos, & porro agros cultos, qui ex loci consuetudine fructus decimales non ferebant, nova vero cultura ferunt (*h*). Novales hac ratione accepti si in parœcia fiant, eorum de-

ci-

(*a*) Sigebert. Gemblacensis ad an. 1107.
(*b*) Can. LXVIII. c. 16. q. 1.
(*c*) Ivo Carnotens. ep. CXCII., S. Thomas 2. 2. q. 87. art. 3.
(*d*) Christ. Lupus schol. in Conc. Roman. V. sub Greg. VII. Can. IX. tom. 6. E. V.
(*e*) L. 30. §. 2. D. de V. S.
(*f*) L. 3. §. 2. D. de Termino moto.
(*g*) Cap. 21. ext. de V. S.
(*h*) Conf. Espen. part. 2. tit. 33. cap. 6. n. 8.

cimæ speciali titulo ad Ecclesiam parœcialem pertinent, etsi ab antiquo laici, Monachi aut Canonici decumani sint (*a*). Id jure cautum est, ut quam minimum jura parœciarum lædantur: atque ita antiqua concessio aut possessio ad decimas, quæ tempore adquisitionis percipiebantur, restricta est. Eodem jure censentur decimæ *minutæ*, quæ ex fructibus minoribus, nec magna copia provenientibus debentur, veluti ex leguminibus, oleribus & similibus minoribus frugibus. Scilicet & istæ speciali titulo pertinent ad Ecclesiam parœcialem, etiam ubi majores decimæ ab aliis percipiuntur (*b*), ne multum damnum sentiant parœciæ, quibus cura animarum demandata est. Ita in decimis novalibus & minutis veluti quoddam spicilegium relictum est Parochis post decumanorum messem uberiorem. Cæterum decimæ novales duobus casibus Parochis non cedunt, puta si parœciæ monasteriis & capitulis incorporatæ sint, quo casu Vicario seu Parocho tantum congrua sustentatio debetur (*c*); & si speciali privilegio aliis concedantur (*d*).

Qui ad solvendas decimas adstricti.

§. XVI. Jure communi ecclesiastico decimarum præstatio christianis omnibus imposita es (*e*); debentur enim propter curam animarum, quam eis Ecclesia exhibet. Quin ad prædiales decimas quotquot in parœciæ finibus prædia possident, etiam Judæi, obligantur (*f*): decimæ enim istæ veluti fundis inhærent, & ex placitis juris canonici in signum universalis dominii Deo reservatæ sunt (*g*) Ipsi quoque Reges in primis Carolus M. prædia sua decimis subjecerunt (*h*). Et apud nos decimæ Ecclesiis ex quibuscunque regiis vectigalibus pendebantur (*i*). Porro Clerici, qui jure proprio curam animarum non exercent, sed aliorum curæ subsunt, ad decimas obligantur, quod ex Concilio Romano sub Paschali II. constat, ubi dicitur quidem *novum genus exactionis esse, ut Clerici à Clericis decimas exigant*; tamen mox additur, Clericos, *qui à Clericis spiritualium ministeriorum labores accipiunt*, ad decimas obligari (*k*). Multo magis Monachi & Religiosi ex juris canonici principiis ad decimas de terris & laboribus suis pendendas adstringuntur: Monachi enim ex disciplinæ monasticæ statutis non pascunt oves, sed pascuntur: atque adeo, teste Hieronymo, munera ad altare inferre tenebantur (*l*).

Qui

(*a*) Cap. 29. ext. de Decim.
(*b*) Michael du Perray de Portione congrua part. 3. cap. 30.
(*c*) Espen. diss. de Ecclesiar. incorporat. cap. 2. §. 4.
(*d*) Cap. 2. § 1. de Decim. in 6.
(*e*) Conf. Gonzal. in cap. 4. ext. de Decim.
(*f*) Cap. 16. ext. de Decim.
(*g*) Cap. 26. ext. eod.
(*h*) Cap. Caroli M de Villis cap. 6. ap. Baluz. tom. 1. p. 332.
(*i*) Carolus II cap. *Et quia nuper* CLXXXVII.
(*k*) Cap. 2. ext. eod.
(*l*) Can. VI. c. 16. q. 1.

Quî à decimis exempti.

§. XVII. Quamvis autem jure communi ad decimas pendendas omnes christiani obligentur; tamen ea obligatione solvi possumus præscriptione quadraginta annorum (*a*), conventione seu pactis conventis (*b*), voluntaria remissione (*c*), & in primis summi Pontificis privilegio. Et quidem Monachi & Regulares sive in totum, sive ex parte Pontificum privilegiis decimarum onus excusserunt. Extat sub nomine Paschalis II. apud Gratianum fragmentum, quo Monachi, & Clerici, qui communiter vivunt, à decimis laborum & animalium suorum eximuntur (*d*). Summa æquitate tum privilegia ista nitebantur: in novis enim rei monasticæ reparationibus, quæ sæculo decimo & duobus sequentibus factæ sunt, Monachi exigua prædia possidebant, eaque propriis laboribus excolebant, & præterea in pauperes effusi erant & liberales. At brevi monasteria multiplicata & eorum prædia numero aucta, atque ita propriorum laborum decimæ Monachis relaxatæ debitis stipendiis altaris Ministros defraudabant. Ergo Adrianus IV. privilegium restrinxit, tantumque Cistertiensibus, Templariis & Hospitalariis *decimas laborum suorum, quos propriis manibus vel sumptibus colerent*, *indulsit*; cæteris vero tantum novalium, quos itidem ipsi propriis laboribus aut expensis colerent, item animalium & hortorum suorum decimas relaxavit, quam restrictionem Alexander III. confirmavit (*e*); *Labores*, quos propriis manibus & sumptibus Monachi colebant, erant ipsa prædia, & hinc *cultura laboris* in antiquis monumentis (*f*): novales vero erant agri inculti & senticosi à Monachis in culturam redacti. Modificatio ista, præsertim quod spectat Cistertienses, incommoda non excidit, nam brevi creverunt magno numero eorum abbatiæ & latifundia, & præterea ad fundos, quos conducebant aut aliis dabant excolendos, sibi concessum extendebant privilegium (*g*). Hinc controversiæ exortæ inter Cistertienses & Ecclesiarum Prælatos: quibus primum ipsi Cistertienses & inde Innocentius III. in Concilio generali finem aliquem imposuerunt: etenim statutum, ut quæ prædia deinceps Monachi isti adquirerent, decimis essent obnoxia, etsi ea propriis manibus vel sumptibus colerent: quod ad alios regulares, qui similibus privilegiis aucti erant, extensum est (*h*). Vix est, ut desueto apud Monachos manuum labore, hodie sic expressa privilegia eos à pendendis decimis eximerent. At Cistertienses aliique Monachi & regulares pluri-

(*a*) Cap. 4. 6. & 8. ext. de Præscript.
(*b*) Cap. 2. & 8. ext. de Transact.
(*c*) Cap. 22. ext. de Privileg.
(*d*) Can. XLVII. c. 16. q. 1.
(*e*) Cap. 10. ext. de Dec.
(*f*) Conf. Cangius v. Labor.
(*g*) Cap. 6. & 11. de Decim. in 1. compil. ap. Anton. August.
(*h*) Cap. 34. ext. de Decim.

rima posteriora proferunt privilegia, quibus amplior illis à decimis exemptio conceditur, quam privilegiis in codicibus juris extantibus expressa est. Quibus privilegiis, ubi recepta sunt, ita Monachos & regulares uti oportet, ne parœciæ admodum graventur (*a*).

Quî decimæ pendendæ.

§. XVIII. Quicumque autem ad decimas adstricti sunt, eas sponte sua præsertim Ecclesiis parœcialibus exhibere debent; habentur enim veluti tributum Deo debitum, unde altaris Ministri & pauperes alantur. Et quidem decimæ prædiales non deductis expensis præstandæ, industriales vero patiuntur expensarum deductionem, quod Innocentius III. respondit (*b*). Sed quæ est istius differentiæ ratio, quando & naturales & civiles fructus nisi deductis expensis jure non intelliguntur? Id factum ait Canisius (*c*), quod prædiales decimas in signum universalis dominii sibi Deus reservaverit, ac proinde prout è terra nascuntur, debeantur. Quod si decimas sponte christiani non exhibeant, & ad eas pendendas morosi sint, etiam per excommunicationem cogi possunt: quod in capitularibus Regum Francorum & in Decretalibus cautum est (*d*). Et Tridentini Patres edicunt, excommunicari, qui decimas aut subtrahunt aut impediunt, nec ab eo crimine nisi post integram restitutionem absolvit (*e*). At hoc Tridentinum decretum nec alibi, nec apud nos receptum fuit. Quid quæso opus est, ecclesiasticas diras adhibere, quando præsto sunt judices ordinarii, qui reluctantes ad decimas cogant? Et sacris Canonibus, nisi pro gravioribus causis, excommunicationum jacula evibrare interdictum est. Imo in exigendis decimis nec avaritiæ nec turpis lucri suspicionem decumanos ecclesiasticos edere oportet (*f*), à pauperibus vero nihil exigere.

In materia decimarum servandæ locorum consuetudines.

§. XIX. Hactenus dicta de decimis procedunt ex generali Decretalium regula, qua ex omnibus fructibus & lucris decimæ debentur, & quidem integræ, & prædiales non deductis expensis. Cæterum in tota hac materia standum receptis Ecclesiarum moribus (*g*), nec ferme ullo in loco ex decretalium regula decimæ penduntur. Nimirum decimæ plerumque invitis indictæ sunt, & hinc ex Canonum regula non videntur receptæ, sed potius moribus suis eas christiani modificati sunt diversimode, & secundum receptos mores deinceps solutæ sunt, canonica jurisprudentia non invita: etenim de-

(*a*) Conf. Espen. part. 1. tit. 33. cap. 7. n. 51.
(*b*) Cap. 26. & 28. ext de Decim.
(*c*) Canis. ad tit. de Decim. cap. 2. n. 8.
(*d*) Cap. Reg. Franc. lib. 2. cap. 28., cap. 5. ext. eod.
(*e*) Trid. sess. XXV. de Reform. cap. 12.
(*f*) Conf. Molanus in orat. de Defendend. decim. cap. 12.
(*g*) Conf. Espen. part. 2. tit. 33. cap. 2.

decretales Pontificum, quæ alias generaliter loquuntur, sæpe secundum receptos mores decimas pendi jubent (*a*). Nec tantum in hac causa mores primum recepti valere debent, verum etiam qui postea inducti sunt; etenim contrariis moribus jura decimarum possunt desuescere, & certis finibus cogi, modo altaris Ministris alia ratione suppeditentur alimenta (*b*). Et reapse postquam parœciæ aliis bonis auctæ sunt, sensim obligatio ad decimas decrevit, & ipsi recepti mores aliam formam induerunt. Itaque decimæ prædiorum urbanorum & personales in plerisque Ecclesiis exoleverunt, atque adeo decimæ ad solos fructus naturales restrictæ. Quin nec ex omnibus terræ fructibus, nec earum nomine decima pars solvitur, sed minor pars prout populorum mores habent: quæ pars etsi decima minor sit, adhuc decima audit: nec novum est, ut antiqua nomina etiam rebus mutatis retineantur.

Ecclesiæ etiam datæ primitiæ.

§. XX. Præter decimas etiam *primitiæ* inter reditus ecclesiasticos relatæ sunt. Nomine *primitiarum* veniunt primæ fructuum obventiones. Naturæ ipsius vox est, gratias devotas Deo agendas pro tot bonis, quæ ejus summo beneficio è terra in dies erumpunt. Hinc antiquissimi instituti est, etiam apud gentes, fructuum primitias Deo offerre & consecrare, quod Gutherius, Pitiscus & Spencerus pluribus probarunt. Apud Judæos etiam ex divino præcepto primitiæ debebantur, earumque mensura moribus majorum potius, quam ipsa lege præscripta erat (*c*). Etiam inter christianos usus primitiarum receptus, & quidem longe ante decimas: testatur enim Origenes (*d*), christianos primitias obtulisse ad honorandum Deum, cujus erant omnia, & cujus virtute terra fructus omnes ferebat suos. Magis vero invaluerunt postquam Ecclesiæ Patres, non secus ac decimas etiam primitias à christianis jure divino deberi docere cœperunt (*e*): qua in re civiles Judæorum leges in rem christianam transferebant. Primitiæ autem ex spicis & uvis secundum sic dictos Canones apostolicos ad altare offerebantur, cæteræ vero ad Episcopi domum (*f*): quæ eadem fuit Ecclesiæ Africanæ disciplina (*g*). Peculiari prece primitiæ ad altare delatæ consecrari consueverant: ideo vero primitiæ ex spicis & uvis videntur ad altare oblatæ, quod inde elementa ad Eucharistiam proveniebant. Spectabant quidem primario primitiæ ad gratias Creatori reddendas; at inde etiam Clerici vivebant: de primitiis enim, quæ in Episcopi domum mittebantur,

(*a*) Cap. 20. & 32. ext. de Decim.
(*b*) Conf. Gonzalez in cap. 20. ext. eod.
(*c*) Hieronym. in Ezechiel. cap. 46.
(*d*) Origen. contra Celsum lib. 8.
(*e*) Origin. hom. XI. in n. 18., Hieronym. Conc. in Malach. c. 3.
(*f*) Can. apost. Can. IV. & seq.
(*g*) Cod. Afric. Can. XXXVII.

tur, id etiam habent apostolici Canones: *certum est, quod Episcopus & Presbyteri dividant & Diaconis & reliquis Clericis* (*a*). Receptus in Ecclesia primitiarum usus diu perduravit, earumque fata eadem, quæ decimarum ferme fuerunt. Et in præsenti disciplina tum jure exiguntur, si id loci habeant consuetudines (*b*).

CAPUT XL.

De recto rerum Ecclesiasticarum usu.

Penes Ecclesiam est dominium rerum ecclesiasticarum.

§. I. Hactenus varia Ecclesiarum bona & reditus exhibuimus, videndum nunc, qui eorum usus esse debeat: quæ tractatio in re ecclesiastica magni ponderis est. Ut vero ordine suo omnia procedant, ante omnia inquirendum, penes quem sit harum rerum dominium. Multi illud adscribunt pauperibus, quidam Deo, quidam rursus Pontifici, alii Clero, alii aliter, quorum omnium sententias Franciscus Sarmiento expendit & explodit (*c*). Verior sententia est, dominium bonorum ecclesiasticorum esse penes Ecclesias particulares, ex christianis & Pastore suo constantes, quibus bona addicta sunt, quam sententiam viri doctiores, in primis Paulus Sarpus (*d*), tenent. Dominii autem nomine dominium civile seu privatum intelligimus, quo fit, ut homines rerum suarum habeant proprietatem. Sane particulares Ecclesiæ universitates seu collegia quædam instituunt, quibus proinde res Ecclesiis donatæ aut relictæ adquiruntur. Vulgatum est, universitates & collegia æque bona possidere iisque frui posse in republica, ac quidem singulos privatos. Porro civiles leges, quarum auctoritate in civitate dominia continentur (*e*), collegio catholicæ Ecclesiæ donari & reliqui permiserunt (*f*): ut hinc plane constet, penes collegium christianorum esse rerum relictarum & donatarum, seu alias quæsitarum, proprietatem.

Nomina bonorum ecclesiasticorum explicantur.

§. II. Variis autem nominibus bona Ecclesiarum in antiquis Canonibus & Patrum scriptis appellantur: modo enim dicuntur. *Deo relicta* vel *sacrata*, vel *possessio* & *patrimonium Dei* vel *Christi*, modo *patrimonium pauperum*, modo *vota fidelium*, modo *pretia peccatorum*. Profectæ sunt appellationes istæ vel à mente offerentium, aut ab usu, in quem illa debent impendi; nec arguunt civile eorum do-

(*a*) Cit. Can. IV. Apost.
(*b*) S. Thomas. 2. 2. q. 8. art. 4.
(*c*) Sarmient. de Reditib. Ecclesiast. part. 1. cap. 1. n. 14. & seqq.
(*d*) Sarpus trattato delle materie benefiziarie n. 21. q. 2.
(*e*) Can. I. D. 8.
(*f*) L. 1. C. de Sacros. Eccles.

dominium esse penes Deum aut pauperes. Et quidem bona Ecclesiarum dicuntur *Deo sacrata* vel *Christi patrimonium*, quod Ecclesiæ, cujus Christus caput est, oblata sunt; aut ex mente offerentium, qui Christum in pauperibus induere intendebant. Appellatio *patrimonium pauperum* inde profluxit, quod ex doctrina Ecclesiæ in pauperum usus sunt impendenda. *Vota fidelium* idcirco dicta sunt bona Ecclesiarum, quia voluntas offerentium videtur fuisse, illa Christo offerre & quodammodo Deo consecrare & vovere, ut in usum religionis cederent. Dicta insuper sunt *pretia* & *redemptio peccatorum*, quod fideles iis tanquam eleemosynis peccata sua redimere cupiebant. Ita accipiendæ sunt appellationes istæ, nec recte inde concluditur, rerum ecclesiasticarum civile dominium, vere esse penes Deum aut pauperes: nam etsi verum sit, omnia cœli & terræ ambitu comprehensa Dei esse; tamen civile dominium, quo res temporales in commercium deducuntur, Dei naturæ non convenit (*a*): & porro pauperes certum collegium non constituunt, ac potius incertæ personæ reputantur, quæ dominii incapaces sunt (*b*).

Res Ecclesiæ impendendæ in usus religiosos.

§. III. Quando igitur rerum ecclesiasticarum civile dominium est penes Ecclesiam, certe illas in usum religionis oportet impendendi: nam finis Ecclesiæ est religionis exercitium. Hinc ex bonis ecclesiasticis alendi, qui altari serviunt; pauperes & miseri alendi & recreandi; Ecclesiæ ædificandæ & sarctæ tectæ conservandæ, vasa & indumenta sacra comparanda; hæc enim omnia religionis exercitium spectant. Qui idem rerum ecclesiasticarum usus etiam ex mente offerentium colligitur: qui enim res suas Christo obtulerunt, id certe habuerunt in votis, ut illæ in usum religiosum insumerentur, quod Patres Aquisgranenses anno DCCCXVI. docuerunt, *ut ex his* (bonis nempe Ecclesiæ oblatis) *& milites Christi alerentur, & Ecclesiæ exornarentur, & pauperes recrearentur, & captivi pro temporum opportunitate redimerentur* (*c*).

Jus Clericorum ad sustentationem ab altari.

§. IV. Qui omnium primi de rebus ecclesiasticis vivere debent, proculdubio sunt altaris Ministri: hi enim spiritualia populo procurant, ac proinde ex universitatis & altaris bonis alimenta percipere debent. Hinc Christus Apostolos suos ad Evangelii prædicationem mittens, nihil eos possidere voluit, ut sic expeditiores in suum munus incumberent, idque *quia dignus est operarius cibo suo*, ut est apud Matthæum (*d*), seu *mercede sua*, ut Lucas expressit (*e*).
In

(*a*) Conf. Sarpus loc. cit.
(*b*) Conf Sarmient. loc. cit. n. 19.
(*c*) Conc. Aquisgran. Can. CXVI.
(*d*) Matth. X v. 10.
(*e*) Luc. X. 7.

In primis vero Apostolus jus Clericorum ad sustentationem argumentis juris naturalis, Mosayci & Evangelici adseruit & proposuit. Demonstraturus enim sibi & Barnabæ jus esse de Evangelio vivere, hæc habet: *quis militat suis stipendiis unquam? quis plantat vineam, & de fructu ejus non edit? quis pascit gregem, & de lacte gregis non manducat? ... An & lex hæc non dicit: scriptum est in lege Moysi, non adligabis os bovi trituranti ... si nos spiritualia vobis seminavimus, magnum est, si nos carnalia vestra metamus? ... Nescitis quoniam qui in sacrario operantur, quæ de sacrario sunt, edunt: & qui altari deserviunt, cum altari participant? Ita & Dominus ordinavit iis, qui Evangelium annuntiant, de Evangelio vivere* (*a*).

Quale debet esse Clericorum servitium.

§. V. Jus autem, quo Clericis ab altari præstari oportet alimenta, proculdubio ab altaris servitio profectum est. *Dignus est operarius cibo suo.* Sed quale esse debet istud Clericorum servitium? Id expresserunt Christus & Apostolus, ille exemplo operarii, hic militis, agricolæ, pastoris. Continuum itaque & juge Clericorum ministerium esse oportet secundum gradum, quem singuli in Ecclesia obtinent; operarii enim, milites, agricolæ, pastores integram sustentationem & mercedem non accipiunt, nisi continuas impendant operas. Ad rem Cyprianus (*b*) Clericos sui temporis describens, ait, eos tanquam decimas ex fructibus oblationes fidelium & sportulas accipere, *ut ab altari & sacrificiis non recedant, sed die ac nocte cœlestibus rebus & spiritualibus serviant.* Et Gregorius M. (*c*), *ecce ex oblatione fidelium vivimus, sed quid pro animabus fidelium laboramus? Illa in stipendium nostrum sumimus, quæ pro redimendis peccatis suis fideles obtulerunt; nec tamen contra peccatum eorum vel orationis studio, vel prædicationis, ut dignum est, insudamus.* Quæ quum ita sint, toto cœlo errant, qui docent, sola horarum canonicarum recitatione etiam privata Clericos in vinea Domini dici laborantes, eoque nomine clericalia stipendia recte percipere (*d*). Papæ! quæ foret ista Clericorum felicitas! Parvi temporis spatio horis canonicis impenso operarii nomen mererent. Tantilla pars totius clericalis officii est horarum canonicarum recitatio, adeo ut cum integro pastorali officio comparata pene nulla sit.

Perfectiores Clerici sua bona abdicabant.

§. VI. Ex Evangelio & altari satis habentes Clerici ad sustentationem, non pauci in veteri disciplina sua omnia bona abdicabant, statim ac ad clerum eligebantur, nisi ante propter Christum sua om-

(*a*) 1. ad Cor. IX. v. 7. & seqq.
(*b*) Cyprian. ep. I.
(*c*) Greg. M. hom. XVII. in Lucæ verba *Dignus est operarius mercede sua.*
(*d*) Conf. Espen. part. 2. tit. 31. cap. 2. n. 19.

omnia reliquissent (*a*). Amplecti sic cupiebant evangelicam perfectionem, atque ita non in dignitatem tantum & munus, sed etiam in Apostolorum virtutes succedere. Hæc plane abdicatio rerum omnium terrenarum brevissima & tutissima via est ad eam perfectionem, qua quis nihil foris possidens, Deum possidet, & à Deo possidetur, qui clericatus proprie genius est, ut Hieronymus observat (*b*). Nihil Deo par, nihil secundum, unus ipse sine fine, sine modo beatissima possessio est: & possideri cumulate vix potest, nisi unus possideatur. Non enim ea est mentis humanæ amplitudo, quæ illum & terrena simul complectatur. Hac mente sanctissimi quique Episcopi & Clerici, in primis Ambrosius, Augustinus, Nepotianus sua omnia reliquerunt, ut unum Jesum Christum possiderent, ac vere possent dicere *pars meo Dominus*, & ad suum munus exequendum essent expeditiores. Quin non defuerunt ex Clericis, qui ascesim longe provexerunt, & abdicatis rebus suis, in clero existentes vacuum à munere ecclesiastico tempus exemplo Pauli Apostoli operi manuali impenderunt, unde sibi victum pararent, & haberent præterea etiam ex laboribus suis ad pauperes recreandos, quod Epiphanius testatur (*c*). Perfectionis autem non necessitatis erat, ut in sortem Domini vocati sua omnia ante relinquerent; nam temporalium possessio etiam in clericatu poterat retineri (*d*), nisi bona conditioni curiali essent obnoxia, quo casu ex legibus imperii possessores, qui initiari clericatu cupiebant, ea curiæ cedere vel in unum ex propinquis conferre debebant, ut ex iis debita civilia munera recte possent expleri (*e*).

Merces Clericis debita non est pretium laboris.

§. VII. Verum enimvero quamvis Clericis, non secus ac cæteris laborantibus, pro suis laboribus merces debeatur; longe tamen hac in re cæteri laborantes & Clerici inter se distant. Etenim quod cæteris laborantibus datur, est pretium laborum iisque respondet; merces vero Clericorum pretii rationem non habet, nec est laborum finis, sed necessarium interim subsidium & levamentum, ne à sacris functionibus avocentur, aut ne in illis fatiscant. Gratis dent oportet Ecclesiæ Ministri, quod gratis acceperunt: & qui in sacris ministeriis impenduntur labores, sunt extra commercium, nec pretio æstimari possunt. Si merces Clericis debita laborum pretium esset, aut pro vera mercede acciperetur, merum esset rerum sacrarum mercimonium. Itaque Deo & Ecclesiæ omnino gratis, & ex puro corde servire debent altaris Ministri, in futuro regno coronam

(*a*) Conf. Thomass. part. 3. lib. 3. cap. 2. & seq.
(*b*) Hieronym. ep. II. ad Nepotian.
(*c*) Epiph. hær. LXXX. n. 6.
(*d*) Can. Apost. XL. al. XXXIX., Conc. Antioch. Can. XXIV.
(*e*) Conf. Bingh. Orig. Eccles. lib. 5. cap. 3. §. 16.

nam accepturi; quod vero interim accipiunt, est medium vitæ sustentandæ, quo in evangelizando subsistant. Est hæc doctrina ad Evangelii normam exacta, & à Patribus semper inculcata. *Non redditur*, inquit Augustinus (*a*), *sustentatio necessitatis à populo quasi merces illis, qui sibi in charitate serviunt, sed tanquam stipendium, quo, ut possint laborare, pascantur.* Et S. Bernardus: *qui officium ecclesiasticum quærit, aut tenet eo animo eoque intuitu, ut huic vitæ habeat necessaria, perverso nimis ordine cœlestibus terrena mercatur.* Ex qua doctrina doctores post glossam veluti simoniæ mentalis reum damnant Canonicum, *qui interest officio divino principaliter pro denario* (*b*). Quæ quum ita sint, veri altaris Ministri non evangelizant, ut manducent: & propterea secundum eundem Augustinum, *non in victu constituunt finem evangelizandi, sed ipsius victus sui finem in Evangelio collocant.*

Qua moderatione vivere debeant Clerici de altari.

§. VIII. Summa autem moderatione Clerici omnes ad vitam sustinendam bonis ecclesiasticis uti debent, ut nempe necessariis alimentis contenti, cætera in pauperum levamen, & pios usus impendant. Alimenta necessaria Clericis debita censentur frugalis mensa, modesta & conveniens vestis, & commoda habitatio. Nefas profecto est in res superfluas & vanas impendi Christi & pauperum patrimonium, & inde Clericos genio indulgere. Porro Clericorum vita à mensarum, vestium, supellectilium, ædium pompa & opulentia quam maxime abhorret. Qui enim sic animo esse debent comparati, ut nihil nisi sanctum, demissum, honestum, simplex mente volutent, quomodo sæculi pompas opiparasque mensas affectabunt? Hinc contenti esse debent Clerici veste modesta & mensa frugali, & ex Evangelio nihil amplius quam necessaria quærere. Quæ est constans Ecclesiæ doctrina. *Ut Episcopus*, inquiunt Patres Carthaginenses (*c*), *vilem supellectilem & mensam ac victum pauperem habeat, & dignitatis suæ auctoritatem fide, & vitæ meritis quærat.* Eadem habent Synodus Antiochena, Cabilonensis II., Parisiensis VI., Trullana, Nicæna II., aliæque Synodi antiquiores (*d*). Vilia quoque & frugalia esse debere Clericorum alimenta constanter docuerunt Patres, exemploque suo aliis præluxerunt (*e*): sed in re certissima non est testato agendum. Nec posteriori ætate Ecclesiæ doctrina alia fuit, quod pluribus Canonibus constat, in primis vero Concilii Tridentini decreto, ubi renovato Concilii Carthaginensis Canone, jussi-

(*a*) Aug. lib. de Pastoribus cap. 2.
(*b*) Gloss. in cap. unic. de Cleric. non resident. in 6.
(*c*) Conc. Carthag. IV. Can. XI.
(*d*) Conc. Antioch. Can. XXV. Cabilonense II. Can. IV., Paris. VI. Can. XIX., Trullan. Can. XXVII., Nicæn. II. Can. XVI.
(*e*) Conf. Thomass. lib. 3. part. 3. cap. 34. & seqq.

si sunt Episcopi non solum uti modesta supellectili & mensa frugali; verum etiam in reliquo vitæ genere ac tota domo modestiam & simplicitatem, Dei zelum ac vanitatum contemptum exhibere: idque ab omnibus aliis beneficiariis pro gradus sui conditione servari statutum est (*a*).

Quibus nominibus Clerici luxum suum excusarint.

§. IX. Propria quidem & intrinseca christiano sacerdotio est modesta & frugalis vita; at postquam Ecclesiarum reditus creverunt, præsertim vero post adquisita feuda & instituta beneficia, multi ex Clericis in alia omnia abierunt, atque adeo Christi patrimonium in luxum, vestium vanitatem, magnificas domos, lauta convivia aliasque sæculi pompas impenderunt, quod ecclesiastici annales testantur. Nec Clericis tam male feriatis defuerunt prætextus, quibus vanitates & pompas tuerentur suas. Tempore Hieronymi Episcoporum aliqui opipara convivia se parare dicebant ad excipiendos magistratus: ut ita eos sibi & miseris, pro quibus deprecari oportebat, conciliarent & benevolos redderent (*b*). Et sæculo XII. multi Episcopi sæculi pompas excusabant, ne *de singularitate* notarentur, quod tradit S. Bernardus. Dedecus sibi inuri dictitabant, si ipsi inter alios, qui pompis & deliciis affluebant, miselli viverent (*c*). Sed non est quod nobis illudamus, nullis nominibus excusari unquam possunt Clericorum pompæ & luxus. Sane christiani sacerdotii dignitas non vanitate & sæculi pompis, sed fide, vitæ sanctitate & modestia conciliatur (*d*). Et quî quæso fastu & pompis & exemplis mundi vanitates debellare, & earum contemptum christianis persuadere? Hinc recte observatum Hieronymo, judices sæculi plus deferre Clerico continenti quam diviti, & in Clericis magis sanctitatem quam opes admirari; intermitendas vero deprecationes, si judices tales sint, ut tantum inter cyathos velint Episcopos precantes exaudire. Similiter S. Bernardus reponebat Episcopis, qui, ne tanquam singulares notarentur, pauperum patrimonium in luxum imponebant, ut de medio aliorum exirent, ne aut in urbe singulariter viverent, aut aliorum exemplo perirent.

Clerici de suo divites vivere non possunt de altari.

§. X. Quamvis autem jure meritoque Clerici altari servientes de altari vivant, tamen si iis satis ad vitam de rebus suis est, cessat jus ad vitam de altari sustinendam: & in hac specie possunt quidem retinere beneficia, sed inde redactos fructus in pauperes tenentur erogare. Nova prorsus videtur sententia ista plerisque ex nostris;

(*a*) Trid. sess. XXV. de Ref. cap. I.
(*b*) Hieronym. ep. II. ad Nepotian.
(*c*) S. Bernard. ep. II. ad Fulcon.
(*d*) Conc. Carthag. IV. Can. XV.

tris; at plane ex natura ecclesiastici ministerii derivatur, & sacris Canonibus & doctrina Patrum consecrata est, quod plenissime Thomassinus & Espenius (*a*) demonstrarunt. Sane quo casu Clerici ex boni suis habent ad vitam necessaria, cessat jus ad reditus ecclesiasticos, qui ipsis debentur non tanquam merces laboris, sed potius tanquam medium quo vitam sustentent. Voluit quoque Christus gratis exhiberi omnia religionis officia, *gratis accipistis*, *gratis date* (*b*): in quod præceptum ut non impingunt, qui nihil habentes, alimenta ex rebus ecclesiasticis accipiunt, quibus, ut possint laborare, pascantur, ita illud violare videntur, qui propriis facultatibus instructi vivunt de bonis ecclesiasticis: nam labor, qui ad procuranda sacra officia impenditur, pretio non potest æstimari, & omnino gratis Deo servire oportet. Porro apostolici sic dicti Canones & Antiocheni Episcopo bona ecclesiastica procuranti tantum εἴγε δέοιτο *si indigeat*, inde aliquid accipere permittunt (*c*). Et capitularia Regum Francorum edicunt, ne Clerico beneficium aut patrimonium habenti aliquid ex communi reditu accipere liceat, gravisque peccati reum pronuntiant Clericum, qui sua possidens, ex bonis pauperum aliquid delibat (*d*). Concinunt sancti Patres. *Si pauperum compauperes sumus*, inquit Augustinus (*e*), *& nostra sunt* (bona ecclesiastica) *& illorum: si autem privatim, quæ nobis sufficiunt, possidemus, non sunt illa nostra, sed pauperum, quorum procurationem quodammodo gerimus, non proprietatem nobis usurpatione damnabili vindicamus.* Et Julianus Pomerius (*f*): *nec illi, qui sua possidentes, dari sibi aliquid inde* (de bonis ecclesiasticis) *volunt, sine grandi peccato suo, unde pauper victurus erat, accipiunt.* Et ut multa alia mittam, ipse Gratianus docuit, sacrorum Canonum & Patrum auctoritate prohiberi, ut Clerici, qui sua nolunt dimittere, de Ecclesiæ facultatibus pascantur (*g*).

Satisfit objectioni ex Scripturis petitæ.

§. XI. Sed quod Synodi ipsæ & Patres tantum certum proposuerunt, plures ex scholasticis negarunt, eorumque doctrina est, Clericos beneficiarios privatis opibus instructos, recte suis proventibus parcere eosque augere, interim vero de bonis ecclesiasticis pro jure suo accipere sustentationem. Indulget genio sententia ista, quid ergo mirum si per omnium ora volitarit? Præcipuum vero argumentum, quo nititur, sunt ea divina oracula, quibus edicitur, dignos esse operarios mercede sua, & neminem suis stipendiis milita-

(*a*) Thomass. part. 3. lib 3. cap. 4 & seqq., Espen. part. 2. tit. 32. cap. 5.
(*b*) Matth. X. v. 8.
(*c*) Can. Apost XLI., Conc Antioch. Can XXV.
(*d*) Cap. Reg. Franc. in addit. lib 3. cap. 76. & seqq.
(*e*) August. ep. CLXXXV ad Bonifac.
(*f*) Julian. Pomer. de Vit. contemplat. lib. 2. cap. 10.
(*g*) Grat. ad Can. VI. c. I. q. 2.

tare. (*a*). Verum nisi mens læva fuisset, facile potuissent observare, non eadem ratione æstimandam mercedem operariis ac sacris Ministris debitam. Illa verum laborum pretium est, hæc vero non pretii vicem sustinet, sed est merum vitæ sustinendæ subsidium: nam si laboribus responderet, & pro iis acciperetur, quid aliud hoc esset, quam ex Evangelio quæstum facere? Hinc in comparationibus illis operarii & militis cum sacris Ministris tantum spectatur sustentatio operanti debita, nec innuitur eodem jure utranque censeri, quod recte Estius observat (*b*). Tum recte Clerici divites suis divitiis parcerent, & de altari jure viverent, si merces fidis Pastoribus proposita laboris pretium esset. Porro nec à contextu avulsam Christi sententiam oportet interpretari. Equidem non ante legem de alimentis ex Evangelio percipiendis Christum pronunciavit, quam Apostolos adduxisset, ut omnibus relictis, potius exempla quam præcones essent evangelicæ paupertatis (*c*), in qua etiam constitutus Apostolus sibi & cæteris Apostolis, qui sua omnia reliquissent, jus ad alimenta ex Evangelio habenda, magnis argumentis adseruit (*d*).

Reditus Ecclesiarum ferme in pauperes impendendi.

§. XII. Pauperes quoque & miseri reditibus Ecclesiæ alendi & recreandi, imo potior eorum pars in hanc rem impendi debet. In usum religionis bona Ecclesiarum insumi oportere in compertis est: & quæ major religio potest Deo exhiberi, quam Christum in pauperibus induere & fovere? Pauperes enim Christi fratres aut membra quodammodo reputantur; & quod pauperibus tribuitur, id sibi tributum Christus reputat. Offerentium quoque bona sua Ecclesiis ea præcipue mens fuit, ut Christum in pauperibus alerent & vestirent. Præceptis divinis obsequentes, ut peccata sua eleemosynis redimerent, Ecclesiæ tanquam pauperum altrici, quod ipsi poterant erogare, erogandum commiserunt. Hinc apud Patres nihil frequentius occurrit, quam pauperum esse Ecclesiæ patrimonium. *Possessio Ecclesiæ*, inquit Ambrosius (*e*), *sumtus est egenorum.* Et Julianus Pomerius (*f*) *nihil aliud sunt res Ecclesiæ, nisi vota fidelium, pretia peccatorum, patrimonia pauperum.* Similiter Gregorius M. sæpe res Ecclesiarum nomine patrimonii & rerum pauperum indigitat (*g*). Ecclesia quoque suis Canonibus omni ætate edixit, patrimonium sacrum in pauperes erogandum. *Episcopus*, inquit Synodus Antiochena

(*a*) Conf. Fagnan. ad cap. *Si quis sane* ext. de Pecul. Clericor.
(*b*) Estius com. in 1. ad Tim. V. v. 18.
(*c*) Matth. X. 9. & seq.
(*d*) 1. ad Cor. IX.
(*e*) Ambros. ep. XXXI.
(*f*) Julian. Pomer. de Vit. contemplat. lib. 2. cap. 9.
(*g*) Greg. M. lib. 5. ep. LV. & LIX.

(*a*), *habeat rerum Ecclesiæ potestatem, ut eas in omnes egentes dispenset.* Statuunt quoque sic dicti apostolici Canones, in Episcopi potestate esse res ecclesiasticas, ut *indigentibus omnia dispensentur* (*b*): & ejusmodi sexcentæ aliæ sunt regulæ quas Thomassinus exhibet (*c*). Quin tam alte insederat Ecclesiæ menti, res ecclesiasticas pauperum patrimonium esse, ut sæpe in Conciliis, qui eas invadunt, aut non recte procurant, *pauperum necatores* appellentur, quod necare videatur, qui debita negat alimenta, quod thema pluribus monumentis Gerardus de Bois & Joannes Launojus exornant (*d*). Utinam vero beneficiarii Ecclesiæ mentem intelligerent! nam in tanta rerum ecclesiasticarum copia pauperes sunt, qui minus participant: jamque observatum est viris doctis, Clericos etiam hodie asserere bona Ecclesiarum esse pauperum, scilicet si vindicanda sint, aliud vero agere, quando expendenda sunt.

Portio redituum fabricis & sacris instrumentis impendenda.

§. XIII. Porro redituum ecclesiasticorum pars insumenda ad Ecclesias extruendas & reparandas, & ad vasa & sacra indumenta comparanda: quæ omnia ad externum religionis cultum, quo christiani colliguntur, pietas crescit & divina beneficia christianis impertiuntur, necessaria sunt. Verum templa, vasa, & vestes sacræ potius religione & pietate christianorum, quam magnificentia & splendore suo commendantur, Deoque placent: atque hinc religioso ornatu construenda & exornanda. Certe ad officium Sacerdotis Ambrosius (*e*) spectare affirmat, *ornare Dei templum decore congruo.* Et alio loco (*f*), *aurum Sacramenta non quærunt, nec auro placent, quæ auro non emuntur.* Non displicebant quidem Hieronymo & Chrysostomo, si qui splendidiora templa ædificarent, aut vasa sacrasque vestes auro plurimo gemmisque nitentes Ecclesiæ offerrent; tamen externo huic apparatui humanitatem in pauperes præferebant (*g*). Et profecto à Christi religione alienum est, Ecclesiam in parietibus & sacris instrumentis opulentissimam esse, pauperes vero esaurire & præ fame animam tantum non efflare. Itaque exornentur Ecclesiæ, fulgeant auro gemmisque sacra instrumenta, sic tamen ut pauperibus alimenta non deficiant. Cæterum vetus morbus est, quo ferme posthabitis pauperibus, in magnifica & aurea templa & pretiosa instrumenta æraria Ecclesiarum effunduntur. Quos mores S. Bernar-

(*a*) Conc. Antioch. Can. XXV.
(*b*) Can. Apost. XLI.
(*c*) Thomass. part. 3. lib. 3. cap. 26. & seqq.
(*d*) Gerard. du Bois Hist. Eccl. Parisiens. tom. 2. lib. 16. cap. 7., Launojus de Cura Eccl. pro miseris cap. 4.
(*e*) Ambros. lib. 2. de Offic. cap. 21.
(*f*) Ambros loc. cit. cap. 28.
(*g*) Hieronym. ep. VIII. ad Demetriad. Virg., Chrysost. hom. LI. in Matth. Confer. Thomass. part. 3. lib. 3. cap. 37.

nardus jure meritoque exagitavit (*a*): *ò vanitas vanitatum, sed non vanior quam insanior! Fulget Ecclesia in parietibus, & in pauperibus eget. Suos lapides induit auro, & suos filios nudos deserit: de sumptibus egenorum servitur oculis divitum. Inveniunt curiosi, quo delectentur, sed non inveniunt miseri, quo sustententur.* Plura, quibus vanitas ista coarguatur, vir pius & eruditus Jo. Merlo Horstius congessit (*b*). Tanta Ecclesiarum pompa sæpe ex præpostera pietate & ignorantia profecta est; sæpe vero ex ipsa Clericorum & Monachorum plura habendi cupidine, qui Ecclesias & sacra instrumenta pretiosius ornarunt, ut quæstus esset uberior; ea enim est hominum conditio, ut ubi amplius divitiarum cernitur, ibi libentius & effusius offerant, quod S. Bernardus observat (*c*).

Institutis beneficiis immutata stetit natura sacri patrimonii.

§. XIV. Hæc est natura sacri patrimonii, ut necessario in religiosos usus impendi debeat, quæ natura semper eadem stat, quæcumque sit exterior administrandi disciplina, atque adeo sive ipsi Episcopi reditus omnes administrent, sive singulis beneficiariis propria portio cesserit. Equidem etiam post instituta beneficia, quibus certi reditus singulis ministeriis perpetuo affixi sunt, rerum ecclesiasticarum dominium penes Ecclesias remansit; genius clericatus idem est; servitus Deo gratis & ex puro corde impendi debet; & sustentatio, quæ Clericis debetur, non est pretium laborum, sed potius medium, quo in laborando subsistant. Hinc etiam post instituta beneficia, redituum Ecclesiasticorum natura eadem est, atque idcirco etiam in pios usus debent impendi, nec inde ultra necessaria alimenta aliquid amplius licet Clericis delibare. Et reapse in Conciliorum Canonibus, Pontificum rescriptis & sententiis saniorum scriptorum post eam partitionem editis bona Ecclesiarum, non secus ac ante, etiam dicuntur *patrimonium Christi*, *res Dei* & *patrimonium pauperum*. Jubenturque Clerici necessariis alimentis esse contenti (*d*). Instar omnium sit S. Bernardus, qui ita Fulconem alloquitur (*e*), *quidquid præter necessarium victum ac simplicem vestitum de altero retines, tuum non est, rapina est, sacrilegium est.* Institutis beneficiis tantum mutata est exterior reditus ecclesiasticos procurandi forma, & loco unius Episcopi, qui ministerio Diaconorum aut Œconomi res ecclesiasticas procurabat, tot emerserunt procuratores, quot sunt beneficiarii.

CA-

(*a*) S. Bernard. apol. c. II.
(*b*) Horstius not. in cit. Bernardi locum.
(*c*) S. Bernardus loc. cit.
(*d*) Conf. Espen. part. 2. tit. 32. cap. 4. n. 6. & seqq.
(*e*) S. Bernard. ep. II.

CAPUT XLI.

De rerum ecclesiasticarum procuratione.

Reditus diœcesis olim in unam massam confluebant.

§. I. Nomine procurationis rerum ecclesiasticarum intelligimus proventuum Ecclesiarum in pios usus secundum Ecclesiæ & offerentium mentem erogationem. Veteri disciplina reditus Ecclesiarum omnium unius parœciæ in commune Ecclesiæ principis seu cathedralis ærarium confluebant, ex quo singulis etiam inferiorum Ecclesiarum Ministris alimenta præbebantur (*a*). Ecclesiæ omnes unius parœciæ sibi mutuo erant colligatæ, & sub Episcopo unam faciebant societatem, ad quam reditus omnes pertinebant. Præpositi quidem erant inferioribus titulis proprii Presbyteri, at non simul reditus à communi massa sejuncti iis dati sunt. Quapropter Episcopus Clericos in inferioribus Ecclesiis ordinabat, iisque etiam ex communi ærario sportulas præbebat. Initio sexti sæculi in Ecclesiis occidentalibus adhuc fundi omnes, qui parœciis offerebantur & simul tertia pars oblationum altari factarum ad Ecclesiam principem pertinebant, ut Synodus Aurelianensis I. anno DXI. celebrata decernit (*b*). Et in Ecclesia Constantinopolitana ad medium sæculum quintum reditus omnes Ecclesiarum inferiorum ad unam Ecclesiam cathedralem confluxerunt, quod ex Theodoro Lectore (*c*) intelligitur.

Episcopus administrabat bona omnia.

§. II. In commune Ecclesiæ principis ærarium reditus omnes confluentes jussu & auctoritate Episcopi administrabantur: quæ est antiquissima Ecclesiæ disciplina. Constat enim ex Justino martyre extra altare factas oblationes apud Præpositum fuisse depositas, qui inde omnibus indigentibus portionem dividebat suam (*d*). Et Cyprianus notat, quod omnes, qui ab Ecclesia alimenta accipiunt, id habeant *Episcopo dispensante* (*e*). Et Canones sic dicti apostolici, Gangrenses & Antiocheni decernunt, penes Episcopum esse rerum Ecclesiæ potestatem & ab eo dispensari (*f*). Præerat Episcopus universæ Ecclesiæ, eique commissæ erant fidelium animæ, res nimirum pretiosiores cui proinde justum erat, ut cura & inspectio tem-

(*a*) Confer. Thomass. part. 3. lib. 2. cap. 7. n. 2. & Bingh. Orig. ecclesiast. lib. 5. cap. 6. §. 1.
(*b*) Conc. Aurel. I. Can. XV.
(*c*) Theod. Lect. lib. 1.
(*d*) Just. Mart. apol. 2.
(*e*) Cyprian. ep. XXXVIII. al. XLI.
(*f*) Can. Apost. XXXI., Conc. Gang. Can. VII. & seq., Conc. Antioch. XXIV. & seq.

temporalium daretur; præsertim quod tanto negotio fideliores vix poterant inveniri; qui enim ad episcopatum assumebantur, longe cæteros virtutum merito anteibant. Interim sanctiores Episcopi mole temporalium levari cupiebant, quæ mens erat Augustino (*a*), ut expeditiores rebus spiritualibus vacarent.

Sed Diaconorum & Presbyterorum ministerio.

§. III. Procuratio ista temporalium Episcopis demandata hominum suspicioni & detractioni erat obnoxia: & præterea rebus temporalibus Episcopos implicabat, atque ita à rebus spiritualibus plurimum distrahebat. Hinc alii testes & coadjutores Episcopo procuranti accesserunt. Cui instituto ipsi præluxerunt Apostoli qui ut expeditius Evangelio insisterent, mensuram & temporalium curam Diaconis demandarunt. Et Apostolus in procurandis pecuniis, quas in Ecclesiæ levamen Corinthii contulerant, socios habere voluit, ne malæ suspicionis daret occasionem. Itaque ex antiqua disciplina Episcopi res Ecclesiæ *cum Presbyterorum conscientia Diaconorumque* tractare debebant (*b*), erantque Diaconi veluti Episcopi subeleemosynarii, qui cognita fidelium paupertate Episcopo renuntiabant, eisque quidquid accepissent, pro indigentia tribuebant (*c*). Archidiaconus autem erat Episcopi quasi thesaurarius, cujus inspectioni, præsertim in Occidente commissa erat temporalium procuratio. Et hinc liquet, cur Præfectus ethnicus ante martyrium Laurentium Archidiaconum interrogavit, ubi essent thesauri Ecclesiæ, sibique eos traderet (*d*). Qui in Concilio Carthaginensi IV. statutum, *ut Episcopus gubernationem viduarum, pupillorum ac peregrinorum non per seipsum, sed per Archipresbyterum aut Archidiaconum agat* (*e*).

Institutio Œconomi *ejusque officium.*

§. IV. Quoniam vero Episcopi & Diaconi multis aliis curis erant implicati, ubi reditus ecclesiastici crescere cœperunt, proprium Ministrum institui placuit, cui sub Episcopo temporalium procuratio demandaretur, quem Ministrum Græci οἰκονόμον appellarunt. In Oriente in multis Ecclesiis quarto sæculo Œconomi erant instituti, quorum testimonio & opera res Ecclesiæ administrabantur (*f*): at inde in Concilio Chalcedonensi omnes Episcopi jussi sunt, *ex proprio clero Œconomum habere, ut nec sine testibus sit Ecclesiæ administratio, nec ideo res ejus* (Ecclesiæ) *dissipentur, & probrum & dedecus*

(*a*) August. ep. CCXXV., Possid. Vita August. cap. 23.
(*b*) Conc. Antioch. Can. XXV.
(*c*) Const. Apost. lib. 2. cap. 32. & lib. 3. cap. 19.
(*d*) Prudent. in Hymn. S. Laurentii.
(*e*) Conc. Carthag. IV. Can. XVII
(*f*) Conc. Gangrense Can. VIII., Theoph. Alexandr. Can. IX. ap. Bevereg. tom. 2. and. canon.

cus sacerdotio inuratur (*a*). Eligebatur vero Œconomus ex propriæ Ecclesiæ clero alicubi per Episcopum (*b*), alibi per universum clerum (*c*), electus vero Episcopi nutu reditus Ecclesiæ administrabat. Quod si Episcopus aut Metropolita Œconomum non crearent, à Metropolita vel Patriarcha creandus erat, ut Synodus Nicæna II. (*d*) statuit. Ex Oriente in Ecclesias occidentales Œconomi permearunt, jamque sæculo septimo Synodi Hispalensis II. & Toletana IV. Vicarios laicos, quos in procurandis rebus Ecclesiæ sibi Episcopi adsciscebant, abjecerunt, eorumque loco Œconomum ex clero ex forma Concilii Chalcedonensis institui voluerunt (*e*). Quod si Ecclesiæ in longinquis regionibus patrimonia possiderent, eorum procuratio committebatur *defensoribus*, qui à tempore Gregorii M. ex Clericis electi sunt (*f*). Præcipuum defensorum munus erat Ecclesiæ & pauperum jura in civili foro propugnare; at iis etiam alia munia & procuratio patrimonii in longinquis provinciis positi præsertim in Ecclesia Romana demandata sunt (*g*). Sed Diaconorum & Œconomi in procurandis bonis ecclesiasticis vivente Episcopo ferme desiit auctoritas, idque contigit per beneficiorum institutionem, qua singulis beneficiariis propria portio redituum demandata est.

Ex regula justitiæ olim dispensati reditus Ecclesiæ.

§. V. Jam vero reditus ecclesiastici ab Episcopo opera Diaconorum aut Œconomorum in Clericos, pauperes & alios usus religiosos pro cujusque gradu, merito & necessitate erogabantur, totumque id negotium justitia æquitasque regebat. Sane præcipiunt sic dicti apostolici Canones, ut Episcopus res ecclesiasticas *administret tanquam Deo intuente* (*h*): qua sola regula in procurandis Ecclesiæ rebus Episcopi initio adstricti fuerunt. Hinc ex communi penu singulis mensibus pecuniæ Clericis tribuebantur, esculenta vero singulis diebus aut hebdomadis videntur data. Certe Cyprianus *menstruas divisiones* Clericis assignatas memorat (*i*), eosque à sportulis, quibus esculenta recipiebant, *fratres sportulantes* nominat (*k*). Et quod nunc suspensionem à beneficio dicimus, ipse suspensionem *à divisione menstrua* appellat (*l*). Nemini autem administrationis suæ rationem Episcopi reddebant, at eorum Ministri Archidiaconus & Œconomus redden-

(*a*) Conc. Chalced. Can. XXVI.
(*b*) Act. IX. Conc. Chalced.
(*c*) Theoph. Alexand. cit. Can.
(*d*) Conc. Nicæn. II. Can. XI.
(*e*) Conc. Hispalense II. Can. IX., Conc. Tolet. IV. Can. XLVI.
(*f*) Greg. M. lib. 7. ep. LXVI.
(*g*) Conf. Morin. de Sacris ordinat. part. 3. exercit. 16. c. 6. & seq.
(*h*) Can. apost. XXXVII.
(*i*) Cyprian. ep. XXXIV. al. XXXIX.
(*k*) Cyprian. ep. LXVI. al. I.
(*l*) Id. ep. XXVIII. al. XXIV.

dendis rationibus & quidem quotannis erant obnoxii (*a*). Verum si Episcopi dissiparent potius, quam procurarent Christi patrimonium, illudque in propinquos effunderent, Concilio Provinciali pœnas dabant (*b*).

Divisio redituum Ecclesiæ in quatuor partes.

§. VI. Quæ vero unius Episcopi justitia & sapientia procedebat sacri patrimonii procuratio, inde in multis Ecclesiis Occidentis certis finibus & legibus coacta est. Equidem receptum est, ut ex oblationibus & omnibus aliis ecclesiasticis reditibus quatuor æquales portiones fierent, quarum una Episcopo, altera toti clero cederet, tertia pauperibus, quarta sacris vasis & instrumentis & fabricæ Ecclesiæ impenderetur. Celebris est ista quadripartita divisio in Ecclesia Romana, ubi quinto sæculo recepta erat; de ea enim primus Simplicius Papa loquitur (*c*): inde Episcopis Lucaniæ Gelasius præcepit, ut Ecclesiæ proventus in quatuor portiones tribuerent, *sicut dudum rationabiliter est decretum* (*d*). Et certe supposititius est Canon quidam sub nomine Concilii Romani à B. Silvestro habiti, quo quatuor partes de rebus ecclesiasticis fieri præcipiuntur. Cupiditas Episcoporum & Ministrorum parum recte & sincere administrantium hanc rationem solemniorem procurandæ rei ecclesiasticæ videtur induxisse, ut ita eorum avaritia & cupiditas cohiberentur. Ab Ecclesia Romana in multas alias Occidentis Ecclesias mos iste tribuendi pertransiit, idque exemplo Romanæ Ecclesiæ, aut Pontificum jussionibus (*e*). Cæterum Ecclesia Hispaniensis in tres partes reditus tribuebat. *Placuit*, inquit Synodus Bracarensis, *ut de rebus ecclesiasticis fiant tres æquæ portiones*, *idest una Episcopi*, *alia Clericorum*, *tertia in reparatione vel in luminariis Ecclesiæ* (*f*): in qua partitione, quod mirum videri debeat, pauperes sine parte relinquuntur: verum Episcopi portio uberior videtur fuisse, quæ etiam pauperibus sufficeret: omnis enim, quæ sub cælo est Ecclesia, semper ratum fixumque habuit, reditus ecclesiasticos esse pauperum patrimonium. Quin in Ecclesiis ubi reditus in quatuor partes tribuebantur, quæ duæ pauperibus & fabricæ cedebant, arbitrio Episcoporum permittebantur dispensandæ, quod Thomassinus observat (*g*).

Quæ tandem desuevit.

§. VII. Sed quæ est rerum humanarum conditio in eodem statu nunquam permanentium, hæc quadripartita redituum ecclesiasticorum

(*a*) Possid. vit. August. cap. 24., l. 4. C. de Episc. & Cleric.
(*b*) Conc. Antioch. Can. XXV.
(*c*) Simplic. Papa ep. II. Conf. Thomass. part. 3. lib. 2. cap. 13.
(*d*) Can. XXVIII. c. 12. q. 2.
(*e*) Can. XXX. eod.
(*f*) Conc. Bracar. I. cap. 25. edit. Labb. Brac. II. Can. VII.
(*g*) Conf. Thomass. loc. cit. n. 3.

rum distributio tandem antiquata & sublata est. Principio plures ex Clericis sæculo sexto prædia Ecclesiarum in usumfructum loco redituum illis alias debitorum ab Episcopis accipere cœperunt (*a*). Ab eodem quoque tempore parœciis ruralibus & inde etiam urbanis certi reditus sensim veluti in dotem perpetuo assignati sunt (*b*), ex quibus Episcopi bonis aliis affluentes sæpe nihil aut parum sibi reservabant. Et hinc in capitularibus Regum Francorum Parochis ruralibus præcipitur, ut de decimis tres partes faciant, quarum unam ornandis Ecclesiis deputent, secundam in pauperum usum impendant, tertiam sibi reservent (*c*). Instituta quoque per Chodrogangum & brevi diffusa Episcoporum & Clericorum communi vita, in his Ecclesiis quod Episcopi & Clerici eadem mensa uterentur, quadripartitæ procurationi locus esse non poterat: & quamvis inde Canonicorum sæcularium communis vita defecerit; non tamen reditus communi consilio administrati sunt, sed singulis officiis proprii reditus cesserunt, quos ipsi beneficiarii perciperent. Antiquandæ pariter solemni in quatuor partes bonorum tributioni multum contulerunt Ecclesiæ & altaria in feudum laicis concessa, aut in Monachos aut Canonicos translata: nam laici & Monachi vix unum Presbyterum, cui regimen Ecclesiarum demandabatur, nutriebant: & si Monachi in pauperes erant liberales, nescio an quarta in eorum usum impendebatur.

Procuratio bonorum sede vacante.

§. VIII. Summa erat Episcopi auctoritas in procurandis bonis ecclesiasticis; at eo mortuo aut alias sede vacante, regimen Ecclesiæ ad presbyterium pertinebat, cujus adeo auctoritate res Ecclesiæ administrabantur (*d*). Inde instituto per Orientem Œconomo, ejus etiam ministerio & procurationi res vacantis Ecclesiæ commissæ sunt (*e*). Sed in Occidente sæpe Romani Pontifices in Ecclesiis vacantibus eorum potestati subjectis Clericos delegabant, qui interim res temporales procurarent (*f*). Visitatores etiam Episcopi, qui ad regendas Ecclesias vacantes interim mittebantur, sollicitudinem habere debebant, ut res illarum illibatæ servarentur, & distributiones more solito fierent (*g*). Et recepto usu Œconomorum, deinceps reditus & cura temporalium vacantis Ecclesiæ penes Œconomum fuerunt. Quicumque vero esset sede vacante redituum procurator, interim de more Ecclesiarum Clericis alimenta tribuebat, & oneta sustinebat episcopatus, reliquum vero Episcopo, cui suæ adminis-

(*a*) Can. LXI. c. 12. q. 2., Can. LXI c. 16. q. 1.
(*b*) Conc. Aurelianense III. Can. V., Can. XXV. c. 23. q. 8.
(*c*) Conf. Thom. part. 3. lib. 1. cap. 18.
(*d*) Conf. Boehm. Jur eccl. lib. 3. tit. 5. §. 42.
(*e*) Conc. Chalc Can. XXV.
(*f*) Greg. M. lib. 1. ep. LXXVIII.
(*g*) Gregor. M. lib. 2. ep. VII. XIX. XXXVIII.

nistrationis rationes reddere tenebatur, reservandum erat. Et si statuat Concilium Chalcedonense (*a*), ut *reditus Ecclesiæ viduatæ penes Œconomum ejusdem Ecclesiæ integri reserventur*, id ita intelligendum est, reservari futuro Episcopo reditus omnes præter eos, quos ad impendia necessaria & onera episcopatus tribuere oportebat, ut eum Canonem Zonaras interpretatur; cui doctrinæ Concilium Valentinum in Hispania consonat (*b*). Ex præsenti disciplina ubi capituli est fructus colligere, unus pluresve Œconomi sede vacante constituuntur, qui usque ad futuri Episcopi constitutionem rerum Ecclesiæ curam gerant, eique administrationis suæ reddant rationem (*c*).

Ecclesiarum vacantium regia custodia.

§. IX. Antiquus autem morbus est, quo Clerici mortuis Episcopis spolia eorum diripere consueverunt: & lapsu temporis in magna confusione, qua in Occidente erant res civiles, bona Ecclesiarum & Monasteriorum præsertim sede vacante, aut Abbate defuncto passim laicis prædæ cesserunt. Hinc invaluit, ut Reges, quibus Ecclesiarum defensio commissa est, custodiam Ecclesiarum vacantium in se susciperent, quod jus in Gallia sub Regibus secundæ stirpis receptum erat. Custodia autem regia eo spectabat omnis, ut servarentur Canones, ut instituerentur Œconomi, ut prohiberentur prædæ, & Clerici consuetas sportulas acciperent, & ut reliqui proventus fundique ipsi successori incolumes servarentur, quod Thomassinus (*d*) recte observat. Et sane qualis esse debeat regia Episcopatuum vacantium custodia ita Hincmarus Remensis exponit, *res & facultates ecclesiasticæ non in Imperatorum atque Regum potestate sunt ad dispensandum, vel invadendum, sive diripiendum, sed ad defensandum atque tuendum* (*e*). Hac stante vacantium episcopatuum regia custodia, electi Episcopi in Gallia ad Regem deducebantur, ut ab eo acciperent res Ecclesiæ temporales, & epistolas ad Metropolitanum, qui eos erat ordinaturus (*f*). Interim sæpe Reges, occasionem præbente custodia, fructus Ecclesiarum vacantium suos fecerunt, aut earum prædia suis militibus dederunt in beneficium: quibus proventibus, ut diu fruerentur, electiones Episcoporum sæpe in longum distractæ sunt, interea vero vacantibus Ecclesiis modico proventu Chorepiscopi præficiebantur (*g*).

Origo & natura regaliæ.

§. X. Occasione custodiæ sæpe Reges fructus Ecclesiarum vacantium suos fecerunt; at inde id jus in plerisque provinciis evasit ordinarium, instituta *regalia*, ut appellatur, qua fit, ut Reges episcopatum vacantium fructus percipiant, & beneficia sine cura animarum ab Episcopo conferri solita conferant, donec novus Episcopus fidelitatem Regi præstiterit, & investituram bonorum ecclesiasticorum ab eodem acceperit. Regaliæ origo à feudis in Ecclesias collatis repetenda est, quod recte Petrus de Marca (*a*) aliique observarunt. Scilicet multarum provinciarum & locorum moribus feuda morte beneficiarii cum suis reditibus ad dominum redibant, etiam ubi evaserunt hereditaria, & ab eo detinebantur donec novus vasallus soluto relivio investituram à domino accepisset (*b*): cujus etiam naturæ in iisdem locis videbantur esse feuda in Ecclesiam collata. Videtur autem recepta regalia post constitutionem Callixti II. MCXXII. qua rejectis per anulum & baculum investituris, Regibus tribuitur potestas exigendi à Prælatis universa officia & obsequia, quæ ratione feudorum exhibere tenebantur, *quæ ex regalibus debet*, *faciat*. Ita cœperunt Reges jure optimo frui reditibus feudorum, quæ ad Ecclesias vacantes pertinebant: & occasione regalium cæteros Ecclesiarum reditus, imo ipsam beneficiorum sine curatione animarum collationem, quæ veluti pars fructuum censebatur, occuparunt. Sic stensum regaliæ jus sæculo XII. in Gallia, Germania & Anglia obtinebat, eoque etiam utebantur inferiores dynastæ, qui feuda Ecclesiæ contulissent (*c*): at illud in imperio Fridericus II. remisit. Non tamen in Gallia omnes episcopales Ecclesiæ regalæ subjectæ erant, sed tantum in illis provinciis, ubi in feudis mutatio vasalli solvendi relivii necessitatem imponebat. Usi sunt regalia Principes Ecclesia non invita, etenim Alexander III. eam veluti legitimam habuit (*d*), & Concilium Lugdunense II. sub Gregorio X. eadem admissit (*e*), ubi *ex fundatione & antiqua consuetudine* vigebat. Sed lapsu temporis in Gallia ad omnes cathedrales Ecclesias edicto Regis cum aliqua moderatione extensa est, consentientibus pro bono pacis Antistibus, sed Innocentio XI. summo Pontifice reclamante (*f*). Cæterum præceptos fructus plerumque Gallitæ Reges novis Episcopis concedunt.

Custodia Ecclesiarum vacantium in regno Siciliæ.

§. XI. In regno Siciliæ, quo Sicilia stricte sic dicta & Apulia continebantur, sub Normannis & Svevis Principibus custodia vacantium Ecclesiarum, non vero regalia, videtur obtinuisse. Et initio quidem ballivis datum à Rege, ut custodiam, & curam spolio-

(*a*) Conc. Chalced. cit. Can. XXV.
(*b*) Conc Valentin. Can. II.
(*c*) Trid. sess. XXIV. de Ref. cap. 16.
(*d*) Thomass. part. 3. lib. 2. cap. 54. n. 3.
(*e*) Hincm. ep. IX. cap. 41. tom. 2. oper.
(*f*) Hincm. ep. XII. ad Ludov. III. Francor. Regum.
(*g*) Flodoard. lib. 3. Hist. Remens. cap. 10.

(*a*) Petr. de Marca de C. S. & I. lib. 8. cap. 19.
(*b*) Conf. Cangius v. *feudum & relivium.*
(*c*) Conf. Marca loco cit. cap. 25. & seqq.
(*d*) Cap. *ex diligenti* de Jur. patron. in 1. coll. ap. Ant. August.
(*e*) Cap. 13. de Elect. in 6. Conf. N. Alexand. diss. V.II. in sæc. 13. & 14. art. 4.
(*f*) Conf. Esp. part. 2. tit. 25. cap. 8. n. 27. & seqq.

liorum episcopalium bonorumque Ecclesiarum vacantium haberent. Sibi autem commissa custodia ballivi abusi sunt: hinc statuit Rex Rogerius, ut eam curam tres meliores fidelioresque ecclesiastici susciperent, qui necessaria Ecclesiarum Ministris tribuerent, reliqua vero in opus Ecclesiæ futuro Episcopo, cui redderent rationes, reservarent (*a*). Id autem à se statutum Rogerius adserit, quod omnes regni Ecclesiæ & præsertim vacantes, *in manu protectione regia* existebant. Etiam sub Friderico II. apud nos stetit custodia vacantium Ecclesiarum: Fridericus enim Rogerianam legem libris constitutionum inseruit: & regaliæ renuntiatio ab eo facta potius ad imperium, quam ad Siciliam spectavit, ut mittam, quod Ecclesiarum custodia, etiam dimissa regalia, recte stare potuerit. Inde Corradus Rex, Friderici filius, fructus Ecclesiarum vacantium de more cæterorum Regum videtur sibi vindicasse, quod ex ipsius responsione ad Alexandrum IV. colligitur (*b*). Sed desiit custodia Ecclesiarum apud nos Andegavensium regno, qui erant Sedi Apostolicæ addictissimi, idque ex pactis investituræ Carolo I. datæ: atque ita cùra Ecclesiarum vacantium ad ecclesiasticos reversa est.

Reditus beneficiorum vacantium cedunt Sedi Apostolicæ.

§. XII. Jam vero labentibus annis in multis Ecclesiis & præsertim in Italia reditus Ecclesiarum & beneficiorum vacantium (ut nunc nihil dicam de spoliis defunctorum beneficiariorum), qui ex Canonum statutis ad Ecclesiam aut beneficiarium succesorem pertinebant, ad fiscum pontificium devoluti sunt. Cœpisse videntur hæ devolutiones sub Joanne XXIII., qui ad quærendas & coacervandas opes natus videbantur, inde in schismate Avenionensi convaluerunt & latius diffusæ sunt, ut dissentientes Pontifices ad se sustinendos & partes suas tuendas haberent abunde. Hinc *collectores* & *subcollectores* apostolici, ut vocantur, id etiam habuerunt in mandatis, ut reditus Ecclesiarum & beneficiorum vacantium nomine Pontificis occuparent eique colligerent. Præsertim vero reditus Ecclesiarum & beneficiorum vacantium in regno Apuliæ sub Austriacis Regibus fisco pontificio cesserunt, quando iterum constabilitæ & latius extensæ sunt. Cedunt autem fisco pontificio reditus pendentes tempore vacationis, & qui ea durante proveniunt pro rata temporis, quocumque modo, præterquam cessione, beneficia vacent (*c*). Et licet in Italiæ locis, ubi erant apostolici collectores, beneficia tantum collationi Pontificis addicta ex Pii IV. bulla fructus tempore vacationis fisco pontificio ferrent (*d*); tamen in regno Apuliæ Ecclesiæ & beneficia omnia sive cum cura, sive sine cura, quocumque mense va-

(*a*) Const. pervenit tit. de Administrat. rer. eccles. post mortem Prælat.
(*b*) Ap Matth. Parisiens. Hist. Angl. in Henrico III.
(*c*) Bul. Jul. III. *Cum sit nobis*, & bul. *Duaum ex certis*, cap. 2. de Reservat. in sept. Decretal. ap. Ant. Matth.
(*d*) Cit. cap. 2.

vacaverint, huic oneri subjecta sunt (*a*). At intercesit potestas regia, excepitque Ecclesias cathedrales regiæ nominationis & beneficia juris patronatus regii & feudalis, quorum omnium fructus tempore vacationis successori cedunt: quo jure nunc utimur. Ut vero habeatur rata pars pro tempore vacationis, annus computatur à die, quo terra fructus naturales ferre incipit, hoc est in frumento & frugibus initio Septembris, in vino Novembris, in oleo & frugibus hiemalibus Decembris, in herbis æstivis Aprilis, in hiemalibus Octobris, ut fert regula recepta, nisi locorum conditio aliter postulet.

CAPUT XLII.

De rebus Ecclesiarum non alienandis.

Res Ecclesiarum non alienantur.

§. I. Expensæ in usus religiosos ante explicatos in casibus quotidianis non ex ipsis Ecclesiarum bonis, sed ex fructibus faciendæ sunt; interdicta est enim rerum ecclesiasticarum alienatio. Et quidem ubi Ecclesiæ sub christianis Principibus fundos adquirere cœperunt, diu nulla extitit lex, qua eorum alienatio vetaretur (*b*), quamvis multæ Ecclesiæ adquisita prædia retinerent. Inde è re christiana visum est vetare sacri patrimonii alienationem, idque ut perpetui & inexhausti essent fontes ad expensas religiosas, præsertim quod panis & vini oblationes in dies decrescebant, & ut dissipationes possent evitari. Quod si in mediæ ætatis monumentis res Ecclesiarum alienari vetentur quod sint Deo sacræ, id eo spectasse videtur, ut depredationes tum frequentes ab illis arcerentur; non quod res Deo oblatæ intrinsecus commercio eximantur. Sub finem sæculi quarti in Africa jam vetitum erat res ecclesiasticas alienari (*c*): inde legibus Principum & sacris Canonibus eadem prohibitio in multis aliis Ecclesiis instituta est (*d*); generaliter vero invaluit sub Justiniano, cujus lege cautum est, ut bona Ecclesiarum in orbe Romano alienari non liceret (*e*). Spectat autem alienandi interdictum etiam monasteria & loca religiosa, quæ nomine Ecclesiæ etiam intelliguntur (*f*). Adeo vero sanctiori lege perpetuum esse debebat sacrum patrimonium, ut nec ipsi Pontifici res Ecclesiæ Romanæ distrahere liceret (*g*). Quin sæculo XII. etiam sacramento, quod

(*a*) Bul. Pii IV. an. 1560. apud Redoan. de Spoliis, Sixt. V. bul. *Quum sicut accepimus*, impressa ad calcem instruct. pro subcollectorib.
(*b*) Conf. Sarp. materie benefiziar. n. 36.
(*c*) Conc. Carth. V. Can. IV.
(*d*) Lib. 14. & 17. C. de Sacrosanct. Eccles. Can. XX. c. 12. q. 2. Conc. Agath. Can. VII.
(*e*) Justin. novell. VII. cap. 1.
(*f*) Cit. novell. VII. cap. 1.
(*g*) Cit. Can. XX.

quod in ordinatione præstabat, adstricti sunt Episcopi ad res suarum Ecclesiarum integras servandas (*a*): quod sacramentum adhuc hodie præstant.

Quid veniat nomine alienationis.

§. II. Nomen autem alienationis in hac causa continet omnem dominii translationem quovis titulo factam, & quemvis actum, quo res ecclesiasticæ diminuuntur, aut Ecclesia impeditur, quominus libere re sua fruatur: interest enim, ne qualibet ratione minuantur reditus, unde pauperes vivunt, & cultus religiosus sustinetur. Hinc res Ecclesiarum nec vendi, nec donari, nec permutari, nec in emphyteusim, nec in usumfructum concedi possunt, quod plures Canones & novella Justiniani statuunt (*b*): et Canon sub nomine Concilii Silvanectensis ita habet (*c*), *alienationis verbum continet conditionem, donationem, venditionem, permutationem & emphyteuticum perpetuum contractum.* Sed quæ species alienationis *conditio* est? Cironius conditionem interpretatur pactum, quo fundus deterior fit: alii aliter: at rectius sentiunt Ant. Augustinus & Cujacius (*d*), qui *conditionem* ab hoc Canone tanquam importune intrusam explodunt, & quidem ea suma ratione quod in Justiniani novella VII., unde hic Canon desumptus est, desideratur. Vetitum quoque est, res ecclesiasticas pignori aut hypothecæ supponi (*e*), & multo magis in feudum addici: quamvis enim pignore aut hypotheca dominium in accipientem non transferatur; tamen constituitur *jus in re*, quod vulgo appellant, vi cujus ad pignoris aut hypothecæ distractionem sæpe devenitur, nec amplius res libera penes Ecclesiam remanet. Porro nec licet de rebus Ecclesiarum transigere (*f*), nec servos earum manumitttere (*g*), nec prædia ad longum tempus, hoc est, ad decem annos locare (*h*). Quin ex decretali Pauli II. nec ultra triennium res Ecclesiarum locare licet (*i*), quod jus multis in locis non servatur.

Quæ res vetantur alienari.

§. III Res autem ecclesiasticæ, quarum interdicta est alienatio, sunt illæ, unde annui reditus proveniunt, & quæ usibus Ecclesiæ perpetuo addictæ sunt. Itaque vetantur alienari prædia omnia, sive rustica, sive urbana, & jura, item mobilia pretiosa Deo dicata

(*a*) Cap. 8 ext. de Reb. Eccles. alienand.
(*b*) Conc. Carthag. IV. Can. XXXII., cit. novell. VII. cap. 1.
(*c*) Cap. 5. ext. eod.
(*d*) Cujac. ad cit. tit. decretal.
(*e*) L. 22. C. de Sacros. Eccles.
(*f*) Cap. 2. & 8. ext. de Trans. ct.
(*g*) Cap. 3. ext. de Reb. Eccles. alienand.
(*h*) Conf. Duaren. de Sacris minister. lib. 7. cap. 9.
(*i*) Extravag. *Ambitiosæ* de Reb. Eccles. non alienand. int. comm.

ta (*a*). Nec alienari poterant rustica mancipia (*b*), quibus de more Romano olim pleræque Ecclesiæ ad sua prædia excolenda utebantur. At non vetabatur Episcopus Ecclesiæ suæ servos manumittere, modo eidem tantundem de suo rependeret (*c*); nihil enim damni in hac specie Ecclesia sentiebat; aut si servi de Ecclesia benemeriti essent (*d*), ut ita ceteri ex servis spe libertatis attentius sua servitia exhiberent. Manumissi autem servi Ecclesiæ erant liberti, & cum peculio & posteritate sua sub ejus patrocinio remanebant (*e*), quod in Ecclesiæ libertis speciale erat. Arbores quoque grandes, unde fructus annui proveniunt, & quæ cædi non solent, non alienantur. Qua in re beneficiarii usufructuariis similes sunt, qui fruuntur quidem fructibus arborum, at in locum demortuarum alias submittere tenentur (*f*).

Ex juxta causa res Ecclesiarum alienantur.

§. IV. Quamvis autem rerum ecclesiasticarum alienationes interdictæ sunt, tamen ex justa causa & legitimis solemnibus eas fieri leges & Canones permittunt. Nec enim res ecclesiasticæ natura sua sunt extra commercium, ut earum alienatio intrinsecus vetetur: tantum vetantur alienari in casibus ordinariis ubi nulla justa causa suadet alienationem. Justæ autem alienationis causæ tres recensentur, necessitas, pietas & utilitas, quæ variis legum & Canonum textibus proponuntur (*g*). Et necessitas quidem facit, ut res Ecclesiarum possint alienari, veluti si ære alieno prematur Ecclesia, nec possit ex fructibus satisfieri. Quo nomine ubi Episcopi ratione feudorum adigebantur ad militiam Imperatori & Regibus exhibendam, bona ecclesiastica militibus dabantur in feudum (*h*). Et similiter in magna reipublicæ necessitate, in cujus incolumitate Ecclesiæ salus continetur, ad sublevandam rempublicam sæpe bona Ecclesiarum distracta sunt. Porro ex causa pietatis, quam sub nomine necessitatis exprimere solent antiqua monumenta (*i*), res ecclesiasticæ, etiam vasa initiata, alienantur, veluti si captivi redimendi sint, aut pauperes tempore famis alendi & recreandi, quam doctrinam semper proposuit Ecclesia (*k*). Sunt res Ecclesiarum pauperum & miserorum patrimonium, ac proinde justum est, *animas hominum quibuscun-*

(*a*) L. 22. C. de Sacros. Eccles., novell. VII. cap. 1., cap. 5. ext. de Reb. Eccles. alienand. vel non.
(*b*) Cit. cap. 5.
(*c*) Cap. 3. ext. eod.
(*d*) Can. LVII. c. 12. q. 2.
(*e*) Cit. cap. 3.
(*f*) Conf. Zypæus in Jure novo tit. de Reb. Eccles. non alienand.
(*g*) Conf. Espen. part. 2. tit. 36. cap. 4.
(*h*) Petrus Damian. lib. 1. ep. XIX.
(*i*) L. 22. C. de Sacros. Eccles.
(*k*) Can. XIV. XV. & LXX. c. 12. q. 2.

cunque vasis vel vestimentis præferri, ut Justinianus habet (*a*). Et reapse omni ætate sanctissimi Episcopi in primis Cyrillus Hierosolymitanus, Ambrosius, Augustinus, Acacius Episcopus Amidenus aliique ad alendos pauperes tempore famis, & ad redimendos captivos res Ecclesiæ & vasa etiam initiata alienarunt. Propter utilitatem etiam recte res Ecclesiarum distrahuntur, veluti si silvestria loca aut ædes ruinosæ dentur in emphyteusim, aut si prælia nimis dissita cum propinquis commutentur, aut si res minus utiles vendantur, ut res alias utiliores & fructuosiores Ecclesia adquirat.

Solemnitas ad alienationem necessaria.

§. V. Porro ex legitima causa factæ rerum ecclesiasticarum alienationes tum ratæ erunt, si solemnibus per Canones prescriptis celebrentur; solemnia enim juris civilis parum curantur. Et olim quidem ferme in Synodo Episcoporum decernebatur sacri patrimonii alienatio (*b*); tum quod Synodi evasissent rariores, statutum est, ut quidquid ejus rei esset ex totius Cleri tractatu, consensu & subscriptione, atque Episcopi auctoritate celebraretur, quod in decreto sub nomine Leonis Papæ cautum (*c*), in usum assiduum abiit. Nomine Cleri post Canonicorum institutionem venit collegium seu capitulum Ecclesiæ, cujus bona alienanda sunt, si illa collegium habeat, in monasteriis vero Cleri vicem gerit Monachorum conventus. Itaque ubi res aliqua alienanda est, de more indicitur capitulum, in quo ante omnia de legitima causa alienationis tractatur; inde exquiritur consensus, qui ex majori parte censetur. Tractatus & consensus reducitur in scripturam, cui omnes subscribere debebant. Quibus omnibus Antistitis accedit auctoritas, seu Prælati regularis, si monasterium exemptum est. Quod si alienanda sit, res Ecclesiæ, quæ collegio destituitur, usu receptum est, ut unius Episcopi inquisitione & decreto alienatio concedatur (*d*). Hæc autem solemnitas abrogata è decretali Pauli II., qua statutum, ut rerum ecclesiasticarum, & locorum piorum alienationes *inconsulto Romano Pontifice* non fierent (*e*). Quod quidem jus apud nos receptum est, secus in aliis christianis provinciis. Cæterum terrulæ minus utiles, res in emphyteusim seu feudum dari solitæ & res mobiles, quæ servando servari non possunt, unius Episcopi auctoritate etiam post Pauli II. decretalem recte distrahuntur.

Pœnæ contra alienantes res ecclesiasticas.

§. VI. Quod si non ex justa causa aut posthabitis solemnibus ju-

(*a*) Cit. l. 22.
(*b*) Can. XXXVIII. C. Afric., Can. LIII. c. 12. q. 3., Hilarius Papa ep. 8.
(*c*) Can. LII. c. 12. q. 2.
(*d*) Conc. Rebuf. in comp. alienat rerum eccles.
(*e*) Extravag. *Ambitiosæ* de Reb. Eccles. non alienand. inter comm.

jure canonico præscriptis, res Ecclesiarum alienatæ sint, pœnæ sacris Canonibus decretæ locum habent. In primis irrita est ipsa alienatio, nihil juris in accipientem transit, & licet quibuslibet ecclesiasticis alienata simul cum fructibus vindicare (*a*). Porro Episcopi, qui non servata forma alienabant, ex veteri disciplina deponebantur, Clerici vero, qui alienationi subscribebant, anathemate feriebantur (*b*). Et in Canone sub nomine Concilii Silvanectensis contra alienantes proponuntur pœnæ, *quas Leonina constitutio minatur* (*c*): quo nomine passim interpretes (*d*) intelligunt non decretalem sub nomine Leonis Papæ decreto Gratiani insertam, sed potius Leonis Imperatoris legem, qua alienantes bona Ecclesiæ Constantinopolitanæ officio cadebant, & illatum damnum sarciebant (*e*). At in extravaganti Pauli II. alienantes & recipientes excommunicantur: qua excommunicatione Episcopi & Abbates ingressu propriæ Ecclesiæ interdicuntur, & si intra sex menses ab ea absolvi differant, regimine propriæ Ecclesiæ in spiritualibus & temporalibus cadunt: reliqui inferiores Prælati & alii rerum ecclesiasticarum procuratores & beneficiarii Ecclesiis & beneficiis, quorum bona contra præscriptam formam distraxerunt, ipso jure privantur. Cæterum in multis christianis provinciis præsertim in Gallia & Belgio prætermissæ solemnitates vitiare non solent alienationem, modo ex legitima causa facta sit, & Ecclesiæ utilis habeatur (*f*): nec omnes reliquæ pœnæ Canonibus statutæ in christianis provinciis locum habent (*g*). Quod si post alienationem rite factam appareat, non leve damnum Ecclesiæ illatum, hæc non secus ac minor poterit beneficio restitutionis in integrum uti (*h*).

An recte vetitum sit res Ecclesiarum alienari?

§. VII. Passim audire licet non ex vulgo tantum, sed primi subselii viros, quibus minus placent vetitæ rerum ecclesiasticarum alienationes, præsertim ubi nulla est amortizatio, quod tot prædia hominum commercio eximantur. Sed si res ex Ecclesiæ sententia expendatur, vetita sacri patrimonii alienatio nihil iniqui aut singularis continet, sed tantum illius procurationem & commercium certis regulis coercet; quibus homines frugi de rebus suis statuere solent. Nec enim boni patresfamilias res suas cœco impetu disperdunt, sed tum eas alienant, si necessitas urgeat, aut utilitas suadeat. Et si in

(*a*) Can. LIII. c. 12. q. 2. C. I. ext. de His quæ fiunt à Prælato. c. 4. de Reb. Eccl. alienand., extrav. *Ambitiosæ* eod. int. comm.
(*b*) Can. VII. c 10. q. 2., cap. 6. ext de Reb. Eccles. alienand.
(*c*) Cap 5. ext. de Reb. Eccles. alienand.
(*d*) L. 14. C. de Sacros. Eccles.
(*e*) Conf. Gonzalez in cit. c. 5.
(*f*) Conf. Espen. part. 2. tit. 36. c. 4. n. 40. & seqq.
(*g*) Barbosa de Potest. Episcop. alleg. 50. n. 173.
(*h*) Cap. 1. ext. de In integr. restitut.

in alienandis rebus Ecclesiarum præterea solemnitates quædam jure ecclesiastico statutæ sint, id plane erat necessarium, ne unus Episcopus aut reliqui beneficiarii sibi commissis rebus abuterentur. Tantum dolendum, quod ubi Ecclesia permittit, imo præcipit res suas etiam vasa initiata distrahi, præcipientem Ecclesiam Episcopi & reliqui Prælati non exaudiant. Haud ita multum Italia, & quod mireris, etiam Apuliæ regnum summa annonæ penuria laboravit, & tamen multi ex pauperibus fame perierunt. Scio equidem multos ex nostris Episcopis & plerosque Monachos hac urente charitate uberiores eleemosynas erogasse, & pretiosa altaris instrumenta pignori supposuisse; at ex mente Ecclesiæ ulterius erat procedendum. Et deinde quod captivi apud nos quotannis ex divenditis bonis ecclesiasticis redimuntur? Parum quoque curant Episcopi & Monachi universitatum regni necessitates, in quem usum quis negavit bona Ecclesiarum recte distrahi?

CAPUT XLIII.

De natura & origine beneficiorum ecclesiasticorum.

Definitio beneficii.

§. I. Hactenus bona ecclesiastica generatim consideravimus; nunc ea ipsa in partes tributa & singulis officiis perpetuo annexa expendi debent; non quia bona sic tributa aliquam intrinsecam subierint mutationem, sed quia novas loquendi formulas & exteriorem disciplinam à veteri longe diversam induxerunt. *Beneficii* nomine intelligimus jus percipiendorum fructuum ex bonis, quæ singulis titulis & ministeriis perpetuo annexa sunt, quod auctoritate ecclesiastica institutum Clericis propter spirituale officium ad vitam asignatur. Hac notione vocem beneficii juris canonici interpretes intelligunt, & quidem vocis proprietati & ecclesiasticis monumentis convenienter: etenim beneficium etiam usu profano denotat prædia, quæ propter servitia militaria militibus dabantur: & in monumentis ecclesiasticis beneficii nomine præsertim veniunt reditus ipsi propter officium debiti, ut videre est in illo tritissimo *beneficium datur propter officium* (a). Cæterum theologi beneficii nomine ipsum ecclesiasticum officium, cui perpetuo reditus annexi sunt, intelligunt: quo ipso recedunt quidem à vocis proprietate, at Ecclesiæ menti magis accedunt, quæ ecclesiastica ministeria veluti potiora semper agnovit, reditus vero veluti secundarios, qui ex ipsis ministeriis sequerentur. Utra definitio eligatur, quod spectat ad rei naturam, parum videtur interesse; etenim etiam canonistæ agnoscunt beneficii causam esse sacrorum ministerium (a): quin integra beneficiorum natura ex sacro ministerio æstimatur.

(a) Cap. fin. de Rescript. in 6.

Prædia data Clericis ad vitam.

§. II. Sic accepta beneficia posteriori ætate invaluerunt; nam etsi Clericis semper jus fuerit propter servitium ecclesiasticum de altari vivere; tamen per plura sæcula acceperunt à communi reditu justam sustentationem, non ipsi reditus fundorum collegerunt. Exorta sunt ecclesiastica beneficia à partitione bonorum eaque perpetua in singulos titulos & ministeria, quæ partitio sensim, & veluti per gradus facta est. Proventus ecclesiastici sexto sæculo adhuc in Ecclesiæ principis ærarium confluebant, & Episcopi auctoritate & Diaconorum, Presbyterorum aut Œconomi ministerio in usus religiosos tribuebantur. Interim vero Episcopi veluti extra ordinem Clericis vel remuneratione, quod essent de Ecclesia benemeriti, vel humanitate prædia ecclesiastica, sæpe non adeo magna, in usumfructum concedebant (b): qua concessione videntur Clerici semel accepisse, quod alias à communi penu toties accipere oportebat, aut quod meritis in Ecclesiam erant cumulati supra mensuram consuetæ sustentationis aliquid amplius ex Episcopi largitate consequebantur. Sic Clericis concessa prædia, vel ad vitam, vel ad certum tempus data erant, eaque alienare vetabantur, & morte usufructuarii, aut finito concessionis tempore ad commune Ecclesiæ ærarium revertebantur; *sic tamen, ut hæc ipsa non perpetuo, sed temporaliter perfruantur*, quæ sunt verba Symmachi Pontificis de prædiis, quæ Episcopi utenda concedebant (c). Et Synodus Aurelianensis I. decernit, nihil obstare longam possessionem, quominus prædiola, quæ Clericis aut Monachis excolenda vel tuenda concessa sunt, ad Ecclesiam revertantur (d). In usu tum non erat beneficii vox, & sic data prædia *ex remuneratione, munificentia, dono, gratia, precario, largitate, misericordia, in usu, in usufructu* ab Episcopo concessa dicebantur, quod pluribus Boehmerus illustrat (e). Cæterum prædiis istis quocumque nomine concessis vera beneficiorum natura non inerat: id enim habent proprii ecclesiastica beneficia, ut stati reditus singulis titulis, & ministeriis perpetuo assignentur.

Quandonam perpetui reditus parœciis fuerunt addicti?

§. III. Hæc ipsa prædiorum in usumfructum concessio videtur in causa fuisse, cur perpetui reditus singulis titulis darentur, quos inde Clerici ipsi perciperent. Sane in Occidente oblationes, quæ fiebant

(a) Conf. Espen. part. 2. tit. 18. c. 1. n. 14. & seqq.
(b) Conc. Agathens. an. 506. Can. XXIII. & LIX. Conc. Aurelian. I. Can. XXIII.
(c) Can. LXI. c. 16. q. 1.
(d) Conc. Aurel. Can. cit.
(e) Conf. Boehmerus lib. 3. Jur. ecclesiast. tit. 5. §. 52.

bant ad altare, multis Ecclesiis ruralibus sexto sæculo addictæ sunt, sed salva plerumque tertia aut quarta Episcoporum portione, quod ex Concilio Aurelianensi I. anno IOXI. celebrato constat (a). Aliquid incommodi habere videbatur frequens illa oblationum ad Episcopum delatio, præsertim si parœciæ longum ab Ecclesia cathedrali distarent. Paulo post iisdem ruralibus Ecclesiis stati ex fundis reditus assignari cœperunt, sed interim omnia, quæ offerebantur Ecclesiis urbanis, in matris Ecclesiæ ærarium confluebant. Constat enim ex Concilio Aurelianensi III. anno DXXXVIII, plures fuisse rurales parœcias, quibus proprii reditus ex fundis erant addicti (b). Nec dissimilis in Oriente per hoc tempus vigebat disciplina: nam ex Justiniani novellis qui Ecclesias ædificabant, eis congruam dotem assignare tenebantur, quæ in usum ibidem ministrantium perpetuo cederet (c). Semel recepti mores in Occidente sensim confirmati, & latius producti sunt, idque tum occasione Ecclesiarum, quas privati in suis fundis extruebant: quos enim eis assignabant reditus, in usus Clericorum ibidem servientium speciatim addicebant; tum etiam quod non semper ex fide bona communis ærarii procedebat administratio: atque ita commodius visum est, statos reditus parœciis agrestibus assignare, quam earum Clericis ex communi penu, sæpe tam longe posito, necessaria præberi. Et profecto quælibet agrestis Ecclesia nono sæculo præter dotem, quæ constabat decimis, oblationibus & manso, aliis fundis erat instructa (d). Mansus erat certa agri portio ab omni servitio immunis, quæ Ecclesiis veluti dos congrua assignari solebat, tantusque ejus modus erat, ut inde Sacerdos vivere posset, & divinus cultus exhiberi (e). Interim Ecclesiæ urbanæ antiquam servabant disciplinam, quæ & ipsa tandem desuevit, & proprii stabilesque reditus eis annexi sunt.

Quando perpetui reditus Canonicatibus affixi.

§. IV. Atque ita paulatim invaluerunt parœcialia beneficia, quæ curam animarum habent annexam: præbendæ vero canonicales natæ sunt à partitione bonorum, quæ à Canonicis in communi olim possidebantur. Nimirum octavo sæculo ad clericalis disciplinæ jam collapsæ reparationem Clerici auctore Chrodogango Episcopo Metensi in communem & regularem vitam coaluerunt, & hinc *Canonici* dicti sunt. Felici successu canonica Clericorum vita per Occidentem propagata est, quorum alii vel cum Episcopo in domo episcopali, vel in aliis claustris sub Præposito vivebant (f). Principum, Epis-

(a) Can. VII. c. 10. q. 1.
(b) Conc. Aurelian. III. Can. V.
(c) Novell. LVII. c. 2., novell. CXXIII. c. 18.
(d) Can. XXV. c. 23. q. 7.
(e) Conf. Cangius v. *Mansus ecclesiasticus.*
(f) Conf. superius dicta part. 1. c. 19.

Episcoporum aliorumque christianorum largitionibus in immensum aucta Canonicorum prædia & reditus, iisque etiam variæ Ecclesiæ cum reditibus addictæ. Non diu autem canonica Clericorum vita perduravit; nam ii propria ducti cupiditate & negligentia Episcoporum in summa sæculi decimi confusione claustra relinquere cœperunt & in sæculum redire, Christi patrimonio in varia frustula tributo (a). In primis in Ecclesiis cathedralibus bona inter Episcopum & collegium divisa sunt, & hinc distinctio inter *mensam Episcopi* & *capituli*; & inde ipsa mensa capituli cathedralis, ut & reliquorum capitulorum, abiit in tot frustula, quot erant Canonici, eorumque ministeriis perpetui reditus addicti sunt, quos ipsi perciperent. Relicta communi vita Canonici pristinum retinuerunt nomen, dicti tamen sunt *Canonici sæculares* ad differentiam eorum, qui inde arctiori vinculo sub nomine *Canonicorum regularium* in vitam communem coaluerunt.

Beneficia instituta exemplo feudorum.

§. V. Vox autem *beneficii* ab jure feudali in Ecclesiam translata est, idque merito, nam beneficia ecclesiastica ad instar feudorum videntur invaluisse. Origine sua feuda seu sæcularia beneficia prædia fuerunt, quæ loco stipendiorum pro servitio militari & fide præstabantur: cujus generis prædia à Germanis & septentrionalibus populis habent originem, & ferme per universam Europam recepta sunt. Et profecto Romani stipendia militibus ex publico ærario præstabant: & si quando prædia militibus dederunt, ea non erant loco stipendiorum, sed potius præmia bene defunctæ militiæ veteranis in proprietatem data: quæ prædia Paulus jurisconsultus memorat (b). Tantum à tempore Alexandri Severi prædia ab hostibus capta dari cœperunt militibus limitaneis, ut attentius militarent, si etiam sua rura tuerentur, quod Lampridius testatur (c). At Germani olim ærario erant destituti, nec adeo ære gravi abundabant: hinc militibus suis & vasallis pro servitio militari & obsequio agros, quibus abundabant, dederunt, qua ratione imperia sua faciebant firmiora. Agri isti fiscales mediis sæculis *beneficia* dicta sunt (d), & inde Germanica voce *feuda.* Initio tantum ad vitam, seu quousque durabat servitium, concessa feuda, lapsu vero temporis evaserunt perpetua & in hæredes translata sunt. Hanc militarem disciplinam Ecclesia in institutione beneficiorum expressit: data enim sunt primum Clericis prædia Ecclesiarum in usumfructum pro servitio ad instar salarii seu stipendii, quæ, officio per mortem finito, ad Ecclesiam revertebantur: & tandem prædia & stati reditus singulis ministeriis per-

(a) Trithem. ad an. 975.
(b) L. 11. D. de Evictionib.
(c) Lamprid. in Alexand. Sev. c. 58.
(d) Conf. Cangius v. *Beneficium.*

perpetuo addicti sunt, qui propterea morte beneficiarii non amplius in commune ærarium revertuntur, sed dantur Clerico in officio succedenti. Qua inducta disciplina etiam beneficii vocem Ecclesia ab jure feudali mutuata est ad significandum prædium seu jus ipsum percipiendi reditus ecclesiasticos pro servitio sacro tributum (*a*).

Explicatur vox præbenda.

§. VI. Porro à re militari desumpta est *præbendæ* vox, qua multa inferiora beneficia præsertim Canonicorum donantur. Erant *præbenda* Latinis neutro genere, & sequiore latinitate *præbendæ* annonæ seu victus & vestium præstationes militibus exhiberi consuetæ (*b*). Similiter in re ecclesiastica primum sportulæ distributionesve quotidianæ, quæ Clericis vitam communem agentibus & Monachis præstabantur, *præbendæ* audierunt. Hinc distincta erant *beneficium* & *præbenda*; nam illo prædia ad vitam Clericis dari solita, ista vero quotidianæ ex reditu communi distributiones significabantur (*c*). Postquam vero Canonicorum communis vita defecit, retentum est præbendæ nomen, eoque dicti sunt reditus, qui ministeriis Canonicorum perpetuo adhæserunt: quo sensu *præbendam annuam* Ivo Carnotensis usurpavit (*d*), & canonicales præbendæ sunt ipsi canonicatus, seu Canonicorum beneficia. Cæterum non omnes Canonici continuo præbendarii sunt, nec omnes canoniæ præbendæ, ut contra non omnes præbendæ sunt canonicatus. Etenim canonia stricte sic appellata est ipsum Canonici munus & officium, quod interim potest esse sine præbenda, seu certo fixoque reditu, qui tum ei datur, si aliqua præbenda vacet. Hinc ad differentiam earum canoniarum, quæ nondum præbendis auctæ sunt, dicuntur *canoniæ præbendæ*, quæ omnia scite Cujacius proponit (*e*).

Beneficium debet esse perpetuum.

§. VII. Explicata beneficiorum origine eorum naturam aperiamur oportet. Tria sunt quæ beneficii ecclesiastici naturam constituunt: debet nimirum esse perpetuum; auctoritate ecclesiastica institutum; & dari propter sacrum officium. Et ad primum quod spectat, beneficium debet esse perpetuum, hoc est quousque vivit beneficiarius. Per ordinationem ex regulis canonicæ disciplinæ Clerici certæ Ecclesiæ adscribi debent, cui perpetuo deserviant, et unde ob præstitum ministerium accipiebant alimenta (*f*). Quum vero beneficii datione ad certum ministerium in Ecclesia obeundum beneficiarii vocentur; consequens est, sic eos Ecclesiæ adscribi, ut eidem per-

(*a*) Petr. de Marc. l 3. Marcæ Hispan. c. 8.
(*b*) Conf. Cang. v. *Præbenda*.
(*c*) Capit. Regum Franc. addit 3. c. 112.
(*d*) Ivo Carnotens. ep. CCXIX.
(*e*) Cujac. in tit. Decretal. de Præbend. & dignit.
(*f*) Conf. dicta part. 1. cap. 27.

perpetuo inserviant, nisi ex justa causa ab Episcopo ad aliam Ecclesiam transferantur, aut ipsi beneficium suum abdicent, aut propter crimen tanquam indigni priventur. Itaque perpetuum durante ministerio, etiam jus ad proventus perpetuum sit oportet. Hinc ex communi sententia longe distant à natura beneficiorum *laicales Capellaniæ*, ut vocantur, & *legata pia*: nam etsi obligent ad Missarum celebrationem aut aliud sacrum officium, tamen pro arbitrio conferuntur & auferuntur.

Et sacra auctoritate institutum.

§. VIII. Porro non est beneficium nisi sacra accedat auctoritas, puta Episcopi aut Pontificis, qua illud in titulum beneficii erigatur & excitetur. Conflatur beneficium ex jure ad proventus & sacro officio: quum vero reditus ecclesiastici & multo magis sacra ministeria nisi ex sacra Ecclesiæ auctoritate nequeant dispensari: fit profecto, ut nullum intelligatur beneficium, quod Episcopi aut Pontificis potestate non constituatur & fundetur (*a*). Hinc *laicales Capellaniæ* & *legata pia* mera stipendia aut eleemosynæ ab omnibus censentur, etsi ex voluntate testatoris in perpetuum dentur, si Episcopi auctoritate in beneficii titulos non attollantur: & eorum reditus, quousque sacra auctoritas non accesserit, ipsi patroni possunt procurare cum onere implendi officia injuncta per idoneas personas, nisi fundator ipse reditus perceptionem Capellano tribuerit. Non erigit vero Episcopus beneficia, nisi satis bonorum officiis adnectatur.

Beneficium datur propter officium.

§. IX. Quod tertio loco ad naturam ecclesiastici beneficii requiritur, est, ut detur propter sacrum officium. Nec enim alio jure licet Clericis de altari vivere, quam quod altari serviant (*b*). Nomine autem sacri officii in hac causa venit juge servitium in functionibus beneficiario demandatis; ratione cujus operarius dici queat & pastor seu cooperator in Ecclesia administranda (*c*). Tantum enim Clericis operariis jus est vivere de bonis ecclesiasticis: & operarii non dicuntur, nisi qui integros ferme dies operibus suis insumunt. Nihil in hac causa ab antiqua differt nova Ecclesiæ disciplina. Nam ut olim Clerici juge servitium Ecclesiis impendentes de communi massa sportulas accipiebant; ita institutis beneficiis juge officium impendere debent, quo fructus suorum beneficiorum jure percipiant. Sane Innocentius III. docet, ecclesiastica beneficia instituta, ut per beneficiarios *in Ecclesiis devotum servitium jugiter*

(*a*) Conf. Cabassut. Jur. canon. Theoria & prax. lib. 2. c. 1. n. 2.
(*b*) Conf. superius dicta c. 40. §. 5.
(*c*) Dispen. diss. de Off. & instit. canonic. part. 1. cap. 3.

ter impendatur (*a*): & Tridentini Patres affirmant, *beneficia ad divinum cultum atque ecclesiastica munia obeunda esse instituta* (*b*). Quod si aliquod a divino ministerio tempus vacuum supersit, illud orationi, lectioni Scripturarum & Canonum, & bonis & religiosis operibus impendendum est. Hinc manifesti erroris convincuntur, qui officium, propter quod dantur ecclesiastici proventus, censent esse horarum Canonicarum recitationem. Operarius profecto in vinea Domini non est, qui parvi temporis spatio orationi vocis impendit, & quidem sæpe iis, quæ leguntur, non intellectis. Nata videtur portentosa ista sententia ex illo vulgato *beneficium datur propter officium*: nam nomine *officii* ex vulgari sententia horas canonicas interpretati sunt (*c*).

Beneficia olim annexa ordinationi.

§. X. Quum beneficia dentur propter officium, & tantum ordinibus initiati officiis ecclesiasticis rite fungantur, fit profecto, ut beneficia origine sua ordinationi adhæreant, eamque consequantur. Et veteri quidem disciplina dum reditus omnes Ecclesiæ in communi procurabantur, jus ad proventus Clerici in ordinatione adquirebant: & si jam ordinatis Clericis novum munus Episcopus demandaret, ante quæsitum ad proventus jus manebat. Quibus stantibus moribus ordines & sacra ministeria magni fiebant, non reditus, qui pro necessitate ad honestam cujusque sustentationem ex communi massa dabantur. Institutis deinceps beneficiis etiam per ordinationem beneficia collata sunt, idque officium ecclesiasticum, propter quod proventus dabantur, plane postulabat. Sed temporis lapsu nexus ille inter sacram ordinationem & proventus abruptus est, & ordinatione quidem tantum data potestas ad sacra obeunda, beneficiis vero officia cum suis statis reditibus perpetuo demandata. Ita veluti ordinario jure ordines & beneficia seorsim conferri cœperunt. Tanta mutatio in summa sæculi decimi confusione præsertim contigit, eique tributa inter Canonicos bona Ecclesiarum fortasse dederunt occasionem: novi enim, qui supra numerum præbendarum ordinabantur, Clerici ab altari alimenta accipere non poterant, atque adeo nudam sacris operandi consequebantur potestatem. Nihil Ecclesiæ exitialius abrupto illo inter sacram ordinationem & proventus nexu, inde enim non tantum novis regulis crevit canonica, verum etiam disciplina ferme omnis intercidit. Et profecto inde natæ variæ beneficiorum divisiones, multæ regulæ procusæ, quæ jus collationis, modum, formam, ætatem & qualitatem beneficiariorum stabilirent: quæ omnia in veteri disciplina cessabant, tantumque antiqui Canones de sacris ordinationibus & ordinandorum qualitatibus sta-

(*a*) Innocent. III. lib. 1. ep. LXXXII. ad Auxitan. Archiep.
(*b*) Trid. sess. XXI. de Ref. cap. 3.
(*c*) Conf. Sarp. materie benefiz. n. 31.

statuebant (*a*). Inde ordines, qui jus non dabant ad proventus, contemptui fuerunt; contra magni facta beneficia, quibus reditus uberiores plerumque erant annexi: inde multi sine beneficio ordinati, & crevit numerus Clericorum, qui, quod non haberent ab Ecclesiis congrua alimenta, incerti vagabantur, aut sordidis artibus se dabant.

Beneficia majora quæ sint.

§. XI. Quod vero varii generis sunt ecclesiastica officia, quibus perpetuo reditus cesserunt, varium quoque oportet esse genus beneficiorum. Principio beneficiorum alia sunt majora, alia minora. Majora dicuntur, quibus gradus primores in Ecclesia cum cura animarum & sacra jurisdictione adhærent, qualia sunt papatus, patriarchatus, archiepiscopatus, episcopatus & cardinalatus saltem eorum sententia, qui illum inter beneficia recensent. His addi solent abbatiæ, quarum Abbates cum jure perpetuo ad proventus in sibi subjectos quasi episcopalem exercent jurisdictionem. Cæterum beneficii nomine generatim sumpto beneficia ista majora non veniunt, atque adeo nec dignitatis vocabulo, quum sint dignitatum apices.

Quæ sint & quî natæ dignitates.

§. XII. Minora beneficia censentur reliqua omnia Ecclesiastica & monastica officia, quibus proprii stabilesque reditus adhærent, cujus generis sunt dignitates, personatus, beneficia curam animarum habentia, & reliqua omnia, quæ simplicia audiunt: quamvis dignitates σχέσει relatione ad certa minora inter majora beneficia censeantur. Nomine *dignitatis* in monumentis ecclesiasticis aliquando venit omnis ecclesiasticus gradus seu honor (*b*): aliquando omnis administratio, cui inest jurisdictio; at in præsenti dignitas est beneficium, cui sub Episcopo proprii reditus & jurisdictio insunt (*c*). Sic acceptæ dignitates melioribus Ecclesiæ sæculis ignotæ fuerunt: nam officia omnia Ecclesiastica sub Episcopo, ut plurimum erant meræ delegationes, quibus nulla propria inerat jurisdictio, quam naturam stante Canonicorum vita communi etiam retinuerunt (*d*). Excussa inde vita communi singulis officiis, & perpetui reditus dati sunt, & delegata illa potestas negligentia Episcoporum cum ipsis officiis coaluit. Quo exemplo deinceps in novis Canonicorum collegiis fundatione variæ dignitates institutæ sunt. Variant autem in numero & ordine dignitatum Ecclesiarum instituta, imo subinde in una Ecclesia canonicatus seu merum officium est, quod alibi dignitas reputatur: cujus varietatis ratio inde petenda est, quod dignitates potius usu & fundatione, quam generali Ecclesiæ decreto in-

(*a*) Conf. Duaren. de Sacr. Ministr. lib. 2. cap. 3. & Espen. part. 2. tit. 21. c. 1.
(*b*) Can. IV. D. 51.
(*c*) Conf. Duaren. l. 2. de Sacr. minister. cap. 6.
(*d*) Conf. Espen. part. 2. tit. 18. cap. 2.

invaluerunt. Hinc recte monent interpretes, Ecclesiarum varios mores inspiciendos, ut numerus & ordo dignitatum innotescat (*a*). Cæterum moribus hodiernis revocata ad Episcopos ferme omni spirituali jurisdictione, jacent in plerisque Ecclesiis dignitates, tantum nomine & nobilioribus sedibus in choro retentis: & hinc *ventosæ & inanes* audiunt (*b*).

Quid personatus *ejusque species.*

§. XIII. Vox *personatus* in Pontificum decretalibus aliquando eadem est ac dignitas (*c*), quasi qui dignitate aucti erant, longe personarent, quo sensu *personatus* in mediæ ætatis monumentis sæpe sonat (*d*). At in specie *personatus* nomine passim intelligunt interpretes beneficium, cui aliqua præeminentia sine jurisdictione inest, veluti in choro sedes nobilior. In ecclesiasticis monumentis ante sæculum decimum vix occurrit vox *personatus* ad aliquod sacrum officium designandum; & dubio procul à *personis* derivata est. Dicebantur autem *personæ* apud Gallos Presbyteri Vicarii, qui Ecclesiis, quæ Monachis & Canonicis erant addictæ, modico proventu, sed titulo penes illos remanente, inserviebant (*e*). Hoc exemplo invaluit mos, ut Clerici abstinentes sacerdotio, per personas seu Vicarios Ecclesiis deservirent, & ad se potiorem redituum partem traherent, quem morem utpote coacervationi beneficiorum faventem Jo. Saresberiensis sugillat (*f*). Itaque personatus erat Ecclesia seu beneficium, cujus cura Vicariis committebatur: tantumque differebat à cæteris beneficiis, quod duplici beneficiario donabantur, quorum unus titulum & potiorem fructuum partem percipiebat, alter vero sub nomine personæ seu Vicarii modico proventu officium sustinebat. Erat autem personatus cum cura animarum vel sine ea, prout erat ministerium, quod per personas gerebatur (*g*): & in antiquis monumentis modo ad eos, quibus Ecclesiæ seu officii titulis adhærebat, modo ad personas refertur (*h*). Quæ cum ita sint, interpretes unam personatus speciem definiunt, eum scilicet qui penes tituli possessorem residet. Cæterum in materiis, quas dicunt *odiosas* nomine beneficii dignitates & personatus non veniunt, quod plerumque nomine beneficii non solent designari.

Beneficia curata *&* simplicia.

§. XIV. Inter minora beneficia censentur, quæ *curata* & *simpli-*

(*a*) Pinson. de Benef. cap. 4. §. 20.
(*b*) Fagnan. ad cap. ad hæc ext. de Præbend.
(*c*) Cap. 8. ext. de Constitut., cap. 8. ext. de Rescript.
(*d*) Conf. Cangius v. *Personatus*.
(*e*) Can. IV. c. 1. q. 5. conf. P. de Marca in Can. VII. Claromont.
(*f*) Jo. Saresberiens. Policrat. l. VIII. c. 17.
(*g*) Conf. Cujac. in tit. Decret. de Præb. & dignit.
(*h*) Can. VI. ext. de Filiis Presbyteror. & cap. 6. de Præbend. in 6.

plicia appellari consueverunt. *Curata* sunt, quæ animarum curam in foro interiori habent annexam, qualia sunt parœciales curæ. Sic stricte interpretes accipiunt curata beneficia; nam si cura spiritualis tantum pertineat ad forum externum, vi cujus beneficiarius censuras infligit, & ab iis absolvit, tum beneficia ista curatorum nomine non veniunt. Beneficia vero *simplicia* vocantur, quæ curam animarum annexam non habent, sed beneficiarii aliter divinæ rei incumbentes officio suo satisfaciunt, qualia sunt præbendæ canonicales & capellaniæ, sive in cathedralibus, sive in aliis Ecclesiis, sive seorsim fundatæ, in quibus Capellani vel horarum canonicarum, vel Missarum recitatione officio suo defungi censentur. Cæterum cathedralium & collegiatarum canonicales præbendæ etsi inter simplicia beneficia habeantur, accedunt tamen ad dignitates (*a*), & in odiosis nomine simplicium beneficiorum non veniunt. Alio quoque sensu sæpe sumitur simplex beneficium, pro eo nempe, quod assiduitatem in loco beneficii non requirit.

Beneficia alia sæcularia*, alia regularia.*

§. XV. Porro beneficiorum alia sunt *sæcularia*, alia *regularia*. Sæcularia sunt, quæ spectant ecclesiasticum ministerium stricte sic dictum, quo monastica officia non continentur: dictaque sunt sæcularia hujus generis beneficia, non quod laicis conferri possint, sed quod regularibus opponantur. Regularia vero sunt, quæ monasticam spectant disciplinam, aut quæ per Monachos regi consueverunt. Et hinc abbatiæ & reliqua officia claustralia suis propriis donata reditibus regularia beneficia audiunt, & præterea dantur alia beneficia regularia, quæ quidem non monastico, sed potius ecclesiastico officio censentur, qualia sunt sæcularia beneficia, quæ per Monachos administrari solent. Adquisita autem sunt Monachis sæcularia ista beneficia, vel fundatione, vel incorporatione, quod nempe monasteriis annexa sint, aut quadraginta annorum præscriptione. Quæ omnia veram esse demonstrant regulam passim positam, omnia ferme beneficia esse sæcularia, nisi monasticam spectent disciplinam, aut per Monachos quæsita probentur (*b*).

Quî exorta regularia beneficia.

§. XVI. Utriusque generis regularia beneficia ex lapsa Monachorum disciplina originem habent suam. Et quod spectat ad ea, quæ monastico officio censentur, ex regulis monasticis officia omnia monasteriorum meræ obedientiæ & administrationes erant, quæ ex Abbatum arbitrio delegabantur & auferebantur; Monachique omnes etiam Abbates & officiales ex communi monasterii reditu alebantur.

(*a*) Cap. 11. de Rescript. in 6.
(*b*) Conf. Esp. part. 2. tit. 18. c. 2. a. 8. & seqq.

tur. At inde delapsa Monachorum disciplina inter Monachos nota sunt beneficia, communibus monasterii reditibus in tot frustula divisis, & cuique officio sua parte firmiter annexa. Omnium primum inter Abbates & Monachos bona monasterii tributa sunt, & hinc nata *mensa Abbatis*, & *mensa communis*, continebatque mensa Abbatis reditus ejus officio perpetuo annexos, cujus divisionis sæculo XII. extant exempla (*a*). Inde malo Abbatum exemplo officiales partem sibi quisque suam à communi mensa vel impetrarunt, vel abstulerunt: quin ipsæ Monachorum præbendæ in beneficia degenerarunt. Paupertati monasticæ, quæ in monasteriis omnia communia esse jubet, adversantur separati isti reditus firmiter monasticis officiis adstricti; & hinc nec in omnibus monasteriis regularia ista beneficia invaluerunt, & mendicantes prorsus ea repudiarunt. Et Tridentini Patres restituendæ monasticæ disciplinæ studiosi inter Monachos nulla amplius institui beneficia voluerunt, recepta vero videntur tolerasse (*b*); quo factum, ut multa adhuc supersint. Similiter quousque stetit Monachorum disciplina ministeria ecclesiastica extra monasterium non secus ac in sæculo versari à Monachorum institutis aliena visa sunt.

CAPUT XLIV.

De beneficiariorum assiduitate.

Quid assiduitas *beneficiariorum.*

§. I. Nomine *assiduitatis* in causa beneficiorum intelligimus continuam moram in Ecclesia beneficii, ut injuncta sibi munera beneficiarius per se possit exercere. Hoc sensu voce *assiduitatis* Alexander III. usus est (*c*), eamque etiam adhibet Franciscus Duarenus (*d*), qui alias Latinis vocibus minus Latina rei canonicæ verba efferre delectatur: at in recentioribus monumentis assiduitas beneficiariorum passim *residentiæ* nomine appellatur, minus quidem Latino vocabulo, sed quod res ipsa abunde denotetur. Assiduitas autem in beneficiis eo spectat, ut beneficiarii ipsi officia sibi imposita explicent: atque ita non mera est localis & desidiosa præsentia, sed laboriosa (*e*). Et profecto sententia Ecclesiæ non longe distant ab absentibus assidui Episcopi & beneficiarii, qui sibi injuncta onera parum curant, reditibus colligendis & sæculi curis præcipue intenti (*f*).

Cle-

(*a*) Thomass. part. 3. lib. 2. c. 26. n. 4.
(*b*) Trid. sess. XXV. de Regul. cap. 2.
(*c*) Cap. 13. ext. de Præbend.
(*d*) Duaren. de Sacris minister. l. 8. cap. 5.
(*e*) Trid. sess. VI. de Ref. c. 1.
(*f*) Cap. 2. ext. de Translat.

Clerici omnes in Ecclesiis suis assidui.

§. II. Veteri stante disciplina, qua jus percipiendi ab Ecclesia sportulas ordinationi erat infixum, Clerici omnes una & perpetua immorandi in Ecclesiis suis lege tenebantur, ut juge impenderent ministerium (*a*). Id equidem postulabat rectus ordo Ecclesiæ regendæ, ne Clerici sine certa Ecclesia ordinati incerti & instabiles omnia turbarent, non secus ac milites nulli duci adstricti. Ergo ordinatio ipsa perpetuo Clericos suis Ecclesiis addicebat, quæ idcirco dicebatur *ad titulum*, seu *loco fundata* (*b*), cui opponebatur ἀπόλυτη *libera* & *absoluta*, seu sine Ecclesia ordinatio, quam tanquam ἄκυρον *nullam* & *vanam* Patres Chalcedonenses exploserunt (*c*). Suis Ecclesiis adfixi Clerici inde alimenta accipiebant, tantumque ex sententia Episcopi ad alias Ecclesias dimittebantur (*d*): quo casu solvebantur quidem nexu Ecclesiæ suæ, at statim alteri perpetuo adnectebantur. Quod si Clericus à suo Episcopo non dimissus ad aliam Ecclesiam transiret, munere suo cadebat, aut deponebatur; Episcopus vero, qui recepisset, segregabatur (*e*). Quousque beneficia adhæserunt ordinationi, hæc Clericos Ecclesiis perpetuo addixit: nam ubi Clerici sine beneficio creari cœperunt, facile iis fuit proprias Ecclesias, unde nullas sportulas accipiebant, dimittere. At mens Ecclesiæ semper eadem fuit, semperque Clericos vagos & instabiles detestata est: & demum Tridentini Patres Canonem Chalcedonensem de ordinationibus loco fundatis innovarunt (*f*).

Episcopi in suis Ecclesiis morari tenentur.

§. III. Lex ista, quæ Clericos assiduos esse jubebat in Ecclesia cui eos adfixerat ordinatio, multo magis locum habebat in Episcopis & Parochis, quibus primario commissa est diœcesis aut parœciæ sollicitudo. Et quamvis Apostoli in solidum videntur Ecclesiam administrasse; tamen ubi singulis pastoribus portio gregis commissa fuit, quam unusquisque regeret & gubernaret, etiam ipsi Episcopi Ecclesiis suis, dum ordinabantur, perpetuo adfixit sunt, stabilesque evaserunt. Hinc multi olim prodierunt Canones, quibus assiduitas Episcoporum firmaretur. Concilium Sardicense vetat, ullum Episcoporum ἐις τό ϛρατόπερον, ad castra imperatoris accedere, præter eos, quos Imperator suis litteris arcessat (*g*); adeo ut si necessitas urgeat pro miseris apud Imperatorem deprecari, Diaconi ad au-

(*a*) Conf. Thomass. part. 2. l. 1. c. 1. & seqq.
(*b*) Leo M. ep XCII. ad Rustic.
(*c*) Conc. Chalced. Can. VI.
(*d*) Conc. Trullan. Can. XVII.
(*e*) Can. apost. XV. & seq., Conc. Antioch. Can. III., Conc. Chalced. Can. XX., Conc. Arelat. I. Can. XXI.
(*f*) Trid. sess. XXIII. de Ref. cap. 16.
(*g*) Conc. Sardic. Can. VII.

aulam ire debeant Episcopi nomine, ne Episcopus neglecti muneris reus habeatur (*a*). Et Patres Carthaginenses non permittunt, ut Episcopi *relicta principali cathedra ad aliquam Ecclesiam in diœcesi constitutam se conferant* (*b*). Sequenti ætate etsi Episcopi sæpe ab Ecclesiis suis abessent, tamen Ecclesiæ sententia semper eadem fuit, multique conditi Canones, quibus illi ad assiduitatem revocarentur (*c*). Demum Tridentini Patres duobus decretis laboriosam Episcoporum assiduitatem restituerunt (*d*), ubi etiam aperte insinuarunt, jure divino Ecclesiis suis Episcopos perpetuo devinci. Et mirum profecto est, Tridentinos Theologos disputasse, utrum jure divino Episcopi residere teneantur, quando cura gregis jure divino illis demandata est; nisi fortasse interfuisset ea de re disputari.

Beneficia omnia obligant ad assiduitatem.

§. IV. Distractis ad ordinatione beneficiis eadem ratio, que Clericos Ecclesiis suis perpetuo adfigebat, in beneficiariis locum habuit; qui propterea assidui in Ecclesiis suis esse coacti sunt. Beneficia nimirum dantur propter ecclesiastica ministeria, quæ per se beneficiarii in suis Ecclesiis tenentur explere. Quin arctius videri potest vinculum assiduitatis in beneficiis præ illo, quod involvebat ordinatio, si ex ampliori redituum proventu res æstimentur. Etenim sportulæ Clericis olim datæ necessitati respondebant; beneficia vero sæpe reditus tribuunt uberiores. Obligant autem ex generali Canonum regula ad assiduitatem beneficia prorsus omnia (*e*): nam singula dantur propter ecclesiasticum ministerium, quod vicaria alterius opera non recte impletur. Quæ enim officia industriam personæ requirunt, vicariam alterius operam excludunt, eaque per se quisque debet explere: nam & *inter artifices longa differentia est & ingenii & naturæ & doctrinæ & institutionis*, ut recte jurisconsultus observat (*f*). Talia sunt ecclesiastica ministeria, in quibus idcirco committendis Ecclesia industriam & personales dotes requirit; quo enim rectius illa explentur, & beneficiarii sanctius vivunt, eo magis Ecclesia in sanctitate & virtutibus proficit.

Quî neglecta est in beneficiis assiduitas.

§. V. Quamvis autem assiduitas beneficiis omnibus intrinseca sit; tamen labentibus annis, præsertim vero post sæculum septimum in Occidente pene omnis defecit, adeo ut non solum beneficiarii inferiores, sed etiam ipsi Episcopi passim extra suas Ecclesias versarentur. Principio barbarorum frequentes incursiones Episcopos ab Ecclesiis

(*a*) Conc. Sardic. Can. VIII.
(*b*) Conc. Carthag. V. Can. V.
(*c*) Conf. Thomass. part. 2. lib. 3. cap. 30. & seqq.
(*d*) Trid. sess. VI. de Ref. c. 1. & sess. XXIII. de Ref. c. 1.
(*e*) Cap. 3. ext. de Cleric. non resid. conf. Thomass. part. 2. lib. 3. cap. 34.
(*f*) L. 31. D. de Solutionib.

siis suis sæpe abesse coegerunt. Deinde propter feuda Ecclesiis & monasteriis collata assidui esse debuerunt Episcopi & Abbates apud Reges, sive ad obsequia, sive ad militiam exhibendam, sive quod regni comitiis debebant interesse (*a*). Invaluit quoque antea inauditum dogma, posse Episcopos & beneficiarios recte uti vicaria alterius opera ad implenda sibi commissa ministeria. Quî præterea integra stare poterat assiduitas beneficiorum in magna illa sæculi decimi confusione, qua ipsa omnium Ecclesiarum princeps Romana à lupis potius & mercenariis, quam pastoribus occupata gemuit? Nec prætereundæ sacræ peregrinationes, quæ ex genio ejus ætatis etiam ab Episcopis suscipiebantur, parvique æstimabatur gregem sibi commissum relinquere, modo Christi & Sanctorum inviserentur sanctuaria (*b*). Expeditiones porro sacræ in Palæstinam exeunte sæculo XI. susceptæ & deinceps continuatæ multos Episcopos & Clericos ab Ecclesiis suis distraxerunt. Et multitudo negotiorum ex universo Occidente Romam devoluta eo beneficiarios confluere coegit.

Beneficia quæ ad assiduitatem non adstringunt.

§. VI. Ex his aliisque causis assiduitas beneficiorum pene omnis defecit, jamque sæculo decimo & deinceps ferme omnes Ecclesiæ à suis pastoribus erant derelictæ, ubi primum sæculo XI. inclinante à tanta calamitate respirari cœptum est & instaurari, quæ colapsa erant, eæ quidem conditæ sunt regulæ, quæ beneficiarios, imo Clericos omnes, ad assiduitatem compellerent (*c*). Sed ulcus alte insederat; nec totum simul cedebat curationi: ac propterea curæ interim fuit mala exitialiora mederi, dilata minorum morborum curatione. Ergo conditi Canones, qui in Parochis, dignitatibus & præbendis Canonicorum omnino restituerent juberentque assiduitatem, silentio omissis reliquis beneficiis (*d*); non quod Ecclesia sentiret, recte reliquos beneficiarios Ecclesiis suis abesse, sed quod majora mala in primis curare oportebat. Interim hoc de assiduitate reliquorum beneficiorum silentio, tolerantia & impunitate sensim post Alexandrum III. invaluit, parœcias, dignitates & canonicatus ad assiduitatem obligare, non vero reliqua inferiora beneficia (*e*), quæ propterea *simplicia* dicta sunt. Novitas ista sub Gregorio IX. jam recepta erat (*f*), magisque deinceps firmata est sententia illa, quæ officium in beneficiis meram horarum canonicarum recitationem etiam privatam interpretatur. Ita invaluit distinctio beneficiorum *incompatibilium*

(*a*) Confer. Murator. diss. LXXI. antiq. Italicar.
(*b*) Confer. Fleury discur. 3. in Hist. eccles. n. 5.
(*c*) Confer. Thomass. part. 2 lib. 3. cap. 6. & 34.
(*d*) Cap. 3. ext. de Cleric. non resident., cap. 5. & 28. ext. de Præbend., cap. 9. ext. de Concess. præbend.
(*e*) Thomass. cit. cap. 34. n. 3.
(*f*) Cap. ult. ext. de Cleric. non resident.

lium & *compatibilium*, ut passim vocantur. Deinceps jamdiu admissam disciplinam de non necessaria assiduitate in simplicibus beneficiis Tridentini Patres retinuerunt, seu potius tolerarunt (*a*); nam Tridentina sententia est, Clericos omnes Ecclesiis suis perpetuo adscribi (*b*).

Quibus causis fas est beneficiariis Ecclesia sua abesse.

§. VII. Interim aliquando ex justis probatisque causis Episcopi & reliqui beneficiarii, qui assidui esse jubentur, possunt extra suas Ecclesias versari & quidem extra culpam: si nempe beneficiarius absentia sua æque aut magis Ecclesiæ sive suæ, sive universali, sive reipublicæ prodesse valeat quam assiduitate. Ex Concilii Tridentini recensione fas est Episcopis Ecclesias suas relinquere & alibi versari, si *christiana charitas*, *urgens necessitas*, *debita obedientia ac evidens Ecclesiæ ac reipublicæ utilitas* expostulent (*c*). Et reapse omni ætate ab Ecclesiis suis Episcopos evocarunt consecratio Episcopi in vicinis Ecclesiis, Conciliorum celebratio, regimen Ecclesiarum vacantium pro tempore vacationis, jussiones Imperatorum & Regum, persecutiones in ipsum Episcopum, ruinæ in rempublicam imminentis deprecatio, aliæque Ecclesiæ aut reipublicæ necessitates sive utilitates (*d*). Ubi autem una ex legitimis causis subsit, judicio summi Pontificis, aut Metropolitani, aut in Metropolitani absentia, senioris suffraganei residentis Episcopi causa in scriptis probanda est, nisi absentia necessaria sit propter aliquod munus & reipublicæ officium episcopatui adfixum, quo casu nec metropolitano absentiæ causa significanda est (*e*). Canonicis autem licet Ecclesiis suis abesse aut propter Episcopi servitium in iis, quæ spectant Ecclesiam (*f*), modo non sint ultra duos (*g*), aut propter scientiarum sacrarum studia (*h*). Interest enim ipsius Ecclesiæ, Canonicos præsertim Ecclesiæ cathedralis, qui senatum Ecclesiæ ex nova disciplina constituunt, rerum sacrarum peritia censeri. Qui vero curam habent animarum ex probatis causis absentes in id incumbere debent, ne interim ullum damnum Ecclesiæ immineat, eique si non corpore saltem animo adesse procurent.

Brevis absentia beneficiariorum tolerata.

§. VIII. Extra justas & probatas causas Episcoporum & beneficiariorum, qui assidui esse tenentur, brevis absentia, unde non adeo

(*a*) Trid. sess. VI. de Ref. cap. 4. & sess. XXIV. de Ref. cap. 17.
(*b*) Trid. sess. XXIII. de Ref. cap. 16.
(*c*) Trident. sess. XXIII. de Ref. cap. 1.
(*d*) Conf. Thomass. part. 2. l. 3. c. 36. & seqq.
(*e*) Trid. loc. cit.
(*f*) Cap. 7. ext. de Cleric. non residentib.
(*g*) Cap. 15. ext. eod.
(*h*) Cap. 12. ext. eod. & cap. ult. ext. de Magister.

adeo multum damni Ecclesiis timetur, impunis est, quin etiam extra culpam, si ex causa aliqua probabili suscipiatur. Et olim quidem licuit Episcopis per tres hebdomadas Ecclesiis suis abesse, ad fructus colligendos ex prædiis, quæ eorum Ecclesiæ in alienis parœciis possidebant; quod statuerunt Patres Sardicenses (*a*), qui eadem humanitate in Presbyteros & Diaconos usi sunt (*b*). Supra modum vero genio non bonorum Episcoporum Justinianus indulsit, qui per annum eorum absentiam reliquit impunitam (*c*). Quanto rectius Gregorius M. neminem Pontificum à parœcia sua saltem parumper absque grandi necessitate abire patiebatur (*d*). Ex præsenti disciplina per Patres Tridentinos admissa etiam sine superioris venia licet Episcopis Ecclesiis suis abesse duobus, aut ad summum tribus per annum mensibus sive continuis sive interruptis, modo ex æqua causa & sine gregis detrimento absentia ista sit, nec incidat in adventum, quadragesimam vel alios primarios dies festos, quibus Episcopum in Ecclesia cathedrali degere necesse est, nisi episcopalia munia inde eum abstrahant ad alias diœcesis Ecclesias (*e*). Porro ex Tridentinis regulis non licet Canonicis ultra tres per annum menses Ecclesiis suis abesse (*f*): quod ita accipiendum est, posse Canonicos ex honesta & probabili causa etiam non impetrata Episcopi venia tribus anni mensibus extra Ecclesiam suam versari, & fructus lucrari, tantum Deo rationem redituros; non vero etiam sine causa licere Canonicis pro statuto tempore Ecclesiam relinquere: quî enim credi potest, voluisse Patres genio Canonicorum indulgere (*g*)? Qua indulgentia integras reliquit Synodus Ecclesiarum constitutiones, quæ longius servitium requirunt.

Pœnæ contra beneficiarios non assiduos.

§. IX. Adversus beneficiarios in Ecclesiis suis non assiduos multiplex pœna constituta est. Presbyteros & Diaconos, qui tribus hebdomadibus Ecclesiis suis abfuissent, Synodus Agathensis triennio à communione suspendit (*h*), Trullana vero deponit (*i*). Justinianus Episcopos ultra annum absentes post admonitionem choro Episcoporum expelli constituit (*k*): & hoc plus, ne Episcopus ex fructibus Ecclesiæ aliquid percipiat, ex quo absentiæ annus effluxerit (*l*). Et in decretalibus beneficiarii si ultra sex menses suas deseruerint Ec-

(*a*) Conc. Sardic. Can. XII.
(*b*) Conc. Sardic. Can. XVI., Conc. Agath. Can. LXIV.
(*c*) Justinian. novell. VI. cap. 2.
(*d*) Jo. Diacon. vit. Greg. M. lib. 3. cap. 36.
(*e*) Trid. sess. XXIII. de Ref. cap. 1.
(*f*) Trid. sess. XXIV. de Ref. cap. 12.
(*g*) Conf. Espen. part. 1. tit. 7. cap. 9. n. 5.
(*h*) Conc. Agath. Can. LXIV.
(*i*) Conc. Trullan. Can. LXXX.
(*k*) Justinian. novell. VI. cap. 2.
(*l*) Justinian. novell. LXXXVII. cap. 3.

Ecclesias, beneficii privatione, suspensione, aut excommunicatione plectuntur (*a*), liberumque est ordinario Antistiti vel ab excommunicatione aut suspensione incipere, & tandem contumacem beneficio spoliare, vel posthabita excommunicatione privationem beneficii decernere, quod Gonzalez observat (*b*). Antequam vero beneficiarii absentes suis beneficiis priventur, admonendi & citandi sunt, ut revertantur, quia absentiæ suæ legitimam causam possunt afferre; sufficitque semel admoneri (*c*), nisi ubi sint, ignoretur, quo casu trino edicto debent evocari (*d*). Jure Concilii Tridentini Episcopi post trium mensium absentiam fructuum perceptione pro modo absentiæ privantur: & crescente contumacia etiam exauctorantur (*e*). Parochi & alii beneficiarii, quibus animarum cura subest, ex Episcopi licentia possunt quidem ad bimestre abesse; at si absint diutius & sine licentia fructus suos non faciunt, & ex contumacia tum intentatis censuris, tum privatione fructuum, tum denique parœciæ privatione coercentur (*f*). Et Canonici, qui longiori trium mensium absentia extra Ecclesias versantur, primo quidem anno media parte redituum exuentur, altero omnibus spoliabuntur; & si ne tum quidem Ecclesiæ suæ se reddant, rigore Canonum in eos agetur (*g*).

CAPUT XLV.

De vetita beneficiorum multitudine.

Clerici vetabantur duabus Ecclesiis adscribi.

§. I. Unum eodem tempore Clericum duabus Ecclesiis adscribi, vetus disciplina non patebatur. Oportebat enim Clericos juge exhibere ministerium in Ecclesia, cui eos primum adfixerat ordinatio. Nec facile veteri stante disciplina Clerici inter Ministros duarum Ecclesiarum censeri affectabant: reditus enim in unam massam confluebant, ex qua sportulas pro necessitate præsentes tantum accipiebant (*h*). Sæculo quinto ob inanis gloriæ cupiditatem, & fortasse etiam ob duplex, quod sperabant, lucrum, non defuerunt Clerici, qui in duarum civitatum Ecclesiis locum obtinuerunt, in ea nempe, in qua principio ordinati sunt, & in ea, in quam tanquam majorem confugiebant: quam perversam praxim Patres Chalcedonenses damnarunt (*i*): *non licet Clerico in duarum civitatum Ecclesiis eodem tem-*

(*a*) Cap. 11. ext. de Cleric. non resid.
(*b*) Gonzalez in cit. cap. 11.
(*c*) Cap. 8. ext. eod.
(*d*) Cit. cap. 11.
(*e*) Trid. sess. XXIII. de Ref. cap. 1.
(*f*) Trid. loc. cit.
(*g*) Trid. sess. XXIV. de Ref. cap. 12.
(*h*) Conf. Thomass. part. 2. lib. 3. cap. 1.
(*i*) Conc. Chalcedon. Can. X.

tempore in catalogum referri. Ubi beneficia instituí cœperunt, regula de non usurpandis duabus Ecclesiis generalius expressa est, ut Clerici nec in eadem parœciæ duabus Ecclesiis adscriberentur, ne suo ministerio deessent, & turpe lucrum captarent. *Clericus ab hoc deinceps tempore*, inquit Synodus Nicæna II. (*a*), *in duabus Ecclesiis non collocetur, negotiationis enim est hoc & turpis lucri proprium, & ab ecclesiastica consuetudine penitus alienum.* Valebat hoc interdictum præsertim in civitatibus, nam in villis *propter hominum inopiam* iidem Nicæni Patres (*b*) permittunt, duas Ecclesias simul habere. *Propter hominum*, inquam, *inopiam*, nam si Ecclesiæ pauperes essent, Clericos labore suo sibi ad victum necessaria oportebat comparare. Non minus inferiores Clerici, quam Episcopi vetabantur duas Ecclesias usurpare (*c*), quod ordinis in Ecclesia recepti & divisarum parœciarum erat consectarium.

Pluralitas beneficiorum vetita.

§. II. Postquam beneficia ab ordinatione seorsim conferri cœperunt, etiam interdictum est, ne plura simul eidem beneficia darentur. Equidem beneficium datur propter officium, quod per se quisque debet implere; atque ideo in eadem Ecclesia, multo magis in diversis, vetatur quis plura habere beneficia. Nimirum uni, quantumlibet exercitato, Clerico duarum rerum officia simul committenda non sunt; nam unum officium ecclesiasticum vix pro merito aliquis valet implere (*d*): & præterea hierarchia in confusionem abiret, si uni plura officia demandarentur (*e*). Et plane non minus monstrosi videntur, qui multas personas in Ecclesia sustinent, quam Briareus ille, cui manus centum erant, ut est in fabulis, aut Geryon, quem trium fuisse corporum perhibent. Porro qui plura obtinent beneficia, stipendia pluribus Ministris addicta usurpant (*f*): nec ab amore divini servitii, sed potius à turpi lucro derivatur beneficiorum coacervatio. Ubi quoque plura beneficia uni conferuntur, minuitur numerus Ministrorum, & cultui divino multum detrahitur (*g*). Hinc vetita beneficiorum coacervatio non tam ab jure positivo, quam ex ipsa beneficiorum natura profecta est. Et recte à S. Thoma observatum, multitudinem beneficiorum uni datorum non esse ex actionibus indifferentibus, sed intrinsecam malitiam & deformitatem involvere (*h*).

Qui

(*a*) Conc. Nicæn. II. Can. XV.
(*b*) Cit. Can. XV. Conc. Nicæn.
(*c*) Ambros. de Dignit. sacerd. cap. 4.
(*d*) Cap. 1 de Consuetud. in 6.
(*e*) Can. I. D. 89.
(*f*) Cap. 3. ext. de Cleric. non resident.
(*g*) Extrav. *Execrabilis* de Præbend. in comm.
(*h*) S. Thomas quodlib. 9. q. 7. art. 11.

Qui & quando invaluit beneficiorum coacervatio.

§. III. Quamvis autem plurium beneficiorum in unum Clericum coacervatio natura potius, quam sacris Canonibus interdicatur; tamen lapsa post sæculum octavum in Occidente ecclesiastica disciplina quotidiano veluti usu invaluit. Suis nempe & quidem pinguioribus reditibus donatæ erant Ecclesiæ & sacra ministeria; quid ergo mirum, si ubi Clerici sæculi spiritu agitabantur, passim plura beneficia uni collata sint? Huic abusioni causam in primis dedit dogma illud melioribus sæculis inauditum, posse beneficiarios vicaria alterius opera suum officium etiam in diversis Ecclesiis implere. Eo pariter multum contulit Episcoporum facilitas, qui vel adfectu adversus sibi caros ducti, vel turpi quæstu abrepti Canones beneficiorum coacervationem prohibentes passim relaxarunt; nec enim tum unius Pontificis erat ad plura beneficia obtinenda veniam dare (*a*). Porro desueto in Occidente Clericorum manuum labore, patiebantur Canones uni Presbytero secundam parœciam conferri, quo casu prima tenuior esset, ne eidem alendo sufficeret (*b*). Ita veluti ex Canonum venia profani Presbyteri in duas pluresve parœcias irrepebant; nam ubi spiritu sæculi agitabantur, vix ulla erat Ecclesia, quæ ad eos alendos satis haberet. His aliisque causis sæculo XII. passim in monstra plurium capitum & membrorum beneficiarii abierant, dum in eadem aut diversis Ecclesiis plura beneficia, etiam quæ curam animarum haberent, & plures dignitates & personatus obtinebant, adeo ut teste Petro Blesensi plures essent, qui *vix Ecclesiarum suarum numerum cognoverant* (*c*). Et in Ecclesia Gallicana adeo invaluerat plurium beneficiorum in unum Clericum coacervatio, ut Alexander III. præ delinquentium multitudine eam emendari posse desperaret (*d*).

Canones Lateranenses de vetita beneficiorum multitudine.

§. IV. Quo primum tempore à calamitate illa, quæ in Occidente ferme omnem disciplinam sæculo decimo perdiderat, Ecclesia cœpit respirare, multos edidit Canones, qui beneficiarios omnes ad singularitatem beneficiorum & assiduitatem adstringerent. At late serperat ulcus, & præ summa acerbitate totum simul curari non poterat. Itaque curæ præsertim fuit, ut exitialiora mala primum curarentur, tantisper dilata minorum morborum medicina. Hinc Synodus Lateranensis sub Alexandro III. duas dignitates aut duas Ecclesias parœciales deinceps obtineri interdixit, & quidem ea addita pœna, ut accipiens caderet secundo beneficio, dans vero largiendi

(*a*) Alteserra in cap. *De multa* ext. de Præb.
(*b*) Cap. 4. ext. de Ætat. & qualit. præficiend.
(*c*) Petrus Blesens in lib. 1. Job.
(*d*) Cap. 15. ext. de Præbend.

di potestate privaretur (*a*). Spectabat hoc decretum præsertim futuras collationes, & hinc idem Pontifex beneficiariis, qui duas Ecclesias seu dignitates antea obtinuissent, optionem dedit, ut quam vellent unam retinerent, alteram vero omnino dimitterent (*b*). Sic vetita beneficiorum pluralitas parum Ecclesiæ profuit sive Clericorum delinquentium multitudine, sive quod beneficiarius non ipso jure cadebat secundo beneficio contra Canones accepto. Ergo Innocentius III. in Concilio generali majori cura emendandæ disciplinæ operam dedit, statuitque, ut nullus duas simul parœcias aut dignitates aut personatus obtineat, ipsoque jure cadat primo beneficio, qui alterum consequatur, nisi Sedes Apostolica Clericis genere & scientia illustribus veniam indulgeat (*c*). Præbendarum quoque eodem modo vetita est coacervatio, rescripsit enim idem Innocentius, ipso jure vacare primam præbendam, si quis alteram in eadem Ecclesia obtineat (*d*).

Quæ beneficia non vetantur coacervari.

§. V. Hisce decretis singularitas & assiduitas dignitatum, parœciarum, personatuum & præbendarum restituta est, silentio prætermissis reliquis minoribus beneficiis, non quod Ecclesia probaret, simul reliqua beneficia coacervari, sed quod tempori tantisper cedendum erat, & graviora mala primum curare oportebat. Quid quod tum rara erant beneficia, quibus nec dignitas, nec cura animarum, nec canonica præbenda erat adnexa? tot enim conventuales prioratus, cellæ & obedientiæ necdum sæcularibus beneficiis accensebantur (*e*), & præterea nondum instituta erant tot beneficia sine cura animarum & assiduitate, quod posteriore ætate factum est. Interim eo Ecclesiæ silentio & Antistitum negligentia inde natum est dogma, cætera minora beneficia præter dignitates, parœcias, personatus & canonicales præbendas ad assiduitatem non obligare, & præterea posse invicem vel cum illorum uno coacervari: quæ doctrina ætate Gregorii IX. usu probabatur (*f*). Ita nata est partitio beneficiorum in *singularia* & *coacervata*, seu, ut habent vulgares loquendi formulæ, in *incompatibilia* & *compatibilia*. Semel recepta doctrina deinceps ab Ecclesia magis tolerata, quam probata est: etenim quamvis sequentes Pontifices tantum aperte statuant, ne quis duo beneficia, quæ curam animarum habent, aut assiduitatem requirunt, consequatur; eas tamen rationes addunt, quæ omnem beneficiorum multitudinem explodunt (*g*).

Par-

(*a*) Cap. 3. ext. de Cleric. non residentib.
(*b*) Cap. 4. ext. de Ætat. & qualit. cap. 14. ext. de Præbend.
(*c*) Cap. 28. ext. eod.
(*d*) Cap. 9. ext. de Concess. præb
(*e*) Thomass. part. 2. lib. 3. cap. 9. n. 2. & 10.
(*f*) Cap. ult. ext. de Cleric. non resid.
(*g*) Cap. 1. de Consuetud. in 6., ext. *Execrabilis* de Præb. inter comm.

Partitio beneficiorum incompatibilium.

§. VI. Passim interpretes singularia seu *incompatibilia* beneficia partiuntur in singularia primi generis, seu ratione tituli, & secundi generis, seu singularia ratione retentionis. Singularia primi generis vacant ipso jure per alterius adeptionem, qualia sunt duo beneficia cum cura animarum, duæ dignitates, duo personatus; item duo beneficia uniformia in eodem tecto, seu quæ ad eandem similemque functionem in eadem Ecclesia instituta sunt, veluti duo canonicatus & duæ ejusdem Ecclesiæ capellaniæ. Singularia secundi generis non vacant ipso jure per alterius adeptionem, quamvis duo simul nequeant retineri, atque ita beneficiarius debet alterutrum optare, alioquin altero per superiorem exuetur: qualia sunt canonicatus in diversis Ecclesiis & beneficia *difformia* in eadem Ecclesia. Non equidem inficior, esse multa beneficia, ex quorum coacervatione maxima mala in Ecclesiam irrumpant; at partitio ista nata videtur ex prudentum seu potius imprudentum interpretatione. Nimirum videbant isti jure decretalium ex beneficiis, quorum coacervatio vetabatur, alia vacare ipso jure per alterius consecutionem, in aliis vero unius optionem concedi (*a*). At optio spectabat beneficia, quæ ante Concilium Lateranense sub Alexandro III. jam erant coacervata.

Post Innocentium III. passim coacervata beneficia.

§. VII. Quis vero crederet? etiam post Synodum Lateranensem sub Innocentio III. coacervatio dignitatum, parœciarum & præbendarum passim obtinuit, idque sive negligentia sive fraude Antistitum, quibus instaurata disciplina magis curæ esse debuisset. Principio admodum frequentes fuerunt pontificiæ indulgentiæ, ut plurimum sine causa concessæ, ad habenda plura singularia beneficia, adeo ut exceptio Canoni Lateranensi addita, ut liceret summo Pontifici viris genere & scientia præcellentibus veniam dare, ipsam regulam perdiderit (*b*). Eo quoque inservierunt fictæ *commendæ*: nam quum sacris Canonibus concederetur, Ecclesias vacantes interim alicui beneficiario commendari, cœperunt commendæ perpetuo & in gratiam Clericorum concedi ut unum beneficium titulo, alterum sub commendatione perpetuo retinerent (*c*). Rursus alii ficto *vicariæ* titulo fraudem Canonibus faciebant: nam ubi dignitate aliqua vel parœcia aucti erant, alteram sive dignitatem, sive parœciam cum opima fructuum parte sub vicariatu sibi dari curabant, non vero titulum, qui cum modico proventu alteri concedebatur. Unitæ quoque sunt præbendis aut dignitatibus parœciæ, aut contra, non quod id Ecclesiæ salus postularet (semper enim receptum fuit, Ecclesias uniri & distra-

(*a*) Conf. Gonzalez in cap. 28. ext. de Præbend. n. 9.
(*b*) Espen. part. 2. tit. 20. cap. 2. n. 13. & seqq.
(*c*) Conc. Salmuriense an. MCCLIII. Can. XXVIII.

trahi ob earum salutem, & commodum); sed quia gratificari oportebat Clerico, ut quæ distracta beneficia simul habere non poterat, ea invicem ad vitam adnexa retineret (*a*).

Decreta Tridentina contra beneficiorum pluralitatem.

§. VIII. Singularia beneficia etiam majora passim alia aliis congesta possidebantur, quo tempore Synodus Tridentina indicta est. Hinc cordatiores Episcopi coacervationes istas omnino aboleri exoptabant, & veterem restitui disciplinam, quæ unum Clericum duabus Ecclesiis adscribi non patiebatur. Et reapse sacrosancta Synodus medicas manus sanandis his malis adhibuit, transfixitque ita beneficiorum multitudinem, ut ferme de restituta disciplina possemus gloriari, modo ejus decreta sancte servarentur. In primis vetuit plures deinceps obtineri Ecclesias parœciales aut alia singularia beneficia, renovato Concilii Lateranensis sub Innocentio III. decreto, & involucris illis *unionis ad vitam* & *commendæ perpetuæ* omnino rejectis (*b*). Inde sanctius decretum edidit, quo deinceps unum uni beneficium sive in titulum sive in commendam conferri statuit, nisi ad honestam sustentationem unum non sufficiat, quo casu secundum conferri permisit, modo utrumque assiduitatem non requirat (*c*). Ergo etiam ipsa simplicia beneficia, quæ alendo beneficiario sufficiant, singularia & *incompatibilia* evaserint. Quod vero Synodus alterum beneficium dari permittit, ubi primum alendo beneficiario non sufficit, servire voluit jam receptis in Occidente moribus, qui non habebant, ut Clerici labore manuum sibi quærerent alimenta. Nihil vero statuerunt Patres, quinam reditus sufficerent ad honestam cujusque beneficiarii sustentationem: nam id pendebat à locorum & temporis adjunctis, ac propterea potius cujusque conscientiæ judicio, quam generali sententia finiendum videretur. Sed dubitandum non est, beneficiarii sustentationem debere esse frugalem & modestam, quæ Clericorum vocationi conveniat (*d*). Cæterum hac in re mali mores præter certa Ecclesiæ sententia prævaluerunt, jamque nulli intenditur controversia, quod duo possideat beneficia, quorum unum aut etiam ambo maximi reditus sint, modo utrumque assiduitatem non requirat (*e*).

Ex venia obtinentur plura singularia beneficia.

§. IX. Ut vero plura singularia beneficia obtineantur, necessaria est superioris venia, qua Canones relaxentur. Moribus præsentibus superior iste tantum est summus Pontifex, etsi in veteri disci-

(*a*) Conf. Sarpus Materie benefiziarie n. 34.
(*b*) Trid. sess. VII. de Ref. cap. 4.
(*c*) Trid. sess. XXV. de Ref. cap. 17.
(*d*) Conf. superius dicta cap. 40. §. 8. & seqq.
(*e*) Conf. Espen. part. 2. tit. 20. cap. 4.

ciplina etiam Episcopi ad habenda plura beneficia Canones relaxarent (*a*). Quicunque vero sit, qui indulgentiam concedit, id fieri debet ex necessaria & utili in Ecclesiam causa, qua incommoda, quæ ex coacervatione beneficiorum oriuntur, compensentur: nec enim summus Pontifex ministeriorum & proventuum Ecclesiæ dominus est, sed potius fidelis dispensator. Hinc recte docent interpretes, apud Deum tutos non esse, sed tantum fori externi pœnas evitare, qui ex minus probabili causa obtinent plura beneficia (*b*). Sane quamvis qui indulgentiam concedit, expendere debeat, utrum idonea subsit causa, tamen qui petit minus justam indulgentiam, est causa iniquitatis & utitur permissa iniquitate. Et acute S. Bernardus reponebat profanis hominibus, qui se tutos credebant, tantum quod summus Pontifex veniam indulsisset, *utinam non licentiam quæsiissetis, sed consilium, idest, non ut liceret, sed an liceret* (*c*). Quoniam vero indulgentia ad habenda plura beneficia Canonibus adversatur, hinc stricte accipienda est, nec à casu ad casum recte producitur; & tum recta erit, si omnia ex fide bona exponantur, adeo ut impetrans etiam tenue, quod obtinet, beneficium debeat non tacere (*d*). Indultas hujusmodi venias tenentur beneficiarii petentibus Episcopis exhibere, quibus integrum est eas expendere, & minus legitime impetratas rejicere (*e*).

Pœna contra pluralitatem beneficiorum.

§. X. Si plura singularia beneficia sine legitima indulgentia obtineantur, pœnis canonicis locus est. Decreto Concilii Lateranensis sub Alexandro III. secunda dignitate seu parœcia exeundus erat, qui secundam obtinuisset (*f*): at Canone Innocentii III. in Concilio generali cadit *ipso jure* prima parœcia seu dignitate seu personatu, qui alterum ejusdem generis consequitur beneficium (*g*). Vacatio autem ipso jure non collatione alterius singularis beneficii, sed potius pacifica possessione inducitur (*h*). Nimirum ante alterius beneficii singularis possessionem beneficiarius nullos fructus percipit, atque ita pleno jure secundum beneficium consecutus non videtur. Pacifica autem censetur possessio, si nulla lis in judicio super beneficio mota sit, nullæque molestiæ de facto eam turbaverint: aut si per beneficiarium steterit, quo minus in pace retineatur: quod ultimum statutum est, ut ita vitentur fraudes eorum, qui secundi beneficii possessionem nacti fictum adversarium sibi parabant, ut interim fructibus utriusque beneficii fruerentur. Porro alterius beneficii pacificam possessionem adepto ad duos usque menses prioris retentio conceditur (*a*), ut possit beneficiarius experiri an molestiæ superveniant. Si post adeptam pacificam possessionem beneficiarius utrumque retinere præsumat, etiam alterum amittet, & ad sacros ordines suscipiendos & ad alia beneficia inhabilis evadit (*b*). Cæterum vacatio ista ipso jure ex interpretum sententia ferme locum habet in beneficiis, quæ dicuntur *incompatibilia* ratione tituli, nam quæ talia sunt retentione, demum sententia judicis vacare docent.

(*a*) Conf. Alteserra in cap. 28. ext. de Præbend.
(*b*) Conf. Fagnan. in cap. *Ex parte* ext. de Cleric. non resident. n. 65.
(*c*) S. Bernard. ep. VII. n. 9.
(*d*) Cap. 21. de Præbend. in 6.
(*e*) Cap. 3. de Offic. ordin. in 6., Trid. sess. VII. de Ref. cap. 5.
(*f*) Cap. 3. ext. de Cleric. non resid.
(*g*) Cap. 28. ext. de Præbend.
(*h*) Clement. ult. de Præb., extrav. *Execrabilis* de Præb. in comm.

CAPUT XLVI.

De beneficiorum collatione.

Quid collatio beneficii ejusque species.

§. I. Collatio in re beneficiaria est datio vacantis beneficii ab eo facta, qui ejus dandi habet potestatem. Alias dicitur *donatio* beneficii (*c*), sæpe etiam *institutio* (*d*): at præsenti loquendi usu, si vera observat Espenius (*e*), ipsa tituli collatio *institutio autorizabilis* audit contra quam sentiebant glossa, & antiquiores interpretes, quibus *institutio autorizabilis* est ipsa curæ animarum concessio, quæ à tituli concessione distinguitur. Quod si collatio collegio Canonicorum competat, vocari solet *electio*, quæ si nulla indiget superioris confirmatione, beneficium dicitur *electivum collativum*, si vero à superiore confirmanda est, *electivum confirmativum*. Quoniam vero collatores non semper pro libertate sua beneficia donant; sed aliquando ratione juris alterius certis personis ab alio præsentatis conferre debent, hinc collatio est aut libera, aut minus libera, quarum illa *collatio* stricto sensu, hæc *institutio* itidem sensu stricto appellatur. Porro collatio alia est ordinaria, quæ jure proprio competit, alia est reservatione, aut indulto. Cæterum voces *collationis* & *institutionis* hoc sensu acceptæ recentioris usus sunt; nam olim ordinatio etiam beneficii dationem continebat.

Collatio beneficii est pars episcopalis jurisdictionis.

§. II. Ex veteri disciplina beneficiorum collatio erat potior pars episcopalis potestatis, quæ per ordinationem exercebatur, in qua Clerici & Ecclesiæ ministeriis addicebantur, & jus ad proventus accipiebant. Separatis inde ab ordinatione beneficiis, horum collatio ve-

(*a*) Rota ap. Merlin decis. 6. n. 10.
(*b*) Cit. cap. 28. & cit. extrav.
(*c*) Cap. 8. ext. de Constit., cap. 12. ext. de Rescript.
(*d*) Cap. 1. de Regul. jur. in 6.
(*e*) Conf. Espen. part. 2. tit. 26. cap. 1.

veluti pars voluntariæ jurisdictionis haberi cœpit : quod quidem verum est ; at voluntaria ista jurisdictio non longe distat ab ordinis potestate : siquidem non minus in ordinatione, quam in beneficiorum collatione, Ministri Ecclesiæ creantur, & sacra ministeria committuntur. Et certe profanum est dogma illud glossæ & antiquiorum interpretum, quo collationes beneficiorum veluti pars fructuum habentur (*a*); boni nimirum isti interpretes, quod in beneficiis erat secundarium, tanquam primarium habuerunt. Cæterum quod beneficiorum collatio pars jurisdictionis est, Episcopi tantum confirmati post captam possessionem ea conferre possunt : quin etiam conferunt extra parœciam suam positi (*b*) ; nam voluntaria jurisdictio etiam extra territorium recte exercetur (*c*).

Et origine sua pertinet ad Episcopos.

§. III. Quoniam vero collatio beneficiorum etiam ab ordinatione separata pars est spiritualis potestatis, qua Ecclesiæ administrantur & reguntur, dubio procul origine sua ad Episcopos pertinet (*d*). Nimirum quidquid beneficii est ex duobus coalescit, ministerio ecclesiastico & jure ad reditus adnexos percipiendos : Episcopi autem pro jure suo committunt ecclesiastica ministeria : & præterea ex antiquissima Ecclesiæ disciplina habent redituum ecclesiasticorum procurationem. Hinc communi sententia receptum est, episcopali potestati veluti congenitam esse beneficiorum collationem, titulumque esse probandum, ut Episcopus inde excludi possit. Eodem ordinario jure in suis Ecclesiis conferunt beneficia Prælati inferiores, qui quasi episcopalem habent jurisdictionem (*e*). Cæterum Episcopi auctoritate senatus ecclesiastici, seu collegii Canonicorum matris Ecclesiæ, beneficia conferebant (*f*), qua in re elucent antiqui mores, qui Clericos ordinari non permittebant, nisi à Clero & populo electi seu postulati. Præsertim vero id jus locum habere debet in creandis Ecclesiæ cathedralis Canonicis, qui una cum Episcopo unum quasi corpus constituunt : æquumque est, ut ad membra creanda integrum corpus concurrat, quod Zypæus recte observat (*g*).

Varia instituta de collatoribus beneficiorum.

§. IV. Sancta hæc ex communi senatus ecclesiastici consilio beneficia conferendi ratio pro maxima parte labefactata est, ubi beneficia seorsim ab ordinatione conferri cœperunt ; jamque inter Clericos alii emerserunt ordinarii collatores, variique in diversis Ecclesiis invaluerunt mores & instituta. Sane in multis locis præbendas & canonias Ecclesiæ cathedralis solus Episcopus, alibi solum Canonicorum collegium (*a*), alibi Episcopus simul & collegium conferunt : concurritque Episcopus in hoc negotio cum Canonicis, vel ut merus Canonicus (*b*), vel tanquam collegii moderator & præses, vel æquali potestate, quo casu Episcopi suffragium totius collegii suffragio æquivalet. Præbendas quoque Ecclesiarum collegiatarum, vel solus Episcopus vel capituli præses pro varietate locorum confert. Et dignitates in Ecclesiis, sive matribus, sive collegialibus ad Ecclesiam potius, quam Canonicos spectantes à solo Episcopo conferuntur : contra quæ capituli regimen & disciplinam concernunt, ad capituli electionem spectant (*c*). Ita pœnitentiarii dignitas seu officium à solo Episcopo ; at præbenda theologalis ab Episcopo ex capituli consilio confertur (*d*) ; nova vero Benedicti XIII. decretali utraque hæc præbenda prævio concursu coram Episcopo, & quatuor examinatoribus etiam non synodalibus danda est (*e*). Varii hujusmodi mores dissociata Canonicos inter & Episcopos communi vita, & reditibus inter eos divisis invaluerunt, & instituti sunt, idque varia ratione, diligentia nempe aut oscitantia Episcoporum & Canonicorum, vel Episcoporum concessionibus, vel transactionibus, vel fundatione, vel novis constitutionibus ; recepitque semel mores, & instituta servanda sunt.

Monachi & Canonici quasnam parœcias conferant.

§. V. Porro Monachi & capitula Canonicorum conferunt parœcias, quæ eis *pleno jure*, hoc est in spiritualibus & temporalibus, addictæ sunt (*f*). Cesserunt autem Monachis & Canonicorum collegiis parœciæ pleno jure sive Episcoporum aut Pontificum ad promovendam monasticam aut canonicam vitam auctoritate, sive largitionibus laicorum, qui mediis sæculis complures Ecclesias jure feudi possidebant (*g*). Translatis autem ad Monachos & Canonicos parœciis pleno jure, earum ordinatio & cura ipsis etiam concessa videtur, ac ita jus eas conferendi quæsitum. At bene monet Molinæus, non posse Monachos parœciarum collatores dare ipsam curam animarum, nisi habeant populum exemptum & in eo episcopalem jurisdictionem (*h*). Hinc ubi jurisdictio est penes Episcopum, si

(*a*) Conf. Espen. part. 2. tit. 21. c. 1. n. 26. & seqq.
(*b*) Glossa in c. 7. ext. de Off. leg.
(*c*) L. 2. D. de Off. proconsul.
(*d*) Conc. Melphit. an. MLXXXIX. Can. I., Conc. Lateranens. I. sub Callisto II. Can. IV. & VII.
(*e*) Cap. ult. ext. de Institut., cap. 3. de Off. ordin. in 6.
(*f*) Cap. 4. ext. de His quæ fiunt à Prælato sine cons. capit.
(*g*) Zypæus in Jure novo tit. de Præbend.

(*a*) Cap. 31. ext. de Elect.
(*b*) Cap. 15. ext. de Concess. præb.
(*c*) Conf. Espen. part. 2. tit. 21. c. 1. n. 20.
(*d*) Conf. Cabassut. Theor. & prax. lib. 2. cap. 24.
(*e*) Bened. XIII. bull. *Pastoralis.*
(*f*) Conf. Thomass. part. 2. lib. 1. c. 55.
(*g*) Conf. superius dicta c. 39. §. 12.
(*h*) Molinæus ad c. 3. §. 2. ext. de Privil.

si jus Monachis est parœcias conferendi, cura animarum ab Episcopo petenda & danda est. Et generaliter monent canonistæ, quo casu inferiores Episcopo collatores dant beneficia, plerumque salvam esse Episcopi aliusve Prælati potestatem, qua missionem seu curam animarum concedunt (*a*).

An Archidiaconus & Vicarius generalis beneficia conferant?

§. VI. Ipsi pariter Archidiaconi, postquam seorsim ab ordinatione beneficia conferri cœperunt, sibi quæsiverunt eorum dandorum potestatem. Ab origine sua Archidiaconi magnæ fuerunt auctoritatis, mediis vero sæculis erant veluti perpetui vicarii in depromenda ferme omni episcopali potestate. Ita Archidiaconi sæculo XII. jure proprio beneficia conferebant (*b*): quo jure in aliquibus locis etiam Archipresbyteri utebantur (*c*). Inde decrevit potestas ista Archidiaconi ordinaria, & Episcopi ad depromendam jurisdictionem suam officiales mobiles, quos dicunt *Vicarios generales*, crearunt: qui etsi judices ordinarii censeantur, non tamen eorum potestate collatio libera beneficiorum continetur, nisi ab Episcopo specialiter committatur (*d*), tantumque à patronis præsentatos pro jure suo possunt instituere.

Quæ beneficia sede vacante capitulum non confert.

§. VII. Item nec collegium Canonicorum Eccesiæ cathedralis vacante sede, etsi episcopalem habeat jurisdictionem, & interim Ecclesiam gubernet, confert beneficia, quæ ad liberam solius Episcopi collationem pertinent (*e*). Hujus juris vulgares interpretes hanc reddunt rationem, quod collatio beneficiorum pars fructuum censeatur; fructus vero integros Episcopo oportet reservare. Verum non pars fructuum est beneficiorum datio, sed potius pars spiritualis potestatis, qua Ecclesiæ Ministri constituuntur. Hinc magis est, denegatam fuisse capitulo collationem beneficiorum, quæ libere ab Episcopó dantur, quod beneficiarii diligenti Episcopi & Ecclesiæ judicio eligendi sunt; & collatio moram ferre potest: interregni enim ea conditio est, ut qui interim gubernant, ea differant, quæ sine damno differri possunt. Sed capitulum vacante sede recte confert beneficia, quæ conjunctim ad Episcopum & capitulum pertinebant, quod per sedis vacationem Episcopi jus capitulo adcrescit; & multo magis confert beneficia, quorum collatio ad solum capitulum vivente Episcopo competebat (*f*): quemadmodum etiam pro ju-

(*a*) Esren. part. 2. tit. 21. c. 1. n. 22. & seqq.
(*b*) Cap. 15. ext. de Off. deleg., cap. 7. ext. de Præb.
(*c*) Cit c. 25.
(*d*) Cap. ult. de Off. Vicarii in 6.
( ) Cap. 7 ext. de Rescrip., cap. 2 ext. ne Sede vac. aliquid innovet.
(*f*) Conf. Cabass. Theor. & prax. jur. can. lib. 2. c. 24. n. 26.

jure suo præsentatos à patronis instituit (*a*). Imo in Gallia vacante sede, etiam capitulum confert beneficia, quæ curam animarum habent adnexam.

Quî fiat beneficiorum collatio.

§. VIII. Postquam beneficia ab ordinatione sejuncta sunt, fieri, cœpit eorum collatio actione peculiari, qua collator voluntatem suam declarat, se huic aut illi beneficium tribuere, idque etiam nudis verbis fieri potest. Et quoniam voluntas collegii Canonicorum ex majori suffragium numero censetur; hinc beneficia *electiva collativa* per electionem communibus electionis regulis adstrictam conferuntur; forma enim ab Innocentio III. in Concilio generali præscripta (*b*) tantum locum habent in eligendis Prælatis, quorum morte Ecclesia vidua intelligitur. Quod si Episcopus cum capitulo in conferendis beneficiis concurrat vel ut Canonicus, vel ut capituli moderator, electioni etiam debet interesse; non vero si ejus suffragium totius capituli suffragio æquivalet; nam in hac specie seorsim capitulum & Episcopus suffragium suum præstare possunt (*c*). Interim quod æquale Episcopi & collegii jus sæpe sibi mutuo obstabant, hujus juris exercitium in multis Ecclesiis sive per menses, sive alternatim divisum est, soletque Episcopus vel collegium tempore suo totum jus etiam consortis explicare. Quin multarum Ecclesiarum moribus aut statutis, ubi beneficia ad capituli collationem pertinent, electio non celebratur, sed singuli Canonici prout eos ordo tangit, unum à se electum capitulo sistunt, cui tanquam per totum capitulum electo beneficium conferatur (*d*). Cæterum receptis moribus collationes fieri aut saltem probari nequeunt sine litteris: nec beneficiarii solent in possessionem beneficiorum immitti, nisi litteras collationis exhibeant. Non vero eadem ratione ordinarii collatores & summus Pontifex litteras collationis expediunt, qua de re doctores plura dabunt (*e*).

Symbola quædam olim adhibita in beneficiis conferendis.

§. IX. Verum enimvero collatio beneficiorum mediis sæculis etiam externis symbolis peragebatur, quibus luculentius de voluntate collatoris & de jure in beneficium jam translato constaret. Nimirum ad firmiorem & certiorem commerciorum explicationem usu gentium invaluit, ut juris sui & dominii translationes certis symbolis fierent, maxime ubi scripturæ usus non admodum erat excultus, & res in commercium deducta non statim tradi poterat. Symbolis istis declarabatur, non in nuda promissione negotium subsis-

(*a*) Cap. 1. de Instit. in 6.
(*b*) Cap. 42. ext. de Elect.
(*c*) Card. de Luca tom. 1. in Summa beneficior. §. 2. n. 10.
(*d*) Cap. ult. de Præb. in 6.
(*e*) Conf. Espen. part. 2. tit. 21. c. 2. & tit. 24. c. 1. & seqq.

sistere, sed jam esse perfectum & jus seu dominium fuisse translatum. Romani negotia ferme omnia certis ritibus solemnibus expediebant, quod Gravina pluribus enarrat (a). Et apud Francos, Alemanos aliasque septentrionales gentes symbolica commerciorum explicatio maxime frequentata est, dicebaturque juris sui signis externis peracta translatio *investitura*, quæ in feudis magni usus fuit, eamque interpretes juris feudalis *abusivam* dixerunt, ut à corporali investitura seu ipsius feudi possessione distinguerent. Varia erant symbola ista, quibus fiebant investituræ, eaque Cangius & Alteserra pluribus illustrant (b); ut plurimum vero seligebantur ea, quæ negotii naturæ responderent. Similiter in Ecclesia beneficia postquam ab ordinatione separata sunt, conferri cœperunt per certa symbola, quæ speciem feudalis investituræ exprimerent, præsertim quando ecclesiastica beneficia instar feudorum exhiberent. Symbola vero in collatione beneficiorum usurpata erant annulus & baculus, osculum, panis & liber, aut liber tantum, sigillum & birretti impositio. Hinc in mediæ ætatis monumentis etiam in Pontificum decretalibus collatio beneficiorum sæpe audit investitura (c). Sed lapsu temporis in Occidente in dies invalescente usu scripturæ, sensim usurpari desierunt symbola in conferendis beneficiis, eorumque loco collationis litteræ successerunt.

Tempus collationi beneficiorum statutum.

§. X. Quoniam vero ex diutina Ecclesiarum & beneficiorum vacatione incommoda multa in rem ecclesiasticam promanant, hinc iis dandis certa tempora statuta sunt, nec ulterius collationem differre licet. Sane dignitates capitulorum, parœciæ & omnia minora beneficia sex mensium spatio conferenda sunt (d), tribus vero mensibus episcopatus & majores dignitates regulares (e). Semestre autem istud non à die vacationis, sed à die scientiæ comparatur, & præterea non currit, si justo impedimento sive juris sive facti, quominus conferat, collator impediatur (f). Nimirum ad coercendam collatorum negligentiam finita sunt tempora ad beneficia conferenda: & qui nesciunt beneficium vacare, vel ei consulere impediuntur, sunt extra culpam.

Devolutio collationis ad superiorem.

§. XI. Tempore ad conferendum statuto si ordinarii collatores beneficium non conferant, pro ea vice collatione cadunt; & si collatio

(a) Gravina de Jur. nat. & gent. c. 79.
(b) Cangius in Gloss. v. *Investitura*, Alteserra de Feudis c. 7.
(c) Can. I. c. 16. q. 2., Ivo Carnotensis ep. LX. & CLXXXII. c. 4. & 9. ext. de Conces. præbendæ.
(d) Cap. 2. ext. de Concess. præbend.
(e) Cap. 41. ext. de Elect.
(f) Cap. 5. ext. de Concess. præb.

tio pertineat ad capitulum, devolvitur ad Episcopum, contra ad capitulum, ubi solius Episcopi est conferre: & si utriusque demum par negligentia sit, devolutio fit ad Metropolitam, & ita porro ad alios superiores Antistites usque ad summum Pontificem (a). Quod si Episcopus ut prælatus ad collationem cum capitulo concurrat, ea devolvitur ad Metropolitam, si stato tempore non fiat: si vero ut Canonicus, devolvitur ad Episcopum (b). Beneficia quoque regularia stato tempore non collata devolvuntur ad Episcopum, qui Sedis Apostolicæ auctoritate confert, si prælati regulares exempti sunt (c). Verum recepti mores non ferunt, ut Episcopi negligentia per capitulum suppleatur: imo multarum Ecclesiarum & præsertim hujus regni praxi solus summus Pontifex confert beneficia, quæ Episcopi & alii Prælati stato tempore non contulerint.

Beneficia antequam vacant nec promittenda, nec conferenda.

§. XII. Jam vero beneficia dantur in perpetuum, & semel collata antequam vacent, iterum conferri aut promitti non possunt, quod Synodus Lateranensis, sub Alexandro III. statuit (d). Sane collationes aut promissiones beneficiorum nondum vacantium alienæ mortis desiderandæ ansam præbent, quod nihil à viri boni officio alienius. Qua ratione jure civili pacta futuræ succesionis tanquam improba & bonis moribus adversa explosa sunt (e); & in Ecclesia coadjutores cum spe successionis, ubi charitas inter altaris Ministros deferbuit, minus placuerunt (f). Itaque collatio aut promissio nondum vacantis beneficii nulla prorsus est, nec inde ulla nascitur obligatio. Interim jure decretalium admittitur datio canonicatus sine præbenda, cum spe primo vacaturæ (g); ut & promissio beneficii generaliter facta, quum primum occasio collationis se obtulerit (h): fortasse quod sine alterius morte vacare præbenda aut beneficium poterat, aut de novo institui, ac proinde captatio mortis cessare videbatur. Interdictum autem de non promittendis nondum vacantibus beneficiis tantum inferiores ligabat collatores, non Romanum Pontificem, qui pro jure suo promissiones futurorum beneficiorum, quas *expectativas* dicebant, faciebat. Sed decreto Synodi Tridentinæ penitus abolitæ sunt expectativæ (i): tantumque ex præsenti disciplina, ubi viget immemorabilis consuetudo, canonicatus sub spe futuræ præbendæ conferri possunt (k).

Be-

(a) Cap. 2. ext. de Conces. præb.
(b) Cap. 15. ext. eod.
(c) Clement. unic. de Suppl. neglig. Prælat.
(d) Cit. cap. 2.
(e) L. 41. D. de Verbor. oblig., l. ult. C. de Pact.
(f) Conf. Thomass. part. 2. lib. 2. c. 55. & seqq.
(g) Cap. 9. ext. de Præbend.
(h) Cap. 19. ext. de Conces. præb.
(i) Trid. sess. XXIV. de Ref. cap. 19.
(k) Laurentius in Foro benef. part. 2. q. 3. n. 3.

Beneficia integre conferenda.

§. XIII. Beneficia quoque integre conferri debent, nec dignitatum aut præbendarum licet sectionem instituere. Officium sane ecclesiasticum, cui perpetuo reditus adnexi sunt, unum est, ac proinde uni integrum cum suis proventibus conferendum. Qua ratione non obstante post instituta beneficia, ea dividi cœperunt duplici ratione; nam vel ipsum spirituale jus ex æquo duobus Clericis collatum est (*a*), vel integro remanente titulo, redituum portio à beneficiario subtracta est, & alteri non in Ecclesiæ utilitatem tributa. Nimirum sæpe patroni ex pacto cum beneficiariis redituum partem sibi reservabant, & ipsi Antistites beneficia conferentes bonam partem fructuum sibi attribuebant (*b*). Alterutra ratione divisis beneficiis, in rem ecclesiasticam multa invehebantur incommoda; nam duobus uno beneficio collato, nascebatur confusio; & si dimidiatis fructibus dabantur beneficia, nec satis erat Clericis ad vitam, nec digni poterant promoveri, nec pauperes ali. Ergo Synodus Turonensis sub Alexandro III. divisionem præbendarum, & dignitatum fieri prohibuit, ut Ecclesiæ unitas in magnis, & in minimis membris integra persisteret (*c*): quo Canone etsi præcipue prohibitæ videantur ipsius spiritualis juris partitiones; tamen saltem sententia etiam vetitæ sunt proventuum ad beneficia pertinentium deminutiones. Synodus quoque Lateranensis sub eodem Pontifice vetuit, ne Episcopi aliique Prælati partem redituum Ecclesiarum sibi attribuant (*d*). Et veluti turpia & simoniaca damnata sunt pacta, quibus Patroni & Antistites in partem redituum cum beneficiariis paciscebantur (*e*). Cæterum auctis Ecclesiarum reditibus ex rationabili causa potest vacans beneficium in duo dispesci (*f*), quemadmodum ex idonea causa licet portionem fructuum ex beneficio delibare, & alteri Clerico addicere.

Possessio beneficii danda beneficiario, ejusque effectus.

§. XIV. Peracta impletaque collatione beneficiarius in beneficii possessionem deducendus est, quam dicunt *institutionem corporalem*, sine qua nec fructus percipere, nec demandatum officium potest explicare. Recepta est in beneficiis corporalis institutio exemplo feudorum, in quibus dominus post symbolicam investituram in feudi possessionem, sive per se, sive vicaria alterius opera beneficiarium deducit (*g*). Ante possessionem beneficiarii, & præsertim Parochi obedientiam suo Episcopo promittere & jurare debent, & qui præbendis & dignitatibus in Ecclesiis cathedralibus donantur, & coram Episcopo, & in collegio catholicam fidem profitentur (*a*): verum non sinunt Canones, ut beneficiarius præstet sacramentum fidelitatis ei simile, quod feudatarii exhibent dominis suis (*b*). Spectat autem in beneficiis missio in possessionem ad Antistitem collatorem (*c*), & in decretalibus etiam Archidiacono tribuitur (*d*), qui initio ex Episcopi delegatione, tum frequentibus delegationibus jure ordinario id peregit. Receptis nunc moribus Canonici coram collegio in possessionem immituntur; reliquis vero beneficiariis possessio datur ab iis, quibus id jus collatores in collationis litteris demandant. Adripitur autem possessio per ingressum in Ecclesiam, ubi est titulus beneficii, occupando sedem in choro, aut per alia usu recepta signa. Statim à capta possessione beneficii fructus Clericus percipit, & ubi anno possederit, si lis ab alio, qui idem beneficium tanquam vacans impetravit, ei intendatur, possidere pergit, quousque lis finiatur; post triennium vero continuum in pace elapsum omnino securus est, veluti per usum ipso beneficii titulo quæsito, nec rite beneficium illud tanquam vacans ab alio impetratur: qui effectus tum locum habent, si possessio saltem apparenti titulo sustineatur, hoc est, si titulus sit sine patenti vitio, & ab eo datus, cui jus est beneficia conferendi (*e*).

(*a*) Conf. Thomass. part. 3. lib. 2. c. 31 n. 3.
(*b*) Conf. Boehmer. Jur. eccles. lib. 3. tit. 12.
(*c*) Cap. 8. ext. de Præbend.
(*d*) Cap. 7. ext. de Censib.
(*e*) Cap. un. ext. ut Ecclesiast. beneficia sine diminut.
(*f*) Cap. 26. ext. de Præbend. Conf. Gonzalez in c. 8. eod. n. 5.
(*g*) Conf. Gudelin. de Jur. feudor. part. 2. c. 9.

CAPUT XLVII.

De mandatis apostolicis, reservationibus & præventionibus.

In quibus Ecclesiis jus erat Pontifici Clericos creare.

§. I. Veteri Ecclesiæ disciplina summus Pontifex in Ecclesiis Romanæ Metropoli subjectis pro jure suo videtur Clericos ordinare potuisse. Jura enim Pontificis metropolitica seu patriarchalia constituta erant ad exemplum Episcopi Alexandrini (*f*), qui per universam Ægyptum, quæ sex constabat provinciis, etiam Presbyteros & Diaconos creabat; non quidem solus, quasi Episcopi in suis Ecclesiis Presbyteros & Diaconos non ordinarent, sed quod ille tanta potestate etiam uteretur, ut recte Valesius observat (*g*). Eodem jure etiam cæteri primates videntur fuisse donati; saltem primas

(*a*) Trid. sess. XXIV. de Ref. cap. 12.
(*b*) Cap. fin. ext. de Reg. jur.
(*c*) Cap. 9. ext. de Privileg.
(*d*) Cap. 7. ext. de Off. archid.
(*e*) Conf. Espen. part. 2. tit. 26. c. 3. & 4.
(*f*) Conc. Nicæn Can. VI.
(*g*) Vales. in Socrat. lib. 3. c. 5.

mas Carthaginensis ex omnibus sibi subjectis Ecclesiis poterat Clericos abstrahere, & aliis plebibus in Episcopos aut Presbyteros dare, si Clerici isti à plebibus postularentur (*a*). Primis autem quinque sæculis parce admodum hoc jure Romani Pontifices usi sunt, contenti tantum in sua peculiari Ecclesia Clericos constituere. Sed postquam barbarorum frequentioribus incursionibus plures Episcopi & Clerici Ecclesiis suis ejecti sunt, Romani Pontifices, in primis Gregorius M. vacantes hos Clericos alienis Ecclesiis præfecit, aut aliis Episcopis commendare consuevit, præsertim si inter Romanos Clericos ad eos excipiendos locus non esset (*b*). Hac quoque ætate, quod sæpe Episcopis deessent idonei Clerici, quibus Ecclesiæ committerentur, Gregorius vigil excubabat, & si quos alicubi inveniret egregiis dotibus ornatos, eos alienis Ecclesiis præficiebat, aut suæ Ecclesiæ Clericos à plebibus postulatos in pastores concedebat. Qua potestate intra fines Romanæ Metropolis, quæ provinciis suburvicariis includebatur, Pontifices usi sunt (*c*).

Quid mandata de providendo.

§. II. Sed quod parce admodum in Ecclesiis Romanæ Metropoli subjectis pro jure suo Pontifices facere consueverant, id labentibus annis effusius & ferme sine ullo limite per universum Occidentem extensum est, ubi pene omnia beneficia sui arbitrii aut collationis fecerunt, exclusis ipsis Episcopis, quibus congenita est beneficiorum collatio. Quæ tanta moles sensim excrevit per Pontificum *mandata*, *reservationes* & *præventiones*. Et *mandata* quidem *de providendo*, ut vocantur, erant Pontificum diplomata, quibus præcipiebant collatoribus, ut designatis Clericis aliquod elargirentur beneficium: erantque mandata ista duplicis generis; alia enim dabantur pro jam vacantibus beneficiis, alia vero ad primo vacatura, quæ etiam *gratiæ expectativæ* audiebant.

Magno numero scripta mandata de providendo.

§. III. Mandatis de providendo extra Ecclesias Romanæ Metropolis sæculo XII. Pontifices uti cœperunt, videturque primis Adrianus IV. suis mandatis in beneficia aliarum Ecclesiarum manum injecisse (*d*): qui usus semel inductus à successoribus continuatus est & latius productus. Sed non omnes Pontifices eadem ratione mandatis usi sunt; etenim aliqui, quod probe intelligerent, jura collatorum non esse turbanda, parce admodum mandata scripserunt. Certe Honorius III. toto sui pontificatus tempore non amplius uno mandato eandem Ecclesiam gravare consuevit, ac propter-

(*a*) Can. LV. C. Afric.
(*b*) Greg. M. lib. 1. ep. XXXII. & lib. 2. ep. X.
(*c*) Conf. Thomass. part. 2. lib. 1. c. 41. n. 12.
(*d*) Conf. Thomass. part. 2. lib. 1. cap. 43.

terea tum temporis clausula ista diplomatis inseri consuevit, *nisi de mandato nostro eadem Ecclesia foret de alterius receptione gravata* (*a*). Ubi vero crevit numerus Clericorum sine beneficio ordinatorum, qui omnes ad mandata extorquenda Romam confluebant, Pontifices nullum tenuere modum: mandatis scilicet bene multis onerarunt ordinarios Antistites: sæpe etiam pro eodem beneficio diversas contrariasque litteras scripserunt, & quod pejus, Clericos externos vernaculæ linguæ imperitos diplomatis auxerunt suis. Et quasi satis diplomatum ab aula Romana non prodiret, legati Pontificii etiam consimilia mandata addiderunt. Nec dabantur diplomata tantum pro minoribus beneficiis, verum etiam pro majoribus & habentibus curam animarum. Et qui mandata obtinuissent, etiam iis contineri beneficia juris patronatus laici contendebant.

Pro quibus Clericis dabantur mandata.

§. IV. Passim autem Pontifices profitebantur, se mandatis suis consulere velle Clericis litteratis & bonæ opinionis, præsertim aliud beneficium aut unde viverent, non habentibus (*b*). Quo fundamento Lucius III. rescripsit, non teneri ordinarium collatorem conferre beneficium Clericos litteris Pontificis instructo, qui aliud, cujus in mandato nulla mentio fiat, beneficium haberet (*c*). Et ita hujusmodi mandata dicebantur *in forma pauperum*, quod pro Clericis pauperibus scribi solerent; *in forma communi*, quo tenderent ad juris communis executionem; & *cum secundum Apostolum*, quod secundum formulam ab Innocentio III. præscriptam in rescripto, cujus ea erant initialia verba, expedirentur (*d*). Postquam ob sejuncta ab ordinatione beneficia frequentes fuerunt sine titulo ordinationes magno numero Clerici pauperes Romam convaluerunt. Et quoniam tum per universum Occidentem productus erat Romanus patriarchatus, receptæ potestati convenienter videntur fecisse summi Pontifices, dum vacantes pauperesque Clericos ordinariis totius Occidentis Antistitibus commendabant, modo commendati Clerici vernaculæ linguæ non essent ignari. Quanquam haud scio, an consultius fuisset adigere Episcopos ad alendos Clericos, quos ipsi sine beneficio ordinaverant, quam sexcentis diplomatis ordinem hierarchicum turbare. Cæterum satis compertum est sæpe mandata in forma pauperum scripta fuisse pro Clericis, qui nec pauperes, nec litterati essent: qua in re verba data sunt Pontificibus, vel importunæ preces eorum constantiam expugnarunt.

Tres

(*a*) Cap. 30. ext. de Rescript. in parte decisa, & cap. 38. ext. eod.
(*b*) Alexand. III. ep. XLIII.
(*c*) Cap. 6. ext. de Præb.
(*d*) Cap. 16. ext. eod.

Tres litterarum species in mandatis distinguendæ.

§. V. Initio ista Pontificum mandata commendationes potius fuerunt, & preces, quibus pro reverentia Sedis Apostolicæ multum Episcopi & reliqui Ordinarii collatores tribuerunt, præsertim quando erant rariora, aut Clerici sine beneficio propriis Episcopis, aut alias scientia & meritis præcellentes commendabantur. At ubi mandata evaserunt frequentiora, & pro omnibus indiscriminatim Clericis data sunt: ordinarii Antistites sæpe fuerunt renitentes, nec sibi missa diplomata implere curarunt. Hinc Pontifices stilo mutato preces verterunt in præcepta. Ac sane in hoc negotio triplicis generis epistolas distinguere oportet, *monitorias* nempe, *præceptorias* & *executorias* (*a*). Monitoriæ tantum Clericos ordinariis collatoribus commendabant: qui si non parebant, dabantur præceptoriæ, quibus monita transibant in jussiones. Et si collatores in pari contumacia persisterent, executor dabatur, qui morosos Antistites puniret, & ad beneficii dationem cogeret, vel ipse tum vacans, vel primo vacaturum conferre. Procedente vero tempore convaluit auctoritas mandatorum, nec amplius tres litteræ diversis temporibus scriptæ sunt, sed tantum una statim addito executore, qui cesante Ordinario collatore conferret, exemplo prætoris, qui pro conditione causæ vel personæ vel temporis adversus contumaces ordinem & compendium edictorum ita moderabatur, ut statim peremptorium daret. Usi sunt Pontifices ad cogendos collatores præceptis & executoribus, quod è dignitate Sedis Apostolicæ esse videbatur, mandata non contemni; sæpe etiam id fecerunt importunis precibus, aut virorum bonorum sugestionibus fatigati.

Quæ est beneficiorum reservatio.

§. VI. Satis firmato mandatorum usu Romani Pontifices ad beneficiorum reservationes transierunt, quæ sunt decreta, quibus Pontifices collationi suæ vacantia, vel vacatura beneficia addicunt, ordinariis collatoribus eorum conferendorum ablata potestate; idque vel universe, vel sigillatim, prout plura ejusdem, vel diversi generis, vel personarum beneficia, vel unum vacans, aut vacaturum Summus Pontifex in se recipit & reservat. Ita reservationes longe distant à mandatis, in quibus non Pontifices mandantes, sed potius ordinarii Antistites, ut plurimum conferebant. Beneficia reservata alias dicuntur *affecta*; at *affecta* stricte sic dicta sunt beneficia non reservata, quibus conferendis se immiscuit summus Pontifex, aut alias manum adposuit, qui actus collationem pro ea vice Pontifici addicit. Admodum implicata est tractatio ista de reservationibus, adeo multis regulis, exceptionibus, restrictionibus, interpretationibus, indultis abundat: verum nos potiora capita tantum proponemus, unde

(*a*) Conf. Franc. Florens in tit. de Rescriptis.

de potius origo & genius præsentis disciplinæ, quam exacta praxis Romanæ curiæ cognoscatur.

Reservatio beneficiorum in curiæ vacantium.

§. VII. Generalis, quæ primum occurit, reservatio Clementi IV. tribuitur, qui pontificiæ collationi addixit quæcumque beneficia *apud Sedem Apostolicam* seu *Romanam curiam* vacarent (*cap.* 2. *de Præbend. in* 6.) Quo decreto Pontifex professus est, se *antiquam consuetudinem* confirmasse: at si quæ tum fuerit consuetudo, ea præventio erat, qua velut jure occupationis in comitatu vacantia beneficia Pontifices dabant, antequam ea de re quidquam ordinariis Antistitibus innotuisset. Vacare apud Sedem Apostolicam initio dicebantur beneficia, si in loco, ubi curia morabatur, beneficiarii decederent: at Bonifacius VIII. vacationem in curia latius produxit, eaque contineri edixit beneficia omnia, quæ morte accedentium aut discedentium à Romana curia in loco finitimis, hoc est, quæ duorum dierum legalium itinere, seu quadraginta milliaribus, à curia distabant, vacarent: item beneficia curialium, qui vel in locis curiæ vicinis morerentur, modo ibi domum propriam non haberent; vel in itinere dum curia transfertur, vel in loco, unde curia discedit, infirmi remanentes mortem occumberent (*a*). Ne vero diutina vacatio Ecclesiis obsit, ubi Pontifex unius mensis spatio in comitatu vacantia beneficia non contulerit, ea ordinarii Antistites pro jure suo conferunt (*b*): ob quam eandem rationem etiam ordinariis Antistitibus fas est conferre parœcias, quæ defuncto Pontifice in comitatu vacaverint, vel eo vivo vacaverint, sed ante obitum ab eodem collatæ non sint (*c*).

Reservationes Joannis XXII. & Benedicti XII.

§. VIII. Reservatio beneficiorum in comitatu vacantium eo colore facile admissa est, quod statim Pontifices Ecclesiis vacantibus consulerent. At ubi ad generales reservationes aditus patefactus est, novæ in dies reservationes emserunt, antiquæ confirmatæ, & latius extensæ sunt. Clemens V. innovata reservatione vacantium apud Sedem Apostolicam (*d*), collationi pontificiæ perpetuo addixit episcopatus in partibus infidelium Clero populoque carentes (*e*). Modum paullo post Joannes XXII. excessit, qui præter beneficia per obitum in comitatu vacantia, eadem reservatione contineri declaravit omnes Ecclesias cathedrales, monasteria & regulares Ecclesias, & reliqua omnia beneficia, quæ eo loci depositione, privatio-

(*a*) Cap. 34. de Præb. in 6.
(*b*) Cap. 3. eod.
(*c*) Cap. 3. eod.
(*d*) Extrav. 3. de Præb. in comm.
(*e*) Clement. *In plerisque* de Elect.

tione, cessione beneficiarii, electione rescissa aut postulatione rejecta, translatione, collatione, consecratione & benedictione vacarent: item beneficia Cardinalium, legatorum, officiariorum curiæ, capellanorum commensalium Pontificis, quocumque demum loco mortem obirent (a), & prætérea beneficia, quæ ob retentionem aut adeptionem alterius singularis beneficii ipso jure vacarent (b). Satis amplæ reservationes, quas inde Benedictus XII. latioribus verbis innovavit (e). Sed à se inductas reservationes duo isti Pontifices ad vitæ suæ tempus arctarunt, & præterea contestati sunt, se ideo tot beneficia reservasse, ut optimos quosque Clericos ad Ecclesias promoverent: idque non sine ratione factum est, nam nullo colore & in perpetuum tantæ novitates propositæ è vestigio fortasse rejicerentur.

Reservationes regulis cancellariæ comprehensæ.

§. IX. Atque hæ temporariæ reservationes veluti prima elementa fuerunt *regularum Romanæ cancellariæ*, quibus inceptum reservationum opus veluti absolutum est. Nimirum status Romanæ curiæ semel inductas temporarias reservationes retinere jussit & novas excogitari. Ergo ut jugum fortasse minus grave videretur, exemplo Joannis XXII. & Benedicti XII. reservationes sive antiquas sive novas, qui deinceps fuerunt, Pontifices temporariis ad vitam suam decretis includere consueverunt: & hinc natæ regulæ cancellariæ, quæ morte Pontificis extinguuntur, donec à novo Pontifice non sine additionibus, detractionibus, aut mutationibus publicata reviviscant. Principio regulæ istæ, prout nunc sunt, addicunt collationi pontificiæ beneficia omnia, quæ Joannes XXII. & Benedictus XII. sibi ad vitam reservaverant, & præterea beneficia omnia officialium Romanæ curiæ, etiamsi ante obitum officiales esse desierint, tum beneficia, de quibus Antistites contra Tridentinas regules disposuerint (d). Item Ecclesias omnes episcopales & monasteria omnia virorum, quorum reditus superant ducentos florenos aureos; & beneficia, quæ vacante sede episcopali aut alterius Prælati seu collatoris vacaverint, & ad illius solam collationem pertinent (e). Summa ducentorum florenorum auri ferme exæquat quatuorcentum triginta ducatos Neapolitanos. Porro regulæ cancellariæ Pontifici reservant beneficia in fraudem reservationis ab iis resignata aut dimissa, qui ab Sede Apostolica incompatibilia beneficia sunt habituri, tum & ipsa incompatibilia, quæ pontificia auctoritate obtinuerint (f). Item majores dignitates post pontificalem in

(a) Extrav. *Ex debito* 4. de Elect. in comm.
(b) Extrav. *Execrabilis* de Præb. in comm.
(c) Extrav. *Ad regimen* de Præb. in comm.
(d) Reg. I. Cancell.
(e) Reg. II.
(f) Reg. III.

in Ecclesiis cathedralibus, & quæ in Collegiatis sunt principales, redituumque decem florenorum auri communi æstimatione excedunt; prioratus etiam, præposituras & alias dignitates conventuales & præceptorias generales ordinum, exceptis militaribus: & beneficia, quæ familiares Papæ, etiam dum is Cardinalis fungebatur honore, & Cardinalium continui commensales obtinent, & in posterum familiaritate durante obtinebunt, etiamsi familiares quavis ratione esse desierint (a). Item beneficia quæ collectores & unici in quacunque civitate vel diœcesi subcollectores redituum Cameræ apostolicæ durante eorum officio obtinebant (b); & beneficia curialium in itinere decedentium, dum curia transfertur (c); & beneficia cubiculariorum etiam honoris & cursorum Pontificis (d). Ad hæc, reservantur etiam beneficia Ecclesiarum S. Joannis Laterani, S. Petri & S. Mariæ majoris; & quæ vacant in titulis Cardinalium ipsis absentibus (e). Sed longe plura hausit regula IX., quæ Pontifici reservat beneficia omnia non reservata, quæ octo mensibus, nempe Januario, Februario, Aprili, Majo, Julio, Augusto, Octobri & Novembri vacaverint; etsi Episcopi, qui assidui sunt, non vero aliis collatoribus concedatur, ut alternis cum Pontifice mensibus beneficia, alias non reservata, conferant. Item novo cuique Pontifici reservantur ea beneficia, quæ sibi Papa defunctus reservaverat, & ante ipsius obitum vacantia non contulisset (f). Et demum beneficia temporariis regulis & constitutionibus reservari solita, quæ vacante Apostolica Sede vacaverint, & Antistites ordinarii vel neglexerint interea providere, vel non jure providerint (g).

Pontificia præventio in conferendis beneficiis.

§. X. Porro Pontifices Romani ad beneficia in Ecclesiis Occidentis conferenda *præventionibus* usi sunt. Nomine præventionis venit quædam occupatio, qua beneficia à propriis collatoribus nondum collata Romanus Pontifex pro suo arbitrio elargitur. Opinatur Molinæus (h), præventiones reservationibus esse antiquiores, iisque initio usos Pontifices, pro beneficiis, quæ in curia vacarent, idque ne ex diutina vacatione Ecclesiis damnum inferretur: tum beneficiis istis Sedi Apostolicæ reservatis, præventionem foras erupisse, & extra curiam vacantia occupasse. Quo spectare videtur Clemens IV. qui ubi beneficia in curia vacantia Pontifici reservavit, asseruit, talia beneficia ex longa consuetudine ad collationem Pontificis perti-

(a) Reg. IV.
(b) Reg. V.
(c) Reg. VI.
(d) Reg. VII.
(e) Reg. VIII.
(f) Reg. IX.
(g) Reg. LXVIII.
(h) Molin. ad regul. de Infirmis resignantib. n. 172.

tinere (*a*). Quidquid vero hujus rei sit, certe ætate Bonifacii VIII. præventiones receptæ erant (*b*); atque ex hoc tempore veluti in medio posita beneficia Ecclesiarum Occidentis esse videbantur, ad quæ occupanda & conferenda Pontifices & ordinarii Antistites concurrerent. Quoniam vero ambitu candidatorum ad præveniendos collatores ordinarios multæ fraudes in curiam irrepserant, & beneficia nec dum mortuis beneficiariis obtinebantur, prodiit regula cancellariæ de *verisimili notitia*, qua decernitur, irritas esse pontificias collationes jure præventionis factas, nisi à die mortis beneficiarii tantum spatium effluxerit, ut probabile sit de ea Pontificem certiorem fieri potuisse. Quæ regula etiam locum habet, ubi verisimilis quidem notitia poterat haberi, sed probetur, nuntium ante mortem iter Romanum suscepisse, quod *cursum ambitiosum* appellare solent (*c*). Cæterum in locis, ubi per menses collatio beneficiorum inter Pontifices & Episcopos tributa est, nullus amplius est usus præventionis; hac enim instituta partitione summus Pontifex in mensibus non reservatis liberam collationem ordinariis tacite videtur reliquisse (*d*).

Mala ex mandatis, reservationibus & præventionibus.

§. XI. Hactenus dicta satis superque produnt, Romanos Pontifices sive mandatis, sive reservationibus, sive preventionibus, suæ potestatis, & collationis omnia ferme Occidentis beneficia reddidisse: qua ratione aucta quidem est Romanæ Sedis dignitas (si dignitas haberi possit, ecclesiasticam hierarchiam turbare); at exitiale vulnus ecclesiasticæ disciplinæ inflictum est. Principio mandata captandæ alienæ mortis præbebant occasionem, quo nihil est à viri boni officio alienius. *Utinam quem proximus heres impello, expungam*, ut cum poeta loquar, secum dicebant, qui mandatis Pontificiis primum vacatura inhiabant beneficia. Mandatis quoque litibus omnia impleta, nam sæpe pro pluribus Clericis eidem Antistiti Pontifices mandata dederant, sæpe etiam idem beneficium diversis mandatis obstrinxerant: uni autem collato beneficio cæteri sibi jus ademptum existimabant (*e*). Porro mandatis, reservationibus & preventionibus aditus dignioribus ad beneficia præclusus; in tanta enim negotiorum & Clericorum multitudine, quibus aula Romana perstrepebat, facile erat Pontificibus verba dare, etsi alias intenderent optimis Clericis consulere. Hæc omnia conventus ille theologorum sub Paulo III. ad exponendas abusiones in comitiis Tridentinis mox emendandas indictus animadvertit, *alius abusus est in spectativis & reservationibus beneficiorum, quibus & datur occasio; ut aliena mors desideretur, & libenter audiatur: præcludunt etiam aditum supremum dignioribus, quum vacant: dant litibus causam.* Antistitibus etiam ordinandorum Ecclesiæ Ministrorum adimebatur & è manibus extorquebatur facultas. Item Clerici peregrini legum & sermonis patrii ignari ad beneficia promoti, hierarchicus ordo turbatus, coactique sunt Episcopi reddere rationes de cura & beneficiariis, quos ipsi non constituerant.

(*a*) Cap. 2. de Præb. in 6.
(*b*) Cap. 31. eod.
(*c*) Fleur. Inst. jur. eccles. lib. 2. cap. 21.
(*d*) Chokier in Proœm. reg. VIII. n. 17.
(*e*) Conf. Duaren. de Sacris minister. lib. 5. cap. 8.

Quæ fuerit prima ratio & origo mandatorum.

§. XII. Quæri potest, quibus fundamentis in nova disciplina Romani Pontifices, sive mandatis, sive reservationibus sive preventionibus omnia ferme Occidentis beneficia occuparint suique arbitrii fecerint. Eo Pontifices devenisse nonnulli putant lucri cupiditate, ut nempe suos cognatos, amicosve, ipsamque Romanam curiam locupletarent: nec sane negari potest, aliquos Pontifices reservationum auctores ad rem fuisse avidiores. Verum si res in origine sua expendantur, videntur necessitates Ecclesiarum, seu potius Clericorum vacantium mandata de providendo induxisse. Sæculo XII. jam sejunctis ab ordinatione beneficiis, ordinationes sine titulo frequentes evaserant, passimque Clerici vacantes per Ecclesias incerti instabilesque vagabantur. Caverat quidem Synodus Lateranensis sub Alexandro III., ut Episcopi interim alerent quos sine certa Ecclesia ordinassent, donec eis aliquod beneficium contulissent (*a*); at Canon iste parum servabatur. Ergo Clerici beneficiis destituti Romam magno numero confluebant, ut ministerio Pontificis, cujus patriarchalis potestas per totum Occidentem jam extendebatur, aliquod beneficium consequerentur. Hinc Pontifices cœperunt vacantes Clericos ordinariis Antistitibus commendare, ut aliquod vacans aut vacaturum beneficium illis conferrent. Nec sane ejusmodi commendationes à ratione erant alienæ modo ad proprios, saltem ad ejusdem gentis ordinarios Antistites Clerici vacantes ablegarentur; in Occidente enim tum vernaculæ linguæ erant diversæ, atque inde in rem ecclesiasticam profecto non cedebat, nullo delectu Clericos quibuslibet Episcopis commendare.

Causæ quibus inductæ & extensæ reservationes.

§. XIII. Mandata de providendo ex sæculi moribus inducta & brevi multiplicata viam munierunt reservationibus & præventionibus, quæ tamen nova doctrina, quæ fert, plenariam omnium beneficiorum collationem ad Pontificem pertinere, & necessitatibus Romanæ curiæ innituntur. Sæculo XI. primum audiri cœpit, ab una Romana Ecclesia institutas fuisse omnes Ecclesias earumque dignita-

(*a*) Cap. 4. ext. de Præbend.

tates, idque aperte à Nicolao II. propositum est (*a*). Inde veluti sponte sua illud descendit consectarium, unius Pontificis esse Ecclesias, & beneficia omnia conferre, quasi id in ipsa fundatione Pontifices sibi reservassent: & Episcopos in partem sollicitudinis non in potestatis plenitudinem vocari. Sane Clemens IV. eo nomine beneficia apud Sedem Apostolicam vacantia reservavit, quod Ecclesiarum & beneficiorum *plenaria dispositio* ad Romanum Pontificem pertineret (*b*). Hac recepta doctrina sub Joann. XXII., qui ad opes quærendas & coacervandas natus videbatur, statim novæ reservationes inductæ, quæ continuatæ & auctæ sunt sub sequentibus Pontificibus Avenionensibus, quibus multorum beneficiorum collatione opus erat, sive ad suam egestatem levandam (translata Avenionem Romana curia reditus Ecclesiæ Romanæ in Italia intercepti erant), sive ad Cardinales Clericosque suos sustinendos. In primis vero Clemens VI. ex fundatis per Ecclesiam Romanam omnibus Ecclesiis & beneficiis à se factas reservationes beneficiorum contra Eduardum III. Angliæ Regem tutatus est (*c*). Inde etiam increbuerunt illa doctorum placita, Romanum Pontificem esse collatorem collatorum, & summum in Ecclesia omnium beneficiorum dispensatorem.

Reservationes abrogatæ in Synodo Basileensi.

§. XIV. Satis in Ecclesiarum perniciem creverant mandata de providendo & reservationes apostolicæ, jamque proprio pondere ruere videbantur. Viri cordatiores omni tempore contra has novitates indoluerunt, nec semper Principes eas in regnis suis permiserunt. Quapropter Pontifices variis delinimentis usi majores abusiones sæpe emendarunt, sic aliorum querelis satisfacere studentes. In Concilio Constantiensi moderatio reservationum, sed nullo effectu, expetita: etsi aliqui scribant, Martinum V. in eo Concilio electum quatuor menses à mandatis liberos fecisse. Inde in conventu Basileensi instaurari disciplinam multi Episcopi postularunt, liberasque ordinariis Antistitibus relinqui beneficiorum collationes. Et re ipsa Synodus reservationes omnes sustulit præter illas, quæ erant in corpore juris comprehensæ, quasque Pontifices in dominio temporali Sedis Apostolicæ facere vellent (*d*). Excidit quoque Synodus ista expectationes ad beneficia, quæ non per electionem conferuntur; tantumque Pontifici relicta est facultas mandatorum ad unum beneficium, si collator haberet in suo jure decem; ad duo, si habeat quinquaginta vel plura; ita tamen ne unus idemque Pontifex duas concederet ejusdem capituli præbendas. Jus vero præventionis illæsum intactumque Pontifici servatum est. Hæc decreta perlubenter Gal-

(*a*) Can. 1. D. 22.
(*b*) Cap. 2. ext. de Præb. in 6.
(*c*) Ap. Raynald. ad an. 1343.
(*d*) Conc. Basileense sess. XII. & XXIII. cap. 5. & 6.

Galli in comitiis cleri Bituricensibus an. MCCCCXXXVIII. exceperunt, eaque mox in *pragmaticam sanctionem* conjecta sunt. Ita in Gallia canonicæ electiones & liberæ beneficiorum collationes restitutæ sunt; stetitque hæc nova disciplina usque ad pacta conventa inter Leonem X. & Franciscum I. Regem, quibus prorsus invito & reclamante clero nominatio Episcoporum & Abbatum & Priorum conventualium, qui ex forma cap. *quia propter ext. de Elect.* eligi debent, Regi cessit, Pontifici vero confirmatio, præter episcopatus vacantes in curia, quos solus Papa confert; reservationes penitus extinctæ, mandata potius restricta, quam omnino sublata; præventio vero integra Pontifici relicta est.

Decretum Synodi Tridentinæ de mandatis & reservationibus.

§. XV. Decreta Synodi Basileensis in Italia, Hispania & multis aliis provinciis non pari veneratione, ac in Gallia, excepta sunt. Hinc mandata, reservationes, præventiones continuatæ & latius diffusæ. Ergo ventum ad comitia Tridentina, in quibus de abolendis mandatis, & reservationibus quæstio suscitata est. Contendebant quidem seniores Episcopi, penitus mandata & reservationes exscindi (*a*); at sancta Synodus non per omnia eorum votis annuit; etenim tantum mandata de providendo prorsus abolevit, ut reservationes mentales, at reservationes & præventiones integras reliquit (*b*). Mentales reservationes ab Julio II. & Leone X. inductæ erant, quibus summus Pontifex hoc illudve beneficium collationi suæ reservabat, ut inde certo Clerico, cujus nomen non exprimebat, sed apud se retinebat, conferret. Hoc decreto parum promota est ecclesiastica disciplina; nam ubi per reservationes pene omnia beneficia collationi pontificiæ cesserant, vix aliquid boni redundabat ex mandatorum abolitione. Sed temporum dura conditio obstitit, quominus Synodus reservationes saltem moderaretur. Non enim status Romanæ curiæ, cui tot reditus ex reservationibus beneficiorum cedebant, integram disciplinæ instaurationem patiebatur.

Novæ reservationes post Tridentinum.

§. XVI. Per omnes Occidentis Ecclesias facile recepta es Tridentina reformatio, quatenus mandata Pontificis ad beneficia reservationes mentales rescidit & abolevit; reservationes autem ubi receptæ erant, veluti in Italia, perdurarunt; in Gallia vero & Germania deinceps pacta conventa inter Pontifices & Reges obtinuerunt, præter articulum de mandatis pontificiis, quæ utpote per Patres Tridentinos sublata, in Gallia amplius in usu non sunt. Quin quasi satis beneficiorum antiquæ reservationes non continerent, Ponti-

(*a*) Conf. Espen. part. 2. tit. 23. cap. 2. n. 1. & seqq.
(*b*) Trid. sess. XXIV. de Ref. cap. 19.

tifices post Tridentinam Synodum novas induxerunt. Sane Pius V. collationi pontificiæ addixit beneficia, quæ propter hæresim vacarent (a), parœcias non collatas per solemne examen, quod *concursum* vocant, ex Synodi Tridentinæ forma (b); & beneficia quæ contracta fiducia, seu, ut dicitur, *in confidentiam* recipiuntur (c). In *confidentiam* dicitur collatum beneficium, quod beneficiarius alterius favore à collatoribus adipiscitur pacto inito, ut illud aliquando resignet sequestro, vel alteri, aut ut pensionem, aut fructus aliquos inde præstet. Item reservata sunt beneficia vacantia ex resignatione, in qua Gregorii XIII. decretalis *humano vix judicio* reservata non fuit. Et demum ex bullis Sixti V. & Benedicti XIII. beneficia eo nomine vacantia, quod habitus & tonsura clericalis non deferatur.

Divisio reservatianum.

§. XVII. Solent autem reservationes dispesci in comprehensas juris corpore, & extra illud vagantes. Comprehensæ juris corpore ex receptiori sententia sunt, quæ sexto decretalium continentur, puta beneficia in comitatu locisque finitimis, & quidem per obitum vacantia: cæteræ vero omnes extra juris corpus censentur. Et quamvis extravagantes tam Joannis XXII., quam communes jamdiu partem systematis juris pontificii faciant; tamen ubi agitur de reservationibus extra juris corpus reputantur, fortasse quod iis comprehensæ reservationes ferme temporariæ erant (d). Clausæ in corpore juris reservationes non adeo graves visæ sunt, quo factum, ut eas nec Synodus Basileensis exciderit (e), atque hinc passim ubique receptæ sunt. Sed extra corpus juris vagantes, utpote graves, nec omnes, nec semper prout verba sonant, in christianis provinciis obtinent. Quin regulis cancellariæ comprehensæ reservationes morte Pontificis expirant, & interim donec à novo Pontifice publicentur, veluti postliminio jus ordinariorum Antistitum restituitur: quæ sententia ingenio illarum regularum ad amussim convenit. At Romani curiales ex rebus judicatis docent, eas tantum reservationes cancellariæ regulis comprehensas Romana sede vacante amoveri, quæ à conditione temporis, vel locis dependent, non vero quæ reservant certi generis, aut personarum beneficia (f).

Beneficia laici patronatus à reservationibus exempta.

§. XVIII. Reservationes in Italia & aliis provinciis, quatenus receptæ sunt, omnes ordinarios Antistites obligant, exceptis Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus, quibus indulto pontificio concessum

(a) Pius V. bulla *Ex apostolatus offic.*
(b) Idem bull. *In conferendis.*
(c) Idem bull. *Romanum Pontific.*
(d) Conf. Espen. part. 2. tit. 23. cap. 4.
(e) Conc. Basileense sess. XXIII. cap. 6.
(f) Card. de Luc. de Benef. disc. 7. n. 5. Rigant. com. ad regul. 4. §. 2.

sum est suæ ordinariæ collationis beneficia, etsi reservata, conferre, prout indulti verba sonant (a). Porro generalibus reservationibus non continentur jurispatronatus laici beneficia, quæ olim nisi ex adsensu patronorum nec mandatis pontificiis subjiciebantur (b). Hujus juris hanc passim rationem adsignant, ne laici ab ædificandis aut dotandis Ecclesiis abstrahantur. Hinc Gonzalez (c) docet, juspatronatus esse debere ex fundatione aut dotatione, ut regula de mensibus reservatis non comprehendatur. Verum sententia ista non consonat moribus receptis, qui à reservationibus eximunt juspatronatus laicum quocumque titulo quæsitum. Quin idem jus est in beneficiis jurispatronatus misti, cui omnia privilegia jurispatronatus laici communicantur (d). Tantum ex assensu patronorum beneficia patronatus laici summus Pontifex confert, aut si collatio ex negligentia patronorum & collatorum ad ipsum devolvatur. Nec hodie apud nos regia potestas ratas habet Pontificis collationes, in quibus ille ex certa scientia & expressione, vel in totum, vel pro parte suffragiis patronorum derogaverit. Sed beneficia jurispatronatus ecclesiastici reservationibus, sive specialibus, sive generalibus subjiciuntur (e): nisi pactis conventis, aut indultis pontificiis, aut lege fundationis aliter receptum sit.

Quid annatæ, & an recte exigantur.

§. XIX. Jam in collatione beneficiorum, quæ Pontifici reservata sunt, beneficiarii ex propriis pecuniis pendunt *annatas*, ut dicuntur, antequam bullas collationis consequantur. Sunt *annatæ* media pars fructuum primi anni ex collato beneficio provenientium fisco pontificio, Cardinalibus & inferioribus Ministris in collatione beneficii pendi solita. Prima novi hujus vectigalis rudimenta Joannes XXII. expressit, qui ob Ecclesiæ necessitates, ut ipse præfatur, fisco pontificio cedere jussit fructus primi anni omnium beneficiorum, quæ intra triennium vacarent, exceptis episcopatibus & abbatiis (f). At proprie sic dictas *annatas* Bonifacius IX. inter incendia schismatis Avenionensis induxisse videtur: ad suas enim suorumque levandas necessitates ex omnibus beneficiis etiam episcopatibus & abbatiis, quæ ad Apostolica Sede conferebantur, dimidios primi anni fructus, quos ipsi beneficiarii penderent, fisco pontificio reservavit (g). Initio annatis tantum subjecta beneficia conferri consueta; at inde ut uberior reditus fisco pontificio inferretur, extensæ

(a) Conf. Germonius de Indult. Cardinal.
(b) Gregor. IX. ep. XIII. Ad magnates Angliæ, Conf. Natal Alexandr. Hist. Eccles. sæc. XIII. & XIV. cap. 7. art. 3.
(c) Hieronym. Gonzalez in reg. VIII. cancell. glos. 18. n. 22.
(d) Piton. discept. 3. de Jurepatron.
(e) Cap. VI. de Off. legati, cap. 28. de Jurepatron.
(f) Extrav. 11. de Præb. in comm.
(g) Platina in vit Bonifacii IX.

sæ sunt ad beneficia unita, ita tamen ut (quod nunquam vacarent) decimoquinto quoque anno penderentur; & in hac specie annata *quintadecima* dicitur (*a*). Annatæ non ab omnibus probatæ, quin à multis viris doctis tanquam simoniacæ traductæ, quod non gratis beneficia conferantur (*b*). Sed exactio non est pro collatione, sed potius ad sustinendas Romanæ curiæ necessitates: quo nomine Petrus de Marca & Thomassinus nihil turpis lucri annatis ineesse contendunt (*c*). Quanquam negandum non videatur, Clericorum necessitates à multis sæculis luxu & sæculi pompis estimari. Ut vero constaret de annatarum quantitate, prodiit regula cancellariæ *de exprimendo valore beneficiorum in impetrationibus*: quæ regula in episcopatibus & abbatiis, in quibus annatæ secundum antiquas taxas penduntur, locum non habet. Cæterum minuta beneficia, quæ reditum XXIV. aureorum de camera non excedunt, annatis non subjacent, quod in Italia servatur: nam extra Italiam ferme sola beneficia, quæ dicuntur *consistorialia*, vectigalia sunt, non item reliqua minora (*d*).

CAPUT XLVIII.

De commendis beneficiorum.

Ecclesiarum commendæ *ex veteri disciplina.*

§. I. Species quoque collationis beneficiorum ex novis moribus censentur *commendæ*, contra quam veteri disciplina consuetum erat. Priscis temporibus in commendationem Ecclesiam dare erat eam vacantem alicui idoneo Clerico regendam committere; sæpe enim contingebat, ut Ecclesiæ vacanti non statim proprius pastor præfici posset. Ecclesiæ autem cathedrales in primis committebantur vicinis Episcopis, qui eas sæpius inviserent, interim regerent & electionem proprii Episcopi procurarent (*e*). Atque isti Episcopi *visitatores, interventores & intercessores* dicebantur, qui ut cæteri temporarii rectores, ab Ecclesia sibi demandata tantum necessaria alimenta decerpebant (*f*), eorumque officium statim ac proprius pastor creabatur, cessabat. Similiter si Ecclesia quævis episcopalis à barbaris devastata fuerat, nec ejus supererat Episcopus, eam Gregorius M. vicino cuidam Episcopo commendabat, ut suam ei, quoad posset, curam impenderet (*g*): quo casu ad longius tempus commen-

(*a*) Conf. Sarpus materie benefiziarie n. 38.
(*b*) Conf. Duaren. lib. 6. de Sacr. minister. cap. 3., Launojus & Sarpus.
(*c*) Petrus de Marca lib 6. de C. S. & I. cap. 12. n. 6. Thomass. part. 3. lib. 2. cap. 58.
(*d*) Conf. Espen. part. 2. tit. 24. cap. 4.
(*e*) Can. XVI. & XIX. D. 61.
(*f*) Thomass. part. 2. lib. 3. cap. 10 n. 3.
(*g*) Gregor. M. lib. 2. ep. XIII. XV. & XXXV.

menda poterat durare. Nonnunquam etiam Episcopis, quos sedibus suis barbari ejecissent, abbatiæ in temporalibus & spiritualibus commendatæ (*a*). Et quoniam ad tempus erant commendationes, receptis regulis non repugnare videbatur, ut pastores aliarum Ecclesiarum commendationes susciperent, aut etiam sæculares Clerici interim monasteria administrarent. Ita invaluit regula, unum Clericum duas Ecclesias posse retinere, unam quidem *in titulum*, seu proprio & perpetuo jure, alteram *sub commendatione*, quam regulam Leo IV. & Gregorius IX. proponunt (*b*).

Monasteria olim à Regibus commendata.

§. II. Sic descriptæ commendæ utilitati Ecclesiarum inserviebant, nec iis Canones, qui duabus Ecclesiis Clericos infigi vetabant, erant impedimento. At labentibus annis quod in utilitatem Ecclesiarum receptum erat, in ipsarum perniciem mirabiliter conversum est. Principio Ecclesiæ & præsertim monasteria Regum dono & beneficio laicis & sæpe militibus sub comendatione concessa sunt, ut eorum reditus loco stipendiorum cederent (*c*); etsi milites his commendis donati etiam monasticæ disciplinæ præfecti censerentur. Invaluit hic usus in Gallia præsertim tempore Caroli Martelli ex necessitatibus bellorum, quæ undique non minus in rempublicam, quam Ecclesiam ingruebant: inde etiam extra publicas necessitates continuatus & ad alias provincias extensus est. Monasteriis præfecti milites *Abbates* dicebantur; & ne sæculi dignitates in titulis omittere videntur, *abbacomites* seu *abbicomites* etiam audierunt (*d*). Vix dici potest quam male cesserint rei monasticæ monasteria laicis commissa; nam spurii Abbates unice redditibus colligendis intenti, Monachos eorumque disciplinam, cujus subinde erant ignari, parum curabant. Hinc Episcopi sæpe apud Principes egerunt, ut militares monasteriorum commendationes tollerentur, restituta Monachis Abbatis electione, vel ad minimum ea Episcopis commendarentur. Quoniam vero monasteriorum concessionibus Principes etiam militiam sustinebant, Episcopos multa tolerare oportuit; at interim statutum, ut Episcopi una cum aliquo Abbate instaurationi monasteriorum, disciplinæ monasticæ & Monachorum necessitatibus consulerent (*e*). Sed tandem ab Hugonis Capeti tempore Principes monasteria militibus commendare desierunt.

Fictæ & spuriæ commendæ.

§. III. Præterea sæculo XIII. innumeræ paroeciarum, prioratuum &

(*a*) Greg. M. lib. 1. ep. XXXVIII. & XXXIX.
(*b*) Can. III. c. 21. q. 1. cap. 54. ext. de Elect.
(*c*) V. Thomass. part 2. lib. 3. cap. 12. 16. & seqq.
(*d*) Cangius v. *Abbacomites*.
(*e*) Cap. Ludovici Pii de an. 823. cap. 8. Conc. ap. Theodonis villam an. 846. Can. V.

& inferioris ordinis beneficiorum commendæ prodierunt, quæ non minori exitio fuerunt Ecclesiis; nam illarum fuco Episcopi & ordinarii collatores abusi sunt ad eludendos Canones, quibus coacervatio beneficiorum vetabatur, & qualitates ad obtinenda beneficia præscriptæ erant. Nimirum iis, qui parœcias aut alia singularia beneficia in titulum obtinebant, parœciæ aut alia beneficia in perpetuam commendationem concedebantur, ut multorum beneficiorum commodis pascerentur, salvis interim Canonum verbis, at eorum sententia impie conculcata (*a*). Item fuco commendarum beneficia perpetuo data sunt iis, qui necessariis qualitatibus destituebantur, veluti parœciæ non Presbyteris, & beneficia monastica Clericis sæcularibus (*b*), idque alienum non credebatur ab antiquis moribus, qui necessario non requirebant, ut qui sub commendatione Ecclesias accipiebant, ejusdem ordinis & instituti ac veri pastores essent. Utriusque generis fucatis commendis Episcopi, Abbates & reliqui ordinarii collatores ea ætate perdebant ecclesiasticam disciplinam; non Romani Pontifices, qui tum magno numero mandata non pro commendis, sed pro beneficiis universi Occidentis, scribere Antistitibus consueverant. Interim Synodus Salmuriensis vetuit, ne parœciæ iis commendarentur, qui aliam parœciam aliudve beneficium obtinerent; & Synodus Lugdunensis sub Gregorio X. parœciarum itidem commendas excidit, tantumque in Ecclesiæ utilitatem ad sex menses eas permisit commendari (*c*).

Commendæ à Pontificibus datæ.

§. IV. Post Synodum Lugdunensem cessarunt quidem Episcopi parœcias in commendationem perpetuo dare; at deinceps opera Romanorum Pontificum commendæ non solum parœciarum & inferiorum beneficiorum, verum etiam episcopatuum & abbatiarum torrentis instar non Ecclesiarum, sed in Clericorum utilitatem & commodum, exundasse visæ sunt. Hinc ita concipi consuevit formula diplomatis, *tibi Ecclesiam commendamus, ut statum tuum juxta gradum tuæ nobilitatis tenere valeas.* Tantæ licentiæ aditum aperuit Clemens V., qui vel ex assueta Pontificum in inaugurationibus suis liberalitate, vel politicis rationibus victus, vel importunis precibus fatigatus beneficiorum omnis generis etiam episcopatuum & abbatiarum innumeras commendas in impetrantium utilitatem concessit, quod ipse Pontifex ingenua confessione, ubi ex gravissimo morbo convaluit, professus est (*d*). Inde quousque Avenione fixa perstitit Sedes Apostolica, & multo magis in schismate Avenionensi commendæ multiplicatæ sunt; dissentientibus Pontificibus sive coacervatione beneficiorum, sive commendarum effusione rem promoventibus suam. Nec extincto schismate instaurata est ecclesiastica disciplina; Paulus enim II. qui anno MCCCCLXIV. pontificatum iniit, in consistorio professus est, à Calixto III., qui ferme ante decem annos sederat, ad eam diem amplius, quam quingenta monasteria esse commendata (*a*). Præsertim vero commendabantur monasteria Cardinalibus & Prælatis, qui id sibi oneris imponi petebant ad instaurandam, quæ jam dilapsa erat, monasticam disciplinam.

(*a*) Conc. Salmuriense an. 1253. Can. XXVIII.
(*b*) Cit. Conc. Salmuriense Can. XIX.
(*c*) Cap. XV. de Elect. in 6.
(*d*) Extrav. 2. de Præb. in comm.

Mala ex commendis exorta.

§. V. Vix autem dici potest, quo exitiali vulnere affecta est ecclesiastica disciplina, ex quo commendæ, quæ in utilitatem Ecclesiarum institutæ erant, in commodum Clericorum degenerarunt. Reditus Ecclesiarum absumti, Ecclesiæ & monasteria collapsa, perdita omnis sive Clericorum sive Monacharum disciplina, Dei cultus neglectus, peregrinis hospitia denegata, pauperibus nihil relictum: quæ mala ex commendis pullulantia ipsi Pontifices, qui eas concedebant, & Synodus Lateranensis sub Leone X. vivis coloribus depinxerunt (*b*). Nam boni isti custodes & in rem suam procuratores unice de reditibus colligendis solliciti, nihil aut parum Clericis & Monachis ad vitam sustinendam, & ad exercitium externi cultus religiosi relinquebant; & ab Ecclesiis sibi commendatis absentes quî clericalem & monasticam disciplinam poterant promovere? Quin experientia commonstravit illos ipsos Cardinales & Prælatos, qui ad instaurationem rei monasticæ petierunt sibi monasteria commendari, eo colore usos fuisse, ut facilius reditus monasticos invaderent.

Commendæ etiam post Tridentinum superstites.

§. VI. In tanta Ecclesiarum & monasteriorum calamitate è re ecclesiastica erat, degeneres commendas prorsus aboleri. Verum eo statu erat Romana curia, ut nec mala commendarum, nec remedia ferre posset, præsertim postquam sub Leone X. Cardinales numero creverunt. Itaque canonica jurisprudentia invita commendæ continuarunt; nec servatus modus, quem illis Synodi Constantiensis & Lateranensis sub Leone X. imposuerant. Inde Tridentini Patres saltem in futurum commendas omnes videntur abrogasse; nam tum omnes vigentes delere temporis dura conditio non permisit. In primis prorsus eliminarunt commendas, quæ episcopatuum & singularium beneficiorum coacervationi inserviebant (*c*). Deinde tum vigentes commendas monasteriorum, in quibus erant Monachorum conventus, quousque viverent fiduciarii Abbates, tolerarunt, exceptis monaste-

(*a*) Ap. Raynald. ad an. 1464.
(*b*) Extrav. 2. de Præb. in comm., Conc. Lateran. sub Leone X. sess. IX.
(*c*) Trid. sess. VII. de Ref. cap. 4.

teriis, quæ ordinum capita erant, in quibus etiam tum receptas commendas sustulerunt: interim vero cura commissa est Romano Pontifici, ut pro prudentia sua in tum commendatis inferioribus monasteriis ejusdem ordinis superiorem designaret; at ubi commendæ istæ vacarent, deinceps ea commendari vetuerunt; *quæ vero in posterum vacabunt, nonnisi regularibus spectatæ vitæ & sanctitatis conferantur* (*a*). Hoc decreto in posterum omnes monasteriorum commendæ abolitæ videntur, quod Espenius demonstrat (*b*); at Synodi sententia aliorsum accepta est, quasi etiam in posterum tolerasset commendas monasteriorum, quæ ordinum capita non essent. Itaque etiam post Tridentinum præsertim in Italia & Gallia perstiterunt commendæ monasteriorum & prioratuum, quæ in commendam dari consueverant; monasteriis ordinum principibus tantum exceptis. Passim quoque commendis subjiciuntur monasteria Monachis destituta: quin etiam ipsa beneficia simplicia sæcularia, quæ cæteris Clericis in titulum conceduntur, Cardinalibus in perpetuum solent commendari. Cæterum in monasteriis commendæ subjectis mensa Abbatis & Monachorum sejunctæ sunt; jure enim verendum erat, ne boni custodes integros reditus absumerent, & nihil Monachis & divino cultui relinquerent (*c*).

Commendæ effectu juris censentur beneficia.

§. VII. Illud interim oportet observare, ex moribus præsentibus commendas potius verbis quam re diferre à beneficiis, quæ in titulum conferuntur; non secus ac jure civili bonorum possessio verbis non re ab hæreditate distat: quod Barbosa, Ant. Faber, Hieronymus à Costa aliique passim observant. Sane non minus commendæ quam beneficia perpetuo concedit solent, & fiduciarii Clerici effectu juris iisdem prærogativis ac veri beneficiarii fruuntur. Ita habent liberam proventuum administrationem: dant litteras dimissorias ad ordines suis subditis, æque ac Abbates & reliqui Prælati; habent jurisdictionem in Monachos, non secus ac veri Abbates; hoc tamen adhibito temperamento, ut tantum ea utantur, si in beneficio ipsi resideant, & ordinarius Prælatus ejusve vicarius absit (*d*): quamvis in Gallia tanta potestate in Monachos fiduciarii Abbates non utantur, nisi sint Cardinales; & Cistercienses apostolicis privilegiis obtinuerint, ne in sui ordinis monasteriis commendatis Abbates fiduciarii ullam jurisdictionem exercerent (*e*). Porro in Gallia quicumque commendis donantur, ad sacros ordines suscipiendos coguntur (*f*); similiter in Italia tenentur ad assiduitatem, &

(*a*) Trid. sess. XXV. de Reg. cap. 21.
(*b*) Espen. part. 1. tit. 31. cap. 7. n. 36.
(*c*) Gregor. XIII. bull. *Superna* XVIII. in bull. Rom.
(*d*) Conf. Ant. Faber in Cod. lib. 1. tit. 2. def. 34.
(*e*) Conf. Fagnan. ad cap. *Edoceri* ext. de Rescript.
(*f*) Conc. Rothomagen. an. 1581. tit. de Monaster. cap. 4.

& ordinum susceptionem, si animarum cura interior Monachorum aut aliorum fidelium ipsis fiduciariis incumbat (*a*). Item commenda perpetua, non secus ac verum beneficium, potest cum alio beneficio permutari: duo beneficia singularia unum in titulum, alterum in commendam nequeunt obtineri; commendis æque, ac beneficiis pensiones imponuntur. Cæterum commendata beneficia pristinam qualitatem non deperdunt, & ita monasteriis in commendam concessis semper regularis qualitas inest, ac si fiduciarius esset verus Abbas votis monasticis adstrictus.

Solus summus Pontifex commendas concedit.

§. VIII. Solus autem summus Pontifex ex recepta disciplina commendas concedit. Nimirum perpetuæ commendæ effectu juris pro veris beneficiis reputantur: eaque concedi solent iis, qui qualitatibus ad obtinenda beneficia destituuntur; monastica enim beneficia Prælatis sæcularibus commendantur; quum tamen Canones sæcularia beneficia Clericis sæcularibus, regularia regularibus conferri jubeant. Quapropter solus summus Pontifex cui soli hodie competit facultas Canones relaxandi, commendas concedit, quod dum facit Canones relaxare censetur (*b*). Imo ex nova disciplina nec Episcopis licere videtur vacantium parœciarum semestres commendas, quas iis Synodus Lugdunensis sub Gregorio X. reliquerat, constituere, cautum est enim in Synodo Tridentina, ut statim à notitia vacationis parœciarum Episcopus Œconomum seu vicarium, si opus fuerit, constituat cum congrua fructuum parte, qui curam Ecclesiæ sustineat, quousque Parochus creetur (*c*). At quid causæ est, cur Romana curia ex Canonum venia perpetuas commendas concedat, & non æque eadem beneficia, similiter Canonibus relaxatis, in titulum conferat? Scilicet commendis etiam aliquatenus Canones servari videntur: & jampridem est, quod externam Canonum speciem servare laboramus.

CAPUT XLXIX.

De laica beneficiorum collatione.

An laici aliquando dederint Ecclesias.

§. I. Quamvis autem beneficiorum collatio res spiritualis sit & sacerdotio cohæreat: tamen mediis sæculis laici plures eam adquisiverunt, seu potius usurparunt. In primis oratoriorum fundatores aliquoties ea cum consensu Episcopi Presbyteris, quibus vellent, *commen-*

(*a*) Conf. Gallemart in adnot. ad Trid. sess. VI. de Ref. cap. 2.
(*b*) Hieronym. à Costa histoire des revenus ecclesiast.
(*c*) Trid. sess. XXIV. de Ref. cap. 18.

mendare, seu dare consueverant, id quod Romana Synodus sub Eugenio II. & Leone IV. decrevit (*a*). Majori autem potestate usi, seu abusi sunt laici sæculo nono & deinceps in Ecclesiis, quas in feudum, sive à Regibus, sive ab Episcopis acceperant; nam tanquam si essent privati domini, eas pro arbitrio & inscio Episcopo Clericis dabant, institutosque Clericos mox ejiciebant. Quid enim boni à laicis sperandum erat illa tempestate, qua Clerici ferme omnes luto incontinentiæ & simoniæ conspurcati ecclesiasticam perdebant disciplinam? Interim quod laicis ministeriorum Dei dispensatio non competebat, Canones sæculo X. & sequenti passim damnarunt ejusmodi à laicis factas Ecclesiarum concessiones (*b*); eoque frequentibus decretis redacta res est, ut laicis tantum jus esset in Ecclesiis, quas possidebant, nominare Clericos, quos inde Episcopus institueret. Non tamen per omnia desierunt laicorum collationes; nam Carolus Molinæus complures nobiles laicos recenset, qui beneficia, imo qui parœcias conferant (*c*).

Multa Reges conferunt beneficia.

§. II. Quamvis autem frequentibus decretis plerasque à laicis fieri solitas beneficiorum collationes Ecclesia tandem aboleverit; tamen integra remanserunt jura summorum Imperantium, qui ex antiquis institutis conferunt adhuc multa beneficia, præsertim ære regio fundata. Certe Reges Angliæ in Ecclesia S. Petri de curia Cenomanensi, quæ erat regiæ fundationis, Episcopo inconsulto, decanum creabant, & præbendas conferebant, quod Innocentius III. testatur (*d*). Et Honorius III. habet, decanum Andegavensem ex donatione Regis præbendas ejusdem Ecclesiæ dedisse (*e*). Gregorius quoque IX. jus fuisse Friderico II. agnoscit, ut aliqua beneficia conferret, non item ut curam animarum illis adnexam committeret (*f*). Quis porro nescit, Reges Galliæ ex antiquis institutis, quousque sedes episcopales vacant, *jure regaliæ*, ut appellant, beneficia omnia, quæ episcopalis collationis sunt, præter parœcias, conferre? Quod jus in Gallia etiam inferiores dynastæ habuerunt (*g*), eoque etiam Angliæ Reges aliique utebantur (*h*). Similiter Reges Apuliæ & Siciliæ ex antiquis institutis multa beneficia præsertim regii patronatus pleno jure elargiuntur: creant enim Reges nostri Archipresbyterum Altamuræ, Priorem S. Nicolai Bariensis, Abbatem S. Egidii Altavillæ, qui omnes quasi episcopali dignitate decocorantur; & præterea multa alia minora beneficia in variis diœcesibus regni, sive simplicia, sive cum cura animarum conferunt, quorum recensionem Chioccarellus, Scipio Mazzella & novissime Trolyus scriptis consignarunt (*a*).

(*a*) Can. XXIII. c. 16. q. 7.
(*b*) Conf. Thomass. part. 2. lib. 1. cap. 55.
(*c*) Molin. ad reg. de Infir. resignant. n. 416. & seqq.
(*d*) Cap. 4. de Consuetud. in 3. coll. ap. Ant. August.
(*e*) Cap. 34. ext. de Præb.
(*f*) Ap. Raynald. ad an. MCCXXXVI. n. 14.
(*g*) Conf. Petrus de Marca de C. S. & I. lib. 8. cap. 25.
(*h*) Cap. *Ex diligenti* de jur. patron. in 1. coll. ap. Ant. Aug.

Sed ex consensu Ecclesiæ tacito vel expresso.

§. III. At hic nodus vindice dignus occurrit, quî possint Reges suapte potestate beneficia conferre, & sacra ministeria dispensare, non interveniente Episcopi jussione vel confirmatione? Ab antiquo hæc difficultas rei canonicæ peritos exercuit, eorumque varias sententias N. Alexander congessit (*b*). Verum nihil ad rem magis dici potest, quam Reges beneficia conferre, tanquam Episcoporum Vicarios, ex expressa vel tacita Ecclesiæ concessione. Ubi enim collatio beneficiorum ab ordinatione sejuncta est, nihil impedimento fuisse videtur, quin illa in inferiore Clericos & Laicos, imo feminas, devolveretur, immobili penes Episcopos ordinum collatione remanente. Ipse Bonifacius VIII., etsi Philippo Pulchro minus æquus, professus est, beneficiorum collationem laico posse competere *Ecclesiæ consensu tacito vel expresso* (*c*). Consensus expressus adest, si summi Pontificis privilegio datio beneficiorum Regibus concessa sit; tacitus vero ubi ex longa consuetudine, cujus non extet memoria, Reges scientibus & prudentibus Episcopis beneficia contulerint. Quin passim docent, hac in re antiquam consuetudinem, cujus non extet memoria, privilegii vim habere, quam sententiam Petrus de Marca multis illustrat (*d*). Etiam scriptores Neapolitani à privilegiis Pontificum Regibus nostris vindicant beneficiorum collationem (*e*): quæ eadem glossæ in Gratianum sententia fuit (*f*). Sed in compertis est, Reges nostros etiam ante expressa privilegia tacito Ecclesiæ consensu beneficia contulisse. Interim è re christiana omnino esset, ut post collata à Regibus beneficia, præsertim curam animarum aut spiritualem jurisdictionem habentia, beneficiarii missionem ab Episcopis acciperent: quod vidit Ludovicus M. Rex christianissimus, qui collatis jure regaliæ beneficiis, quibus spiritualis aliqua jurisdictio inest, voluit, ut à Vicariis capituli aut ab Episcopo canonica missio concedatur.

Mandata & indulta Regum ad conferenda beneficia.

§. IV. Nec tantum summi imperantes pleno jure multa beneficia conferunt, verum etiam ad ordinarios Antistites mandata dare consue-

(*a*) Chioccarel. arch. tom. 6., Mazzella descrizione del Regno di Napoli. Trolyus tom. 4. Hist. part. 2. cap. 3.
(*b*) N. Alex. diss. VIII. in sæc. 13. & 14. art. 6.
(*c*) Ap. Raynald. ad an. MCCCXI. n. 34.
(*d*) Petrus de Marca lib. 3. de C. S. & I. cap. 9. n. 6.
(*e*) Andreas de Isernia in proœm. Constit. regni n. 50.
(*f*) Glos. in Can. I. c. 16. q. 7.

sueverunt, ut designato Clerico aliquod vel tum vacans vel deinceps vacaturum beneficium conferrent. Scribebant autem mandata ista Reges omnes, etiam Reginæ, eaque initio, peræque ac mandata Pontificum, meræ preces fuerunt; at inde in præcepta, quibus collatores adstringerentur, abierunt (*a*). Hoc jure nunc utitur Imperator, qui semel post inaugurationem singulis in Germania collatoribus mandata dirigit, quæ *primæ preces*, quasi unicæ, dictæ sunt, quod semel ad vitam Imperatoris dantur, idque ex probata & antiqua consuetudine: nec sane Principibus opus erat pontificio privilegio, ut Clericos ad obtinenda beneficia Antistitibus commendarent. Quamvis non defuerint Reges, quibus id jus pontificia indulgentia concessum fuerit. Porro Reges christianissimi privilegio Pauli III. summi Pontificis aucti sunt indultis, quibus Cancellarium & Senatores Parisienses, aut ab illis nominatos, præsentant ordinariis Antistitibus, qui semel quousque vivant, tenentur nominatis, aut illis, quos isti nominaverint, beneficium vacaturum conferre (*b*). Quod indultum concessum videtur, ut Senatus Parisiensis æquior esset pactis conventis inter Franciscum I. Regem & Leonem X, quibus Senatu & Clero invito pragmatica sanctio, saltem quod spectat liberas electiones, infringebatur. Sunt autem sive Imperatoris primæ preces, sive Regis christianissimi indulta veræ expectationes, quas Tridentina Synodus omnino delevit. At eo decreto mandata summorum imperantium, qui specialiter designandi erant, comprehensa non sunt, quod ipsa sacra congregatio adgnovit (*c*).

CAPUT L.

De jurepatronatus.

Definitio jurispatronatus.

§. I. Antistites beneficiorum collatores sæpe tenentur conferre certis Clericis, quos alius ex jure in Ecclesiam nominaverit: quo casu offerens *patronus*, beneficia *jurispatronatus* & collatio stricto sensu *institutio* dicitur. Est itaque in re beneficiaria juspatronatus facultas Canonibus data, qua patronus vacante beneficio idoneum Ministrum offert ab Episcopo aliove collatore instituendum, & simul aliis juribus partim utilibus, partim onerosis, partim honorificis utitur. Hoc sensu acceptæ voces *patroni* & *jurispatronatus* apud antiquos, etiam postquam res ipsa innotuerat, non occurrunt. Etenim veteres utebantur nominibus *fundatoris, aut ædificatoris*, nominatio vero iis data po-

(*a*) Conf. Thomass. part. 2 lib. 1. cap. 54.
(*b*) Conf. Cabassut. theor. & prax. jur can. lib. 2. cap. 4.
(*c*) Apud Fagnan. ad cap. *Nullus* ext. de Concess. præb.

potius *gratia* seu privilegium, quam jus dicta est (*a*): recteque monet Franc. Florens (*b*), nomen *patroni* quod in *cap. 1. & 2. ext. de Jurepatron.* occurrit, à Raymundo insitum fuisse, ut Canones illos, qui loquebantur de laicis Ecclesiarum possessoribus, ad suæ ætatis disciplinam inflecteret. Fortasse primus voce *patronus* Hincmarus Rhemensis usus est (*c*); at nono sæculo ea voce jus majus videtur indicatum, illud scilicet, quo proceres & laici à se possessas Ecclesias veluti in suo patrimonio reputabant, quod pluribus Boehmerus illustrat (*d*). Sed lapsu temporis exciso laicorum in Ecclesias dominio, *patroni* vox novam & modo receptam notionem induit.

Origo patronatus.

§. II. Hoc sensu acceptum juspatronatus in Ecclesia diu incognitum fuit. Sane ubi primum christiani pro libertate sua Ecclesias ædificare cœperunt, communibus Ecclesiæ suffragiis eligebantur earum Ministri; & fundatores potius sanctitatis gloria, quam ullis prærogativis supra reliquos fratres eminere contendebant. Tantum à fundatoribus sæpe Ecclesiis nomen inditum (*e*), & eorundem nomina inter publicas preces recitari solebant (*f*). Verum inde sensim fundatoribus concessum est, ut in suis Ecclesiis Ministros ordinandos Episcopo offerrent. Et in Occidente quidem primum videtur Synodus Arausicana anno CCCCXLI. eam gratiam concessisse Episcopo, qui in aliena diœcesi Ecclesiam extrueret, ut ad eam regendam pro arbitrio suo Clericos eligeret, & loci Episcopo sisteret ordinandos (*g*). Satis restrictum beneficium, nam tantum Episcopo ædificatori non vero aliis christianis data est nominatio, fortasse quod Episcopi optimi erant de qualitatibus Clericorum judices, non item laici. Interim in Oriente hujus Synodi ætate videntur etiam aliquando laici in Ecclesiis aut monasteriis à se ædificatis Clericos nominasse & Abbates dedisse, quod exemplis Thomassinus probat (*h*). Certe vero ætate Justiniani xenodochiorum & Ecclesiarum fundatores jure seligendi xenodochos, Œconomos & Presbyteros aucti erant (*i*). Et in Occidente ante sæculi sexti medietatem in oratoriis & parœciis, quas in suis agris laici construebant, jam receptum erat juspatronatus (*k*). Generatim vero in Synodo Toletana IX. anno DCLV. celebrata ad puniendam quorundam Episcoporum negligen-

(*a*) Conc. Arausic. an. CCCCXLI. Can. X.
(*b*) Florens de Antiq. jurepatr.
(*c*) Hincm. in capitulis cap. ult.
(*d*) Boehmer jur. eccles. lib 3. tit. 38. §. 22.
(*e*) Conf Franc. Florens loc. cit.
(*f*) Chrysost. hom. XVIII. in acta.
(*g*) Conc. Arausic. Can. X.
(*h*) Thomass part. 2. lib. 1. cap. 29.
(*i*) L. 46. §. 3. C. de Episc. & Cleric., novell. CXXIII. cap. 18.
(*k*) Conc. Aurelianense IV. Can. VII. & XXXIII.

gentiam fundatoribus, quousque ipsi viverent, datum, ut rectores idoneos in parœciis à se fundatis Episcopo offerrent (*a*).

Quando patronatus in hæredes transire cœpit.

§. III. Verum enimvero quo primum tempore Canones fundatoribus concesserunt, ut in Ecclesiis à se extructis Ministros ordinandos Episcopis sisterent, prærogativa ista personalis fuit, in hæredes non descensura. Certe in Justiniani legibus eo tantum casu hæredibus conceditur, ut Clericos Ecclesiis offerant, *si expensas ipsis Clericis ministrent* (*b*). Et quamvis ejusdem Imperatoris legibus comprehensum sit ut fundatores aut hæredes Œconomos in Ecclesiis, aut xenodochos in xenodochiis eligerent (*c*), tamen eadem prærogativa hæredibus fundatorum non est concessa in constituendis Ecclesiarum rectoribus. Porro Patres Concilii Toletani IX. concesserunt, ut *quandiu fundatores Ecclesiarum in hac vita superstites extiterint*, idoneos rectores Episcopis offerent (*d*), hæredibus vero ut in earum conservationem invigilarent (*e*): quæ regula probat, jus nominandi in hæredes non descendisse, quod Hallierius observat (*f*). Sed labentibus annis nominandi facultas etiam hæredibus cessit, idque in Occidente præsertim invaluit, postquam oratoria in usum privatarum familiarum evaserunt frequentiora; & Ecclesiæ laicis in feudum concessæ sunt; constat enim laicos à se possessas Ecclesias in hæredes transmisisse. Atque ita prærogativa illa quæ spiritualis erat, non secus ac cætera hæreditaria jura reputari cœpit.

Patronatus adquiritur fundatione aut dotatione.

§. IV. Pluribus vero modis juspatronatus adquiritur, quorum potiores sunt Ecclesiæ fundatio seu constructio, & dotatio, qui tituli passim in sacris Canonibus & jure civili probantur. Fundatione adquiri juspatronatus vulgo tenent, si quis fundum seu aream, in qua Ecclesia ædificetur, tribuat: constructione vero si quis suo sumptu Ecclesiam ædificet. Verum rectissime Franc. de Roye & Espenius docent, non sola fundatione aut constructione juspatronatus adquiri, sed ea, quæ ex regulis ecclesiasticis procedit, atque ita etiam dotationem contineat (*g*). Sane Canones fundationis nomine constructionem & dotationem intelligunt, quod pluribus mox citatus de Roye probat: & deinde Canones Ecclesiam ædificari non permittunt, cui prius satis redituum alendis Ministris & sustinendo religionis exercitio non tribuatur (*a*). Quod si tres ad Ecclesiam ædificandam concurrant, quorum unus aream, alter expensas ad ædificationem, tertius vero congruam dotem adsignet, omnibus juspatronatus adquiritur; nam tres isti ex mente Canonum veram fundationem constituunt. Quo sensu Fagnanus (*b*) illud glossæ admittit, *patronum faciunt dos, ædificatio, fundus*. Sed si Ecclesia rite ædificata sit & ejus reditus defecerint, tum sola dotis adsignatione juspatronatus adquiritur (*c*); hæc enim liberalitas æquipollet fundationi. Inest autem juspatronatus Ecclesiæ fundationi, aut dotationi (*d*), nec necesse est, ut ædificantes aut dotantes illud sibi reservent, modo expresse aut tacite eidem non renuntiaverint.

(*a*) Conc. Tolet. IX. Can. II.
(*b*) Novell. CXXIII. cap. 18.
(*c*) L. 46. §. 3. C. de Episcopis & Clericis.
(*d*) Conc. Tolet. IX. Can II.
(*e*) Cit. Conc. Tolet. Can. I.
(*f*) Halier. de Sacris elect. part. 1. sect. 8. cap. 1. art. 2. §. 2.
(*g*) Franc. de Roye proleg. de Jurepatronat. cap. 13. Espen. part. 2. tit. 25. cap. 3. n. 5. & seqq.

Item præscriptione.

§. V. Adquiritur quoque juspatronatus præscriptione, seu antiqua possessione (*e*); qui titulus labentibus annis invaluit. Nimirum postquam in hæredes juspatronatus devolutum est, sensim veluti cætera jura hæreditaria haberi cœpit, atque adeo præscriptioni obnoxium. Sed non semper æquo jure hac in re præscriptio procedit: nam contra patronum præscribitur quadraginta annorum possessione; at contra Ecclesiam liberam vetusta possessione, cujus contraria memoria non existat, præsertim si præscribens laicus sit (*f*): præsumitur enim, omnes Ecclesias esse liberas, ac ita non nisi immemorabili possessione servituti subjiciendas. Tridentini Patres quoque agnoverunt, juspatronatus probari ex multiplicatis præsentationibus per antiquissimum temporis cursum, qui hominum memoriam excedat (*g*). Quæ vero sint multiplicatæ præsentationes Synodus non expressit; at testatur Franc. de Roye (*h*) sibi per manus traditum esse, tres præsentationes sufficere ad adquirendum juspatronatus contra patronum etiam titulo munutum. Verum si agatur de personis & universitatibus, in quibus præsumi usurpatione patronatum fuisse quæsitum, pleniorem probationem ad docendum verum titulum Tridentini Patres requirunt, nec immemorabilis temporis possessionem suffragari voluerunt, quam si præter reliqua ad eam necessaria præsentationes etiam continuatæ saltem non minori quinquaginta annorum spatio, quæ omnes effectum sortitæ sint, authenticis scripturis probentur. Sed hoc decretum, quo jura civium deminuebantur, nec alibi nec apud nos receptum est.

Mul-

(*a*) Can. XXVI. c. 16. q. 7., Can. IX. D. 1. de Consecr.
(*b*) Fagnan. ad cap. *Quoniam* ext. de Jurepatron. n. 34.
(*c*) Trid. sess. XIV. de Ref. cap. 12.
(*d*) Cap. 25. ext. de Jurepatron. Conf. Franc. de Roye in proleg. ad tit. de Jurepatron. cap. 15.
(*e*) Cap. 24. ext. de Elect.
(*f*) Cap. 1. de Præscript. in 6.
(*g*) Trid. sess. XXV. de Ref. cap. 9.
(*h*) Franc de Roye in proleg. de Jurepatr. cap. 16.

Multi patronatus Ecclesiarum donatione adquisiti.

§. VI. Porro multi patronatus ex Regum aut Episcoporum & Pontificum liberalitate originem habuerunt. Nimirum post Carolum Martellum consueverunt Principes bona ecclesiastica etiam monasteria & parœcias militibus in feudum aut alodium concedere (*a*). Milites autem tanquam proprias sibi datas Ecclesias possidebant, earumque dominos se appellabant, & Presbyteros etiam inscio Episcopo instituebant & abdicabant. Interim Episcopi omni studio Ecclesias à manibus laicorum excutere curarunt, & frequentibus Synodis etiam statutum est, ne laici Ecclesias concederent. Hinc multi laicorum bonam mentem induerunt, & à se possessas Ecclesias Monachis, aut Canonicis cesserunt, exortique sunt multi ecclesiastici patronatus: in Ecclesiis vero, quas laici retinuerunt, collatio versa est in nominationem. Ipsi quoque Episcopi & summi Pontifices Ecclesias multas collegiis Canonicorum aut monasteriis subjecerunt & adglutinarunt, quo factum, ut in multas Ecclesias Canonicis & Monachis juspatronatus adquisitum sit. Huic titulo adfine est summi Pontificis privilegium, quo ex statutis decretalium etiam juspatronatus potest adquiri: & placitis enim posterioris ætatis plenaria omnium beneficiorum dispositio ad Pontificem pertinet (*b*). Sed ejusmodi Pontificum privilegia non eandem ubique vim habent, præsertim quando Tridentini Patres ejusmodi patronatus videntur abrogasse, exceptis iis, qui super cathedralibus Ecclesiis competunt, qui ad summas potestates spectant, & qui universitatibus studiorum concessi sunt (*c*).

Juspatronatus vel ecclesiasticum vel laicum est.

§. VII. Jam juspatronatus dividi solet in ecclesiasticum & laicum. Ecclesiasticum Ecclesiæ seu dignitati adhæret, illudque exercet, qui illam Ecclesiam seu dignitatem tenet. Contra vero laicum ratione proprii patrimonii in Ecclesiam collati sive Clerico sive laico competit. Quin etiamsi à Clerico ex proventibus ecclesiasticis constitutum sit, adhuc censetur laicum, quippe quod ex præsenti disciplina Clerici in foro externo reditus beneficiorum ad instar patrimonii suos faciunt, nisi fundator palam edicat, se beneficium ex bonis alterius beneficii, quod tenet, fundare, eique juspatronatus addicat (*d*). Quod si laicus patronatus Ecclesiæ cedatur, naturam mutat, & ecclesiasticus evadit: nam inde ratione Ecclesiæ incipit competere: qua ratione plerique ecclesiastici patronatus mediis sæculis exorti sunt (*e*). Ex his duabus speciebus conflatur mista patronatus species, quæ partim ratione Ecclesiæ, partim ratione privati patrimonii competit, veluti si ex duobus laicis patronis alter jus suum Ecclesiæ cedat. Utriusque naturam & conditionem mistus patronatus induit, & in speciebus obvenientibus ea conditio attenditur, quæ patronis magis favet (*a*): modo patroni conjunctim præsentent, litteræque præsentationis utriusque nomine expediantur; nam si id faciant alternis, quod utriusque patroni jura non misceantur, patronatus simplex censetur, non duplex.

(*a*) Conf. Filesacus in querela Ecclesiæ Galic.
(*b*) Cap. 2. de Præb. in 6.
(*c*) Trid. sess XXV. de Ref. cap. 9.
(*d*) Franc. de Roye in proleg. ad tit. de Jurepatron. cap. 6.
(*e*) Conf. Boehmer. jur. eccles. lib. 3. tit. 38. §. 41. & seqq.

Item reale *&* personale.

§. VIII. Porro juspatronatus in *reale* & *personale* dividi solet, quorum illud glebæ seu fundo adhæret, illudque exercet, qui fundum tenet; hoc vero certæ personæ seu familiæ competit, nulla alicujus rei habita ratione diciturque personale non quod cum persona extinguatur, ad alios transiturum, sed ut ab eo, quod rei inhæret, distinguatur. Quod fundis inhæret juspatronatus, ab oratoriis & sacellis, quæ in villis suis in familiæ commodum nobiles fundare consueverunt, originem videtur habuisse: hæc enim sacella utpote in commodum villarum, seu in iis habitantium extructa, videntur ex mente fundatorum rebus ipsis adnexa (*b*). Non erant quidem initio pleraque privata oratoria vera beneficia, & Presbyteri, qui à dominis constituebantur, temporaria officia exercebant; at inde in parœcias & vera beneficia abierunt, & jura fundatorum in patronatum versa sunt. Interim illud advertere oportet, quod si patronatus feudo inhæreat, & feudum in Ecclesiam transferatur, juspatronatus laicum naturam non mutat, nam ratione feudorum Ecclesiæ tanquam veri laici reputantur, quod Molinæus docet (*c*).

Quibus modis juspatronatus transfertur.

§. IX. Juspatronatus semel quæsitum in alios pluribus modis transfertur. Et primum quidem patronatus ecclesiasticus cum officio seu dignitate, cui infixus est, transfertur; at seorsim aliis adquiri non potest, nisi ex forma qua res Ecclesiarum solent alienari. Item patronatus rei adhærens una cum ipsa re ad instar aliorum jurium, quæ prædiis inhærent, transfertur, sive dominium plenum, sive semiplenum, quod *utile* appellant, transmittatur, etiamsi in fundi alienatione nulla patronatus mentio injiciatur (*d*). Hinc rescripsit Alexander III., fundo, cui infixus erat patronatus, *ad firmam* locato, præsentationem ad conductorem pertinere (*e*). Nimirum in hac specie locatio *ad firmam* videtur fuisse ad longum tempus & instar emphy-

(*a*) Conf. Fagnan. ad cap *Cum propter* ext. de Jurepatron.
(*b*) Conf. Espen. part. 2. tit. 25. cap. 2. n. 13.
(*c*) Molinæus de Infirmis resignantib. n. 46.
(*d*) Cap. 13. ext. de Jurepatron.
(*e*) Cap. 7. ext. eod.

phyteusis seu contractus censualis, quo semiplenum dominium transferebatur (a). Et si patronatus fundo dotali inhæreat, ad maritum, qui jure civili dominus dotis habetur, durante matrimonio præsentatio spectat (b): receptumque etiam est, præsentationem à bonæ fidei possessore factam valere, & inde factam institutionem sustineri, etiamsi fundus postea evincatur (c). Sed ubi venditur fundus, cui inhæret patronatus, ratione illius pretium augeri simoniacum est, multo minus illum seorsim à fundo vendere licet (d). Quin ubi cœpit præsentatio & collatio beneficiorum inter fructus ecclesiasticos censeri, ex receptiori sententia etiam nominatio ad fructuarium devolvitur. Porro juspatronatus laicum personale transfertur cum hæreditate, sive legitima, sive testamentaria in hæredes in solidum, etiamsi hæreditas inæqualiter dividatur, quia juspatronatus est individuum, excepto jure præsentandi, in quo hæredes in stirpes, non in capita succedunt (e). Tum vero hæredes omnes in patronatum succedunt, nisi fundator in fundationis, aut testamenti tabulis aliter caverit, & alicui de familia, sive etiam extraneo illum adsignaverit. Patronatus quoque transfertur permutatione cum alia re spirituali (f), & donatione seu cessione, quæ si Ecclesiæ vel Monasterio fiat, Episcopi consensu opus non est (g).

Quî fiat præsentatio.

§. X. Jura patronis debita multa sunt, sed præcipuum est, ut vacante Ecclesia sive beneficio idoneum rectorem sive Clericum Episcopo aut alteri collatori offerant, idque *præsentatio* dici consuevit. Veteri disciplina, qua beneficia ordinationi erant conjuncta, patroni ad ordinationem Ministros offerebant; at separatis ab ordinatione beneficiis nominatio ad institutionem seu beneficii collationem fieri cœpit. Tum vero præsentatio facta censetur, si electum Ministrum collatori patronus sistat. Sed non est necesse, ut patronus ipsum collatorem adeat, satisque erunt litteræ nominationis, quas illi deferendas patronus tradat. Imo jure hodie passim recepto, nulla intelligitur nominatio, nisi quæ per authenticas litteras facta sit. Et quoniam præsentatio ad alium refertur, effectum non sortitur suum, nec perfecta est, nisi litteræ collatori oblatæ sunt, sive, ut vulgaris formula habet, *pulsaverint aures Ordinarii.* Hinc ante oblatas litteras non censetur præsentatio, etsi litteræ expeditæ sint: patronus sive ecclesiasticus sive laicus à prima præsen-

(a) Conf. Franc. de Roye in cit. cap. 7.
(b) Conf. Espen. part. 2. tit. 25. cap. 4. n. 11.
(c) Cap. 19. ext. eod.
(d) Cap. 16. ext. eod.
(e) Clement. II. de Jurepatron.
(f) Cap. 6. ext. de Rer. permut.
(g) Cap. ult. de Jurepatron. in 6.

sentatione potest resilire; & summus Pontifex patronum ecclesiasticum prævenit.

Tempus ad præsentationem constitutum.

§. XI. Præsentatio autem intra certum tempus facienda est, quo elapso Antistites ordinarii jure suo beneficia conferunt. Et olim quidem nullum videtur fuisse tempus nominationi definitum (a): interim vero admonebantur patroni, ut quam citius Ministros offerrent, & ubi adhuc beneficia ordinationi adherebant, videtur ad eorum officium pertinuisse, Clericum ordinandum offerre ante tempus ordinationis, quæ vacationem proxime sequebatur, quod ex epitome litterarum Hincmari apud Flodoardum constat (b). Sed deinceps ne Ecclesiæ diutius vacarent, Synodus Lateranensis sub Alexandro III. edixit, ut si *patroni intra tres menses* exortas de patronatu controversias non finirent, Episcopus pro jure suo Ecclesiam daret (c): quæ est germana Canonis lectio: non diu vero post isti tres menses forte primum librariorum vitio, inde auctoritate Pontificum in quatuor abierunt (d). Canon Lateranensis de solis laicis patronis statuebat; at inde occasione cujusdam rescripti Alexandri III. ecclesiasticis patronis sex menses tributi sunt. Immemor fortasse Pontifex Canonis Lateranensis controversias jurispatronatus, nulla facta distinctione, sex mensium spatio rescripsit definiendas (e). Nec vero pugna esset inter Canonem Lateranensem & Alexandri rescriptum, decretalium enarratores illum, prout edicebat, de laicis patronis acceperunt, hoc vero ad solos ecclesiasticos arctarunt: quam interpretationem Bonifacius VIII. reddidit legitimam (f). Et ita receptum laico patrono quatuor, ecclesiastico sex menses dari ad nominandum. Utrumque tempus incipit à die scientiæ vacationis, eoque exacto & litteris nominationis non exhibitis ordinarius Antistes pro jure suo beneficium confert.

Ubi plures sunt patroni, quî fiat præsentatio.

§. XII. Jam ubi plures sunt patroni ab omnibus nominatio facienda est; verum interest si pluribus, prout collegium constituunt, an seorsim patronatus, competat. Si patroni collegium constituunt, quum jus potius collegio quam singulis competat, necesse est, ut præsentatio per collegium fiat, atque ita est species electionis, quæ ex regulis ordinariis electionum celebranda est. Et hinc omnes de collegio vocandi sunt, & si unus negligatur, nominatio irrita erit (g). Si

(a) Conf. Florens in cap. 1. & 2. ext. de Jurepatronatus.
(b) Flodoard. lib. 3. cap. 26.
(c) Conc. Lateran. III. Can. XVII.
(d) Cap. 3. & 27. ext. de Jurepatron.
(e) Cap. 22. ext. eod.
(f) Cap. un. §. 1. de Jurepatron. in 6.
(g) Conf. Espen. part. 2. tit. 25. cap. 5. n. 37. & seqq.

Si vero pluribus seorsim patronatus competat, tum etiam seorsim eis licet nominare & diverso tempore & pluribus instrumentis, vel eodem instrumento, & diversis diebus à singulis signato; nec tenentur omnes eumdem Clericum sistere. Hinc si à singulis unus præsentetur, eorum uni pro jure suo confert ordinarius: at si plures quam duo sint patroni, & pars major unum offerat, hic reliquis præferendus (*a*).

Laicus patronus non ecclesiasticus plures præsentat.

§. XIII. Quousque legitimum tempus ad offerendum non impletur, patronus laicus pro jure suo plures unum post alium potest offerre, non item ecclesiasticus, qui unum tantum præsentabit: quæ differentia demum Lucii III. rescripto invaluit (*b*): nam antea patroni omnes æquali jure utebantur, unumque tantum offerebant (*c*). Conceditur autem id jus patrono laico rebus integris; nam facta institutione frustranea est secunda præsentatio. Verum dum secundum laicus patronus præsentat, primo oblatum rejicere vetatur: idque tertio & deinceps facere potest: nec enim videtur vera Fagnani aliorumque doctrina, quæ fert, laicum patronum semel tantum intra quadrimestre posse variare (*d*). Et quoniam patronus secundum offerens à primo non recedit, variatio ista doctoribus *cumulativa* audit. Hujus vero inter laicum & ecclesiasticum patronum differentiæ ratio ea traditur, quod plus efficaciæ ecclesiasticæ præsentationi quam laicæ insit, illa enim loco electionis seu quasi collationis esse dicitur, non vero ista, nam laicis nullum jus est ad beneficiorum collationem. Ego vero crediderim, laicis datam fuisse plures offerendi potestatem, ut Episcopi collatio liberior & jus patroni non adeo efficax evaderet. Quidquid vero hujus rei sit, pluribus per successionem præsentatis, integrum est Episcopo uni eorum conferre beneficium.

Lis de jurepatronatus quando impedit nominationem.

§. XIV. Si inter plures oriatur controversia, cui jus patronatus competat, ut ad patroni præsentationem beneficium conferri debeat, intra quatuor aut sex menses pro patroni qualitate finienda est (*e*): nam eo tempore elapso libere confert ordinarius Antistes. Id receptum est contra communes juris regulas, quibus contra *non valentem agere* præscriptio non procedit, ne ex diutina vacatione Ecclesiæ damnum sentirent. Quod si constet Ecclesiam esse jurispatronatus, & inter litigantes de unius nominatione conveniat: tum etiam-

(*a*) Cap. 3. ext. de Jurepatron.
(*b*) Cap. 24. ext. de Jurepatron.
(*c*) Espen. part. 2. tit. 25. c. 5. n. 19.
(*d*) Conf. Claudius Blondeau in Biblioth. canon. v. *Patronage* 159.
(*e*) Cap. 3. & 27. ext. de Jurepatron.

etiamsi tempore legitimo lis finita non sit, præsentatio est admittenda (*a*): nullum enim inde in Ecclesiam damnum derivatur. Et si lis quidem sit inter duos de jure præsentationis, sed alter sit in quasi possessione nominandi, hic indubie poterit præsentare (*b*). Verum præscripta tempora non procedunt, si lis inter patronum & Episcopum sive de ipso patronatu, sive de nominati qualitatibus emergat, & quousque quæstio est, patroni nominatio non præscribitur, idque ne facile sit Episcopo excitatis controversiis patronos jure præsentationis spoliare (*c*).

Nominatio restricta ad solum beneficiarium.

§. XV. Solus autem Ecclesiæ rector seu beneficiarius patroni nominatione adsumendus est, & præterea si necessarii sint alii minores Clerici ad Ecclesiæ servitium, ii etiam sine patroni consensu constituuntur: in quo cum antiquis moribus non convenit nova disciplina. Et initio quidem jus videtur fuisse ædificatori, ut quot Clerici ad Ecclesiæ servitium erant necessarii, Episcopo ordinandos offerret, quod ex Canone Arausicano & Justiniani novellis constat (*d*). Sed inde etiam patrono inconsulto subsidiarii Clerici constituti sunt. Certe ex antiquitatibus probat Franc. de Roye, olim Parochis integrum fuisse minores Clericos sibi in subsidium adsumere, eisque primam tonsuram & minores ordines dare potuisse (*e*). Et ætate Innocentii III. jam erat receptum, ut rector parœcialis Ecclesiæ vel etiam sine consensu patroni quosdam Episcopo offerret, ut ordinibus receptis Ecclesiæ suæ addicerentur sibi subsidio futuri (*f*). Non tenetur vero patronus, ubi vacaverit Ecclesia, aliquem ex minoribus Clericis eidem addictis in pastorem nominare. Cæterum si pastor Ecclesiæ per electionem adsumendus sit, patronus non habet jus nominandi, sed rectius factæ electioni adsentitur, nisi in fundatione ex legitima auctoritate aliud cautum sit, quam exceptionem ex obscuro Clementis III. loco Franc. Florens proponit (*g*). Sed ubi patronus tantum electioni consentit, jus patronatus potiori jure mancum est.

Nominari debent idonei, & indigni repelluntur.

§. XVI. Qui autem à patrono offertur instituendus, idoneus obtinendo beneficio esse debet; pertinetque profecto ad patroni officium: ut optimi quique beneficiis augeantur: hac enim fiducia patronis Ecclesia nominationem concessit, quod illi sollicitiores es-

(*a*) Conc. Oxoniense an. 1222. Can. V.
(*b*) Hostiensis ad cit. c. 3.
(*c*) Conf. Franc. de Roye ad cit. cap. 3.
(*d*) Conc. Arausic. I. Can. X., novell. CXXIII. c. 18.
(*e*) Franc. de Roye ad cap. 30. ext. de Jurepatron.
(*f*) Cap. 30. ext. de Jurepatron.
(*g*) Cap. 25. ext. eod. Franc. Florens de Jurepatron.

esse videbantur, ut suæ liberalitatis monumenta æquius melius regerentur (*a*). Idoneus autem ille censetur esse, qui conditiones habet à Canonibus ad beneficia adquirenda præscriptas & in fundatione beneficii adpositas. Et ut nemo se intrudendi habeat occasionem, satis prudenter cautum, ut patronus, licet idoneus, seipsum offerre non possit (*b*). Ut vero constet, nominatum esse idoneum, in ejus qualitates pro jure suo Episcopus inquirit: nisi ab universitatibus studiorum præsentatio fit (*c*). Quod si examine instituto nominatus idoneus non reperiatur, collator eum à beneficio repellit (*d*); modo palam constet, candidatum esse indignum (*e*): nam si hac in re solius collatoris judicio standum sit patroni juribus suis dubio procul exciderent; Antistites enim semper causari possent, nominatos non esse beneficio dignos. Hinc ab judicio collatoris candidatum veluti indignum rejicientis locus est appellationi (*f*). Ubi nominatus tanquam indignus rejectus est, patronus ecclesiasticus pro ea vice nominatione cadit, & pro jure suo ordinarius Antistes beneficium confert; non vero laicus, qui etsi indignum nominaverit, non vetatur alios offerre. Quæ distincto novitatem sapit; nam ex veteri disciplina omnes patroni indignum nominantes jure suo pro ea vice excidebant, quod Franc. de Roye recte observat (*g*).

Nulla est institutio præter patroni consensum.

§. XVII. Præsentatione intra tempus legitimum à patrono facta, tenetur ordinarius Antistes beneficium dare præsentato: quæ est collatio minus libera, quæ stricto sensu dicitur *institutio*. Et si præter patroni nominationem beneficium detur, institutio nulla est: nominatus enim per præsentationem jus ad beneficium adquirit. Quin ubi beneficia adhærebant ordinationi, si præter patroni sententiam Clerici ordinabantur, ipsa ordinatio irrita censebatur. *Quod si superstitibus fundatoribus*, inquiunt Patres Toletani (*h*), *rectores ibidem Episcopus præsumserit ordinare*, *ordinationem suam irritam noverit esse.* Scilicet veteres tenebant, Ecclesiam certas conditiones ordinationi addicere posse, quibus non servatis nullius effectus illa habebatur (*i*). Tum vero nulla est beneficii collatio, si invito patrono fiat: nam si non impleto adhuc ad nominationem tempore ordinarius Antistes beneficium conferat, & patronus saltem tacite adsentiatur, nec in-

(*a*) Conc. Tolet. IX. Can. II.
(*b*) Cap. 26. ext. de Jurepatron.
(*c*) Novell. LVII. c. 2., Trid. sess. VII. de Ref. c. 13.
(*d*) Cit. Can. II. Conc. Tolet.
(*e*) Cap. Reg. Francor. lib. 5. c. 178.
(*f*) Garzias de Benef. part. 10. c. 4. §. 9.
(*g*) Franc. de Roye ad c. 24. de Jurepatron.
(*h*) Conc. Tolet. IX. Can. II. ap. Grat. Can. XXXII. cap. 16. q. 7.
(*i*) Conf. dict. part. 1. c. 29.

interim alium offerat, institutio sustinetur; idque ea ratione docent interpretes, quod etiam currente nominationis tempore inest ordinariis collatoribus, licet obstricta, conferendi potestas: & hinc dum patronus jure suo non utitur, firma manet Antistitis collatio (*a*). Contra vero est, si Metropolita currente adhuc tempore ad beneficia conferenda statuto ordinarium collatorem præveniat & beneficium conferat; collatio enim nulla censetur, etsi postea devolutio fiat, quod Metropolitæ nullum jus conferendi nisi ex jure devoluto competat.

Patronis pauperibus Ecclesia debet alimenta.

§. XVIII. Jure præsentationis satis explicato ad reliqua jura sive utilia, sive onerosa, sive honorifica, quibus patroni aucti sunt, progrediamur. Et ad utilia jura quod spectat, patroni ad inopiam redacti ab Ecclesiis quas fundarunt aut dotarunt, jure exigunt alimenta, eaque Ecclesia veluti vicem rependens præbet. Pauperes omnes amplectitur, & alere debet Ecclesia, at patronis etiam beneficia rependit. *Præbendum est à Sacerdotibus*, inquit Synodus Toletana IV. (*b*), *vitæ solatium indigentibus*, *& maxime his*, *quibus restituenda vicissitudo est.* Hinc patet, non omnibus patronis jurepatronatus deberi alimenta, sed illis tantum, qui Ecclesiam fundarunt, vel bonis auxerunt, etsi ea de re patronatus nihil sibi suisque stipulatus sit, vel juri nominandi renuntiarit (*c*). Nec satis officio suo facit Ecclesia, si eadem liberalitate, qua cæteros pauperes, patronos complectatur: convenitque inter interpretes, patronis pro eorum conditione, & Ecclesiæ facultatibus alimenta esse præstanda. Porro etiam extra necessitatem in fundatione potest patronus sibi suisque imo extraneo reservare annuam pensionem (*d*), quæ ab Episcopo probata & admissa recte exigitur.

Jus patroni ad tuendam Ecclesiam.

§. XIX. Illud vero oneris patronis incumbit, ut summa vigilantia Ecclesias tueantur, & porro videant, utrum beneficiarii ex Ecclesiæ sententia sacros proventus administrent. Sane Synodus Toletana IV. Ecclesiarum fundatoribus eorumque propinquis concessit potestatem ad Synodum provocandi, ubi Episcopus præter tertiam redituum partem, quæ ex Hispaniæ disciplina illi debebatur, aliquid amplius sibi vindicaret, aut novas exactiones reditibus imponeret (*e*). Et Synodus Toletana IX. fundatoribus eorumque hæredibus dedit, ut si beneficiarii inferiores Ecclesiæ reditus minus recte

(*a*) Espen. part. 2. tit. 25. c. 5. n. 26.
(*b*) Can. XXX. c. 16. q. 7.
(*c*) Conf. Espen. part. 2. tit. 25. cap. 6. n. 8.
(*d*) Cap. 23. ext. de Jurepatron., cap. 16. ext. de Censib.
(*e*) Conc. Tolet. IV. Can. XXXII. ap. Grat. Can. LX. cap. 16. q. 1.

te administrent, eos aut admoneant amice, aut Episcopo vel judici denuntient: & si simili vitio Episcopus laboret, Metropolitam adeant, contra Metropolitam vero Regem ipsum interpellent: *si Metropolitanus talia gerat, Regis hæc auditibus intimare non differant* (*a*). Sunt nempe Reges Ecclesiæ defensores, eorumque est tueri Canones & ecclesiasticam disciplinam. Patronis autem data est sollicitudo in bona Ecclesiarum eorumque administrationem, postquam innotuit, rectores Ecclesiarum non ex Canonum sententia reditus procurare. Nec sane aliis hæc vigilantia poterat demandari, quam quibus magis curæ erat, ut suæ vel suorum liberalitatis monumenta bene regerentur. Nec tantum circa bona temporalia, sed & circa officium divinum aliaque ex lege fundationis peragenda se extendit patronorum sollicitudo (*b*). Statuerunt quidem Tridentini Patres, ne patroni se ingerant Sacramentorum administrationi, nec visitationi ornamentorum Ecclesiæ, aut ejusdem proventibus se immisceant (*c*); sed hoc interdictum non convellit sollicitudinem patronis ab antiquis Canonibus datam, tantumque eo spectare videtur, ne illi tuitionis prætextu Ecclesiarum rectores in divinis officiis celebrandis turbent, & redituum procurationem usurpent (*d*).

Honor processionis *patronis debitus.*

§. XX. Demum patronis, qui fundarunt aut dotarunt Ecclesiam, debentur jura quædam *honorifica* canonistis dicta, idque etsi illi renuntiarint præsentationi. Sunt jura honorifica signa quædam honoris & reverentiæ, quibus patronos suos Ecclesia colit, eaque sæculi pompam non redolent, sed simul honorem designant, & pietatem præseferunt. Olim non erant determinata, sed in nova disciplina hæc passim recepta sunt, honor *processionis*, *precum*, *thuris*, *sedis*, *aquæ benedictæ*, *panis*, itidem *benedicti* & *sepulturæ*. In antiquis Canonibus *aditus processionis, qui christianis omnibus debetur*, Ecclesiæ ædificatori tribuitur (*e*), at processio ista nihil præcipui continebat, sed erat liber aditus in Ecclesiam sacræ synaxis tempore, quod Cardinalis Bona observat (*f*); procedere enim generatim denotat domo exire, & aliorsum se conferre; atque adeo aditus processionis non alius erat, quam in Ecclesiam ingressus. At lapsu temporis processio ista relata est inter jura honorifica (*g*), ex mala fortasse vocis interpretatione. Duobus vero modis processio potest exhiberi, uno ut Clerici in processionem digesti patrono in Ecclesiam venienti occurrant, eumque excipiant & in Ecclesiam deducant

(*a*) Conc. Tolet. IX. Can. I.
(*b*) Conf. Franc. de Roye in proleg. de Jurepatron. cap. 27.
(*c*) Trid. sess. XXIV. de Ref. cap. 3.
(*d*) Conf. Espen. part. 2. tit. 25. cap. 6. n. 22.
(*e*) Can. XXVI. & seq. c. 16. q. 7.
(*f*) Card. Bona lib. 2. Rer. liturg. cap. 32. n. 1.
(*g*) Cap. 25. ext. de Jurepatron.

cant; altero ut honoratior locus in solemni publicaque processione eidem concedatur. Sed solemnis occursus tum debet exhiberi, si patronus talis est, qui eum honorem mereatur, puta si Rex aut magnus Princeps in Ecclesiam veniat.

Explicantur reliqua jura honorifica.

§. XXI. Porro patronis exhibendus honor precum, qui in eo est, ut patroni nomen inter publicas preces nominatim recitetur: quod est ex antiqua Ecclesiæ disciplina, qua nomina eorum, qui eximia munera altari obtulissent, Deo sigillatim solebant commendari. Honor thuris facit, ut thuris suffimen in publicis functionibus patrono speciatim exhibeatur. Honor aquæ benedictæ in eo consistit, ut in ejus aspersione præcipue patroni ratio habeatur; itemque honor panis benedicti facit, ut patronus ante alios omnes laicos eum accipiat & offerat. Honor sedis defertur, si patrono perpetua & fixa sedes in Ecclesia constituatur, quæ eo honoratior censetur, quo est proximior sanctuario. Et demum honor sepulturæ eo spectat, ut patroni honoratiore Ecclesiæ loco sepeliantur. Inter jura quoque honorifica censendum est stemma gentilitium, quod patronus in Ecclesia jurispatronatus affigit; sed in patronatu ecclesiastico Ecclesiæ potius cujus est patronatus, quam patroni insignia affigenda sunt. Generatim vero de juribus honorificis id tenendum est, ea præsertim deberi veluti in compensationem munificentiæ & liberalitatis, quam in fundandis Ecclesiis patroni exhibuerunt: & hinc debentur, etiamsi patronus nominationi renuntiaverit: nec recte qui ex incorporatione Ecclesiarum patronatum habent, jura honorifica, nisi ex speciali titulo, sibi vindicant. Præterea in his signis honoris exhibendis Ecclesiarum mores oportet observare, tum quod spectat exhibitionis modum, tum personas, quibus præstantur. Plura de juribus honorificis habet Franc. de Roye, qui duos libros ea de re scripsit.

Juspatronatus quibus modis finitur.

§. XXII. Juspatronatus semel quæsitum pluribus modis perire potest. Et primo quidem finitur expressa fundatoris renuntiatione (*a*): item præscriptione ordinarii, dum nempe vacantem Ecclesiam nulla facta intra legitimam tempus nominatione pleno jure contulit, & inde quadraginta anni effluxerint: & hoc facilius admittitur, quasi res ad suam naturam, aut ad jus commune revertatur, quo omnes Ecclesiæ sunt in plena Episcopi dispositione. Finitur quoque patronatus eo mortuo, cui soli donatum fuerat, aut extincta gente vel familia, cui fuerat adsignatum, aut si Ecclesia penitus corruerit, ita ut nec ædes ipsæ remaneant. Item in pœnam perit patronatus, si patro-

(*a*) Cap. V. ext. de Consuetud.

tronus Ecclesiæ rectorem, aut ejusdem Clericum violenter adgrediatur, aut occiderit (*a*); si patronatum separatim vendiderit (*b*), aut in hæresim inciderit (*c*) Quod si patronus excommunicatus sit, quousque extra Ecclesiam manet, haud potest præsentare, & interim ordinarius Antistes pro jure suo confert (*d*).

CAPUT LI.

Quibus beneficia conferenda.

Laici beneficiorum incapaces.

§. I. Quousque beneficia adhæserunt ordinationi, Canones de ordinandorum qualitatibus solliciti fuerunt, & vix quidquam habent, quo ætas & reliquæ beneficiariorum qualitates statuantur. At separatis ab ordinatione beneficiis necesse fuit alias condi regulas, quibus beneficiariorum qualitates præscriberentur; idque quod beneficiis passim augeri solerent, qui annexis ministeriis impares essent. Ac primum quidem laicis non recte conferuntur beneficia: quî enim laici sacra ministeria recte possunt obire? *Ministerium aut beneficium*, inquit Synodus Turonensis (*e*), *nonnisi Clericos habere sanctorum Patrum sancivit auctoritas.* Quod si in antiquis monumentis occurrat, laicis pauperibus aut peregrinis, aut etiam militibus beneficia data; beneficia ista nullum habebant ecclesiasticum ministerium; sed erant vineolæ aut terrulæ, quæ ad usum, & veluti in eleemosynam pauperibus concedebantur; aut erant prædia, quæ propter militiam Principibus aut Ecclesiæ exhibendam dari consueverant: quæ prædia *beneficia* veteribus dicebantur (*f*). Tantum ex lege fundationis consensu Ecclesiæ probata potest laico patrono præbenda vel dignitas ecclesiastica reservari, ut apud nos exemplo esse potest basilica S. Nicolai Bariensis, in qua prima thesaurarii dignitas & canonicalis præbenda Regibus Apuliæ à Carolo II. Andegavensi reservata est (*g*). Sed ad beneficia jurispatronatus recte etiam laicus offertur, modo quatuor vel sex mensium spatio patronis ad nominandum indulto Clericus & capax fiat, alias irritas erit præsentatio (*h*).

Beneficia sæcularia Clericis, regularia Monachis danda.

§. II. Quæ cum ita sint, tantum Clericis & Monachis beneficia

(*a*) Cap. 12. ext. de Pœnis.
(*b*) Trid. sess. XXV. de Ref. cap. 9.
(*c*) Cap. 10. & 13. ext. de Hæret.
(*d*) Conf. Franc. de Roye in Proleg. de Jurepatronat. cap. 38.
(*e*) Conc. Turonense an. 1060. Can. I.
(*f*) Conf. Cang. v. *beneficium*.
(*g*) Conf. Beatill. lib. 3. Hist. Bariensis.
(*h*) Card. de Luca de Jurepatron. disc. 45. n. 7.

cia conferri oportet, eo tamen discrimine ut sæcularia Clericis, regularia regularibus conferantur (*a*), præsertim si regularia beneficia regimen aut disciplinam monasticam spectent. Sane vita clericalis spectat spiritualem fidelium curam & ministeria ecclesiastica: atque adeo Clerici, etsi à sæculi turbis alieni, in civitate hominumque frequentia vivere debent. Contra vita monastica quieti & silentio mancipatur, & addicta solitudini à civitatum frequentia abhorret. Hinc nec Clericis beneficia regularia, nec Monachis sæcularia conveniunt; & utrique propriis ministeriis contenti ab alienis abstineant oportet. Et si Tridentini Patres statuant, ut regularia beneficia in titulum regularibus *provideri consueta* religiosis tantum illius ordinis, aut illis, qui ejusdem ordinis professionem debeant emittere, conferantur (*b*): beneficia ista disciplinam monasticam spectare non videntur, sed potius sunt beneficia regularibus addicta, quod sacra Congregatio docuit (*c*). Regulæ itaque traditæ convenienter tenent interpretes omnes, sæcularia beneficia, quibus nulla subest cura animarum, ex recepta disciplina sine Pontificis indulgentia regularibus conferri non posse (*d*). Verum an similiter opus sit Pontificis indulgentia, an tantum jure ordinario ex venia suorum Prælatorum possint Monachi & Canonici regulares ad parœciales curas promoveri, interpretes disputant. Interim Benedictus XIV. causa cognita decrevit, nec Canonicos regulares Lateranenses, nec sanctissimi Salvatoris absque apostolico indulto sæcularibus beneficiis cujusque generis augeri posse (*e*).

Quæ ætas idonea ad beneficia.

§. III. Qui autem ex eo genere personarum sunt, quibus Canones collata volunt beneficia, pluribus aliis qualitatibus præditi sint oportet. Principio beneficiarius debet esse ætate legitima; variis enim Canonibus ætatem ad beneficia obtinenda idoneam præscripsit Ecclesia, quod eorum collatione ab ordinatione sejuncta, statim ætate impares obeundis sacris ministeriis, etiam pueri adhuc sub ferula agentes, beneficiis imo primoribus dignitatibus aucti sunt (*f*). Statuit itaque Synodus Lateranensis sub Alexandro III. ut decani, archidiaconi & parœci non creentur, nisi qui vigesimumquintum ætatis annum attigissent (*g*). Inde generatim Episcopo Argentinensi rescripsit Gregorius IX., pueros, qui non possunt Ecclesiæ deservire, non esse idoneos ad beneficia reputandos (*h*). Et

(*a*) Conf. Espen part. 2. tit. 17. cap. 3. n. 11.
(*b*) Trid. sess. XIV. de Ref. cap. 12.
(*c*) Conf. Fagnan. ad cap. *Cum causam* ext. de Elect.
(*d*) Cap. 9. ext. de Regularib. V. Fagnan. ad cap. *Quod Dei timorem* ext. de Statu Monachor.
(*e*) Bened. XIV. bull. *Quod inscrutabili* 135.
(*f*) S. Bernard. 42.
(*g*) Cap. 7. §. 2. ext. de Elect.
(*h*) Cap. 35. ext. de Præb.

Et Paulus III. edita cancellariæ regula quatuordecim annorum ætatem sufficere voluit ad præbendas in Ecclesiis cathedralibus adipiscendas, decem in collegiatis inferioribus, & septem ad capellanias & simplicia beneficia: qua regula statutos annos impletos esse oportet. Rem vero perfecisse videntur Tridentini Patres, qui innovato Concilii Lateranensis Canone addiderunt insuper, ut ad dignitates & personatus, quibus animarum cura nulla subest, Clerici *vigintiduobus annis non minores*, hoc est majores, promoveantur (*a*); simplicibus vero beneficiis, atque adeo canonicatibus obtinendis satis esse quatuordecim annos inceptos (*b*), nisi canonicis incumbat onus, quod ordinem sacrum requirat, nam in hac specie necesse est, ut in ea ætate sint, qua intra annum possint sacris ordinibus initiari (*c*). Sic statuta ad obtinenda beneficia ætas nihil commune habet cum ætate ad ordines necessaria; & hinc qui ex indulgentia ante annum xxv. Præsbyter creatus est, adhuc incapax ad parœciales curas censetur. Cæterum Tridentinus Canon de simplicibus beneficiis (nescio an recta interpretatione) ita acceptus est, ut in beneficiis antiquis, hoc est ante ejus Synodi publicationem fundatis, præsentari & institui valeant Clerici septennio majores, at in aliis postea fundatis nonnisi qui quatuordecim annorum sunt. Quæ praxis apud nos pactis conventis restricta es ad eos, qui coguntur ad ordines suscipiendos ratione beneficii, ad quod fundationis tabulis vocantur (*d*).

De ordine beneficiis annexo.

§. IV. Porro qui beneficiis donantur, certo ordine debent esse initiati, aut quam primum initiari. Nimirum quod separatis ab ordinatione beneficiis evenire solebat, ut illa darentur Clericis, qui necessario ad beneficium ordine non erant initiati, condi necesse fuit Canones, qui beneficiarios ad ordines beneficiis annexos suscipiendos cogerent. Et quidem Alexander III. in Concilio Lateranensi statuit, ut si Archidiaconi, Decani & Parœci admoniti *præfixo à Canonibus tempore* ordinati non sint, suis beneficiis priventur (*e*). Tempus istud à Canonibus præfixum, ut ego opinor, videtur fuisse tempus ordinationis, quod collationem proxime sequebatur; nec enim tum ulli videntur fuisse Canones, qui tempus suscipiendo ordini beneficiariis præfigerent. Sed posteriores Canones tempus hoc annum esse voluerunt, & simul extenderunt regulam ad omnia in cathedralibus & collegiatis Ecclesiis beneficia, quibus certi ordines sunt annexi (*f*). Incipit autem annus suscipiendis ordinibus dictus

(*a*) Trid. sess. XXIV. de Ref. cap. 12.
(*b*) Trid. sess. XXIII. de Ref. cap. 6.
(*c*) Trid. sess. XXII. de Ref. cap. 4.
(*d*) Concord. cap. 4. art. 5.
(*e*) Cap. 7. §. 2. ext. de Elect.
(*f*) Cap. 14. de Elect. in 6., Clement. II. de Ætate & qualitate ordinandor., Trident. sess. XXII. de Ref. cap. 4.

tus ex decreto Synodi Lugdunensis sub Gregorio X. à die *commissi regiminis*; at ex interpretatione Bonifacii VIII. currit à tempore, quo beneficiarius habet *possessionem pacificam*, aut per eum stetit, quominus haberet, modo justa causa ordinationem non impedierit (*a*). Jam ubi præfixo à Canonibus tempore beneficiarius admonitus non ordinabatur, ex Canone Lateranensi sententia judicis beneficio erat exuendus; at ex Lugdunensi decreto si beneficium parœciale sit ipso jure Parochus, nulla etiam præmissa monitione, cadit parœcia, si intra annum Presbyter non ordinetur (*b*): à qua regula Bonifacius VIII. excepit collegiatas Ecclesias, etsi parœciales fuerint, in quibus Canonem Lateranensem servari voluit (*c*). Hæc omnia vera sunt ex generalibus decretalium regulis; nam ex fundatione aut Ecclesiarum moribus sæpe certus ordo beneficiis actu annexus est: quo casu annexus ordo collationem præcedere debet (*d*).

Quæ scientia ad adquirenda beneficia requiritur.

§. V. Necessaria quoque est in iis, qui beneficiis augentur, scientia, quæ functionibus beneficio annexis respondeat. *Litteris carens sacris non potest esse aptus officiis*, inquit Gelasius Papa (*e*). Quum vero non omnia Ecclesiæ ministeria ejusdem ponderis & industriæ sint, non æqualis ad omnia beneficia scientia desideratur. Ars artium à Patribus merito dicta est cura animarum, ac inde in conferendis curis parœcialibus tales seligendi, qui eminenti rerum divinarum & sacrorum Canonum scientia & simul summa prudentia præditi sint, præsertim si frequentis populi & Cleri cura committatur. Non minor fortasse scientia necessaria est in Dignitatibus & Canonicis Ecclesiæ cathedralis, qui ex præsenti disciplina Ecclesiæ senatum, cujus adjutorio & consilio Episcopus regere Ecclesiam debeat, constituere censentur. Hinc exoptavit Tridentina Synodus, ut dignitates omnes & saltem dimidia pars canonicatuum in Ecclesiis cathedralibus vel collegiatis insignibus scientia præeminentibus viris, qui academicis theologiæ & juris canonici gradibus fulgerent, conferantur (*f*). Item voluit eadem Synodus, ut Archidiaconi in omnibus Ecclesiis, ubi fieri potest, & Pœnitentiarius aliquo ex iisdem gradibus academicis aucti sint (*g*): quo decreto non comprehendi Archidiaconos, quibus nulla animarum cura adhæret, S. C. declaravit (*h*). Scilicet ex Ecclesiæ & reipublicæ sententia gradus academicis

(*a*) Cap. 35. de Elect. in 6.
(*b*) Cit. cap. 14.
(*c*) Cap 22. eod. in 6.
(*d*) Conf. Espen. part. 2. tit. 19. cap. 2.
(*e*) Can. I. D 36.
(*f*) Trid. sess. XXIV. de Ref. cap. 12.
(*g*) Trid. loc. cit. & cap. 8.
(*h*) Ap. Gallemart. in declar. ad cit. cap. 12.

demici censentur publica & vera testimonia, quibus de doctrina & eruditione constet. Et dolendum profecto est, quod corruptis jamdiu moribus gradus isti ferme in commercium abierint, nec amplius iis credi possit: qua de re viri sapientes merito quæruntur (a). Cæterum qualitates istæ graduum academicorum ab jure vel statutis locorum vel fundationibus requisitæ regulariter in praxi tempore collationis non requiruntur, sed sufficit, ut eas intra annum beneficiarii consequi possint.

Irregulares & excommunicati beneficiorum incapaces.

§. VI. Jam incapaces ad obtinenda beneficia sunt Clerici à Canone alieni, veluti digami, filii hæreticorum eisdemque faventium ad secundum in linea paterna gradum, in materna tantum ad primum, si parentes in hæresi decesserint (b), gravioris criminis rei, in primis simoniaci, cæci, qui horas canonicas recitare non valent, & nati ex injustis nuptiis (c), quibus tamen ad minores ordines & simplicia beneficia potest Episcopus veniam indulgere (d). Sed si filii illegitimi Clericorum sunt, nec ex venia Episcopi consequi possunt aliquod beneficium, sive officium in Ecclesia, ubi eorum patres aliquod beneficium obtinent aut obtinuerint, idque ut à locis Deo dicatis paternæ incontinentiæ memoria longe arceatur (e). Cæterum nepos legitimus ex filio illegitimo non vetatur in eadem Ecclesia, qua avus, ministrare, aut beneficium consequi, quod pluries S. Congr. respondit (f). Porro incapaces sunt beneficiorum excommunicati aliave ecclesiastica censura irretiti, donec ejus vinculo solvantur (g).

Filii Presbyterorum incapaces ad paterna beneficia.

§. VII. Filii quoque Presbyterorum etiam legitimi, hoc est ante patris ordinationem ex illis nuptiis suscepti, vetantur obtinere beneficia, quæ eorum pater nulla persona intermedia obtinuerit. Invaluerat præsertim in Anglia post sæculum decimum, ut filii Presbyterorum patri in beneficiis succederent; quod facile poterat evenire, ubi beneficia non amplius sportulis, sed latifundis & perpetuis reditibus constabant. Hinc ad extirpandas ab Ecclesia hæreditarias successiones Synodus Londinensis an. MCII. statuit, *ut filii Presbyterorum non essent hæredes Ecclesiarum patrum suorum.* Et Alexandro III. rescripsit, filios Presbyterorum, sive genitos in sacerdo-

(a) Petr. Tholosan. lib. 18. de Rep. cap. 9. n. 6.
(b) Cap. 2. & 15. de Hæret. in 6.
(c) Cap. ult. ext. de Filiis Presbyter.
(d) Cap. 1. eod. in 6.
(e) Cap. 15. ext. eod. Trid. sess. XXV. de Ref. cap. 15.
(f) Apud Bened. XIV. de Synodo diœces. lib. 13. cap. 29.
(g) Cap. 26. ext. de Rescript. & cap. 7. ext. de Clerico excomm. ministrante.

dotio, sive non, statim spoliari Ecclesiis, quas eorum patres, vel tamquam personæ, vel vicarii ἀμέσως possederant (a).

Item Clerici conjugati incapaces beneficiorum.

§. VIII. Item Clerici conjugati incapaces sunt ad consequenda beneficia, adeo ut si apud Latinos quis ex Clericis minoribus nuptias contrahat, cadat beneficio, quod antea obtinuisset. Veteri Latinorum disciplina ubi majoribus Clericis indicta est continentia etiam ab uxoribus, quas ante ordinationem duxerant, conjugati ad majores ordines promoti, & Ecclesiis ministrabant, & de bonis ecclesiasticis vivebant. Et minores Clerici, qui ad nuptias convolabant, & suis utebantur uxoribus, & Ecclesiæ servitio addicti in partem etiam redituum veniebant. Reditus Ecclesiarum tum manualibus sportulis tribuebantur, nec bonis ipsis, quæ ab Episcopo, Diaconorum aut Presbyterorum, aut Œconomi ministerio administrabantur, aliquid à Clericis conjugatis timendum erat. Sane inde ubi sacris ministeriis copia fundorum perpetuo accessit, quorum fructus ipsi beneficiarii perciperent, conjugati submoti sunt à beneficiis (b), quod bona ipsa disperderent, & id studerent unum, ut ea veluti hæreditaria successione in filios devolverentur. Et quamvis initio simplex beneficium sine administratione retinere potuerint (c), tamen deinceps ad omnia beneficia inhabiles facti sunt.

Peregrini ejecti à beneficiis.

§. IX. Porro ex regnorum & Ecclesiarum statutis seu moribus aut lege fundationis in conferendis beneficiis spectandæ sunt nonnullæ qualitates, quarum defectus à beneficiis excludit. Et quidem multarum gentium statutis aut receptis moribus beneficia nisi ejusdem regni, aut provinciæ civibus conferre non licet. Ex veteri disciplina ut plurimum ejusdem Ecclesiæ Clerici ad majores in ea gradus promovebantur (d), quæ regula optima erat, eoque spectabat, ut optimi quique ad altaris ministerium eligerentur, nisi prorsus egregia essent peregrinorum merita, aut indigenæ nulli satis idonei reperirentur. Sed labentibus annis, præsertim ubi mandata Pontificum evaserunt frequentiora, & eorundem reservationes multiplicatæ sunt, passim peregrini in alienis Ecclesiis & regnis beneficia occuparunt. Eo etiam contulerunt placita posterioris ætatis, quibus Clerici Ecclesiæ Romanæ ubique terrarum tanquam in propria patria versari censebantur (e). Promoti autem ad beneficia extranei, quod linguam & mores patrios plerumque ignorarent, vix utiles Ecclesiis, sæ-

(a) Cap. 11. ext. de Filiis Presbyter.
(b) Cap. 1. & 5. ext. de Cleric. conjug.
(c) Cap. 2. eod. in 1. collect. ap. Ant. August.
(d) Cælestinus Papa ep. II. ad Ep. Narbon., Leo M. ep. LXXXIV. ad Anastas.
(e) Conf. Thomass. part. 2. lib. 1. cap. 133. n. 9.

sæpe Principibus suspecti erant; quin id potissimum studebant unum, ut Ecclesiarum suarum dispendio locupletarentur. Hinc multorum regnorum statutis peregrini & qui non erant ejusdem regni, à beneficiis ejecti sunt. Et apud nos demum Carolus VI. beneficia & pensiones hujus regni tantum ejusdem civibus rescripsit conferenda. At posteriora ista statuta potius regimini politico, quam Ecclesiæ videntur consuluisse; atque adeo longe distat à sanctioribus Patrum regulis, quæ ex ejusdem Ecclesiæ sinu Clericos attolli ad majores gradus præcipiebant. In quibusdam quoque Ecclesiis inter Canonicos tantum cooptantur genere nobiles: quod institutum præsertim in Germania viget. Et non desunt beneficia, quæ ex lege fundationis tantum certis Clericis, veluti qui sunt de fundatorum familia, conferri debent.

Beneficia conferenda dignioribus.

§. X. Pluribus autem Clericis, qui nullis canonicis impedimentis detineantur, digniori conferri beneficium oportet: peccantque profecto graviter collatores, qui posthabitis dignioribus dignos beneficiis augent, quod passim saniores theologi & canonistæ docent (*a*). Sane beneficiorum collatio utilitatem & Ecclesiæ commodum spectare debet: at quo digniores sunt pastores & beneficiarii, eo melius Ecclesia administratur & in virtutibus proficit: optimorum enim ministrorum exemplo ad justitiam & sanctitatem mores christianorum componuntur. Præterea qui digniores sunt, ad amussim implent sibi commissa ministeria: quo fit, ut omnia rite & ordine in Ecclesia procedant, & animarum cura felicius explicetur. Hinc qui posthabitis melioribus dignos ad beneficia promovent, architecto similes sunt, qui non marmoreæ columnæ, sed potius ligneæ imponit ædificium. Nec tantum melioribus danda beneficia, quibus inest animarum cura, verum etiam simplicia: nam etiam hæc dantur propter sacrum ministerium, quod quo rectius impletur, eo magis Ecclesiæ utilitas procuratur. Ille vero dignior censeri debet, qui præ aliis secundum præsentem rerum statum Ecclesiæ utilior esse valeat (*b*). Quod si jure decretalium ratæ sint collationes dignis factæ, & collatores pœnis tum subjiciantur, si indignos beneficiis auxerint, aut elegerint (*c*), id quidem spectat forum externum ad evitandas lites: nam si collationes dignis factæ rescindi possent, nulla profecto esset collatio, quæ non vocaretur in judicium: at hinc non sequitur, recte agere collatores, qui minus dignos præferunt: quæ S. Thomæ, Fagnani, Thomassini & doctiorum theologorum & canonistarum doctrina est (*d*).

Pa-

(*a*) Conf. Espen. part. 2. tit. 31. cap. 2.
(*b*) Conf. S. Thomas 2. 2. q. 63. art. 2.
(*c*) Cap. 29. ext. de Præb., cap. 7. de Elect. n. 6.
(*d*) S.Th. loc. cit., Thomass. part. 2. lib. 1. cap. 40. n. 3.

Parœciæ solemni examine conferendæ.

§. XI. Verum quidem est, jure decretalium non rescindi collationes dignis factas; at quod spectat parœciales curas, inexorabili lege collatores Tridentina Synodus adstrinxit, ut eas dignioribus conferant. Et quo melius dignior innotescat, solemni examine, quod *concursum* vocant, parœcias omnes, etsi reservatas vel affectas, dandas edixit, nisi admodum exigui reditus sint, aut nemo sit, qui examini se sistat, aut in locis sint apertæ factiones, quæ in tumultus evaderent, quibus casibus concessum Episcopo privatum examen instituere. Interesse vero debent examini Episcopus ipse, aut, eo impedito, Vicarius generalis & examinatores synodales saltem tres, qui doctrinam, mores, vitam candidatorum explorent, & inde renuntient quotquot idoneos judicaverint, ex quibus judicio Episcopi seligendus dignior, eique ab eo, cujus est conferre, parœcia danda est. Quod si parœcia sit jurispatronatus ecclesiastici, & institutio ad Episcopum pertineat, patronus ex probatis digniorem ei sistere tenetur: si vero alterius sit institutio, Episcopus digniorem designabit, quem patronus institutori præsentet. Sed si patronatus sit laicus, à patrono oblatus examini subjiciendus, qui ubi idoneus reperiatur, admittendus est (*a*). Canon iste Tridentinus judicio Episcopi standum præcipit, nec appellationem admittit. Inde Pius V., sacra congregatio Concilii Clementis XI. jussu, & novissime Benedictus XIV. exactiorem formam examini instituendo proposuerunt, multa innovarunt, dederuntque etiam facultatem ab irrationabili examinatorum & Episcopi judicio provocandi, non impedita tamen executione prælectionis ab Antistite factæ (*b*). Sed Pii constitutio, quod jura patronatus deminueret, & in collationibus devolutis ad Sedem Apostolicam, vel devolvendis vi ejusdem constitutionis solemne examen remitteret, nec alibi, nec apud nos recepta est. Quin nec apud nos amplius admittuntur collationes in forma *dignum*, ut dicitur, quibus summus Pontifex resignatas in favorem parœcias remisso solemni examine conferre solet.

CAPUT LII.

De conjungendis Ecclesiis & beneficiis.

Quid conjunctio beneficii & quotuplex.

§. I. Conjunctio Ecclesiarum & beneficiorum, quæ communiter *unio* dici solet, est duarum pluriumve Ecclesiarum seu beneficiorum

(*a*) Trid. sess. XXIV. de Ref. c. 18.
(*b*) Pius V. bull. in *Conferendis*, Benedict. XIV. bull. *Cum illud* LXVIII.

rum legitima auctoritate, & ex justa causa facta coadunatio. Quæ quidem conjunctio tribus modis fieri consuevit, confusione scilicet, subjectione & æquali coadunatione (*a*). Confusione duæ pluresve Ecclesiæ seu beneficia in unum veluti corpus coalescunt, adeo ut inde una Ecclesia, unum ministerium, unumque beneficium, non duo vere dici possint: quo casu nova Ecclesia seu beneficium utriusque privilegiis, & moribus, saltem præstantioribus & utilioribus, utetur (*b*). Subjectione Ecclesiæ uniuntur, quum singulæ proprium cœtum retinent, sed altera principalis evadit, cui altera tanquam filia, & veluti fundus accedit. Hinc Ecclesia secundaria in nomen & dignitatem principalis transit, illiusque reditus matri cedunt, & sacrum ministerium inferioris solet Vicario demandari. Et demum æquali jure conjunguntur Ecclesiæ, quum neutra alteri subjicitur, sed ambabus suum titulum gradumque retinentibus idem Minister præficitur: qua ratione præsertim Ecclesiæ cathedrales adunari consueverunt. Quacumque vero ratione uniantur Ecclesiæ seu beneficia, conjunctiones solent esse perpetuæ, ut scilicet durante causa non revocentur.

Episcopatus conjunguntur Pontificis auctoritate.

§. II. Quoniam vero per conjunctionem Ecclesia & beneficia in novam formam rediguntur, legitima superioris auctoritate beneficia simul compingenda. Et summus quidem Pontifex ampla donatur potestate Ecclesias & beneficia omnia conjungendi; præsertim vero ei reservata est Ecclesiarum cathedralium conjunctio: quod jus novum est. Etenim in veteri disciplina episcopatuum adunatio (ut & eorum sectio & novæ cathedræ institutio à metropolitano & Synodo provinciali decernebatur (*c*). Inde sæculo XI. jam recepta videtur doctrina, licere summo Pontifici extra provincias suburbicarias episcopatus unire (*d*): nondum vero conjunctio ista inter causas majores uni Pontifici reservatas accensebatur. At ætate Cælestini III. intercederet jam metropolitica potestas, & certum habebatur *unire episcopatus ad summum Pontificem pertinere* (*e*). Cui inducendæ disciplinæ videntur multum contulisse fragmenta quædam apud Gratianum, quibus adseritur, S. Gregorium multos episcopatus adunasse (*f*). At conjunctiones istæ factæ erant in Ecclesiis suburbicariis: quod non advertentes ejus ætatis magistri, inde regula generalis emersis, unius summi Pontificis esse cathedrales Ecclesias adunare, quod Fleuryus observat. Cæterum quum conjunctiones istæ civilem afficiant politiam,

(*a*) Conf. Duaren. de Sacr. minister. lib. 5. c. 6.
(*b*) Fagnan ad c. *Novit*. ext. de Sede vacant. n. 3.
(*c*) Conf. Fleuryus disc. 4. in hist. eccles. n. 4.
(*d*) Ivo Carnotensis ep. CCXXXVIII. Conf. Steph. Baluz. in addit. ad P. de Marca lib. 4. de C. S. & I. c 13.
(*e*) Cap. 8. ext. de Excessib. Prælat.
(*f*) Can. XLVIII. & seq. c. 16. q. 1.

tiam, nisi consentientibus & petentibus summis Imperantibus fieri non debent.

Quî adnectit inferiora beneficia.

§. III. Unius quidem Pontificis est ex recepta disciplina duos pluresve episcopatus unire; at conjunctio Ecclesiarum inferiorum & beneficiorum intra fines diœcesis ad Episcopum, cui plenaria dispositio Ecclesiarum suæ jurisdictionis competit, pertinet (*a*). Quo autem Episcopus hac in re recte procedat, jure communi capituli consensus requirendus est (*b*). Inferiores vero Antistites quamvis ordinariam jurisdictionem habeant, tamen nequeunt Ecclesias & beneficia sibi subjecta adunare (*c*): atque hinc Episcopus diœcesanus ex consensu inferioris Prælati conjunctionem decernit (*d*); nisi præscriptio longæva talem Prælatis jurisdictionem quæsiverit. Quin nec vicarius Episcopi sine speciali mandato Ecclesias & beneficia adunat. Sed collegium Canonicorum Ecclesiæ cathedralis sede vacante recte beneficia conjungit, succedit enim in Episcopi jurisdictionem, modo juri episcopali non derogetur. Hinc concludunt doctores, capitulo non licere unire beneficia, quæ ad liberam solius Episcopi collationem pertinent. Quod si Episcopus aut sede vacante capitulum petitam Ecclesiarum conjunctionem facere detrectet, recte ab hac recusatione, si injusta videatur, ad Metropolitam appellabitur.

Beneficia ex justa causa uniri debent.

§. IV. Quisquis vero sit, qui Ecclesias aut beneficia possit adunare, id certe sine legitimis & probatis causis faciendum non est: nec enim sine legitima causa Ecclesiæ veluti capite minuendæ & earum status mutandus. Legitimæ autem causæ sunt evidens Ecclesiæ necessitas aut utilitas (*e*), puta quod duæ Ecclesiæ sint adeo pauperes, ut ad victum duorum Presbyterorum non sufficiant, aut si Ecclesiæ belli vel temporis injuria desolatæ sint, nec eas reparandi spes ulla supersit (*f*), aut si deminutus sit fidelium numerus (*g*), aut reditus necessarii sint ad adolescentes in seminariis educandos, aut alias ad Dei cultum sustinendum (*h*). Quin nec ex omni causa licebit promiscue omnes Ecclesias unire, sed ad conjungendas parœcias sive inter se, sive alteri beneficio, major adesse debet causa, quam si simplicia beneficia unienda sint. Quod si

(*a*) Cap. 8. ext. de Excessib. Prælat.
(*b*) Conf. Gonzalez in cit. c. 8.
(*c*) Rebuf. in prax. benef. tit. de Unionib. n. 32.
(*d*) Clement. *Ne in agro* §. 6. de Statu Monach.
(*e*) Cap. 33. ext. de Præb.
(*f*) Can. XLIX. c. 16. q. 1.
(*g*) Can. XLVIII. eod.
(*h*) Trid. sess. XXIII. de Ref. c. 18., & sess. XXIV. de Ref. c. 15.

si nulla justa causa conjunctio fiat, ea veluti pervertens Ecclesiarum statum, rescindenda est. Et profecto abusio summa erat, qua ante Synodum Tridentinam adnectebantur beneficia ad vitam, ut scilicet beneficiarius conjunctionis fuco plura beneficia retineret. Quo autem Ecclesiarum statui Tridentini Patres consulerent, statuerunt, ab Episcopis revocandas ad examen conjunctiones perpetuas beneficiorum à quadraginta annis factas, rescindique quas non ex probatis causis factas apparuerit (*a*): at hoc decretum, saltem quoad spectat beneficia, quæ Ecclesiis jurispatronatus laici adnexa sunt, apud nos receptum non est.

Quæ beneficia uniri vetitum sit.

§. V. Verum non omnia beneficia sine delectu aliis Ecclesiis seu beneficiis unire licet. Sane vetantur Episcopi mensæ suæ vel capituli Ecclesias adnectere, quod in Clementinis cavetur, ne potius privata quam Ecclesiæ utilitate conjunctio decernatur (*b*). Item ex regulis Tridentinis unius diœcesis beneficia alterius diœcesis beneficiis uniri vetitum est (*c*), & ad seminaria fundanda vel augenda, & ad augendas præbendas canonicales exigui reditus tantum simplicia beneficia sæcularia conjungere fas est (*d*). Porro vetant Tridentini Canones, parœcias adnecti monasteriis, dignitatibus, seu præbendis canonicalibus, seu aliis simplicibus beneficiis, aut hospitalibus (*e*): cura enim animarum certe non patitur, ut Ecclesiæ parœciales veluti famulæ aliis officiis tali cura destitutis accedant. Statuunt quoque iidem Canones, ne beneficia liberæ collationis parœciis sive aliis jurispatronatus beneficiis uniantur, ita ut adnexa beneficia etiam jurispatronatus fiant; adduntque, à quadraginta annis hujus generis peractas conjunctiones ad examen revocari (*f*). Tanti fuit apud Tridentinos Patres libera beneficiorum collatio, ut nec ad promovendam curam animarum permittere voluerint beneficia libera parœciis jurispatronatus adnecti, quo ipso aliquid derogatum est supremæ legi ecclesiasticæ, quæ jubet, salutem Ecclesiæ semper præferendam. Sed hoc decretum, quod minuebat patronorum jura, apud nos receptum non est. Nec licet Episcopis uniri beneficia Sedi Apostolicæ reservata vel affecta, nisi augendi sint reditus Ecclesiarum parœcialium, vel beneficia simplicia seminariis vel præbendis canonicalibus unire oporteat.

So-

(*a*) Trid. sess. VII. de Ref. c. 6.
(*b*) Clement. II de Reb. eccles. non alienand.
(*c*) Trid. sess. XIV. de Ref. cap. 9.
(*d*) Trid. sess. XXIII. de Ref. c. 18. & sess. XXIV. de Ref. c. 15. Conf. Rig. in Reg. XIII. cancell. n. 110.
(*e*) Trid. sess. XXIV. de Ref. cap. 13.
(*f*) Trid. sess. XXV. cap. 9.

Solemnitas in uniendis beneficiis necessaria.

§. VI. Quo autem constet de legitimis causis, Ecclesiarum & beneficiorum conjunctiones sub certo ritu & forma Canones fieri decernunt. Principio vocandi sunt omnes, quorum interest, veluti patroni sive laici sive ecclesiastici, sine quorum adsensu beneficia jurispatronatus omnino conjungere non licet, præsertim si juspatronatus laicum sit (*a*). Item qui beneficia possident, præsertim parœci (*b*): at eorum dissensus tantus non est, ut vel faciendam impediat, vel factam rescindat conjunctionem, præsertim quod vivente ipso beneficiario possessio beneficii integra ei relinqui solet (*c*). Audiendus quoque est populus ejus Ecclesiæ, quæ unienda est, ut jura & vota sua proferat. Et regula porro concellariæ *de unionibus*, qui petunt beneficia per summum Pontificum uniri, exprimere tenentur, cujus reditus ea sint, nam inde utrum justa subsit causa, sæpe innotescet. Vocatis autem omnibus, quorum interest, Episcopus cum consilio & consensu capituli conjunctionem decernet (*d*): at si capitulum sine causa nolit adsentiri, solet Sedes Apostolica posthabito ejus consensu conjunctionem concedere. Nec beneficia ad inferiores Antistites spectantia possunt Episcopi conjungere, nisi ex asensu Prælati inferioris, cui ea subsint (*e*). Cæterum summus Pontifex etiam in *forma gratiosa*, ut ajunt, unire beneficia consuevit, hoc est iis, quorum interest, non auditis; at hujusmodi conjunctiones non in omnibus provinciis admittuntur (*f*). Quod si beneficium, quod unitur, vacans non sit, conjunctio ita fieri solet, ut demum mortuo beneficiario, aut alias vacante beneficio, effectum sortiatur.

Parœciæ multæ olim monasteriis & capitulis adnexæ.

§. VII. Quamvis autem ex Tridentinis regulis, jure meritoque vetitum sit, parœcias monasteriis aut collegiis Canonicorum, seu simplicibus beneficiis adnecti; tamen mediis sæculis alia obtinebat disciplina, atque adeo multæ parœciæ monasteriis; capitulis Canonicorum eorumque dignitatibus conjunctæ sunt. Nimirum postquam sæculo nono & deinceps parœcias à laicis jure feudi possessas Episcopi frequentibus decretis & exhortationibus vindicare & in libertatem adserere cœperunt, eorum multi à se possessas Ecclesias potius Monachis & Canonicis, quam Clericis sæcularibus cedere voluerunt. In novis enim rei monasticæ & canonicæ vitæ repa-

(*a*) Conf. Turricellus de Unionib. c. 9. n. 40.
(*b*) Conf. Rigantius in reg. 22. cancell. n. 59.
(*c*) Zypæus in jure novo de excessib. Prælator. n. 1.
(*d*) Cap. 1. & seqq. ext. de His quæ fiunt à Præl. sine consen. capit., Trid. sess. XXIV. de Ref. c. 15.
(*e*) Clem. I. de Statu Monach.
(*f*) Conf. Espen. part. 2. tit. 29. cap. 3. n. 3. & seqq.

parationibus Monachi & Canonici sanctitatis laude inclaruerant: contra vero Clerici sæculares male olebant (*a*). Tempori ergo Ecclesia deserviens permisit, Ecclesias à laicis ad Monachos & Canonicos transferri, modo Episcopi consensus accederet (*b*): & inde quam plures parœciæ Monachis & Canonicis adnexæ sunt. Præterea ipsi Episcopi & summi Pontifices Ecclesias multas Monachis & Canonicis addixerunt ad promovendam jam delapsæ monasticæ & canonicæ vitæ reparationem: idque mediis sæculis opus religionis reputabatur, quando Clerici separatim viventes omni vitiorum genere erant conspurcati. Conjunctiones autem istæ ut plurimum fiebant salvo Ecclesiarum statu, ut nempe reditus omnes monasteriis & Canonicis cederent, sed parœciis non extinctis.

In parœciis unitis Vicarii constituti.

§. VIII. Quod vero in parœciis, quæ monasteriis, capitulis, alterive dignitati adnexæ fuerant, cura animarum exerceri debebat, cœperunt Monachi & Canonici, non secus ac antea laici fecerant, *Ecclesiam* ab *altari* distinguere. Dicebant *Ecclesiam* bona omnia temporalia & reditus; *altare* vero Sacramentorum administrationem & curam spiritualem. Hac inducta distinctione qui parœcias unitas tenebant, reditus sibi reservarunt, altare vero Presbyteris, qui *Vicarii*, & in Gallia *Personæ*, dicebantur (*c*), committebant. Sed semper ac novus Presbyter altari præficiendus erat, aliquid pecuniæ Episcopis pendebatur, quæ pensitatio *redemptio altarium* dicebatur (*d*), præter annuum censum, qui Episcopo solvebatur, ut inde de jure episcopali in parœcias unitas constaret. Redemptio altarium ex jure feudali videtur invaluisse, quod P. de Marca observat (*e*): jure enim feudali receptum erat, ut quoties novus vasallus feudo donabatur, certam pecuniæ quantitatem domino penderet. Quoniam vero redemptionibus altarium ipsa animarum cura vendi videbatur, Synodus Claromontana sub Urbano II. eas tanquam simoniacas explosit, sed salvum annuum censum reliquit (*f*).

Vicarii evaserunt perpetui.

§. IX. Qui autem Presbyteri à Monachis & Canonicis ad regendas Ecclesias Episcopis sistebantur, ubi assumpti erant, pro arbitrio patronorum videntur ejici potuisse: qua ratione non bene curæ animarum consulebatur. Quid enim boni sperare licebat à frequenti Vicariorum mutatione & à conductitiis Presbyteris, qui non justa

(*a*) Conf. Christian. Lupus in Can. IX. Conc. V. Gregorii VII. tom. 6. op. E. V.
(*b*) Conc. Melphit. an. MLXXVIII. Can. II., cap. 3. ext. de Priv.
(*c*) Can. IV. c. 1. q. 3.
(*d*) Conf. Cangius v. *Altarium redemtiones.*
(*e*) P. de Marca in Can. VII. Conc. Claromont.
(*f*) Cit. Can. IV. Conf. Thomass. part. 3. lib. 1. cap. 10.

ta sustentatione sæpe contenti, plus æquo patronis erant addicti? Hinc sæculo XIII. multis Canonibus & Pontificum rescriptis statutum, ut in Ecclesiis, quæ monasteriis & Canonicis conjunctæ erant, perpetui Vicarii instituerentur (*a*): quos Canones etiam Tridentini Patres confirmarunt (*b*). Itaque vicarii evaserunt veri beneficiarii, utpote qui jure proprio & perpetuo curam animarum acceperunt, tantumque nominis sono à Parochis distant. Qua recepta disciplina Abbates & Canonici aliique, qui Ecclesias sic unitas possident, pastores non re sed nomine sunt, & tandem dicti sunt *pastores primitivi*, quo tantum significatur, Ecclesias in temporalibus unitas esse, sed spiritualem curam in Vicarios perpetuos devolutam. Interim perpetui vicarii à monasteriis & capitulis nominantur, at ab Episcopis, quibus curæ spiritualis reddere rationem debent, instituuntur.

Vicariis data congrua *portio.*

§. X. Jam ubi reditus integri Ecclesiarum unitarum cedebant Monachis aut Canonicis, seu alii beneficiario, jure verendum erat, ne perpetui Vicarii fame perirent, si eorum sustentatio arbitrio Monachorum & Canonicorum relinqueretur. Hinc merito variis Canonibus cautum, ut ex reditibus Ecclesiæ unitæ certa redituum quantitas adsignaretur, quæ alendo Vicario & curæ parœciali sustinendæ sufficeret (*c*); qua portione non adsignata vetuit Alexander III. ut Episcopi à Monachis nominatos instituerent (*d*). Atque hæc est portio *congrua*, quæ alias *sufficiens*, *competens & competentia pastoralis* dicta est. Tantum vero adsignari debet in congruam, quantum Vicarii sustentationi, curæ animarum procurandæ & oneribus, seu juribus episcopalibus solvendis sufficiat (*e*). *Tantum redigatur, quod rectoris & parochiæ necessitati decenter sufficiat*, inquiunt Tridentini Patres (*f*). Cæterum unde portio ista desumenda sit, & quæ in eam cedant, & qua quantitate finienda sit, pluribus interpretes, in primis Espenius (*g*), disquirunt.

Dissociatio Ecclesiarum & beneficiorum.

§. XI. Conjunctioni Ecclesiarum seu beneficiorum opponitur eorundem dissociatio, qua una Ecclesia, unumve beneficium in duo abeunt. Divisio Ecclesiarum generaliter vetita est (*h*), valetque regu-

(*a*) Conc. Germanic. an. MCCXXV. Can. XII., Conc. Biterrense MCCXXXIII. Can. XI. & seq., cap. 30. ext. de Præb.
(*b*) Trid. sess. VII de Ref. cap. 7.
(*c*) Cap. 30. ext. de Præb.
(*d*) Cap. 12 ext. eod.
(*e*) Cit. cap. 12.
(*f*) Trid. sess. XXIV. de Ref. cap. 13.
(*g*) Espen. part. 2. tit. 34. cap. 3. & seqq.
(*h*) Cap. 8. & 36. ext. de Præb.

gula, *ut ecclesiastica beneficia sine diminutione conferantur*. Sed ubi suadet Ecclesiæ necessitas aut utilitas, quod contingit ob populi aucti frequentiam aut ob Ecclesiæ distantiam, recte una Ecclesia in duas dividetur (*a*), & quidem ejusdem auctoritate, à quo conjunctio decernitur, iisque, quorum interest, auditis. Quod si agatur de dissolvendis Ecclesiis, quæ jam conjunctæ erant, ex justa causa facile conjunctiones resolvuntur: quodque dissociatio Ecclesias in pristinum statum restituat, favorabilis censetur, nec in ea decernenda adeo exacta causæ cognitio dicitur necessaria. Imo si conjunctio facta sit ob certam causam, puta belli aut paupertatis, tum si causa cesset, etiam conjunctio cessabit, quod Rebuffus docet (*b*). Cæterum per dissociationem beneficiis in pristinum statum restitutis, collatio aut præsentatio ad illum spectabit, cujus ante conjunctionem fuerat, nisi in conjunctione collator aut patronus aperte suo juri renuntiarit.

CAPUT LIII.

De renuntiandis & permutandis beneficiis.

Quid renuntiatio beneficii & quotuplex.

§. I. Renuntiatio beneficii, quæ alias *resignatio* dicitur (*c*), est spontanea dimissio ecclesiastici officii, quæ ex causa à legitimo superiore probatur & admittitur. Moribus præsentibus triplici denuntiationis species adsignatur, simplex nempe seu pura, in favorem, & ex causa permutationis. Et simplex quidem est, ubi apud superiorem sine ulla conditione beneficium ejuramus: in favorem, si ejuramus beneficium sub ea conditione, ut alicui certæ personæ conferatur: & demum ex causa permutationis, si duo abdicant quidem sua beneficia, at eo pacto ut alteri alterius beneficium à superiore conferatur. Cæterum stilo curiæ si simpliciter & pure ejuretur beneficium, *renuntiatio* dicitur, at si ejuretur in favorem, *resignationis* nomine dici consuevit.

Renuntiatio simplex quando cœpit.

§. II. Quæ sine ulla conditione fiunt beneficiorum renuntiationes, sacris Canonibus probantur, modo sponte & ex justa causa fiant, & sacra Antistitis auctoritate probentur (*d*). Observat vero Franc. de Roye, harum renuntiationum usum frequentiorem sub Alexandro III. cœpisse, nec in libris decretalium alterius antiquio-

(*a*) Cap. 26. ext. eod.
(*b*) Rebuf. in praxi tit. de Union. revocat.
(*c*) Cap. 8. ext. de Renunt., cap. 1. eod. in 6.
(*d*) Cap. 4. ext. eod.

quioris Pontificis extare rescripta, quæ de his agant (*a*). Et recte quidem id observatum est, nam veteri disciplina beneficia erant ordinationi adnexa, atque adeo Clerici potius Ecclesiæ, cui erant mancipati, & sacro ministerio, quam beneficiis renuntiabant. Quoniam vero ratione ministerii sui sportulas sive singulis hebdomadis, sive mensibus ab Ecclesia accipiebant; si Ecclesiam cui erant addicti, ex justa causa & Episcopo concedente dimittebant, etiam una opera sportulis renuntiabant.

Quî receptæ permutationes beneficiorum.

§. III. Permutationes beneficiorum antiquis Patribus ignotæ, ubi beneficia seorsim ab ordinatione conferri cœperunt, auditæ sunt. Sed eas statim inventas Synodus Turonensis & Pontifices damnarunt (*b*), suisque beneficiis privati sunt, qui ea invicem permutarent (*c*). Quid enim turpius, quam ut beneficiarii de sacris officiis tanquam rebus profanis paciscantur, & de ea veluti in commercium adducant? At non vetabatur Episcopus mutuo transferre beneficiarios in eas Ecclesias, in quibus fidelium utilitati impensius feliciusque servirent, quod Urbanus III., veluti turpibus damnatis permutationibus, docet (*d*). Hinc cœperunt beneficiarii sua beneficia coram Episcopo abdicare, & interim sua vota exponere, ut alter ad alterius beneficium transferretur: quæ quidem resignationes primitus Episcopos ad translationem mutuam faciendam non obligabant, donec tandem receptum est, ut beneficia ex causa permutationis resignata non aliis quam permutare volentibus conferri liceret: quod jus Bonifacius VIII. promovit (*e*), in Clementinis vero constabilitum est (*f*). Certi itaque beneficiarii quod beneficia ex causa permutationis apud Episcopos resignata non amitterent, si Episcopus permutationem non probaret, cœperunt inter se de beneficiis permutandis pacisci, & pacta conventa in scripturam redigere, demum Episcopum adire: quam absurdam praxim facilitas Episcoporum in admittendis permutationibus promovit. Interim in compertis est, pacta de permutandis beneficiis jure canonico non probari, prorsus vero scelesta & nefaria esse, ubi nulla urget Ecclesiæ necessitas, nulla utilitas. Et si Episcopi hujusmodi translationes duxerint admittendas potius Ecclesiarum quam permutationum utilitatem spectare debent.

Re-

(*a*) Franc. de Roye Inst. jur. can. lib. 2 cap. 18.
(*b*) Cap. 8. ext. de Præb., cap. 5. ext. de Rer. permut.
(*c*) Cap. 7. ext. de Rer. permut.
(*d*) Cit. cap. 5.
(*e*) Cap. unic. eod. in 6.
(*f*) Clement. unic. eod.

Resignationes in favorem *an licitæ sint?*

§. IV. Tertia demum ejurandorum beneficiorum species dicitur *in favorem*, qua ea conditione abdicatur beneficium, ut alicui designato Clerico conferatur: quod plane naturæ sacrorum officiorum adversatur. Vetant certe antiqui Canones, ut Episcopi sibi seligant successorem (*a*): officia enim ecclesiastica ejus generis non sunt, ut qui ea tenent, pro arbitiro de iis disponere valeant. Hinc quo casu in veteri disciplina admittebantur Ecclesiarum cessiones, illæsa manebat eligendi libertas. Tantum ex veterum moribus licebat Episcopis futurum pastorem Ecclesiæ commonstrare, vel quia eum aptiorem judicabant, vel quia turbas in electionibus frequentes evitare intendebant, quibus etiam rationibus non defuerunt, qui sibi adhuc vivis successores dari curarunt (*b*). Sed demum sub initium sæculi XVI. cœperunt beneficiarii Ecclesias & beneficia veluti ex pacto, & sub certo modo resignare, ut certo alicui Clerico darentur (*c*). Quæ quidem resignationes, utpote ex pacto conceptæ, turpes habentur; vetitum est enim de rebus spiritualibus pacisci (*d*), præsertim si nulla subsit Ecclesiæ utilitas: sæpe etiam beneficia resignantur consanguineis, tantum ut inde latius vivant; aut si extraneis, id ferme ex turpi quæstu fieri solent: dignioribus quoque aditus occluditur: & ordinarii Antistites jure collationis privantur. Interim ejusmodi resignationes frequentiores evaserunt maxime in canonicatibus & præbendis, idque ob Pontificis auctoritatem, qua conceduntur, quaque ab omni vitio purgari creditum est.

Renuntiationes fieri debent ex justa causa.

§. V. Sed non sine justa & probabili causa, quæ in Ecclesiæ utilitatem cedat, ejurari oportet beneficia. Nempe per beneficium Clerici certæ Ecclesiæ adscribuntur, quod vinculum sine causa solvere non licet: idque consentit veteri disciplinæ, quæ non patiebatur, Episcopos & Clericos Ecclesiam suam deserere, nisi ex justa causa, veluti si plebs contumax & inobediens pastori suo esset, aut muneris abdicatio ad restituendam Ecclesiæ unitatem spectaret (*e*). Et Innocentius III. sex causas enumeravit, quibus Episcopo Ecclesiam abdicare liceret, quæ sunt instans vitæ periculum, corporis debilitas, criminis conscientia, scientiæ defectus, malitia plebis, grave scandalum & irregularitas (*f*). At decursu temporis lapsa ecclesiastica disciplina una invaluit, ut cuique quodam mo-

(*a*) Conc. Antioch. Can. XXIII.
(*b*) Conf. Thomass. part. 2. lib. 2. cap. 55. & seqq.
(*c*) Conf. Espen. part. 2. tit. 26. cap. 1. §. 12.
(*d*) Cap. 5. ext. de Rer. permutat.
(*e*) Conf. Bingh. Orig. eccles. lib. 6. cap. 4. §. 2.
(*f*) Cap. 10. ext. de Renuntiat.

modo liberum esse crederetur, non tantum suum beneficium ejurare & se ab Ecclesiæ suæ vinculo veluti solvere; verum etiam illud in favorem alterius resignare, aut cum alio beneficio permutare, idque ferme sine ulla causa, præsertim si agatur de beneficiis quibus nulla cura animarum adnexa est. Invaluerunt ejusmodi degeneres mores fortasse ex facilitate Episcoporum in admittendis etiam sine justis probatisque causis beneficiorum ejurationibus, quod ipsis gratum esset novis collationibus alios Clericos beneficiis augere. Qua inducta praxi beneficia veluti in commercium deducta sunt, quasi essent res profanæ & jure proprietatis possiderentur. Et quamvis Pius V. edita decretali nonnisi ex certis justisque causis in bulla recensitis resignationes beneficiorum ab ordinariis Antistitibus admitti decreverit (*a*); tamen ecclesiastica disciplina inde promota non est, idque quod hæc decretalis multorum locorum moribus recepta non fuit.

Et superioris auctoritate.

§. VI. Quo autem ejuratio beneficii, quam beneficiarius sponte facere intendit, jure fiat, interponenda est superioris auctoritas, qui causam expendat, & præterea vinculum, quo renuntians cum Ecclesia sua adstringebatur, solvat. Superior iste, si Episcopus, aut alius ab jurisdictione episcopali exemptus, velit munus abdicare, jure decretalium est summus Pontifex (*b*): Episcopus vero ubi inferiores beneficiarii sua beneficia ejurant (*c*). Interim ex facilitate Episcoporum in admittendis resignationibus invaluit, ut simplices renuntiationes etiam coram ordinariis collatoribus recte fierent: imo inferiores Prælati jure admittunt ex causa permutationis resignationes, modo assiduis moribus id jus sibi quæsiverint. At renuntiationes in favorem jamdiu receptis moribus tantum Pontificis auctoritate fiunt, etsi inferiora beneficia renuntientur, adeo ut nec legato à latere nisi speciali potestate instructo, hæc potestas concedatur. Cujus reservationis ea ratio passim adsignatur, ut pontificia auctoritate abstergeretur simoniaca labes, qua resignationes in favorem, utpote ex pacto procedentes, infectæ erant; pacta enim de rebus spiritualibus & beneficiis turpia & simoniaca jure canonico habentur (*d*). Et multum quidem hæc ratio videtur contulisse, ut reservationes in favorem soli Pontifici reservarentur: at vera non est sententia, quæ habet, simoniam in his resignationibus Pontificis auctoritate posse purgari: etenim quæ pacta res spirituales & beneficia in commercium deducunt, natura sua turpia sunt,

(*a*) Bul. *Quanta Ecclesiæ* 58.
(*b*) Cap. 2. & seqq. ext. de Translat. Episcop. & cap. 15. ext. de Renunt.
(*c*) Cap. 4. ext. de Renuntiat.
(*d*) Cap. 5. ext. de Rer. permut.

sunt, nullius auctoritate purganda (*a*). Cæterum ubi Episcopus permutationes beneficiorum non suæ collationis decernit, audire debet inferiores Prælatos, & si beneficia jurispatronatus sint, etiam patronos, qui si laici sint, etiam debent consentire.

Qui beneficia possunt renuntiare.

§. VII. Quisquis autem beneficium ecclesiasticum habet, si justa probabilique causa ducatur, id potest renuntiare. Nec refert, an corpore sano, an infirmo sit tempore abdicationis, modo si infirmus fuerit & in favorem aut ex causa permutationis resignaverit, intra viginti à resignatione dies mortem non obierit. Potest & reus criminis postulatus ejurare, nec postulatus modo, sed etiam damnatus, si à sententia adversus se lata appellaverit (*b*). Sed impubes si beneficio aliquo auctus sit, id ejurare posse non videtur, propter consilii infirmitatem, quamvis ætate minor etiam sine curatore renuntiare non vetetur, modo fraus omnis absit (*c*); minores enim in spiritualibus pro majoribus habentur (*d*). Item ex regulis cancellariæ promovendi per Sedem Apostolicam ad dignitates & prælaturas post illarum vacationem prohibentur beneficia sua interim quacumque ratione resignare (*e*), idque ne impediantur pontificiæ reservationes, quæ pontificiæ collationi addicunt beneficia, quæ per promotionem ad prælaturas aut dignitates vacaverint. Porro si quis ad sacros ordines beneficii titulo promotus sit, id vetatur ejurare, nisi ejusmodi promotio exprimatur, & præterea constet renuntianti aliunde satis esse ad vitam sustinendam (*f*). Ejurari vero debet beneficium vel ab ipso beneficiario præsente, vel ab alio, quem ille ejus rei gratia specialem procuratorem constituerit (*g*). Nec dubium est, quin alieno nomine facta renuntiatio valeat, nisi mandatum re integra revocatum fuerit, & procuratori aut ei, apud quem beneficium ejuratur, revocatio innotuerit.

Regula cancellariæ de infirmis resignantibus.

§. VIII. Postquam degeneri praxi resignationes in favorem & ex causa permutationis in usum assiduum abierunt, multa incommoda in rem ecclesiasticam invecta sunt, in primis illud, quod sæpe beneficia potius arbitrio resignantium, quam collatorum darentur. Nam qui sibi mortem instare animadvertebant, nihil prius habuerunt, quam ut dum essent infirmi, sua beneficia resignarent. Hinc prodiit regula cancellariæ de *infirmis resignantibus*, quæ habet,

bet,

(*a*) Conf. Espen. part. 2. tit. 27. cap. 2.
(*b*) Conf. Flam. Paris. de Resignant. benef. lib. 9. q. 16.
(*c*) idem lib. 3. p. 7.
(*d*) Cap. fin. de Judic. in 6.
(*e*) Reg. cancell. 27.
(*f*) Trid. sess. XXI. de Ref. cap. 2.
(*g*) Flamin. cit. lib. 9. q. 7.

bet, ut si quis infirmus resignet sive simpliciter sive ex causa permutationis, sive alias beneficium cedat, & intra vicesimum diem à præstito consensu ex ea infirmitate moriatur, collatio vi resignationis facta nulla sit, & beneficium veluti morte vacare censeatur (*a*). Regula ut primitus edita est, loquebatur tantum de infirmis resignantibus, at auctoritate Clementis VII. extensa est ad casum, quo resignatio quidem in infirmitate sit, sed vi supplicationis in bona valetudine signatæ: quæ videtur esse germana Clementinæ additionis sententia, quod post alios Espenius observat (*b*): etsi multi teneant, additione Clementis comprehensas etiam resignationes à sanis factas, sed inde intra viginti dies morientibus (*c*). Obtinet vero regula etiam in renuntiatione extra Romanam curiam coram ordinario Antistite facta: quod etsi initio dubium esset, tamen Pauli III. additione certum evasit; voluit enim hic Pontifex, ut regula de infirmis resignantibus in resignationibus *quavis auctoritate* probatis valeret. Cæterum jamdiu cœperunt Pontifices huic regulæ derogare, ut scilicet valeret resignatio & collatio, etsi infirmus resignans intra viginti dies decedat: quæ derogationes facilius indulgentur, quando locus resignationis distat à curia, & beneficia reservata non sunt.

Regula de publicandis resignationibus.

§. IX. Ex regula de infirmis resignantibus alia regula cancellariæ *de publicandis resignationibus* originem habuisse videtur. Nimirum videntes profani Clerici sibi in infirmitate ereptas resignationes, cœperunt periculum mortis & infirmitatis prævenire, atque adeo sani beneficia resignare, interim vero ex pacto occultare resignationem, ut ad mortem usque beneficiis fruerentur (*d*). Hinc prodiit alia regula que cavet, resignationes debere publicari, & qui beneficia accipiunt, possessionem petere sex mensium spatio, si resignationes in curia factæ sint, unius vero mensis, si extra; beneficium vacare per obitum, si resignans post statuta tempora in possessione decesserit; & collationes illorum, tanquam resignatione vacantium, factas & omnia deinceps acta nullius momenti esse. Ubique ferme obtinuit regula ista usque ad Gregorium XIII., qui edita bulla novam publicationis beneficii resignati formam constituit, præterquam si resignationes fierent, irritas declaravit, & beneficia ipso jure vacantia pontificiæ collationi addixit (*e*). Hinc regula de publicandis resignationibus Romæ neglecta fuit, nec inter regulas cancellariæ deinceps relata est. Sed in multis provinciis veluti in Gallia

(*a*) Reg. cancell. 20. ante 19.
(*b*) Espen. part. 2. tit. 27. cap. 5. n. 7. & seq.
(*c*) Chokier com. ad hanc regul.
(*d*) Conf. auctor Analysis ad regul. de publicand. resignationib.
(*e*) Bull. *Humano vix judicio* 85. in bullar. Rom.

lia & Belgio bulla Gregorii recepta non est, & pridem recepta regula adhuc viget (*a*). Apud nos vero usu recepta videtur Gregorii bulla, nisi in eo quod collationi apostolicæ reservabat etiam laici patronatus beneficia, quæ ob omissam Gregorianam publicationem vacabant. Interim quod ad eludendam Gregorianam formam multæ fraudes irrepserant, eas Benedictus XIV. innovata Gregorii bulla abolevit (*b*). Quod si summus Pontifex deroget regulæ de publicandis resignationibus, ejusmodi derogationes in Gallia non admittuntur, quod Rebuffus tradit (*c*).

An detur regressus ad beneficia renuntiata.

§. X. Per superiorem admissa & jure impleta renuntiatione, jus, quod renuntians habebat, prorsus extinguitur, illudque in novum beneficiarium facta collatione transmittitur. Hinc invaluit juris canonici regula, eum qui semel beneficium suum ejuravit, illud non posse repetere (*d*): idque verum est, etsi beneficium alteri nondum collatum sit, aut renuntiatum sit sub conditione, ut si vivo renuntiante vacaverit, ad ipsum sine nova collatione revertatur: reprobatæ enim sunt, & omnino excisæ ejusmodi conditiones, quæ quandam in beneficiis hæreditariam successionem fovebant. Verum in renuntiationibus ex causa permutationis si ex una parte collatio facta est, tum alter præmoriatur; & in resignatione in favorem, si illi, cujus causa ejuratum est, beneficium non conferatur, licet renuntiantibus sua repetere beneficia. Hujusmodi enim renuntiationes sub conditione seu potius sub certo modo conceptæ sunt, quæ modo non impleto resolvuntur (*e*). Quin locus est regressui etiam ubi utrinque perfecta permutatione ex intervallo alterius beneficium ex defectu juris permutantis evincatur, vel litigiosum aut fictum appareat: quippe quod collatio sub certo modo facta etiam ex intervallo resolvitur. Sunt & alii casus, in quibus ad renuntiata beneficia regressus datur, ut apud Cabassutium videre est (*f*). Ubi vero conceditur regressus, etsi jure nova collatione opus esse videatur; tamen ex multorum sententia, quæ moribus probata est, sine nova collatione regrediens repetit beneficium, modo alteri vim non inferat, sed legitima auctoritate adprehendat possesionem (*g*).

CA-

(*a*) Conf. Espen. part. 2. tit. 17. cap. 6. n. 6.
(*b*) Bull. *Ecclesiastica ministeria* 10. tom. 2. Bull.
(*c*) Rebuff. Glossa 13. in hanc regulam.
(*d*) Cap. 3. 5. & seq. ext. de Renunt., Trid. sess. XXV. de Ref. c. 7.
(*e*) Conf. Flaminius Paris. de Resignat. benefic. lib. 1. q. 2. & 3.
(*f*) Cabassut. Theor. & prax. jur. can. lib. 2. cap. 18.
(*g*) Conf. Espen. part. 2. tit. 27. cap. 7. n. 19. seqq.

CAPUT LIV.

De pensionibus ecclesiasticis.

Variæ pensionis species.

§. I. Jure Romano *pensionis* nomine potissimum venit pensitatio quædam certis temporibus & portionibus fieri consueta (*a*). At in re canonica pensio est quædam beneficii delibatio, qua ex eo quod beneficiarii foret, pars aliqua decerpitur, & alteri clerico ex justa causa adsignatur. Sunt vero hujusmodi pensionum tria potissimum genera. Quædam enim ob sacrum spiritualeque munus penduntur, ut cum in Ecclesia Monachis aut Canonicis annexa cum congrua portione constituitur vicarius, qui Ecclesiam ac populum regat (*b*). Item cum præter Ecclesiæ pastorem Clericus quispiam cum portione proventuum ejusdem ministerio veluti subsidiarius addicitur (*c*). Et demum sunt pensiones, quæ absque ullo onere & ministerio conceduntur, veluti Clericis Ecclesiæ non deservientibus: de quo postremo pensionum genere hic potissimum agendum est.

Origo pensionum.

§. II. Usus pensionum in Ecclesia antiquus est; Patres enim æquitati convenire judicarunt, ut Clericis pauperibus, qui ex justa causa Ecclesiæ suæ non deservirent, de bonis ecclesiasticis alimenta præberentur. Sic in Synodo Ephesina Eustathio Pergæ Episcopo, qui ob senium episcopatum abdicavit, alimenta ab eadem Ecclesia constituta sunt (*d*). Et in Synodo Chalcedonensi tria prostant exempla pensionum, quæ ex bonis Ecclesiæ constitutæ sunt Episcopis munere suo dejectis (*e*): æquum enim visum, alimenta tribuere Episcopis, qui Ecclesiis suis spoliati erant, ut saltem eo solatio contenti vitam deinceps quietam agerent. Similiter ex Gregorio M. constat, Clericis, qui in monasterium ad agendam pœnitentiam ablegabantur, item Episcopis & Clericis, quos hostium furor Ecclesiis suis ejecerat, & porro Episcopis ex justa causa munus abdicantibus, ex bonis ecclesiasticis alimentarias portiones fuisse donatas (*f*). Pensiones autem istæ ex communi massa decerpebantur, & raræ videntur fuisse: tum enim singuli Clerici ab Ecclesia, cui eos affixerat ordinatio, alimenta accipiebant; ac proinde ut quis Ecclesiæ non deserviens, pensione augeretur, necesse erat, ut ju-

re

(*a*) L. 3. §. 13. D. de Statu lib.
(*b*) Conf. superius dicta cap. 52. §. 10.
(*c*) Cap. 7. ext. de Cleric. non resident.
(*d*) Conc. Ephes. act. 7. ep. ad Synodum Pamphyliæ.
(*e*) Conc Chalced. act. 10. 12. & 14.
(*f*) Conf. Thomass. part. 3. lib. 2. cap. 29.

re servitii ab altari vivere non posset: quod raro contingebat. Tum facta bonorum ecclesiasticorum in singulos titulos partitione, non amplius communi massæ, sed beneficiis impositæ sunt, quin evaserunt frequentiores: jam enim Clerici sine titulo passim creabantur, exortique magno numero sunt, qui ex reditibus Ecclesiæ, sed nullo labore vivere in deliciis habuere.

Pensio natura sua est mera eleemosyna.

§. III. Quidquid vero sit de prima pensionum origine, certe illæ tantum eleemosynæ titulo Clericis pauperibus constitui possunt: nec enim alio titulo Clericis, qui altari non deserviunt, licet de bonis ecclesiasticis aliquid delibare. Nemo unus ignorat, bona Ecclesiarum impendi debere ad alendos altaris Ministros, ad externum religionis cultum sustinendum, & pauperes fovendos & recreandos (*a*). Et profecto si paulo attentius expendantur exempla pensionum, quas veteres Patres constituerunt, apparebit sola humanitate & tanquam meras eleemosynas, quæ necessitatibus responderent, fuisse decretas. Nihil ultra necessariam & honestam sustentationem Ecclesia præbebat Clericis altaris ministerio addictis: quis ergo sibi persuadebit, meliore conditione exceptos fuisse Clericos, qui Ecclesiæ non deservirent? Hæc pensionum natura ex conditione redituum ecclesiasticorum derivatur, qua immutata persistentes etiam in nova disciplina ex mente Ecclesiæ pensiones sunt alimentariæ portiones, quæ ad alendos Clericos pauperes decerpuntur: id quod sapientes illi theologi à Paulo III. de reformanda Ecclesiæ disciplina percontati sine ambagibus professi sunt: *nulla alia de causa nulloque alio jure pensiones constitui possunt nisi ut quædam eleemosynæ, quæ in pios usus & indigentibus concedi debent.* Quæ eadem Pii IV. sententia fuit; legatis enim Regis christianissimi petentibus in Synodo Tridentina pensiones omnino aboleri, respondit, esse *quasdam eleemosynas*, quibus summus Pontifex Clericis pauperibus succurrat.

Mala ex degeneribus pensionibus.

§. IV. Verum quum facilis sit ab justo ad iniquum transitus, ubi beneficia instituta sunt, quibus proprii reditus perpetuo cesserunt, pensiones à Patrum disciplina degenerarunt, & aliam veluti formam induerunt. Etenim Antistites beneficia conferentes cœperunt eorundem fructus sibi pro maxima parte reservare, quod in Synodo Lateranensi sub Alexandro III. vetitum est (*b*). Pluralitas quoque beneficiorum toties sacris Canonibus excisa degeneribus pensionibus ferme restituta aut retenta est, saltem ut profani Clerici (quod ap-

(*a*) Conc. Aquisgran. an. 816. Can. CVI. conf. supr. dicta cap. 40.
(*b*) Cap. 7. de Censib.

appetebant unum) ampliores reditus adquirerent (*a*). Clericis quoque divitibus pensiones constitutæ, & quidem ea ubertate, ut integros pene reditus assumerent. Degeneribus pensionibus usque ad schisma Avenionense ferme soli Antistites sacros proventus profuderunt; at inde quod dissentientium partium Cardinales ad inopiam suam levandam Ecclesiarum reditibus indigerent, cœperunt Pontifices fructus beneficiorum totius Occidentis in pensiones absumere. *Hinc pensionum effrenata licentia christianum orbem invasit*, inquit Thomassinus (*b*). Ergo Clericis, qui beneficio non serviebant, reditibus ferme omnes addicti, contra beneficiariis alimenta subtracta, pauperibus nihil relictum, sacra supellex vilis & neglecta, sacræ ædes collapsæ. Hanc ecclesiasticæ disciplinæ labem viderunt theologi mox laudati à Paulo III. consulti de refigenda in meliorem faciem Ecclesiæ disciplina, & ingenue professi sunt, à Canonibus omnino alienas esse pensiones, quæ integros ferme reditus beneficiorum absumerent, & divitibus Clericis concederentur.

Pensiones censentur odiosæ.

§. V. Communis autem & recepta sententia est, quæ in nova disciplina pensiones tanquam odiosas & sacris Canonibus adversas traducit (*c*); contra quam vetus Ecclesia reputabat, quo tempore pensiones tanquam alimentariæ portiones à communi massa decerpebantur. Ecclesia enim semper in votis habuit, ut res temporales beneficiorum in tot portiones scinderentur, quot essent egeni. Reputari cœperunt pensiones Canonibus adversæ recepta regula, beneficia sine diminutione conferri debere, nec dividi posse: cui regulæ pensiones, utpote quæ fructus uni titulo adscriptos decerperent, adversari visæ sunt. Præsertim vero in pensiones omnium odia concitata, ubi non amplius ut alimentariæ portiones, sed potius ut stati & uberes reditus, quibus Clerici Ecclesiæ non deservientes suavius & lautius pascerentur, decretæ sunt. Inde est, quod quidam in Tridentina Synodo Antistites exoptarint, pensiones *ad veterem & usum vero christianum* revocari. Et S. Carolus in Ecclesiis sibi subjectis tum vigentes pensiones excidit omnes & totis viribus obstitit Romanis diplomatis, quibus novæ constituebantur, quod vitæ ejus scriptor Novariensis Episcopus testatur (*d*).

Causa ad constituendas pensiones.

§. VI. Quum vero pensiones odiosæ & veluti contra Canones reputentur, nonnisi ex justa causa constitui possunt, veluti si aliquis Clericus de Ecclesia benemeritus sit, aut inops, aut infirma va-

(*a*) Conf. Sarpus materie benefiziali n. 50.
(*b*) Thomass. part. 3. lib. 2. cap. 31. n. 11.
(*c*) Conf. Espen. part. 2. tit. 28. c. 2.
(*d*) Lib. 7. cap. 35.

valetudine sit. Moribus receptis ex causa pacis conciliandæ, veluti si beneficium litigiosum sit, ex causa resignationis, sive puræ, sive in favorem, & ex causa permutationis beneficiorum ut plurimum pensiones decerpuntur. Nec dubium est, quin ex his causis recte pensio constituatur, modo concedentis superioris auctoritate, non partium conventione procedat, & negotium omne ex Ecclesiæ utilitate suscipiatur. At ut habent recepti mores, pensiones ex his causis fere nefariæ sunt, & hominum profanorum prædæ res pauperum objiciunt (*a*). Sane dum beneficium litigiosum est, sæpe ex pacto litigantium pensio procedit: idque transactionis species est, quæ in rebus spiritualibus nefaria censetur (*b*). Porro nullo jure nititur pensio, quam alter deposcit tantum, quod in favorem ejurat beneficium: & si resignat tantum, ut onere se eximat, & fructus colligat (quod sæpe fieri solet), quid aliud hoc est, quam reditus sacros diripere? Et quæ imponuntur pensiones in permutandis beneficiis, ut eorum inæquales proventus ad æqualitatem reducantur, sacra officia, tanquam si essent res profanæ, in commercium adducunt. Nec est, quod Clerici ex Pontificis auctoritate sibi blandiantur; nam summus Pontifex tantum fidelis est rerum ecclesiasticarum procurator, non dominus, qui pro arbitrio de sacro patrimonio possit statuere, quæ est S. Thomæ, & saniorum theologorum doctrina (*c*). Et deinde fieri potest, ut pensio à superiore rite decernatur, quam nihilominus nullo jure Clericus exigit, quod Espenius observat (*d*).

Pensiones superioris auctoritate constituendæ.

§. VII. Nec tantum ex justa causa, verum etiam superioris auctoritate pensiones decerni debent. Et olim quidem ubi reditus ecclesiastici in unum Ecclesiæ matris ærarium confluebant, Episcopi pro jure suo decerpebant pensiones, quæ nihil aliud erant, quam portiones communis massæ extraneis Clericis eleemosynæ titulo tributæ. At institutis beneficiis, quibus proprii reditus perpetuo cesserunt, sensim ad unum Pontificem devoluta est pensionum constituendarum potestas. Nimirum Canone Synodi Turonensis sub Alexandro III. vetita est sectio beneficiorum & præbendarum (*e*), & in Synodo Lateranensi sub eodem Pontifice interdictum est Episcopis novos census beneficiis imponere (*f*). Quum vero pensio veluti quædam beneficii scissio sit, & eidem onus imponat, ad eam decernendam Pontificis auctoritas necessaria visa est, qua Canones relaxarentur.

(*a*) Conf. Espen part. 2 tit. 28. cap. 3.
(*b*) Cap. 8. ext. de Transactione.
(*c*) S. Th. 2. 2. q. 100. art. 1. ad 7.
(*d*) Espen. loc. cit. cap. 4. n 17. & seq.
(*e*) Cap. 8. ext. de præbend.
(*f*) Cap. 7. ext. de Censib.

Non desunt tamen interpretes in primis Garzias (*a*), qui docent etiam Episcopis jus esse pensiones decernere. At ubi Episcopi pensiones concedunt, ex receptiori sententia distat inter pensionem ab Episcopo, & à summo Pontifice impositam: hæc enim ipsi beneficio ejusque proventibus imposita censetur, ac veluti species servitutis ecclesiasticis regulis adversa reputatur; illa vero tantum beneficiarium afficere creditur, cujus morte extinguitur (*b*).

Quæ fructuum portio pensione potest delibari.

§. VIII. Quantitas autem pensionis moderata esse debet, ut integra beneficiario supersit sustentatio, & præterea tantum quantum pauperibus alendis, & aliis beneficii oneribus sufficiat. Et profecto naturæ hujus vectigalis adversatur, ut integri fructus pensionibus absumantur. Hinc vetuere Tridentini Patres, ne pensionibus onerari possent vel cathedrales Ecclesiæ, quæ mille ducatos, vel parœciales, quæ centum annuis suis fructibus non superent (*c*). Receptum quoque est, ut si resignetur canonicatus aut similis dignitas pensio non delibetur, nisi reditus sint ultra centum aureos (*d*). Et in beneficiis, ex quibus pensiones decerpere licet, tradit Fagnanus (*e*), à Pontifice plerumque non reservari, nisi dimidiam aut tertiam fructuum partem. Quod si pensio modum excedat, ad congruam portionem reducenda est, quamvis in Italia exaudiri non soleat, qui renuntiatione in favorem accepit beneficium, & grandiori pensioni consensit. Quæcumque vero portio in pensionem decerpatur, hæc in pecunia non in fructibus constituenda est (*f*), idque ut evitentur discordiæ, quæ ex fructuum communione inter beneficiarium & eum cui pensio constituta est, oriri possent. Et nomine fructuum, unde pensiones delibantur, tantum fructus annui & fixi venire solent, non distributiones quotidianæ aut oblationes, quæ incertæ sunt.

Pensio proprie non est beneficium.

§. IX. Pensiones autem beneficia proprie sic dicta non censentur, quod recte post alios Duarenus (*g*) observat; nec enim propter aliquod sacrum ministerium constitui solent. Hinc mortuo creditore non dicuntur vacare, ut impetrari, sicut aliquod beneficium, possint; sed velut usufructus extinguuntur. Remittuntur etiam absque ulla Antistitis venia, at beneficium, nisi superioris accedat auc-

(*a*) Garzias de Benef. part 1. cap. 5. §. 2.
(*b*) Conf. Andreas Vallensis de Benef. lib. 4. tit. 2.
(*c*) Trid. sess. XXIV. de Ref. cap. 13.
(*d*) Flamin. Parisius de Resignat. benef. lib. 6. quæst. 2.
(*e*) Fagnan. in lib. 3. Decretal. part. 1.
(*f*) Garzias de Benef. part. 1. cap. 5. n. 362.
(*g*) Duaren. de Sacr. eccles. minister. lib. 6. cap. 4.

auctoritas, non recte ejuratur. Quamvis vero pensio distat à beneficio, est tamen beneficii loco, præsertim si eleemosynæ modum excedat. Et profecto Sixtus V. voluit, ut tantum Clerici pensionibus augeri possint (*a*): qui eo reditu aucti ex Pii V. bulla quotidie officium B. Mariæ Virginis debent recitare (*b*). Nec videtur dubitandum, teneri Clericos pensionibus auctos Ecclesiæ generalis commodis adlaborare, & saltem Ecclesiæ, cui eos infixit ordinatio, deservire. Ignavos fucos quî alet Ecclesia? Quam proxime vero pensio ad beneficium accedit, si quis titulo pensionis sacris ordinibus intuitur.

Quî pensiones extinguuntur.

§. X. Quamvis autem pensiones in pecunia constituantur, tamen ubi à Pontifice conceduntur, ipsum beneficium afficiunt, eique inhærent, ad quamcumque personam illud transeat. Interim pensio extinguitur morte creditoris, degradatione, crimine hæresis aut læsæ Majestatis, percussione Cardinalis cujusvis, aut Episcopi, in cujus diœcesi pensio constituta est, item matrimonio, religiosa professione, remissione & interitu rei, cui pensio erat imposita (*c*). Porro extinguitur pensio redemptione, quæ fit repræsentatis, seu in antecessum solutis, aliquot annuis pensionum solutionibus, idque ex Pontificis auctoritate. Passim eo colore probantur pensionum redemptiones, quod repræsentatis istis solutionibus beneficia onere imposito liberantur. At qui cernunt acutum, novum commercii genus redemptionibus sæpe inesse non dubitant. Nam qui resignant in favorem, sæpe quærunt Clericos pecuniosos, qui statim reservatas pensiones possint redimere. Quo casu redemptio pensionis à beneficii venditione vix aliquid distat (*d*). Nec tantum redimuntur pensiones, verum etiam in alterum transcribi possunt, modo transferendi potestas à Pontifice facta sit (*e*).

CAPUT LV.

De peculio Clericorum.

Bona Clericorum duplicis generis.

§. I. Bona Clericorum duplicis generis sunt, privata scilicet seu patrimonialia, quæ ex civilibus causis adquiruntur, & profectitia, quæ ex reditibus Ecclesiæ & sacro officio obveniunt. Et profectitia quidem

(*a*) Sixtus V. bull. *Cum sacrosanctam* 92.
(*b*) Bull. *Ex proximo.*
(*c*) Conf. Cabassut. Theor. & prax jur. can. lib. 2. cap. 14. n. 15. & seqq.
(*d*) Conf. Sarpus materie benefiziali n. 50.
(*e*) Conf. Hieronym. Gigas de Pension. q. 12.

dem peculii instar habentur sive servorum, sive profectitii filiorumfamilias; hujus enim pusillæ pecuniæ sive patrimonii usus & administratio penes servum filiumve, at dominium penes dominum patremve erat (*a*). Sane beneficiarii domini non sunt redituum ecclesiasticorum, sed nudam habent administrationem (*b*): & inde quidquid ex reditibus ecclesiasticis Clerici possident, *peculii* nomine dici potuit. Prostat in decretalibus titulus *de peculio Clericorum*, at in Canonibus & rescriptis sub eo comprehensis nusquam *peculii* nomen occurrit: quod fortasse cœpit usurpari, postquam beneficiorum tituli erecti sunt, quibus proprii reditus à communi massa separati perpetuo cesserunt, quod Espenius observat (*c*). Porro hæc eadem profectitia Clericorum bona post eorum mortem *spolia* dicta sunt, idque quod Clerici exemplo Monachorum ad mortem decumbentes consueverunt rebus peculiaribus se ultro spoliare, ne Ecclesia damnum sentiret.

Bona privata sunt in Clericorum dominio.

§. II. Quod spectat ad bona privata seu patrimonialia, Clerici sunt eorum domini, atque adeo de iis testamento statuere possunt, & si intestato moriantur, locus est legitimæ successioni. Et profecto Canones sic dicti apostolici & Antiocheni distinctas & manifestas esse decernunt res Episcopi & res Ecclesiæ, ut de illis pro arbitrio disponere posset; hæ vero Ecclesiæ cedant (*d*). Et Imperator Justinianus edixit, ut Episcopi de rebus privatis sive inter vivos, sive testamento pro suo arbitrio disponant (*e*). Tantum de Episcopis Canones isti & Justiniani constitutio statuunt, non de reliquis Clericis, qui quod tantum ad vitam necessaria ab Ecclesia accipiebant, vix erat ut de bonis ecclesiasticis aliquid relinquerent, nisi essent Œconomi aut Diaconi, quos in administrandis Ecclesiæ rebus sibi Episcopus adjunxisset. Sed postquam instituta sunt beneficia, etiam Canones potestatem faciunt beneficiariis, ut pro arbitrio de privatis bonis disponant (*f*). Censentur autem bona privata & patrimonialia, quæ Episcopus aut beneficiarius ante ordinationem ex quacunque causa adquisierat & quæ post ordinationem non intuitu Ecclesiæ comparabat (*g*). Quod si Clerici aut Monachi intestato decedant nullis relictis hæredibus, sive civili sive honorario jure vocatis, eorum bona propria Ecclesiæ vel monasterio, cui fuerant addicti, adscribuntur, quod à Theodosio juniore cautum est (*h*).

Cle-

(*a*) L. 4. & 5. D. de Pecul., l. 6. C. de Bonis, quæ liberis.
(*b*) Con. Sarpus materie benefiziali n. 21. q. 2.
(*c*) Espen. part. 2. tit. 32. cap. 1.
(*d*) Can. XL. Apost., Conc. Antioch. Can. XXIV.
(*e*) L. 42. §. 2. C. de Episc. & Cleric.
(*f*) Lib. 1. capitul. cap. 88., & cap. 7. ext. de Testam.
(*g*) Cit. l. 42. §. 2. Can. II. c. 12. q. 3.
(*h*) L. 1. C. Th. de Bonis Clericor.

Clerici de bonis profectitiis testari non poterant.

§. III. Verum enimvero de bonis profectitiis, hoc est intuitu Ecclesiæ adquisitis, Clerici in veteri disciplina non minus sacris Canonibus, quam jure civili testari vetabantur: nec enim talium bonorum domini erant, sed meri procuratores. Et initio quidem tantum intestabiles facti videntur Episcopi & administratores Ecclesiarum & xenodochiorum (*a*), non vero reliqui Clerici, qui ex legibus Justiniani de rebus quomodocumque quæsitis testari poterant, etiamsi essent sub patris potestate, tanquam si bona ista castrensis peculii instar essent (*b*). Nec obscura videtur hujus discriminis ratio: Episcopi enim & rerum ecclesiasticarum procuratores facile ex reditibus Ecclesiarum multa poterant comparare; at reliqui Clerici (utpote quotidianis ad necessitatem sportulis viventes) non adeo multum ex bonis ecclesiasticis poterant adquirere, ut iis testamenti factio jure interdiceretur (*c*). Quod si Synodus Carthaginensis III. veluti rerum ecclesiasticarum invasores damnavit Episcopos & Clericos omnes, qui nihil habentes ordinabantur, & tempore episcopatus aut clericatus prædia *nomine suo* comparabant (*a*), id videtur spectasse Clericos, qui rebus ecclesiasticis procurandis erant immisti, non eos, qui tantum altaris servitio mancipati solas alimentarias sportulas accipere solebant. Sed lapsu temporis ubi beneficia instituta sunt, quibus uberes reditus perpetuo adscripti sunt, beneficiariis omnibus de spoliis testari interdictum est, quod jus in decretalibus prostat (*e*).

Spolia beneficiorum jure pertinent ad Ecclesiam.

§. IV. Quando igitur Clerici domini non sunt rerum ecclesiasticarum, & ideo interdicti sunt de bonis inde quæsitis testari, profecto spolia decedentium beneficiariorum veluti jure peculii ad Ecclesiam reverti debent, quod & sacris Canonibus & jure civili constitutum est (*f*). Hinc voluit Gregorius M., ut mortuis Episcopis vel de sua sede ejectis, Clerici sublimioris gradus bona ad Ecclesiam pertinentia gratis palamque describerent (*g*). Et Synodus sexta Œcumenica statuit, ut mortuo Episcopo res ejus, aut Ecclesiæ, donec alius Episcopus constituatur, clerus ejusdem Ecclesiæ custodiret (*h*). Nomine autem Ecclesiæ, ad quam pertinebant spo-

(*a*) Can. XL. Apostol., L. XLII. §. 2. C. de Episcop. & Cleric. nov. CXXXI. cap. 13.
(*b*) Novell. CXXIII. cap. 19.
(*c*) Conf. Boehmer. Jur. eccles. lib. 3. tit. 25.
(*d*) Can. I. c. 12. q. 3.
(*e*) Cap. 1. ext. de Pecul. Clericor., cap. 7. & seq. ext. de Testam.
(*f*) Can. Apostol. XL., Conc. Antioch. Can. XXIV., L. XLII. §. 2. C. de Episcop. & Cleric.
(*g*) Can. XLV. c. 12. q. 2.
(*h*) Can. XLVIII eod.

spolia decedentium beneficiariorum, quousque reditus omnes in unam massam confluxerunt, veniebat commune Ecclesiæ matris ærarium; at institutis beneficiis esse cœpit Ecclesia, in qua beneficium fundatum est. Hinc si Canonicus aliquis decedat, Canonicorum collegium spoliorum ejus canonicam distributionem facere & curam habere debet, succesor vero in beneficio, ubi unus est beneficiarius quod Alexander III. respondit (*a*). Nimirum quæ defuncto beneficiario supersunt, ad propriam conditionem & Ecclesiam, unde decerpta sunt, reverti debent: quæ disciplina ex divisione bonorum ecclesiasticorum in singulos titulos profluxit (*b*).

Direptiones spoliorum olim frequentes.

§. V. Jure veluti peculii pertinebant quidem ad Ecclesiam decedentium beneficiariorum spolia; at antiquus morbus est, quo Clerici & inde laici eadem statim ac Episcopus aut beneficiarius animam efflaverat, diripere & invadere consueverint. Omnium primi in spolia decedentium Episcoporum Clerici manus injecerunt, quas nefarias direptiones Synodus Chalcedonensis coercuit, pœna depositionis comminata (*c*). Videntur Clerici ad has direptiones primum incitati, quod mortuo Episcopo, qui interea res ecclesiasticas procurabant, justum demensum eis non admetiebantur. Semel usurpatæ direptiones inde à Clericis continuatæ, & eorum fortasse exemplo, aut propriis cupiditatibus illecti, deinceps laici, præsertim duces, comites cæterive domini temporales spolia Episcoporum & Parochorum, ut & bona Ecclesiarum vacantium invaserunt (*d*): idque majori impetu factum videtur sæculo XII., quando hæresis Arnaldistarum erupit, quæ docebat, nefas omnino esse Clericis aut Monachis bona temporalia possidere (*e*). Hinc Synodus Lateranensis sub Innocentio II. Canonem Chalcedonensem renovavit, proscripsitque consuetas spoliorum episcopatuum direptiones (*f*). Cæterum ex his malis moribus primum data videtur occasio summis imperantibus, ut vacantium Ecclesiarum custodiam sibi sumerent (*g*).

Episcopi usu aut privilegio spolia sibi vindicant.

§. VI. Porro institutis beneficiis Episcopi nonnulli, aut assiduis moribus aut Sedis Apostolicæ privilegio spolia beneficiariorum intestato decedentium, quæ ad Ecclesiam pertinebant, sibi cœperunt vindicare; perspicuumque ejus privilegii exemplum Innocentius III. ex-

(*a*) Cap. 12. ext. de Testam.
(*b*) Boetius Epo. ad cit. Alexandri III. decretalem n. 14.
(*c*) Conc. Chalc. Can. XXII.
(*d*) Conf. Thomass. part. 3. lib. 2. cap. 54.
(*e*) Conf. N. Alexander Hist. eccles. sæc. XI. & XII. cap. 4. art. 8.
(*f*) Can. X. VII c. 12. q. 2.
(*g*) Conf. superius dicta cap. 41. n. 9.

exhibet (*a*). Abbates quoque quidquid à prioribus sibi subjectis congestum fuerat, ad se post eorum mortem revocabant. Nec sane ejusmodi consuetudines aut privilegia à natura rerum ecclesiasticarum abhorrebant, modo Episcopi in usus canonicos accepta spolia procurarent. Summi rerum ecclesiasticarum procuratores erant Episcopi, & quidquid inferioribus beneficiariis cessit, id veluti precario datum videbatur. Hinc ejusmodi consuetudines aut privilegia Bonifacius VIII. non improbavit; statuit enim bona decedentium Clericorum ad Ecclesiam spectare, nisi Episcopi, aut reliqui inferiores Antistites consuetudine, aut privilegio aut alio justo titulo illa sibi quæsivissent (*b*). Quod si beneficiarius decedens voluntatem suam quocumque modo declaret, cui usui impendi velit, quæ ipse relinquet spolia, cessat Episcopi privilegium, ut de bonis illis ordinet & disponat (*c*).

Clerici de profectitiis in multis locis testantur.

§. VII. Interea dum Clerici aut laici spolia decedentium Clericorum invadebant, & Episcopi in aliquibus Ecclesiis eadem sibi consuetudine aut privilegio vindicabant, in pluribus provinciis sensim cœpit invalescere, ut beneficiarii etiam de rebus ab Ecclesia profectis testarentur. Sane Alexandri III. ætate receptum erat, ut beneficiarii pauperibus aut religiosis locis & aliis, qui viventi servierant, sive essent consanguinei, sive extranei, de mobilibus ab Ecclesia quæsitis aliquid secundum servitii meritum conferre possent (*d*). Consuetudo ista sensim convaluit, & tempore addito aliam formam induit, ut nempe liceret Clericis, & mobilia & immobilia occasione Ecclesiæ parta etiam non pauperibus testamento relinquere: qui mos sæculo XV. in Gallia & Hispania obtinebat. Non parum huic consuetudini inducendæ contulit testandi venia ab Episcopis & Pontifice passim beneficiariis concessa, & difficultas patrimonialia à profectitiis discernendi. Spectabat autem hæc testandi facultas præsertim inferiores beneficiarios, nam Episcopi ferme antiquæ disciplinæ suberant, nisi indulgentia speciali Sedis Apostolicæ testamenti factio concederetur. Quin ex generali regni Galliæ consuetudine beneficiariis intestato decedentibus hæredes legitimi etiam in bonis ab Ecclesia profectis succedunt (*e*). Cæterum quicunque hac in re mores invaluerint, certum est, testamenta Clericorum, quibus pro arbitrio de rebus profectitiis statuunt, jure tantum externo sustineri; nam in foro interno una hæc lex semper obtinebit, beneficiarios esse rerum ecclesiasticarum procuratores, & quid

(*a*) Cap. 18. ext. de V. S.
(*b*) Cap. ult. de Off. ordin. in 6.
(*c*) Cap. 13. ext. de Testam. Conf Andr. Fachinæus lib. 5. controvers. cap. 57.
(*d*) Cap. 12. ext. de Testam.
(*e*) Conf. Broudæus not. ad Lovetium.

quidquid post eorum mortem superest, ad Ecclesiam pertinere (*a*)

Spolia beneficiariorum sibi Pontifices reservant.

§. VIII. Sed in negotio spoliorum ad Ecclesiam jure pertinentium tacendi non sunt Romani Pontifices, qui tandem eadem fisco pontificio cedere jusserunt. Et medio ferme sæculo XIII. tentarunt Pontifices per Angliam spolia decedentium Clericorum occupare; at obstitit regia potestas, quo minus hoc novo quæstus genere Angliæ divitiæ Romam confluerent (*b*). In Sede Apostolica Avenionem translata, & præsertim schismatis hinc secuti tempore Pontifices in spolia Episcoporum & beneficiariorum decedentium manus injecerunt, ut satis pecuniarum ad se tuendos & partes suas sustinendas corraderent, cessitque Rex ex voto Pontificum nullo ferme adversante (*c*). Hinc missi in multas provincias exactores, *collectores* dicti, qui beneficiariorum spolia colligerent, & fisco pontificio inferrent: restituta vero Ecclesiæ pace semel receptæ exactiones in plerisque locis continuarunt. Et quo quæstus uberior esset, Pius IV. irrita pronunciavit testamenta omnia Prælatorum & beneficiariorum, qui de bonis ab Ecclesia prodeuntibus testarentur, nisi Papa cujus erant hæc spolia, permittente. Item idem Pontifex spolio contineri voluit etiam bona, quæ sibi Clerici negotio, vel quovis alio illicito quæstu parassent (*d*): id quod supra modum fisco pontificio profuit, quod Sarpus observat (*e*). Novitates istæ in pluribus christianis provinciis admissæ sunt: in Gallia initio admissæ, inde constanter rejectæ sunt. Apud nos sub Andegavensibus spolia ista in fiscum pontificium illata sunt, sub Aragonensibus restituta est Ecclesiæ disciplina, regno collectoribus ejectis: at demum sub Austriacis iterum Pontifices spolia occuparunt. Initio tamen beneficia regiæ collationis à spoliis pontificiis subtracta sunt; tum rescriptis Caroli olim Regis nostri etiam beneficia omnia jurispatronatus regii & feudalis, ut & beneficia, qui reditum triginta ducatorum auri de camera non excedunt, exempta sunt.

Hodierna regni nostri disciplina de spoliis beneficiariorum.

§. IX. Spoliis Episcoporum & beneficiariorum ad fiscum pontificium devolutis Ecclesia non minus quam respublica turbata est: nam exactores pontificii inter spolia etiam vasa & ornamenta Ecclesiarum, ut & bona privata Clericorum censebant, omniaque illegitimis modis invadebant, perturbabant. Quæ incommoda præsertim

(*a*) Conf Espen. part. 2. tit. 32. cap. 7.
(*b*) Matth. Parisiensis ad an. 746.
(*c*) Conf. Thomass. part. 3. lib. 2. cap. 57.
(*d*) Pius IV. bull. *Decens esse*.
(*e*) Conf. Sarpus materie benefiziali n. 54.

tim in regno Apuliæ invaluerunt, ubi sub Regibus Andegavensibus & Austriacis, aut novitates pontificiæ admissæ, aut non qua opus erat, constantia rejectæ. Tandem vero tot molestiis regni beneficiarii liberati sunt, non quidem ecclesiastica disciplina restituta, sed de spoliis cum Sixto V. inita transactione, qua capitula Ecclesiarum cathedralium pro spolio Canonicorum & beneficiariorum totius diœcesis annuam pecuniæ quantitatem cameræ apostolicæ solvere promiserunt; & vicissim summus Pontifex spolia remisit, iisque facultatem de rebus profectitiis testandi concessit, eaque ad hæredes legitimos ab intestato transmittendi. Atque ita tandem cœperunt nostri beneficiarii de rebus ab Ecclesia profectis testari. Complectitur vero inita conventio spolia, exceptis rebus illicita negotiatione quæsitis, & præterea fructus jam perceptos, non pendentes, hoc est, nondum exactos, etsi maturos (*a*). Porro transactio ista tantum transigentes spectavit, atque adeo sunt adhuc aliquæ diœceses, ubi jus spolii viget, quod nullam inierint transactionem, quales Sulmonensis & Valvensis, Sorana & Aquinas. Constat quoque Episcopos, Abbates & reliquos inferiores Prælatos transactionis hujusmodi non fuisse participes: quibus propterea morientibus spolia adhuc in fiscum pontificium invehebantur: idque stetit ad Innocentium XII. usque, qui cameræ Apostolicæ jura in colligendis spoliis Episcoporum & Prælatorum hujus regni prorsus abolevit, eaque Ecclesiis restituit, ita tamen ut liceret Antistitibus in suarum cathedralium & parœciarum Ecclesiarum utilitatem disponere (*b*).

CAPUT LVI.

De immunitate à tributis Ecclesiarum bonis & Clericis concessa.

Quid tributum & variæ ejusdem species.

§. I. Tributum est pecunia, quæ civibus ad reipublicæ onera sustinenda imperatur, ita dictum, quod ubi primum Romæ impositum est, tributum à singulis exigebatur. A tributis jure Romano distabant proprie sic dicta *vectigalia*, quæ alio quovis nomine imposita erant, veluti pecunia, quæ portorii, vel salis, vel vicesimæ nomine exigi solebat (*c*). Sed tributa duplicis generis erant, unum quod capitibus liberis vel ratione habitationis, vel artificii; alterum quod fundis imponebatur, & proprie *census* dictum est. Utraque erant vel ordinaria vel extraordinaria. Ordinaria, quæ vocari solent *canones* & *indictiones*, ordinario jure pendebantur: extraordi-

(*a*) Sixtus V. bull. *Cum sicut accepimus* ad calcem Instruct. pro subcollectorib.
(*b*) Innocent. XII. bull. *Inscrutabili.*
(*c*) Conf. Sam. Petit. Variar. lect. lib. 2. 1.

dinaria pro variis reipublicæ necessitatibus supra canonicas indictiones, quousque necessitates urgerent, imponebantur: & hinc vocari solebant *superindicta*, extatque titulus in utroque C. de *superindicto*. Præterea jure Romano erant quædam extraordinaria munera tributis affinia, quæ civium capitibus & bonis imminebant, & *sordida munera* dicebantur, qualia erant pollinis conficiendi cura, panis excoctio, pistrini obsequium, angariæ & parangariæ; viarum & pontium constructiones aliaque manualia opera, quæ Jac. Gothofredus enarrat (*a*). Verum in muneribus sordidis distinguere oportet munus personis impositum à pecuniæ præstatione, quæ ratione muneris præstabatur. Proprie munus sordidum erant ipsa manualia opera: nam pecuniæ præstatio potius erat tributum superindictum. Quod discrimen ab aliis adnotatum late adseruit Marchio Salvator Spiriti, vir mihi amicissimus & omni doctrinarum genere excultus, qui amplissimis togæ honoribus auctus, nunc Regalis Cameræ S. Claræ est à secretis (*b*).

Ecclesiæ & Clerici jure gentium tributis subjecti.

§. II. Jure gentium prædia Ecclesiarum, Clerici & eorum bona tributis subjacent, eaque ex forma cujusque reipublicæ inferre deberent, nisi privilegio speciali exempti essent. Nimirum placuit inter gentes, ut pecunia, quæ ad sustinendas reipublicæ necessitates necessaria est, ex civium collationibus, quæ & ipsis capitibus liberis & agris & aliis fortunis indicuntur, colligatur. Et quoniam bona Ecclesiarum, etsi piis usibus addicta, adhuc manent sub civili imperio, & Clerici per Domini sortem non desinunt esse cives, hinc fit, ut jure gentium non minus bona Ecclesiarum, quam ipsi Clerici tributis subjaceant. Ipsi antiqui Patres hoc jus agnoverunt, & totidem verbis professi sunt, bona Ecclesiarum tributis subjacere. *Si tributum petit Imperator*, inquit Ambrosius (*c*), *non negamus. Agri ecclesiastici solvunt tributum. Solvimus quæ sunt Cæsaris, Cæsari, & quæ sunt Dei, Deo. Tributum Cæsaris est, non negatur.* Item docent Gregorius Nazianzenus, idem Ambrosius, Hilarius aliique non aliam dari rationem, qua quis à tributis eximatur, quam nihil rerum terrenarum possidere (*d*); quod argumento est, ex prædiis omnibus etiam ecclesiasticis tributa pendi consuevisse. Et Augustinus ex Apostoli sententia, quæ habet, omnem hominem potestatibus sublimioribus subjectum esse, & inde pendi tributa, donec etiam Clericos salvo Dei nostri cultu tributa solvisse; idque ipsum Dominum fecisse, ut nobis hujus sanæ doctrinæ præberet exemplum

(*a*) Gothofr. in l. 15 C. Th. de Extraordin. sive sordidis munerib.
(*b*) In opere, quod propediem evulgabitur.
(*c*) Ambros. orat. contra Auxent. cap 32.
(*d*) Nazianz. orat. ad Julian. tributor. peræquatorem, Ambros. lib. 9. in Lucam, Hilar. Pictaviensis cap. 22. in Matth.

plum (*a*). Quæ quum ita sint, ubi docent Tridentini Patres (*b*), *Ecclesiæ & personarum ecclesiasticarum immunitatem Dei ordinatione & canonicis sanctionibus constitutam* fuisse, ordinatio illa divina non videtur esse jus divinum proprie sic dictum, sed potius equitas quædam naturalis & Dei approbatio, secundum quam sæculi Principes Ecclesiarum & Clericorum immunitatem constituerunt, quod ipse Jo. Antonius Bianchi professus est (*c*).

Quæ exemptio à tributis jure civili Ecclesiis concessa.

§. III. Quoniam vero æquissimum erat, ut prædia christianis usibus dedicata, tributis non subjacerent, & Clerici in civitate essent gratiosi, pro pietate sua christiani Principes & Ecclesiam & Clericos à multis publicis oneribus exemerunt: quod privilegium variam habuit fortunam. Et primum quidem Constantinus M. initio imperii sui bona Ecclesiarum generatim à tributis omnibus videtur exemisse (*d*). Sed inde auctis bonis Ecclesiarum sequentes Imperatores concessam immunitatem tanquam reipublicæ gravem revocarunt; certe enim Ambrosii ætate ex agris Ecclesiarum tributa pendebantur (*e*). Quod jus stetit usque ad Honorium & Theodosium juniorem, qui anno CCCCXII. *prædia usibus cælestium secretorum* destinata à superindictis & sordidis muneribus, non vero ab ordinariis & canonicis illationibus exemerunt (*f*). Cæterum concessa à superindictis immunitas non semper generalis fuit: etenim non multo post idem Theodosius & Valentinianus III. angariis & parangariis Ecclesias subjecerunt, si ipse Imperator in expeditione, aut itinere versaretur (*g*). Angariæ & parangariæ erant jumentorum & plaustrorum præstationes ad annonæ militaris aliarumque specierum fiscalium transvectionem: & angariæ quidem, si transvectiones fiebant via publica & ordinaria, parangariæ vero si extra viam publicam, ubi cursus publicus dispositus non erat (*h*). Porro iidem Imperatores superindictis Ecclesias subjecerunt ad viarum publicarum munitionem & pontium instaurationem (*i*). Et Imperator Justinianus confirmata ab ordinariis collationibus concessa Ecclesiis immunitate, species excepit itineris sternendi & constructionis & reparationis pontium, si tamen illæ in territorio civitatis, in qua quid ejusmodi fieret, prædia possiderent (*k*).

Cle-

(*a*) August. de Catechiz. rudib. cap. 21.
(*b*) Trid. sess. XXV. de Ref. cap. 20.
(*c*) Bianchi contra Giannone lib. 4. cap. 3. §. 3.
(*d*) L. 1. C. Th. de Annona & tribut. in quam consule Gothofr.
(*e*) Ambros. contra Auxent. cap. 32.
(*f*) L. 40. C. Th. de Episc. & Cleric.
(*g*) L. 11. C. de Sacros. Eccles. l. 21. C. de Cursu publ.
(*h*) Conf. Jac. Gothof. in l. 4. & 15. C. Th. de Cursu publ.
(*i*) L. 6. C. Th de Itinere muniendo, novell. XXI. Valentiniani ad calc. C. Th.
(*k*) Novell. CXXXI. cap. 5.

Clerici quibus tributis jure civili exempti.

§. IV. Porro christianorum Imperatorum privilegio Clerici à censu pro capite libero exempti sunt; nec enim vera videtur sentire Jac. Gothofredus, qui tenet quidem sub Christianis Imperatoribus eos pro capite libero nihil solvisse, at non aliquo privilegio, sed quod tributum hoc ea ætate erat abrogatum (*a*): quam sententiam pluribus Binghamus confutavit (*b*). Sed pro reliquis illationibus Constantius ex forma antiquæ sanctionis primum Clericos novis collationibus exemit, ut & onere metati seu hospitii, & ab exactionibus negotiorum, si eorum aliqui alimoniæ causa negotiari vellent (*c*): inde vero ut Ecclesiarum cœtus concursu populorum ingentium frequentarentur, ampliori immunitate Clericos auxit; eos enim ut eorum uxores, filios & servos à sordidis muneribus, ab illationibus ratione mercaturæ & personalibus omnibus oneribus exemit (*d*). Non diu vero stetit immunitas ista, utpote quæ ab eodem Constantio post Synodum Ariminensem revocata est lege lata, qua patrimoniales Clericorum fundi fiscalibus pensitationibus subjecti sunt, tantumque iis data exemptio à sordidis muneribus & illatione mercaturæ, si tenuissimis vacarent negotiolis (*e*). Tenent eruditorum multi, Constantium odio catholicorum Antistitum, qui infaustæ Synodo Ariminensi interfuerant, concessas Clericis immunitates abrogasse, aut restrinxisse; at id potius factum videtur, quod occasione antecedentis legis multi ex Clericis quæstus gratia mercaturam cœperant exercere, præsertim quod Episcopi, qui ad comitatum ex partibus Italiæ, Hispaniæ & Africæ venerant, latam legem justam judicarint. Quos omnes Episcopos Africanos fuisse adfirmanti Jac. Gothofr. non facile credendum videtur. Verum sub sequentibus Imperatoribus Clerici ab extraordinariis, & sordidis muneribus immunes facti sunt, quod ex quadam Arcadii & Honorii lege constat, *ut hi, qui Ecclesiæ obtemperant, his, quibus Ecclesia, beneficiis perfruantur* (*f*).

Bona Ecclesiarum jure capitularium à tributis exempta.

§. V. Immunitas à tributis Ecclesiarum bonis jure Romano concessa, ubi in Europa ex ruinis Romani imperii nova regna emerserunt, in dies crevit, præcipue Regum Francorum liberalitate. Sane Carolus M. generatim à tributis Regi pendi solitis bona Ecclesiarum exemit. *Placuit*, inquit unum ex Caroli M. capitularibus (*g*), ne

(*a*) Gothofr. in l. 4. C. Th. de Censu.
(*b*) Bingham. Orig. ecclesiast. l. 5. cap. 3. §. 2.
(*c*) L. 8. C. Th. de Episc. & Cleric.
(*d*) L. 10. C. Th. eod.
(*e*) L. 15. C Th. eod.
(*f*) L. 30. C. Th. eod.
(*g*) Cap. Reg. Franc. lib. 5. cap. 187.

ne prædia cælestium secretorum dicata Deoque tradita à quibusdam aliqua occasione vexentur, aut invadantur, sed sub immunitatis tuitione perpetua firmitate perdurent. Similiter & homines eorum & omnia, quæ ejus subjecta esse noscuntur. Verum hæc exemptio præcipue spectabat canonicas illationes, nam à quibusdam extraordinariis oneribus Ecclesiæ immunes non erant, veluti si ageretur de muniendis itineribus & pontibus reficiendis, si tamen eo loci habuissent possessiones (*a*). Item oneri metati, hoc est, hospitii, Ecclesiæ subjectæ erant, si Imperatores eorumque consanguinei, aut palatini officiales atque legati iter facerent. Quin Carolus M. & Ludovicus Pius certa loca metato designaverant, ut antecedenter parari possent, nec inopinato unquam obruerentur, quibus id oneris incumbebat (*b*). Præterea quæ sibi nova Ecclesiæ comparabant prædia, si qua hactenus oneribus publicis obnoxia fuissent, iisdem deinceps subjiciebantur, nisi peculiari Regum concessione eximerentur. *Ut de rebus*, inquit quoddam capitulare (*c*), *unde census ad partem Regis exire solebant, si ad aliquam Ecclesiam traditæ sint, aut reddantur propriis hæredibus, aut qui eas retinuerit, illum censum persolvat.* Ex quo & aliis capitularibus constat, fuisse tum prædia libera ab oneribus publicis, eaque si adjiciebantur Ecclesiis, pristina fruebantur immunitate, quod recte Thomassinus observat (*d*).

Quæ ecclesiastica bona à servitiis dominorum exempta.

§. VI. Verum enimvero immunitas Ecclesiis in capitularibus concessa præcipue spectabat tributa, quæ Regibus pendebantur; nam quod spectat onera senioribus debita in agrestibus Ecclesiis, tantum *mansus*, decimæ, oblationes, domus & hortus fruebantur immunitate, & si quid ultra illæ haberent, consuetis oneribus subdebatur, quod unum Caroli M. capitulum sæpe confirmatum edicit (*e*). *Mansus* erat certus agri modus, à manendo fortasse dictus, quod quis colonorum cum familia sua in eo moraretur (*f*). Ubi singulis Ecclesiis certi reditus perpetuo addici cœperunt, placuit, ut unus mansus cum decimis & oblationibus esset velut sacratior Ecclesiæ dos, unde Presbyter posset sustineri. Jam erant constituta feuda, & seniores, qui erant domini vicorum, à prædiis & incolis multa exigebant onera, quæ tum *servitia* dicebantur: erantque servitia ista *annui census, xenia, pastus, paraveredi seu caballorum saginationes*, ut Synodus Troslejana expressit (*g*). Quoniam vero à servitiis, quæ dominis debebantur, æquum non videbatur generalem Ec-

(*a*) Lib. 6. Capitul. cap. 107.
(*b*) Capitul. lib. 2. cap. 16. & seq.
(*c*) Capit. lib. 3. cap. 86.
(*d*) Thomass. part. 3. lib. 1. cap. 36. n. 7.
(*e*) Cap. Reg. Franc. lib. 1. cap. 91. & lib. 5. cap. 45.
(*f*) Conf. Cangius v. *Mansus.*
(*g*) Conc. Troslejan. an. 1309. cap. 6.

clesiis agrestibus concedere immunitatem, Principes agri modum, qui veluti dos parœciæ habebatur, & præterea decimas, oblationes, domum & hortum à servitiis exemerunt, non si quid ultra Ecclesias possiderent (*a*). *Et si aliquid amplius habuerint, inde senioribus suis debitum servitium impendant*, inquit citatum Caroli M. capitulum. Quapropter hac ætate meliori conditione erant urbanæ, quam agrestes Ecclesiæ: illæ enim, quod in civitatibus nulli erant seniores, generali fruebantur immunitate; hæ vero etiam erant immunes à Regum vectigalibus; at quod spectat servitia dominorum, eximebantur tantum mansus, decimæ, oblationes, domus & hortus, non si quid amplius haberent.

Sæculo XII. bona Ecclesiæ ab omnibus oneribus exempta.

§. VII. Concessa ex forma capitularium bonis Ecclesiarum à tributis immunitas in Gallia, Italia & reliquis Occidentis provinciis diu stetit; at post sæculum X. sensim latius producta est, adeo ut omnia parœciarum bona etiam à servitiis dominorum exempta evaserint. Interim quidam civitatum rectores extraordinariis & insolitis oneribus Ecclesiarum bona gravare cœperunt. Hinc Synodi Lateranenses sub Alexandro III. & Innocentio III. generalem immunitatem rebus Ecclesiarum confirmarunt, & insolita onera excusserunt, excommunicationis pœna comminata, nisi in publica necessitate, aut utilitate ipsi Clerici symbolas sponte conferrent (*b*). Jam cœperant Episcopi in suis conventibus veluti jure proprio de exemptione Ecclesiarum à tributis statuere contra morem vetustatis, qua quidquid ejus rei erat à Principibus statuebatur, aut expetebatur (*c*), & ex forma legum civilium, aut assensu Principum inde Canones concedebantur.

Bona Clericorum an à tributis exempta?

§. VIII. Porro post sæculum decimum Synodi particulares etiam jure veluti proprio bona Clericorum patrimonialia à tributis eximere studuerunt. *Non liceat laicis*, inquit Synodus Melphitana sub Urbano II. (*d*), *exactionem aliquam pro Ecclesiæ beneficiis aut paternis maternisve facultatibus quærere.* Idemque etiam Synodi Narbonensis anno CIƆCCXXVII. & Tolosana anno CIƆCCXXIX. statuerunt (*e*). At Canones isti populorum moribus recepti non videntur, quod constat Friderici II. testimonio, quod mirum est, neminem, quod ego sciam, ad illustrandam hujus temporis exemptionum ecclesiasticarum historiam produxisse. Expostulabat Gregorius IX., quod Fridericus con-

(*a*) Conf. Thomass. part. 3. lib. 1. c. 36.
(*b*) Cap. 4. & 7. ext. de Immunit. eccles.
(*c*) L. 15. C. Th. de Episcop. & Cleric.
(*d*) Conc. Melphit. Can. XI.
(*e*) Conc. Narbon. Can. XII., Tolosan. Can. XX.

contra formam pacis tributa Ecclesiis & monasteriis imposuisset: cui crimini ita Imperator respondit: *talliæ & collectæ Clericis & personis ecclesiasticis non pro ecclesiasticis rebus, sed pro feudalibus & patrimonialibus imponuntur, secundum quod est jus commune, & obtinet ubique per orbem.* Nomine *talliarum* veniebant præstationes sive tributa, sic dicta à taleis seu tallis, quæ erant latercula linea, in quibus solutiones solebant adnotari, parte altera penes dominum, altera penes tenentem remanente (*b*). Itaque sæculo decimotertio omnia Ecclesiarum non feudalia bona tributis erant exempta, non item bona privata Clericorum, quæ tum ex jure communi, quod ubique servabatur, fiscalibus omnibus oneribus suberant. Et errant profecto qui tenent, Canones Lateranenses de immunitate à tributis etiam bona privata Clericorum comprehendisse: bona enim *Ecclesiarum & Clericorum & pauperum usibus deputata*, de quibus illi statuunt, sunt bona ecclesiastica, non Clericorum patrimonialia (*c*).

Leges regni nostri de immunitatibus Clericorum.

§. IX. Quod vero spectat ad Apuliæ regnum, Ecclesiarum privata bona, non secus ac in aliis provinciis generatim à tributis exempta sunt: at non item bona privata Clericorum, quæ sub Friderico II. ordinariis & extraordinariis collationibus subjecta fuisse videntur, donec Reges Andegavenses eis pro parte concesserunt immunitatem. Sane Carolus II. Clericis, *qui clericaliter* vivebant, concessit, ut nulla tributa inferrent, *nec pro bonis ecclesiasticis*, *nec pro patrimonialibus de portionibus eos legitime contingentibus* (*d*). Bona Clericorum patrimonialia procul dubio erant, quæ ipsi Clerici tanquam privati domini possidebant: at bonis istis concessa à Carolo immunitas generalis non erat, sed spectavit solas *portiones eos legitime contingentes*, illas nempe, quæ Clericis ex agnatorum & cognatorum legitima successione obveniebant: nam quæ testamento sive contractibus adquiruntur, *portiones legitimæ* proprie dici posse non videntur. Quod jus regno ad Aragonenses translato, integrum stetit: & præterea cavit Ferdinandus I., ut quæ bona semel certo onere designata erant, semper illud exolverent, licet Clerici ea titulo alienationis à laicis adquirerent (*e*): quod jus æquissimum erat & juri Romano & capitularibus Regum Francorum conforme. Nimirum ex quo Alphonsus I. Aragonensis conventione habita cum regni universitatibus quotannis ab eis certam pecuniæ summam exigere cœpit, pleræque universitates censum soli imposuerunt, atque ita civium bona certo oneri subjecta sunt; æquumque erat, ut semel censita bona cum onere suo transirent.

Jus

(*a*) Apud Matth. Parisiens. ad an. 1239.
(*b*) Conf. Cangius v. *Tallia*.
(*c*) Cap. 4. ext. de Immunit. Ecclesiar.
(*d*) Cap. *Item statuimus* 98.
(*e*) Prag. 3. de Clericis seu Diaconis selvaticis. Conf. prag. 2. eod. sub finem.

Jus nostrum novissimum.

§. X. Sic constituta legibus nostris Ecclesiarum & Clericorum à tributis immunitas labentibus annis latius extensa est: nam Ecclesiæ in dies censita bona adquisiverunt, unde non amplius onera soluta, & Clerici curis suis publica onera à privatis suis bonis quocumque titulo quæsitis excusserunt: imo non defuerunt Clerici, qui per summam injustitiam aliena juga nomine suo suscipiebant, & à tributis excusabant. Hinc vetera & nova onera in laicos eorumque bona, quæ in dies decrescebant, rejecta. Quibus malis medendis tandem incubuit Carolus olim Rex noster, qui tractatu habito cum Benedicto XIV. summo Pontifice ad formam non adeo gravem Ecclesiarum & Clericorum exemptionem à tributis reduxit. Principio placuit, ut bona Ecclesiarum, Monasteriorum & aliorum locorum religiosorum in censu describantur, eorumque nomine penderentur dimidium ejus, quod laici pensitant, detractis tamen oneribus, quorum numero personarum alimenta non veniunt: idque præstari placuit, quousque regni necessitates expostulent, & pro oneribus, quæ tempore tractatus erant imposita, non quæ deinceps imponerentur (*a*). Sed ab hac pensitatione immunia facta sunt bona beneficiorum, quorum titulo Clerici ordinantur, pro ea tamen redituum quantitate, quæ sacro patrimonio secundum diœcesis formam respondet, & præterea bona parœciarum, seminariorum & xenodochiorum (*b*). Porro si quæ bona à die tractatus habiti Ecclesiæ & alia loca religiosa adquisierint, per omnia in perpetuum tributis subjecta sunt (*c*). Item bona privata Clericorum non secus ac laicorum tributis omnibus subjecta sunt, præter bona illa, quæ Clericis sine beneficio ordinatis in patrimonii titulum solent adsignari; hæc enim bonorum portio à die, quo Clerici hypodiaconi creantur, ab omnibus oneribus exempta est, sed pro quantitate, quam intra vigintiquatuor & quadraginta ducatos annuos Synodi locales aut Episcopi definiunt (*d*). Et demum certa forma statuta est immunitatibus, quæ à vectigali ab universitatibus super tritico aliisque rebus ad victum necessariis exigi solito, Clericis concedebantur (*e*).

Ecclesiæ pendebant Regibus annua dona.

§. XI. Quamvis autem inde usque à Carolo M. bona Ecclesiarum & Monasteriorum ampla à tributis immunitate aucta sint; tamen ex iisdem bonis in regia æraria, aut Regum commodum aliis nominibus tantundem, aut fortasse plus inferebatur, quam ex tribu-

(*a*) Concord. cap. 1. n. 1. 2.
(*b*) Concord. n. 3.
(*c*) Id. n. 5.
(*d*) Id. n. 6. & seq.
(*e*) Id. n. 10. & seqq.

butis colligi poterat. Principio Ecclesia & monasteria sæpe Regum dono & Episcoporum conniventia militibus in feudum, aut commendationem concessa sunt, ut eorum reditus loco stipendiorum militibus cederent (*a*). Qua in re satius omnino fuisse ordinarias & superindictas illationes à prædiis Ecclesiarum exigi, quam eas in feudum militibus aliisque laicis addicere. Præterea sub Regibus Carlolingicis recepta erant *annua dona*, quæ ab Episcopis & multis monasteriis quotannis Regibus erant exhibenda. Quæ quidem dona quamvis forte initio sponte oblata sint; tamen deinceps in necessitatem abierunt, & à tributis tantum nominis sono distabant. *Causa suæ defensionis*, inquit Hincmarus Rhemensis (*b*), *Regi ac reipublicæ vectigalia, quæ nobiscum annua dona vocantur, præstat Ecclesia, servans quod jubet Apostolus: cui honorem, honorem; cui vectigal, vectigal præstate Regi ac defensoribus vestris.* Et inde Ludovicus II. Imperator inquisitionem faciendam edixit, *unde, vel quæ dona annalia, aut tributa publica exigi debeant* (*c*): quod scilicet in ærarii statos reditus annua dona censerentur. Consistebant autem dona ut plurimum in *equis*, *lanceis*, *scutis* aliisque similibus speciebus, eorumque quantitas satis magna videtur fuisse: refert enim Arno Monachus, annuis donis & militia adeo gravata fuisse nonnulla monasteria, ut Monachis alimenta & vestiarum defuerint ((*d*).

Ecclesiæ exhibent etiam extraordinaria subsidia.

§. XII. Præter annua dona si quando reipublicæ necessitas postularet, Ecclesiæ ex suis bonis symbola conferre consueverunt, atque ita extraordinariis illationibus adjutorio esse civitati. Quod profecto erat æquissimum, etenim nisi salva civitate Ecclesia incolumis esse non potest, præsertim ubi Ecclesiarum bona supra modum creverant, & nullis tributis subdebantur. Videntur autem ista subsidia sæpe indicta ipsius civilis potestatis imperio. At quoniam ultra modum rectores quidam civitatum sæculo XII. Ecclesias & Clericos pensitationibus gravabant, Synodus Lateranensis sub Alexandro III. ab Ecclesiastica communione excidit consules & rectores civitatum, qui Ecclesiis onera imponerent, edixitque, ut deliberet Episcopus cum suo clero, an suadeat utilitas, an jubeat necessitas, de rebus Ecclesiæ aliquid in communes civitatis usus conferendi; & tum si laici ipsi non possint, subsidia ab Ecclesiis præstentur, sed nulla vi, nulla laicorum interposita auctoritate (*e*). Inde quod plus æquo faciles visi sunt Episcopi ad agnoscendas publicas necessitates, aut quod Principum postulatis vix po-

(*a*) Conf. Jo. Filesacus de Sacrilegio laico.
(*b*) Hincm. de Ordine palatii.
(*c*) Capitul. editum à Muratorio in legibus Longobard.
(*d*) Arno in Vit. S. Benedicti Anianensis.
(*e*) Cap. 4. de Immunitatib. Ecclesiar.

poterant resistere, statuit Innocentius III. in Concilio generali, ut *prius consulatur Romanus Pontifex, cujus interest communibus utilitatibus providere* (*a*). Igitur si recte capio, voluit Innocentius, ut antequam Episcopus & clerus subsidiis adsentiantur, Pontifex Romanus suam interponat auctoritatem. Utrumque hoc decretum moribus ejus ætatis erat accommodatum, quando jura summorum imperantium in bona Ecclesiarum & Clericos oblanguescebant, & Ecclesiarum pastores posthabita spiritualium cura etiam de necessitatibus publicis judices sedere non dubitabant. Interim occasione decreti Innocentiani sæpe Pontifices posthabito Episcopi & cleri consensu subsidia Principibus concesserunt. At in Gallia jampridem Reges sine Pontificis assensu collectas sub nomine *doni gratuiti* ex bonis ecclesiasticis exigere consueverunt: quin bona ista gratuita, *decimæ* alias dicta evaserunt ordinaria & quotannis pendi solent.

(*a*) Cap. 7. ext. eod.

FINIS TOMI QUARTI.